MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

BOERHAAVE, H.

(Vol.2. only)

65117/A

XXI 3

PRAXIS MEDICA

SIVE COMMENTARIUM

In Aphorismos de cognoscendis & curandis Morbis.

AUCTORE HERMANNO

BOERHAAVE,

PHIL. ET MED. DOCTORE,

Medicinæ, Botanices, Chemiæ, & Collegii Practici LUGDUNI-BATAVORUM PROFESSORE.

PARS SECUNDA.

Petavii Typis Seminarii,

Apud JOANNEM MANFRE',

M. DCC, XXVIII.

Inflammatio.

§. 370. BAsis hæc eſt omnium morborum acutorum. Inflammatio dicitur quaſi flammæ actio in partem. *Hippocrates* τὸ πῦρ *ignis*, Plegmone inflammatio febris dicebatur πυρετὸς *ignis major*, καυτὸς à καίω *uro*, hinc per ignem febrem ſummam vel phlegmonem ſummam intelligebat. Mirabile eſt vocem inflammationis in omnibus fere linguis ſonare ignem, latinè enim ignis, græcè πυτὸς gallicè *le feu* belgicè *een ontſteking*, *brand*, *branding*. Neque profectò, omnes Gentes, hocce vocabulum huic malo impoſuiſſe, hunc affectum bene conſideranti mirum videbitur, nam in loco inflammato certe major copia ignis elementalis adeſt, quam in alio non inflammato: quod evidenter Thermometra & effectus, quos producit, docent. Applica nimirum ignem elementalem è longinquo ad aliquam partem humani corporis vivi, pars illa primo calebit, ſi propius accedat, calebit moleſtè, ſi adhuc propius, incipiet ingratè titillare cum rubore ſplendente, dein plus rubere acriterque dolere, ſi iterum propius apponatur, fit intolerabilis dolor, ſi tunc in eodem gradu maneat, orientur bullulæ ſive Epidermis elevabitur, & ſi penitus pars uratur, orietur macula nigra, eſchara dicta: idem etiam fit ab inflammatione;

nam 1. pars incipit rubere & ingratè calere; 2. paulo plus calet; 3. pergit calere & fimul dolere; 4. calor dolor & rubor augentur; 5. attollitur in veficulas epidermis vel producitur anthrax & quidem adeo perfectus, ut medico fagaciffimo, manum cum anthrace videnti difficile foret ferre judicium, an ille ab igne elementali, an verò à miafmate peftilentiali productus fit: hinc fine difcrimine agit idem inflammatio, ac ignis elementalis, & non immerito *Hippocrates* & *Græci Medici* peftem vel febrim ardentiffimam vocarunt τὸ πῦρ ignem; quoniam unico momento hominem quafi comburit; *inflammatio hæc nil aliud eft quam collectio ignis elementalis in parte vide noftras exercitationes Chemicas in Theoriâ Caput de igne*, ubi docui ignem folâ rarefactione cognofci; *Helmontius*, *Paracelfus* & juniores Medici inconfultò fanè rident *Hippocratem* & Veteres fuis nominibus, quæ rem optimè explicant, & maximè appropinquata funt.

Eryfipelas ab ἐρυθρὸν quod *rubrum* & πέλας quod *prope* fignifiat idemque planè quod ἐρυθροπέλας defignat, Veteribus eft *lata*, *rubra*, *flavefcens expanfio*, *loca epidermidis occupans cum calore & renitentiâ cum vel fine fibre ab inæquali & impedito humorum motu*, & cum flava erat; hinc à bile effe dixerunt, fic quoque à cauterio actuali fit phlegmone, fi tumor ruber loca fub Epidermide occupet præprimis pinguedinem, tum; color adeft ruberrimus, quod etiam fit ab actuali cauterio propius admoto, hinc ratio patet, cur *Hippocrates* uno verbo dixerit τὸ πῦρ.

Phlegmone à φλέγω *ardeo*, *uro*, unde φλεγμασία & φλογωσις *exuftio* dicitur. Hæc omnia vo-

vocabula uni inflammationi tribuuntur propter caufas & effectus morbi, pars inflammata plerumque tumet, nec eft differentia inter inflammationem, quæ fit ab igne externo & illam, quæ oritur à causâ internâ, nam fi in aliquâ parte oriatur Diathefis inflammatoria, tum fit primo levis pruritus, dein titillatio, poftea ardor, dein rubor, pars attollitur in tumorem, fit feparatio cuticulæ, & fi non refolvatur, fit efchara, pariter orietur, fi partem admoveas igni; hinc inflammationis caufa eft ignis, & fi hunc tollere poteris, tum fublata eft inflammatio; fic in Pleuritide latus calet & dolet, tolle tumorem & morbum fuftulifti.

§. 371. Scimus hodie, quod ignis Elementalis fit idem cum igne, quem facit motus naturalis, animalis, vitalis in noftro corpore, nec ullum eft corpus in rerum naturâ, quod fe plus movet quam ignis; hinc fcimus, quod inflammatio & ignis funt unum idemque, quod veteres medici intellexerunt, ut patet dum inflammationem ignem vocarunt. Quid jam eft inflammatio à causâ internâ, quo ad Phænomena, tum *eft tumor præternaturalis, retinens, ruber, calens, punctoriè dolens una plerumque cum febre comite*, quo ad caufam, *eft cujufcunque generis liquidi ftagnatio in vafis arteriofis minimis cum attritu reliqui humoris à tergo moti.* Ergo in omni inflammatione requiritur 1. *ftagnatio*; nam quamdiu liquida adhuc per fua vafa liberè tranfire poffunt, nulla datur inflammatio & femper fublata ftagnatione tollitur: 2. *liquidum ftagnans*; quod nimirum poteft effe vel fanguis ruber, ut in phlegmone, vel ferum ut in Erypefilate, vel lympha, ut in Rheumatifmo, vel fortè adhuc tenuius ut in

Podagrâ, quæ valdè verosimile videtur esse de natura inflammationis: 3. *vasa minima* requiruntur hoc est inter majora, maxima inter minora, & semper *arteriosa*; quoniam arteriæ suo decursu semper angustantur, hoc est evadunt canales conici, per quos nostri humores à basi latâ versus apicem pelluntur, cujus contrarium in venis (vena portarum excepta) obtinet: 4. *attritus à tergo*, qui necessariò adesse debet; nam in cadavere est quidem stagnatio humorum, tamen nulla inflammatio: hinc requiritur *attritus à tergo* hoc est vis vitæ in sanguinem obstructum magnâ vi impellens, & elasticitas arteriarum repellens. Hinc *inflammatio est humoris arteriosi impeditus transfluxus in venas & attritus magnus factus à reliquo sanguine appellente & moto.* Ut Veteres optimè dixerunt esse attritum magnum factum ad latera vasorum minimorum; nonnulli voluerunt esse stagnationem in finibus arteriolarum, sed finis ultimus arteriæ illico fit vena, in vena autem utpote in latius desinente nulla resistentia fieri potest, ergo arteria per aliquot spatium à fine est libera, nam si hoc non esset, tum sanguis omni spiritu vitali orbatus transiret in venas, unde ille sanguis in venis esset nimis frigidus, quod frigus nos tamen destrueret, quò plus vas obstruitur, eò semper sanguinis densitas fit in canali. Nam attritus illius sanguinis est quasi duplex, ad motum enim cordis propellitur altius, corde verò relaxato arteriæ vis contractilis ipsum pellit retro, sic ut semper fit in motu alterno, unde attritus fieri debet vehementissimus; hinc rectè dicere possum inflammationem esse attritum sanguinis majorem in vase obstructo & collectionem ignis majo-

rem;

rem; ergo causa inflammationis est ruber sanguis & maximè in parte ejus crassissimâ. At nihil est in Praxi, quod certius persuadet morbos externos & internos esse eosdem quo ad naturam sed effectum tantum differre quo ad vulgarem χειρουργικὴν θεραπευτικὴν, quod manu possit tractari quam hæc inflammatio: omnia ut in externis sic in internis sunt eadem quo ad vasa minima, materiem & curam. Eadem hæc sunt in omnibus notis circumstantiis, quod visuri estis ex Veteri Græcorum Medicina Hippocratica, tantum differunt, quod vel hæreant in tota massa, ut Febris, vel in parte ut in Cerebro Phrenitis, Diaphragmate Paraphrenitis, sic in arteriis gastricis intestinis Dysenteria vel Ileus, si ad renes Nephritis &c. omnis ergo pars nostri corporis vivi, arteriis gaudens, huic inflammationi obnoxia est: ut omnes, arteriarum, venarum, nervorum, viscerum quorumcunque tunicæ, tunica adiposa, membranæ, musculi, glandulæ, ossa, cartilagines, tendines &c. nec mirum; nam omnes partes recensitæ, corpus constituentes abundantissimè canalibus arteriosis scatent, ut Vir hodie sua incomparabili arte clarus *Ruyschius* satis manifestè demonstrat; hinc ad hoc caput magna attentio est habenda, cum sit omnium morborum acutorum fundamentum.

§. 372. *Arteriosis*. Arteriæ enim semper desinunt in angustum, primum genus inflammationis fit in arteriis sanguiferis minimis, quæ verò sunt vasa inter minima maxima; hinc in illis materia est solidior & attritus major, ergo circulatio validissima quamdiu ferre non potest æger, in hoc primo vasorum genere unicum tamen genus inflammationis oriri potest, quæ

fit à ſtagnatione & attritu ipſius liquoris, ſed in ſecundo genere vaſorum duplex genus inflammationis oriri poteſt, unum ab ipſo ſero transfluere impedito, & ſecundum ab ingreſſo ſanguine rubro errore loci in illud, ille enim ultimos fines vaſorum permeare non poteſt, & hanc ſpeciem inflammationis puto frequenter recurrere. In tertio vaſorum quod poteſt eſſe lymphaticorum genere iterum duplex inflammationis genus oriri poteſt, ſed talis inflammatio nunquam erit rubra, fit enim ab impedito transfluxu lymphæ, vel ab ingreſſu ſeri errore loci in illud, quæ dici poſſet inflammatio ædematoſa, nunc pono centum eſſe decreſcentes ſeries vaſorum, ſunt autem ferè infinitæ, tunc centum & nonaginta novem genera inflammationis oriri poſſunt, quò nunc vaſa ſunt minima & propiora ſunt cordi, eò facilius & citius deſtruitur corpus. In febribus ardentibus videmus ægros quarto die mori, quia arteriæ ſanguiferæ fuerunt obſtructæ, in Podagrâ verò minores arteriæ ſunt obſtructæ, hinc hæc etiam non tam citò interficit, hinc errarunt, qui putaverunt inflammationes ſolum oriri poſſe, ubi arteriæ abeunt in venas, nam vaſa exhalantia etiam obſtrui poſſunt, hæc non ſanguinem ſed lympham admittunt, & quis ſcit, quam ſubtile liquidum tranſmittunt, unde ſcabies & puſtulæ & multa alia mala, nam materia perſpirabilis, quæ non ſtatim exit per poros, colligitur ſub Epidermide, & attollit eam in tales puſtulas, non tumores, quia eſt nimis ſubtilis, nec facit dolores, ſed prurigines, quia tenuius liquidum nervos tamen vellicat, dum exitus in rupturam trahatur; hinc ubique fit inflammatio, ubi vaſa ex lato in anguſtum tendunt; nulla inflammatio

tio in venarum cavis accidit, nisi venam portarum venam vocare velis, dein quoque in minimis observatur; in majoribus enim fiunt Polypi, qui non faciunt inflammationem, si enim in his fieret stagnatio illico esset mors, sed hæc stagnatio si contingat in minimis vasis, facit materiam inflammationis, non verò inflammationem; tum enim sanguis in eodem loco manens accumulatur, & ibi semper ruit in obstaculum, hinc attritus fit à vi vitæ; ergo quò vitæ vis major materia eadem manente eò inflammatio major & contra. Omnis arteria desinit vel in venam vel vas secretorium vel excretorium, ergo inflammatio fit primò, ubi ruber sanguis abit in venam, vel secundò ubi habet laterales ramos tam minutos, ut non sanguinem sed serum admittant, quæ in initio ita possunt dilatari, ut non modò serum sed rubrum sanguinem accipiant, tertiò in lymphaticis etiam oriri potest inflammatio, quia una lymphæ pars crassior, altera tenuior est, ibique nuncquam erit rubedo, ergo fiunt sæpe acutissimæ inflammationes magnæque mutationes nulla rubedine apparente. Memini me hærentem adhuc in illâ sententiâ inflammationes solum esse ubi arteriæ abeunt in venas, nescivisse sæpius, unde varia mala, sed jam ex hoc systemate facilè intelligitur. Hæ omnes inflammationes reduci possunt ad hæc sequentia; nempe ad vitia vasorum, 2, humorum, 3, utrorumque, 4. ad errorem loci; quæ vitio vasorum contingit, fit tantum coarctando eorum diametrum, id est quod diametri eorum diametris globulorum sphæricorum fiant minores: quod maximè in vasis arteriosis, unicum globulum tantum transmittentibus, obtinet.

Cum numerus caufarum coarctationem producentium fit valde ingens, has ad duas caufas reduco, nempe externam & internam. 1. Externa, quando canales rotundi per θλίψιν coarctantur: hanc producunt omnis generis tumores, fracturæ, luxationes, diftorfiones; contufiones, membrorum tractiones diu perfeverantes, compreffiones per ligaturas & pondera incumbentia, urentia, erodentia, crifpaturam inducentia; calor dilatando nimirum & rarefaciendo liquida, extendendo vafa minima, fic ut inde vafa minima, majora conftituentia comprimantur, frigus & aër gravis; quatenus arctando vafa perfpirationem prohibent; oleofa quafi epiftomia fe infinuando in vafcula minima etiam perfpirationem prohibent; &c. 2. Interna quando per contractionem vaforum propriam vel violentam, σπασμὸν dictam, aut στενοχωρίαν, canales in fua capacitate minores redduntur: primam producunt omnes caufæ rigiditatem fibrarum nimiam producentes; inanitio liquidorum vafa extendentium, quæ tunc quò rigidera, eò magis fe contrahunt, ut in vulneribus apparet: alteram efficiunt pungentia erodentia, vellicantia acria, quæcunque ingefta vel externè applicata, uno verbo omnes caufæ nervos violenter afficientes; hinc inæqualem per nervos fluxum fpirituum producentes, & fibras mufculares violenter contrahentes: tertiam & ultimam producunt omnis generis tumores producti in illis vafis membranas conftituentibus, ex quibus majores arteriæ contextæ funt.

373. *Ortus.* Nullum verò eft punctum in noftro corpore, ubi non fit arteria, ergo nullum punctum, quod non inflammari poffit.

Si

Si ferum per ſuos arteriarum fines pergere in venam non poſſit, vel ſi vas laterale deviat, hæc eſt inflammatio ſecundi generis id eſt error loci, eſtque tunc Eryſipelas magna flava utcunque à *μέλας pannum* & *ἐρυθρὸν rubrum*, *quaſi lata, rubra expanſio, non tumor.* Per errorum loci intelligitur; quando humores noſtri non debita, ſeu ſibi propria, ſed minora vaſa occupant: ſcimus enim, in corpore varia vaſorum genera exiſtere & quot genera vaſorum, tot genera liquidorum, ſuis vaſis correſpondentium; unum atque primum & inter minima maximum genus rubrum admittere humoris globulum, per conſequens omnem rubro minorem; tertium forte lymphaticorum, ſecundo genere exilius, lymphaticum globulum & omnem hoc minorem admittit, ergo non rubrum neque flavum, dantur adhuc forte varia vaſorum genera intermedia, ſed ad hæc tria reduxi, intelligentiæ cauſa: ſi nunc canales ſeroſi rubros admiſerint globulos, erit error loci ſanguinis rubri, ſi lymphatici ſeroſos, erit error loci ſeri: quoniam inter canales & humores certa eſt proportio & vaſa ſeroſa naturaliter rubros globulos non admittunt, ſic & lymphatica non ſeroſos: ergo ſi ſciremus omnia vaſorum genera ad ultimum uſque, haud difficile foret ſcire, quot modis ille error loci fieri poſſet; hinc in genere ſeroſo unico modo, nempe à rubris, fortè duplici modo in lymphatico, nempe à ſeroſis, & à rubris globulis, per laxata vaſa ſeroſa in ore vaſorum lymphaticorum intruſis: & ſic de cæteris.

§ 374. *Arteriæ.* Non hic intelligo arteriarum cavum ſed membranam, vidit vetuſtas in brutis mactatis ad aras ſæpe Aortam inflammatam

unde mala sumpserunt veteres præsagia; ergo totum arteriarum genus inflammari potest, de qua re nequidem cogitatum est apud medicos. Demonstravit *Ruyschius*, quod arteria coronaria, ubi ingressa est cor sanguinem det tunicarum aortæ arteriis.

Venæ. Quoniam hæ habent arterias in suis pelliculis, quod injectione clarè patet. *Lowerus*, *Tulpius*, *aliique Auctores* observarunt venæ cavæ tunicas esse totas vasculosas & habere arterias nutrientes.

Nervi. In nervis omnibus est, 1. vagina crassa exterior duræ matris nervum deducens ad locum actionis, 2. pia seu Arachnoides, 3. medulla ipsa. *Ridlejus* docet nervos accipere à quatuor magnis arteriis ramos, qui usque ad finem continuantur; ergo nervi habent membranam arteriosam venosam, lymphaticis vasis obsitam & membranam cellulosam intertextam; horum vaginæ vel nervi ipsi inflammantur, hinc dolor summus oritur; in inflammatione nervorum fiunt paralysis & insensibilitas, interim cerebrum potest esse bonum, ut elapsa æstate in ipsa febre grassante plerique homines incidebant in atoniam, certè quod hic tale quid factum erat, sed nervi in ipsâ substantiâ obstrui & inflammari etiam possunt, quatenus liquidi sui, quod est spiritus, transfluxus impeditur.

Membranæ. *Nuckius* in hominis, qui calculo in urethere hærente mortuus erat, urethere maxima vasa detexit, idem patet in homine Ophthalmiâ laborante, ubi oculus antea colore margaritæ rubet.

Musculi. Ut in Rheumatismo hæc inflammatio contingit, & hinc si tum pars moveatur, sum-

ſummus oritur dolor, quia muſculi ipſi motum facere debent, ſimul inde talis dolor in Pleuritide in reſpiratione obſervatur, ubi inflammatio non eſt in Pleura ſed in muſculis intercoſtalibus; forte in Rheumatiſmo levis eſt inflammatio ad nervos, ſi nervi ſint ſtupidi, concipitur membranam nervi inflammatam comprimere ejus medullam; ergo inflammatio poteſt fieri in nervis & tenuiſſimis partibus, ut in Podagra. Huic malo huic ſubjiciuntur omnes membranæ, quæ licet tenuiſſimæ, tamen *docente Ruyſchio* ſunt arterioſæ. Muſculi etiam conſtant fibris membranis arterioſis, venoſis, lymphaticis, celluloſis.

Glandulæ. Nam omnes glandulæ habent arterias, & hinc nulla eſt glandula, quæ non inflammari poteſt.

Oſſa. In oſſibus fieri poſſe inflammationem plurimi Auctores denegant, verum detexit *Clopton Hawers*, & *Ruyſchius* confirmavit per ſuas injectiones perioſteum eſſe baſin vaſorum tranſeuntium per oſſa, ergo ſi inflammatio in vaſe, etiam exit in oſſa; fateor nec febris nec dolor, nec calor tantus ibi, ſed hoc eſt ob nervos paucos, oſſi duritiem & inſenſibilitatem, tum adeſt in oſſe ut in perioſteo, in medulla verò eſt peſſima inflammatio; hæc plerumque facit cariem in oſſe, raro enim in ſuppurationem abit, ſi verò in medulla inflammatio accidat, tum fit ſpina ventoſa, in Scorbuticis, Rachiticis, & Lue Venereâ laborantibus lamellæ oſſeæ ab oſſe ſecedunt, & tum ibi vaſa recreſcunt.

Cartilagines quoque inflammari poſſunt, quia vaſis pervaduntur, ut *Ruyſchius* notat, verum hic non intelliguntur cartilagines tenues,

ſupra quos fit motus, ſed cavum articuli & tuber, nam ibi nulla injectio adhuc vaſa detexit, ſed nemo tamen dubitabit adeſſe vaſa, verum hic maximè intelliguntur cartilagines libere hærentes & non articulationi inſervientes, hi inflammari poſſunt, ſi verò in priori caſu tam facilè fieret, tum ibi ſemper ferè adeſſet, nam hic ſemper attritus & motus fit harum partium ſupra invicem, forſan tamen in Podagrâ talis eſt inflammatio; hinc per validum curſum & motum languor in juncturis ſentitur, dein quaſi tenacitas reſiſtentis, dolores & calores, hocque modo fit ſæpe ingens inflammatio, ergo ſi jumenta nimis urgeantur, hæc vel ſuppurantur vel ariditatem concipiunt.

Tendines. Ut vidi in præparatis *Ruyſchianis*, ibique vidi ligamenta, tendineſque omnium generum, quæ tranſverſim deſciſſa erant, tumque nullum punctum apparebat, donec rubedo appareret à colore materiei injectæ per vaſa, ut inter alia quoque egregie vidi in ligamento oſſis femoris cum oſſe coccygis, hæ verò inflammationes ſummopere dolent.

Viſcera. Uti optimè notavit *Hippocrates*, Quid enim eſt Pleuritis? quam inflammatio talis pleuræ? Quid Phrenitis quam cerebri? Quid Paraphrenitis, quam Diaphragmatis? Quid Nephritis quam inflammatio Renum? Quid Rheumatiſmus quam inflammatio ad juncturas membrorum & tendines muſculorum? ſicut nullus morbus inflammatorius internus diverſus ſit ab inflammatione externâ, niſi quod nobilitas viſcerum major vel minor citius vel tardius mortem acceleret.

Adipe. Puto fere ſemper inflammationem hærere in pinguedine; omnis enim inflammatio

tio transit in suppurationem vel gangrænam, sed suppuratio nunquam fere inventa est in pinguedine adiposa, ergo clarè concludo omnem inflammationem & suppurationem in eâ hærere, quæ pinguedo tam ad tendines, quam cartilagines & inter musculos, imo fere ubique observatur, nam ne minima fibrilla caret vaginâ adiposâ. Vidi Mulierem è cujus corpore detracta fuerunt magna pinguedinis corruptæ frusta ex panniculo adiposo, illæsis tamen musculis subjectis. In Adipe varia pessima inflammationum genera observarunt Auctores, Phlegmonem, Ædemata, Furunculos, abscessus &c. hoc in praxi annotetur, ne putemus statim musculos esse inflammatos, qui non ita facilè inflammantur; hinc pinguia animalia statim incidunt in Pleuritides, imprimis hæc, quæ multum pinguedinis ad costas habent.

§ 375. Hic verò fons omnium morborum acutorum describitur, ergo hic cautè est procedendum, vidimus enim quod ad inflammationem requiratur obstructio, nam nulla fit inflammatio primò, nisi fit impedimentum fluxus humorum & secundò nulla fit quoque nisi sit vita superstes id est motus, & si hic desinat tum inflammatio cessat, sed impletio seu materia obstruens quidem manet, hinc ergo duo requiruntur ad inflammationem, 1. obstructio, 2. attritus seu magnus conatus in locum obstructum, causæ ergo hanc inflammationem facientes sunt omnes, quæ causant obstructionem. de quibus suo loco locutus sum, 3. sunt omnes, quæ validissimum impetum in locum obstructum producunt; de priore egi *in capite de Obstructione*, ibique omnes causas obstruc-

tionis recensui, sed quia est res tanti moment quædam hic repetam.

Stagnatio est impeditus fluxus in arteriis minimis; hæc dicitur obstructio. Hæ sunt causæ obstructionis (nam ponas corpus sanissimum) pone simul in pulmone fluxum esse impeditum per vasa minima, inde fit inflammatio accedente motu.

Premendo. Postquam geometræ demonstrarunt canalem esse amplissimum, si in circulari sectione explicetur; & maximam capacitatem & diametrum habere; si verò illa figura sphærica fiat ovalis, tum minus spatium continet, & quò magis lineæ ad se invicem accedunt & rectiores fiunt, eò fit capacitas minor, hinc in omni luxatione, distractione, ligatura compressione semper canalis fit minor; nam circularem figuram perdit, & si hoc modo cum hoc canali globulus ruber admitti nequeat, tum est inflammatio primi generis; quidquid ergo premit, id solâ pressione inflammationem facere potest; ut illis ægris, diu decumbentibus, accidit, cui sola ossis coccygis pressio facit inflammationem & gangrænam in eâ parte.

Distrahendo. Nam si canalis distrahetur flexilis, in longum tum complicatur, & puncta fixa ad invicem accedunt.

Intorquendo. Ut si canalis circa axin in spiram vertatur, sicut in luxatione & fracturâ fit, nam intorsio detrahet de figura canalis circuli; canalis si fit rectus, nil continebit, & planè claudetur, unde oritur stagnatio vel inflammatio, hinc cum carnifices intorquent membra, fit major inflammatio, quam ab extensione.

Rumpendo. Ruptura vasi contractionem permittit,

mittit, quod antea non contrahebatur, sed coërcebatur à puncto fixo, hinc tertio, quarto, quintove die inflammatio vulneribus supervenit.

Contundendo. Quatenus vasorum fit ruptura, & quatenus vasa premuntur, ruptura enim in vulnere obtinetur, sed pressio facit, ut pars crassior prematur in ora lateralium canalium dilatata, hocque modo fit duplex inflammatio.

Urendo. Ab ingenti igne arteriarum fines clauduntur, hinc inflammantur.

Erodendo. Medicamenta erodentia sunt aggeries particularum acutarum quæ contundunt. Erosio fit à menstruo acri, quod omnia solvit, hinc agit ut prius seu effectus est idem, sic etiam causa eadem, nam erosio quoque ab igne fit, & non scio plures causas obstructionis; si tum altera causa accedat, tum fit inflammatio.

Crispando. Si chordæ musicæ secentur, tum abeunt in circinnos, nec rectè resiliunt, idem quoque faciunt partes nervosæ, vel tendinosæ; hinc incurvantur vasa, simulac crescit materia transfluens supra magnitudinem vasis traducentis.

Calor. Dilatando & rarefaciendo facit inflammationem, quia vasa magna & minima comprimit, sic etiam motus facit, ut arteriæ impleantur, & venæ depleantur, sic etiam arteriæ in vasis majoribus implentur, & minora vasa comprimuntur, hinc magnis arteriis minimis distentis canales, ex quibus membrana fit, comprimuntur.

Ligaturæ. Forti homini ligatura applicari non potest, quin inflammatio oriatur, licet hic

hic venæ nudæ & arteriæ plus sint reconditæ; tamen hic comprimere non possumus, quin fiat inflammatio.

Pondera. Medici ægro, cui gangræna est in cubitu pessima mala prædicunt, quia est juxta illos malæ sanitatis morbi indicium; hinc æger crure fracto quiescere debet, licet aliter perfectissimè sit sanus, tamen hac quiete inflammationem & inde natam gangrænam ad calcaneum accipit, ergo calcaneus sic est ponendus, ut pressio sit æqualis, sed cur inflammatio, si pars aliquantulum moveatur, tollitur? Quia tum iterum influit liquor, si verò per septem horas homo sentiat molestiam, & ob metum os fractum iterum è loco fore cessurum, non movet partem, tum his magnis doloribus per septem horis toleratis non magis dolent, hoc quoque potissimum in delirantibus, lethargicis, & qui ossa fregerunt, observatur, nam tum non sentiunt aliquando molestiam, sed immoti jacent; hinc tum illæ gangrænæ, quæ non fiunt à malâ morbi causâ, sed à solo pondere incumbente & compressione vasorum.

Acria. Possunt esse vel sal, vel oleum, vel spirituosa, vel aromatica, & hæc omnia inflammationem in corpore sanissimo faciunt, sic pulvis adamantinus crassus facit intolerabilem inflammationem, si cuti inspergatur, si hauriatur, facit Dysenteriam, quatenus hæ partes omnia descindunt, hic pulvis inter venena veterum recensebatur, sic omnia acria possunt facere inflammationes, sic si quis inani ventriculo vitrum edat, ille ventriculum inflammatum accipiat, quia motus peristalticus impingit in vitri frusta.

Applicata. V: g. agunt ut ignis, vel ut instru-

ſtrumenta mechanica, ſunt verò nonnulli homines, qui acria pinguia ferre non poſſunt; quin partes inflammentur, ut ſæpe in vulneribus obſervamus, verum hoc non in omnibus obtinet, ſed hi certâ teneritudine à nativitate ſunt affecti, id verò hoc modo fit, quia oleum impedit perſpirationem & ſic vas in vas perſpirans & ſe evacuans obſtruitur, hocque porro fit uſque ad maximum, donec inflammatio fiat rubra, ſic ſi ab obſtructione adſit immobilitas, tum hæc curatur oleo cornu cervi, ſed vidi ægros inde topicâ gangrænâ eſſe affectos, ſic etiam videmus homines à conceſſu lardi vel hepatis piſcium febre laborare, hinc tum non accuſo acrimoniam, ſed hic forſan fabrica eſt eadem in viſceribus hominis ac in partibus exterioribus, in nonnullis enim hominibus ſi emplaſtra apponentur, tum fit corpus Eryſipelaceum ab his oleoſis & ſalinis.

Frigus. Carteſiani dixerunt frigus conſtare in partium quiete juxta ſe, ſed ſerior obſervatio docuit frigus eſſe ens reale, & ſummo in frigore in aëre naſci ſpicula quaſi ſalina vel clavi, quæ infixa partes conclavant. Frigus dicitur lethale ab inflammatione, quam facit (græcè τὸ πῦρ) & idem efficit ac inflammatio, nam *Peſtis* partem ſideratam facit plumbeam, nigram, inſenſibilem, frigidam, ſic etiam frigus, hinc *Virgilius* canit.

Ne —— rapidive potentia ſolis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat:

Id verò frigus facit, quatenus vaſa ſummopere contrahit & arctat, hinc etiam dicitur gelu urit, glacies urit; ergo optimè dixerunt veteres,

nam

nam actio summa frigoris & caloris producunt eundum effectum.

Frictio major derivat sanguinem in vasa aliena; reliquæ causæ jam dictæ sunt. Hic habetis ferè Bibliothecam observationum, & ex uno vel pluribus harum causarum inflammationes oriuntur, qui ad has causas attendit, facile observat, nescienti verò est difficilis v: g. in ægris valde decumbentibus fit vasorum arctatio, hinc in iis partibus hic attritus minimus, unde partes destruuntur, quod ita facilè fit, quia ægri decumbentes sunt plerumque macilentissimi. *Vide Caput de Obstructione.*

§ 376. *Meatus* imprimis minimos, nam totum corpus omni puncto est vasculosum, & omni puncto transpirat, ut *Sanctorius* demonstravit, si ergo hi canales seu horum fines obstruantur, tum fit inflammatio.

Acria verò id faciunt & oleosa, quæ aculeos acutos habent, qui vascula obstipant, hocque modo ingens fieri potest inflammatio, sed unde hoc? quia in corpore meatus interni & humores maximè moti sunt, qui meatus acribus obstipari possunt, imprimis si sal iis humoribus sit mistum, quod tanto pejus est, oleosa obthurant, ab oleo cornu cervi stillatitii rectificati ad partem paralyticam applicato cum super imposito linteo cerato, ne oleum exhalaret, intra paucas horas totus panniculus adiposus gangrænosus factus fuit, oleum enim abierat in meatus exhalantium, idem fit, si internè applicentur; ex g. homo ab assumpto sale volatili oleoso caryophyllarum vel simili largiori dosi laboravit febri, quæ durat brevius vel longius; prout assumptum magis saponaceum vel minus sit; si butyrum nimium assa-

tum

tum fumatur, tum manifestam producit inflammationem, & si quis unciam dimidiam assumet, ille inde in Diarrhæam, Dysenteriam, vomitum, sitimque incidit, nam oleum rancidum factum ex juglandibus veteribus pro pessimo veneno habitum, idem facit lardum rancidum, caro, pinguedo, heparque rancidum; Chirurgi quidem dicunt sua olea subrancida evasisse nobiliora, sic etiam de unguentis, sed hæc augent inflammationem, ut hoc præcaveatur acidum debet misceri, hinc patet distinctio inter balsama & unguenta, nam unguenta & olea cocta nullam aciditatem habent, quia ex iis expulsa est, hinc tanto facilius rancescunt, verum balsami spiritum acidum habent; sic oleum sanguinis humani & urinæ si partibus applicentur, faciunt inflammationem, & gangrænam inducere possunt, ergo videtis quam malè *Helmontius Pater de ortu medicinæ* ad paralysin membrorum laudat oleum ex sanguine humano, oleum ex cornu cervi, Emplastras de Opopanace, gummi galbano quæ omnia gangrænam & suppurationem faciunt.

§ 377. *Coëat. Vide Caput de Obstructione*, cruor enim nimis compactus in suis globulis accipit figuram planam & perdit sphæricam.

Sudor est liquor sero sanguinis tenuior, sicque inde liquidius à sanguine separatur, cum tamen inde non liquescat liquidum rubrum serosumque, hinc sudores nimis protracti sanguinem inspissant, sudores quidem attenuant, sed sudor excretus id non facit, nam liquidissimum è corpore expellit.

Salivas. Ut in Lue Venereâ curanda seu in melancholica fit, illi semper exspuunt salivam, unde in eorum corpore oriuntur inflammationes.

Diar-

Diarrhæas, si quis hoc morbo laborans vigesies vel ultra de die aquam deponat fere meram, unde ejus sanguinis pars tenuissima è corpore subducta crassissima manet, quæ postea multas obstructiones procreans inflammationem facit, putat medicus in initio esse Diarrhæam frigidam, & se abstinendo à potu sublaturum, sed accidit postea febris acuta, tum dat diluentia, & miratur juvare, cum tantum aquæ ex corpore ægri abierit, *Vide de hac re Sydenham.*

Ichores. Dum hoc quondam legi in *Hippocrate* putabam esse erroneum, sed mirum est, hunc virum hæc demum observasse, unde pessimè in morbis inflammatoriis data sunt & adhuc dantur sudorifera illa calida, quibus tum dissipantur humida & relinquuntur crassiora; certè unum feliciter cessum dedit occasionem tot errorum & malorum; matrona quædam sanissima & negotiis suis domesticis admodum incumbens movit corpus solito plus, unde nocte demiserat urinæ copiam incredibilem; accessus deprehendi maximam debilitatem, & tamen febrem fortissimam, causam verò assequi non poteram, donec forte fortuna quidam ex adstantibus dixerunt eam tot matulis urinæ emisisse cogitavi facile corpus exhaustum esse liquidis, crassiora enim ad motum ineptiora nunc undique hærere, inflammationem fieri, & prædixi ægram toto corpore suppuratum iri, quod etiam factum est; misera enim hæc à collo ad plantas pedum usque panniculum adiposum habebat suppuratum, antequam moriebatur.

Coagulantia. Ut sæpe contingit in animi perturbationibus & peste, ubi forte aliquid ex

aëre

aere hauſtum eſt, quod ſanguinem in una parte coagulavit, in altera autem ſolutiſſimum reddidit, ut ſudore exeat, ſed fateor hic Medicina adhuc deficit.

§. 378. *Lymphaticis.* Hic quæſtio eſt, quomodo in vaſis arterioſis lymphaticis fiat inflammatio rubra, ſed cur non in ſeroſis dico? Sed quidem potuiſſem, ſed omnia ſub uno vocabulo complectere volui.

1. *Vide paragraphum de errore loci in Obſtructione.* Docuit *Lewenhoekius*, quod in corpore toto nulla pars craſſior ſit quam illa rubra, ſic enim canales primi generis tranſmittunt rubrum ſanguinem, & hi omnes in venam terminantur, excepto in ſplene & pene, illi verò canales rubrum globulum admittere non potentes oriuntur ex ultimis canalibus primi generis, ſuntque rami laterales, & omne quod rubro uno gradu tenuius eſt, id in his canalibus derivatur, & hi ſunt canales ſecundi generis, qui ſunt maximi inter minima vaſa, ut vas rubrum minimum eſt maximum inter minima, hocque vas mittit omnia liquida, ſic etiam vaſa ſeroſa exceptis globulis rubris omnia mittunt, ſed illa vaſa ideo ſeroſa dicuntur, quia illud os eſt anguſtius, quam os rubri baſis, ſi verò hujus oris fiat amplificatio, tum in eo rubrum derivatur, ſed illa arteria tamen manet arteria, fitque anguſtior; ramoſque iterum dat, hinc illud rubrum in orificium hujus canalis adactum non pervenire poteſt ad ultimas, hinc ibi hærens manet, nec pergere poteſt, hinc obſtructio & omne rubrum dein quoque ad locum obſtructum uſque derivatur, & hæc dicitur inflammatio primi generis, & quidem error loci, ſicque porro, nam ex uno vaſe

vaſe arterioſo rubro omnia vaſorum genera per ſeries decreſcentes derivantur, ſi ergo cauſa hæc vaſa diſtendens creſcit manente eadem vi contrahente, tum fit inflammatio & contra; hinc proportio inter vim diſtendentem & contrahentem ad ſanitatem requiritur, ſi verò motus & proin cauſa extendens major, tum arteriæ nimis implentur, & ſic motus ſummus lethalem inflammationem facere poteſt, ſi verò motus ſit nimis lentus, tum ſanguis in venis accumulatur, fit Hydrops & morbus Chronicus. Clariſſimum eſt, ſi cutis ſit pallida, tum ſanguis non pervenit ad cutim, ſi fricetur cutis, tum oritur rubedo, quia hac actione in vaſa dilatata ruber ſanguis adigitur, ſi pugnum oculo infligatur, tum oritur oculi rubedo, quia pugni preſſione ſanguis ruber tranſit in vaſa lymphatica; ergo hoc malum non hæret in malâ diatheſi ſanguinis, ſed in diametris vaſorum id eſt in laxitate vaſorum, quæ aliena admittunt liquida, & hæc inflammatio eſt frequentiſſima. Hydropicis oboriuntur inflammationes ſanguineæ, tunc ferè deſperant Medici, nec ſciunt, quid agendum, ſed cauſa patet, nempe ob vaſorum laxitatem, ut ſanguis ruber ſe inſinuari poſſit in vaſa ſeroſa, hinc frequens eſt Hydropicis ſimilive morbo vel malo vexatis tandem oculos aliaſve partes inflammari, ſi manus pallida in aquâ calidâ retineatur, idem accidit ob eandem cauſam.

Motus. Cauſa enim cur ſanguis non eat in lateralia vaſa, primò eſt lenis motus, quo ſanguis in lateralia vaſa non pellitur, ſecundò vis contractilis, quæ ſuperat vim prioris id eſt vim liquidi moti, ſic ſi corpus ſanum ſit, & modo vaſa fiant laxiora vel motus major, tum

fit

fit inflammatio, nam cogites in ſano corpore arterias laterales fieri duplo laxiores, tum eſſet idem ac ſi humor duplo fortius rueret in vaſa, ergo tum hæc vaſa ſic ſponte laxantur, ut admittant rubram ſanguinis partem, & quoque ſanguis ipſe fit rarior; ſic enim *Boyleo* viſum eſt ſanguinem illico è vaſe emiſſum & adhuc calentem minus ſpatii occupare, quam ſanguinem eundem jam frigefactum, cujus ratio jam neſciebat, cum aliter omnia corpora à calore rarefiunt, & à frigore contrahuntur, ſed ratio patet, quia ſanguis vinculo coërcente liberatur, ſi ergo talis raritas à canali laxato ſanguini accidat, tum per fines vaſorum tranare non poteſt, hinc impulſus facit inflammationem, ſic etiam ſi canalis in initio laxatus & ſanguinem naturaliter non admittens illum admittat, tum quoque fit inflammatio, ſi ergo idem fit à causâ contrariâ nempe à motu aucto & imminuto, unde *Hippocrates* notat maculas purpureas in morbis Chronicis eſſe peſſimi præſagii, quod à multis non intelligitur, ſed hoc fit ab inflammatione & laxitate. In ſanitate omnia vaſa in noſtro corpore habent proportionalem vim contractilem & conantem hanc vim contractilem ſuperare; hinc duplex cauſa, motus proportionalis eſt primò preſſio conantis liquidi, & ſecundò vaſorum contractio æqualis, ſicque ſi ſanitas ſit perfecta, tum talis proportio inter preſſionem & reſiſtentiam æqualis obſervatur, ſi verò major ſit impetus, tum fit inflammatio, ſic homini ſano fortiter currendo vel alio modo ſibi intra horam inflammatio ad mortem uſque conciliari poteſt; ſic vidi equi curſu ſummopere agitati pinnas narium rubeſcere, oculoſque ſanguine quaſi

ſuffuſos

ſuffuſos & inſtar flammæ apparentes, hic ergo ſanguis agit in lateralia vaſa, hocque à ſolâ auctâ circulatione *vide Caput de Morbis Spontaneis*, hinc ergo uti dixi tot eſſe inflammationes, quot eſt decreſcentium vaſorum numerus, ſi dupliciter numerentur; conſtat exceptâ unâ.

Arterioſi. Contractio vaſorum ſemper eſt proportionalis cauſæ dilatantis, ſic nunc vas dilatatur adeo, ut nunc liquidum peregrinam admittat, quod nil aliter efficere poteſt, quam inflammatio.

§. 379. Hic nil dicitur, niſi quod concedunt omnes, cum ex ovo demonſtrat *Malpighius* albumen dividi in tot genera diverſa partium, ſunt enim veſiculæ concentraneæ omnes in albumine, unde omnis nutritio venit. Antequam hunc libellum conſcriberem, nullibi de his actum ſcio, ut in minoribus lymphaticis & eorum ramulis oriatur inflammatio, quæ eſt alba. *Hippocrates* dixit Podagram profunda ſanguinis depurare ſenilis & hanc dedit definitionem, putabatque tale naturæ propoſitum, nam morbum habebat pro inſtrumento aliquid boni præſtante, ſi verò per profunda ſanguinis minimas hujus partes intellexit, tum erit inflammatio ſpirituum.

§. 380. *Phlegmone combuſtio vocatur rubræ partis inflammatæ* ſive ut dicit *Galenus tumor inflammatorius præternaturalis, calens, rubens, ſplendens, dolens cum dolore punctorio & partem extendens cum febre continuâ; vel eſt in natura ſanguinis rubri ſtagnatio in vaſis capillaribus, dum urgetur à ſanguine cordis propellente.* Ergo duplex eſt hujus inflammatio, vel enim hæret in vaſis ſanguiferis, vel in dilatatis vaſis ſeroſis, illa inflammatio raro contingit,

tingit, nam ſanguis ruber vix craſſior & compactior fieri poteſt, quam eſt, hæc verò inflammatio eſt frequens ſcilicet ex errore loci. Illa inflammatio hæret ſemper in pinguedine adipoſa, nam aliter nunquam vidi, hæc verò membrana ubique ferè ponitur tam inter muſculos & ſupra quam infra cutim, dat quoque membranam ultimis fibris tendinibus muſculoſis, nam tendinis vagina eſt productio hujus membranæ pinguedinoſæ. Idem confirmat Hydrops Anaſarca, ubi pedes quaſi in aquâ ſepeliuntur, quæ omnis aqua in hac membranâ hæret, dein etiam in Emphyſemate clarum eſt, ubi aëre repletur, hinc ratio patet, cur Phlegmone non adeo in viſceribus obtineat? quia modo in hoc membranâ fit, & cur macilenti non adeo Phlegmone obnoxii ſunt? quia hæc membrana in his eſt adeo parva.

Eryſipelas id eſt extenſio ſuperficiaria ſeu pannum extenſum, hinc *Eryſipelas* dicitur *inflammatio ſuperficiaria non in tumorem aſſurgens, latè ſe extendens, ſplendens cum calore, dolore, colore flaveſcente potius quam coccineo*; hinc videtur oriri ex inflammatione ſecundi & tertii generis imprimis ſi in vaſis ſubcutaneis accidit, ſeu in vaſis ſeroſis, non verò in membranâ adiposâ, & poteſt æquè fieri à ſero, quam à ſanguine, ergo Eryſipelas cerebri ut & cutis imprimis accidit, cujus ratio ex dictis patet. Hic duplex ſpecies eſt Eryſipelatis vel Phlegmonodis vel Cholodis, vidiſtiſne enim, quod ſanguis humanus ſit ruber pro ut primò per Microſcopium in vitro conſpicitur, ſed tandem fit flavus, ſic in vivis animalibus v: g. piſcibus imprimis anguillis per Microſcopia patet, ubi ſanguis ruber it per majora vaſa uſque ad mini-

ma ſanguinea, & tum tandem in minora & minora.. Sed quare hæc inflammatio eſt tam periculoſa? Quia tam facilè partes teneras occupat eaſque deſtruit, cæterum idem facit, quam inflammatio in membrana adipoſa, differt verò ab ea in eo, quod in longè minoribus vaſis obtineat; ſecundò, quod obtineat in vaſis minus extenſilibus ſupra panniculum adipoſum hærentibus, color verò flavus fit, quia *docente Lowenhoekio*, ſi unus globus admittatur, tum flavedo gignitur, ſi quinque vel ſex globuli in diametro canalis, tum rubedo, ſi plures ferè nigredo, hæc ergo ideo pejor eſt quam Phlegmone, quia obtinet in vaſis & membranis tenſis ut v: g. eſt Pia Mater dicitur belgicè *de Roos*, *Roſa Rubra*.

Ædematis. Ab οἰδάω *tumeo tumore molli*; hinc οἴδημα *tumor mollis*, ſic apud Veteres Græcos Ædipo fuit funis trajectus per pedes, ut moreretur, hinc Græci eum tumorem Ædipum vocarunt id eſt *tumorem circa pedes*. Eſt verò duplex Ædema primò frigidum vel ſecundò Ædema Eryſipelatodes ſeu Phlegmonodes, quæ diſtinctio maximè eſt annotanda, nam inde multum commodi redundat, hinc hodie non ita annotatur, ſed olim maximè. Sic *Paracelſus in ſua Chirurgiâ majori* dicit Veteres Medici ſeu Chirurgi hunc morbum tam accuratè obſervarunt, ut nil addere potuerim, & quæ alii ſcholaſtici experimenta non callentes addiderunt, ego me à diſcrimine abſtinebo. Prima ſpecies eſt *Ædema Eryſipelatodes quod eſt tumor mollis*, *ſubalbus*, *ſubflaveſcens*, *ſat magnus*, *valdè calens*, *ille morbus recentioribus dicitur* belgicè *de Belroos*, latinè *Roſa Bullata* vel *Eryſipelas bullatum*, ſic facies ſæpe tota

tota tumore albo magno & ſæpe calido infeſtatur, Roſa quæ dicitur ignis Sacer, vel quod Eryſipelas apud Veteres non eſt æquè periculoſum, quam tale Ædema, nam Veteres dixerunt hunc morbum eſſe peſtiferum, & malum omen, putabant verò Eryſipelas & ignem ſacrum non eſſe adeo graves. In Ædemate verò non tantum ſunt conſiderandæ arteriæ ſanguinem vehentes, nec tantum arteriæ ſerum flavum, nec ſerum pellucidum neque illæ arteriæ vehentes lympham ad ignem concreſcentem, ſed omnium fere generum, nervis forſan exceptis, nam ſi arteria primi generis in ramum lateralem impellat ſanguinem rubrum, tum quædam ſeri copia pellitur ad lymphatica, & ſic porro; hinc inflammatio oritur in vaſis ſecundi, tertii, & quarti generis; hinc tum tumor mollis, pallidus, flaveſcens adeſt, & aliquando ruber, tum locus affectus dolet, quia vaſa à rupturâ diſtenduntur, calet ab attritu ſanguinis vel lymphæ, hoc verò eſt Eryſipelas Ædematodes, & aliter dicitur Ædema Phlegmonodes; ſi albus, tum ægri dolent quaſi infinitis aciculis pungerentur à vaſis minimis tenſis, hique de vitâ periclitantur, ſed quomodo hoc conſiderandum ſit? dixi arteriarum ſeries decreſcentes tot eſſe, quot ſunt ſeries decreſcentes liquidorum, hinc ſi arteria ſit obſtructa, tum ſuum liquorem accipere non poteſt, unde in canali laterali magna copia lymphæ tenuioris derivatur & craſſiſſimum accumulatur, & inde fit tumor, ruborque immaniter dolens. Secunda ſpecies *Ædematis eſt frigida, eſtque tumor mollis, æquabilis, albus, frigidus, aquoſus, digito cedens & impreſſionis tenax, pallidus, hærens in abolitâ mole corporis,*

ubi nullus humorum motus per vasa, unde tumore, mole, pondere vasa distenduntur, minora verò vasa comprimuntur, & sic hoc Ædema vulgare vel Hydrops à præcedenti tantum differt, quam Varix ab Aneurismate.

Scirrhus est tumor durus, non dolens, glandulosus, inæqualis & scaber. Ergo si vasa lateralia & folliculi infarcti humore incrassato, discusso liquido & motus magnus non adsit, erit scirrhus.

§. 381. Quoties materies crassior & vas angustius, quam ut liquidum transmittat, tum nondum est inflammatio, sed tantum causa proegumena inflammationis, nam obstructio non facit inflammationem: verum quiete manebit, sed accedit causa procatarctica, quæ est vis vitæ, hac causâ ablata morbus pro tempore nullus est, ergo vis vitæ facit calorem, semper autem tum febris accedit, & quò materies ineptior ad transmittendum, eò pejor & citior inflammatio, eòque citius ibit in Necrosin id est gangrænam. Hic verò causa efficiens inflammationum omnium tolli potest nempe Venæ Sectione, sed materialis vix tolli potest nisi ope πεπασμȣ id est *coctionis*. Multi Auctores erraverunt putantes omnes obstructiones esse inflammationes, sed falluntur quam maximè, tum enim omnes morbi Chronici essent inflammatorii, sed modo est causa materialis non efficiens, sed vita est causa efficiens, id *Helmontius* licet perverso vocabulo bene expressit, qui dicebat, si furorem Archæi vel vitæ coërcuisti, tum morbum quoque sustulisti, & tum non potest fieri suppuratio nec gangræna, & benè dixit, licet circulationem sanguinem ignoraverit.

§. 382.

§. 382. 1. *Arteriæ minutæ.* Ita ut per microſcopium ſexti generis videri non poſſunt, ſic ut opus ſit microſcopiis minimis, antequam has arterias videamus, ita ut lentes vix majores quam granum ſabuli ſint, nam Microſcopium primi generis convexitatem corneæ habet, ſic decreſcunt, hæc, ſi globulum rubrum non recipiant, tum non apparent per hæc Microſcopia, ſed tum fit vaſis dilatatio; quia ictus augentur & quia plus materiei capiunt, tum videri poſſunt, nam tum præterea hæc arteria novum globulum à vi cordis accepit, ergo dilatari debet, unde impetus manens urgetur, unde magis ac magis ictus fiunt, & plus materiei, qua vaſa diſtenduntur, ita ut arteriæ, quæ antea unum globulum accipiebant, jam verò quatuor, quinque, ſex, octo vel novem vel plures recipiant, ergo oritur tumor, qui à ſanguine vaſa diſtendente dependet; & rubor, quia ruber ſanguis in ea vaſa plus intrat & adigitur.

2. *Vaſa lymphatica.* Nam vas ſeroſum primi generis non capiebat globulum rubrum, ſi tum ille globus ex his ſeroſis pergat in ſeroſa minora, hæc vaſa tunc fiunt majora & capiunt globulos rubros, hinc cauſa tumoris rubri eſt duplex, primò quia arteriæ rubræ ampliantur, & ſecundò, quia in ſeroſis rubrum defertur, quia ſeroſa ampliata ſunt, putant verò Clariſſimi Viri hic fieri mutationem, cum non videant plus ſanguinis ibi adeſſe poſſe, ut v: g. in phlegmone totum brachium tanta plus tumeat ac ante, nam tamen non plus ſanguinis in corpore habetur; ſed ſi preſſio eſſet æqualis, tum nullus tumor adeſſet, ſic pars, per quam æqualiter ſanguis fertur, non apparet tumens,

ſed ubi ſiſtitur, inflammationem facit, alii verò putant, quod quantum lucretur in una parte, tantum etiam perdatur in alia parte, ſed ſi hoc verum eſſet, tum animadverti non poſſet. Vas arteriæ primi generis non poteſt eſſe obſtructum, quin inflammetur vas ſecundi generis id eſt quin ramus lateralis diſtendatur, fiatque majus & ſic tertii generis atque porro, tum ſanguis ruber introibit & orietur inflammatio omnis generis.

Augmentum Rubedinis. Vaſa verò tertii generis flaveſcunt, & non ita tument, ac in vaſis ſecundi generis eſſet, nam quò inflammatio in minoribus vaſis obtinet, eò tumor minor, ſed inde non minus periculi.

3. Ultima vaſcula rubra id eſt maxima inter minima, ſi decem ſibi invicem apponantur, nullo modo accedunt ad craſſitiem capilli, & lymphatica vaſa quidem centies & plus minora ſunt, adeoque valdè parva, nec in corpore videri poſſunt; hinc ille apex nequidem $\frac{1}{10}$ aciculæ apicis partem admittit, ſi verò impellat in tale punctum impetus liquoris, & liquor nimis craſſus adigatur, tum hoc idem facit ac ſi tot aciculis premeretur, ſicque ægri ſentiunt, quaſi infinitis aciculis premerentur, hinc ille dolor punctorius terebratorius & dilatatorius ita dictus, quia cauſa acuta minima fibrillam minimam à continuitate ſolvit, jam ſi impellatur globulus, fit quaſi aciculis pertunderentur ægri: ſic pleuritici clamant ſe ſentire puncturam in latere (belgicè *een ſteek in de zyde*).

4. Omnia fluida ſunt in arteriis preſſa & compreſſa, ſed in venis non premuntur, verum laxantur. Sanguis noſter non eſt ut aqua ſine elaſticitate, ſed eſt expanſilis compreſſilis

&

& aliquo modo elaſticus; ſanguis ægri febricitantis eſt floccoſus & emiſſus extra corpus concreſcit in maſſam coreaceam, in phtyſicis verò concreſcit, quia in his motus eſt minimus, in illis verò maximus; docui clariſſime, quod poſt motum duorum corporum nil ſubſequi poſſit, niſi ignis, tunc hic in vaſe obſtructo eſt major motus vaſis & liquidi contenti inter ſe, ergo major ignis copia, pone eſſe tria vaſa, quæ habent in ſtatu ſano tres venas, quibus dant æqualiter ſuum ſanguinem, ſed fortè obſtruuntur duo ex illis, tunc neceſſariò ibi fieri debet attritus, nam ad motum cordis propellitur illud obſtructum, & vas diſtendit, motu verò cordis ceſſante vas extenſum nunc multo majorem facit renixum, quam in ſtatu ſano, ergo illud obſtructum retropellitur, ad motum cordis denuo pellitur, quia attritus debet eſſe maximus (ſupponimus hoc vas quidem eſſe diſtentum, ſed non adeo, ut ſit factum paraliticum) tertium vas adhuc liberum quoque talem attritum ſuſcipit, quia nunc huic eadem ſanguinis copia eſt recipienda & tranſmittenda, quæ ſanguinis copia à duobus obſtructis retropellebatur. Id quod hæret, cedere nequit, & ultra ſit ingens impetus, nec ſtatim ſanguis in venas pergit, & ſi multa obſtructa ſint vaſa, hæreatque craſſior ſanguinis pars, plus agit & premit, quia nil cedit; hinc ſanguis preſſus denſatur & compingitur.

5. Hinc inter cor & locum obſtructum fit tumor, ſic ſi veſica ad ½ aëris impleatur, flaccidum eſt corpus, ſed ad tenſionem uſque, tum quaſi lapideſcit ab impetu, ſic etiam ſi veſica vi aquæ impleatur, ita ut, ſi reverberetur, reſonantiam det & ſplendeat, eodem modo fit

in noſtro corpore; hinc patet, cur locus dureſcens tactu renitatur.

Splendor verò fit, ſi cutis maximè tendatur eodem modo, niſi à pinguedine fiat, hic verò à ſanguine diſtendente, nam homines obeſi ſemper habent cutim ſplendentem à ſuppoſita pinguedine, ſed nigreſcunt exhauſti famelici, ſic ergo cauſa tumoris facit, ut replendeat, & ut lucem reverberet.

6. Cogitate arterias eſſe elaſticas & conicas, & in iis omni momento ſanguis impelli, tumque in omnem motum & directionem ſanguis ſolet mutari & atteri, indeque calor oritur, verum in venis nullus fit attritus, ſed in arteriis, & ſi ibi obſtaculum ſit, tum corde quieſcente novus fit attritus in arteriis, dum arteriæ ſe reſtituunt, & cum impulſus tranſire nequeat; hinc it & redit, ſicque attritus duplex, hinc canalis clauſus attritum auget plus quam canalis apertus & pervius, attritus verò quoque facit calorem, qui liquiſſima diſſipat, & reliqua compingit, aucto verò attritu calor augetur, ſic etiam hic, hinc æſtus in loco obſtructo obſervatur, ergo canales occluſi majorem tritum patiuntur, quam aperti, ſi verò ille calor eſſet duplo major quam in ſanitate, tum ebulliret ſanguis, hinc videtis, cur calor & æſtus adeo obſtruant, præterea quoque omnis arteria obſtructa impedit fluxum in aliis arteriis, venaſque comprimit, nam omnis arteria obſtructa hujus vena fit non vas, cum enim arteria ſe in venam appoſitam evacuare ſolebat, hinc arteriâ obſtructâ hæc vena nil accipit id eſt fit non vas, nam exhauritur & non impletur, hincque tum plus ſanguinis ad locum obſtructum defertur. Quo tempore cor pulſat, ſan-

ſanguine loca obſtructa vibrat validè, & neceſſariò debilitat vaſa ſupra obſtructionem, & facilè it per lateralia arterioſa, hinc vas arctatur, remittitur, & ab hoc attritu fit major calor. Calor ſolum eſt collectio ignis, ignis notus ſolum fit per attritum, quò major attritus, eò major calor, attritus augetur per reſiſtentiam & ſoliditatem; altera cauſa caloris eſt velocitas, quæ eò major eſt quò partes magis impingunt in latera; Tertio eſt, quod ſanguis retrogrediatur, unde (*een ſcheuringe* belgicè) pars urens fit; hinc neceſſariò oritur calor major in loco inflammatorio, unde ignis & effectus ignis.

7. Mirum eſt, in ſanitate nunquam ſentire pulſationes, hoc verò fit, quia nec humores nec vaſa ſunt compreſſa, & ab infantibus hunc pulſum aſſueti ſumus, quia omnes pulſus æqualiter pulſant, ſed ſimulac paululum obſtruuntur vaſa, tum pulſatio ſentitur, nam comprimite v: g. digitum, paulo poſt videbitur vobis totus digitus pulſari, hocque modo quando febre laborant ægri, tum ſentiunt pulſum per omnes digitos, & manus, ergo fit pulſus ſenſibilis, quia fines ultimi arteriæ plus impetus ſuſtinent, quam arteria libera; hinc *Hippocrates* dicit pulſus notat inflammationem, quia fines arteriæ plus impetus ſubſtinent, hinc ſentitur pulſus ſupra locum, infra eum verò non ſentitur, ergo eadem circulatio manet, ſed æquabilitas tantum ſublata eſt.

8. Puto hoc problema clariſſime ſolvi poſſe, cur ab inflammatione nata ſine febre, febris ſuccedat v: g. $\frac{1}{1000}$ arteriarum obſtrui, tum & $\frac{1}{2000}$ venarum ſanguinem non accipiet, ſed tamen deplebuntur; verum cur hoc? Quia venæ deplentur in cadavere ceſſante arteriarum motu

non à vi contractili elastica., & quia arteriæ non resistunt repletioni, sicque primo momento omnis sanguis redit ad cor, sed dein $\frac{1}{1000}$ pars sanguinis plus in arteriis continebitur, momento post longe plus erit in corde; & vasa erunt pauciora, hinc sanguis qui fluit, incipit majori copiâ fluere, hinc arteriæ plus implebuntur, tumque omnis sanguis reliquus ibit versus cor, eritque circulatio aucta id est febris, hinc videmus non opus esse magna obstructione, ut inflammatio & febris fiant, nam si ponatis $\frac{1}{100000}$ arteriarum partem esse obstructam, tum intra horam fiunt 3000 pulsus cordis, & sic ex illa $\frac{1}{100000}$ intra horam habebitis in arteriis tanto majorem copiam liquorum, & si hoc per horas duret, tanto major copia colligetur, sic invenietis, quod $\frac{1}{100000}$ pars facilè febrim producere possit, nam tum singulis pulsibus augetur, hinc obstructio erit tanto major, sic si spinam sentiamus in manu, tum post horulam accipimus febrim. Tres causæ sunt, cur semper adsit febris, 1. quia fibræ irritatæ nervosæ & dolentes trahuntur & mutantur, hinc major liquidi nervosi expressio, & ad villos musculosi cordis hujus appulsio; hinc febris, 2. major movendi moles, quam antea erat, si una tertia viarum sit obstructa, primo pulsu tantum duæ ex tribus erunt apertæ, si jam illæ venæ etiam manerent plenæ, proportionaliter moverentur liquida, sed id non fit, venæ motu musculorum & partium circumjacentium exinaniuntur. Ergo pulsu circumlabitur moles movendorum, minuitur vasorum copia, hinc major velocitas & febris, 3. ab eorum attritu quando ab acrimonia pungente hic fit, unde major velocitas & febris.

Sitis, homini, animali cuicunque, à naturâ providâ nequaquam pro delectamento concessa est; verum pro fideli custode, ut conditionem humoris oris, ventriculi &c. homini patefaceret, & ipsi annunciaret: nam nisi sitis adesset, quomodo quæso conditionem, indolem, qualitatem humorum sciremus; profectò vix, ut nunc vivimus, vivere possemus. Causa sitis est multiplex, nam ubi sitis, ibi non semper penuria liquidi, hoc est siccitas; patet contrarium in vetusta hydrope, & maximè in fine ascitidis: verumtamen causa sitis sæpe est siccitas, & potest esse acredo aliqua salsedinis, sive alcalinæ, sive biliosæ oleosæ vel muriaticæ; vel obstructio emissariorum oris, æsophagi ventriculi &c. ut in aphthis &c. hisce positis, si nunc quædam inflammatio existat, illam sitim producere debere patet, ex aucto motu, calore, & febre, nam hisce liquidissima ex humorum massâ exprimuntur & dissipantur, quæ tam facilè & subito regenerari & iterum readmisceri nequeunt; ergo humorum siccitas; hinc in inflammatione prima causa sitis: verum si liquidissima sanguinis, oleum, sales, terram diluentia, blanda avolaverint, quid superest, nisi salsa acredo in humoribus prædominans? sive hæc sit salsa muriatica, sive alcalina biliosa oleosa, utraque sitim facit, verum hæc vehementiorem illâ producit: ergo secunda sitis causa. Emissaria oris, ventriculi &c. vel aphthis vel alia quadam de causa obstructa sitim producunt, quatenus illæ partes exsiccantur, vel quatenus novi liquidi readmistio impeditur: ergo tertia sitis causa; hinc patet quam sollicitè & citissimè succurrendum sit huic siti & quam malè illi medici egerint, qui suis ægris,

gris, morbis acutis laborantibus bibere, diluentia prohibebant interdicebantque.

Calor per totum corpus, quia celerior est circulatio.

Vigiliæ in inflammatione adſunt, quia circulatio augetur per totum corpus, adeoque & per cerebrum; tamen non tantâ cum vi, ut cerebrum inde obruatur, ſed ut inde plures ſpiritus ſecernantur, maximè in morbi initio: hinc plures ſpiritus quoque ad ſenſus externos determinantur. Quæ vigiliæ etiam à levi ſæpe inflammatione meningum oriuntur, unde ſæpe delirium: quæ inflammatio ſi increſcat, ſæpe & coma producit.

Debilitas hæc non in omnibus febribus adeſt; ſed è contrario robur, in inflammatione fit, vel à nimia repletione humorum, vel à diſſipatis liquidiſſimis ſubtiliſſimiſque, hoc eſt nutrientibus.

Moleſtia, eſt illa inquietudo, ubi homo per duo momento in uno ſitu manere non poteſt, quin doleat & alterum quærat; quæ adeſt in inflammatione, quoniam æqualis preſſio humorum ſublata eſt, quæ in hominibus cum morte luctantibus, maximè ſublata, intolerabilem ſæpe inquietudinem producit.

§ 383. Hæc eſt prima ſpecies, hiſce ſignis præſentibus inflammatio in primo gradu verſatur, quod bene notandum; nam craſſus eſt error, quod vulgariter huic morbo ſemper idem nomen imponitur, cum altero die longe alius ſæpe ſit, & aliam planè curam requirat: in quo caſu Empyrici, non attendentes ad gradus inflammationis; ſuis generalibus & ſpecificis medicamentis liberaliter peccant, nam gradus ſunt attendendi, ſi morbus ſit talis, ut

gradus

jam est descriptus, tum est in adscensu seu ἀναβάσει.

§ 384. Si sanguis mittatur tempore inflammationis ex gr. in Phrenitide, Ileo, Rheumatismo &c. eductus ex venâ majori, in initio morbi inflammatorii, quando morbus non est adultus, hoc experimentum obtinet, & oritur hæc vis coagulandi eò fortior, quò major & diuturnior fuerit inflammatio, modo putrescentia humorum absit.

Pleno saltu. Non impingens in obstaculum nisi in pelvim qua excipitur, nam si juxta brachium decurrat, tum non patet, talis sanguis, si per microscopia spectetur, flocculentus apparet.

Latè non ex parvo vel scarificando, sed largo vulnere missus.

Exceptus ex tali phlegmonico corpore.

Albam. Vel flavescentem.

Duram. Sic ut sæpe ex pleuritico febre ardente vel Rheumatismo laborante eduxerim, ut cultello discindere non potuerim.

Rigidam. Ita ut supra orbiculum extendi possit, tam fortiter, ut instar tympani resonet.

§ 385. Hoc verò fit ab obstructione, nam cogita arteriam rubram minimam, hæc in venam se evacuat, & si tum cogites obstructionem esse in fine arteriæ, tum hæc arteria sanguinem eo derivari nequit, sed subtilissimum remanet, hinc obstructio nata augetur, & quò diutius hoc durat, eò major erit obstructio & inflammatio.

Ruber. Si enim à sanguine serum & lympha separentur, tum multo crassior evadit parte liquida orbatus, & licet partes separatæ iterum

jungantur & confundantur, tamen non fit idem ſanguis, ſic enim quoque chemia ſi ex ſanguine ſpiritum, aquam, & ſal eduxit, tum his omnibus iterum inter ſe miſtis non redit idem ſanguis, ſed liquor à ſanguine toto cælo diverſus; hoc etiam in aliis corporibus obtinet, nam ſi omnia vini. Chemicè tractati producta reamiſceantur ſibi invicem, tum idem vinum non redit, ſed hæc omnia in ſeparatione permutantur, & ſic de reliquis.

§ 386. Jam exitus inflammationis, quæ eſt Phyſica ejus mutatio explicare conabor. Hic conatus ſum omnia ex veterum doctrinâ deducere quo ad reſolutionem ſpectat. Hæc verò vox continuò in ore Chirurgorum verſatur, ſemperque dicunt conabor reſolvere, ſed plurimi neſciunt, quid ſit reſolvere; hinc videamus.

Reſolutio ergo eſt talis mutatio naturalis vel artificioſa partis inflammatæ, ubi partis inflammantis materia ducitur in circulationem & redditur meabilis per partem inflammatam ſine ulteriori corruptione, & ſine alio morbo inducendo. Naturalis dico nam natura modò reſolvit, ars imitatur, quod aliquando etiam egregiè fit, & ibi materia non abit in pus, nec ichorem, ſed materia manet ſana, & vaſa quoque non læduntur, ſed manent, ut erant, nec pars ſcirreſcit, nec in ſuppurationem abit, ergo reſolutio facit, ut pars ſine ulteriori corruptione ad ſtatum naturalem redigetur, tum verò ut hoc fiat humor debet eſſe blandus, nam humores corporis humani ſunt adeo lenes, ut nudum nervum nec oculum lædant excepta bile (nam urina non eſt humor corporis ſed excrementum) ſi verò requiratur, ut ille humor

mor non lædat vaſa, tum blandus eſſe debet; ſi verò acer ſit, tum impingens in vaſcula tenuiſſima ſemper gangrænam facit, & credo, quod ſi acredo adſit, tum nunquam fieri reſolutionem, ſicque primò ad reſolutionem requiritur, ut ille humor appellens ad locum obſtructum ſit blandus non acer, nec alcali, nec acidus; hinc patet, cur in peſte non fiat reſolutio, ergo reſolutio fit, ſi humores arterioſi omnis generis per vim vitæ appellentes ad locum inflammatum non ſint acres, ſeu ſit acrimonia oleoſa vel alcalina, vel ſcorbutica vel venerea nil refert qualiſcunque ſit acrimonia, ſed ſi humores ſint blandi, tum eſt ſpes reſolutionis. Humor blandus eſt talis, cujus partes acumina vel ſpicula vaſi adhærentia non habent.

Motus ſedatus. Nam in motu ſedato conſiſtit ſanitas, motus verò præternaturalis major eſt febris, hinc tum rumpuntur vaſa à motu, parteſque deſtruuntur, & non fit reſolutio.

Obſtructio parva. Intelligo talem, quæ humorum fluxum retardat, ſed non plane impedit, nempe ſi v: g. canalis ante quatuor globulos ſanguinis tranſmitteret, jam verò modò duas tum inflammatio adeſt, ſed tamen tranſmittitur ibi ſanguis vel in uno vaſe ſi talis ſit, tum ſpes eſt vas tranſmittere poſſe vel materiam attenuari, vel utrumque, vel ſi partes obſtruentes non ſint craſſæ, cauſa obſtruens non velox non violenta, uti in initiis arteriarum lymphaticarum; magna obſtructio dicitur, ſi corpus craſſum & profundè infixum ſit, & dein quoque indicatur, pro ut plura vaſa obſtructa ſunt, tum fiet $\frac{1}{1000}$ pars major vis &

$\frac{1}{1855}$ parte citius ſanguis derivabitur verſus cor, hinc tum febris à ſtimulo oritur, quia arteriæ obſtructæ eorumque venæ nil tranſmittunt, unde numerus vaſorum minuitur, & tamen non minuitur copia liquidi, inde cor plus irritatur, ut fiat major motus id eſt febris, ergo ubi obſtructio parva, ibi ſpecies eſt reſolutionis, ſed ubi magna, ibi nunquam fiet reſolutio.

In arteriis. Credò ad obſtructionem reſolvendam eò majorem ſpem eſſe quò majora vaſa ſunt obſtructa & puto in arteriis primi generis facilem eſſe reſolutionem, ſed in minimis difficillimè, ſi enim vigeſima ſeries vaſorum eſſet obſtructa, tum reſolutio non eſt exſpectanda, ſi verò obſtructio in arteriis primi generis, tum vel per miſſionem ſanguinis vel per Frictiones, vel per Fomenta aliquid ſperari poteſt, & quò plus vaſa in ſeries minores eunt, eò difficilius reſolvuntur obſtructa, hæc eſt ratio, cur omnes obſtructiones in vaſis minimis ſunt irreſolubiles, nam omnia medicamenta modò agunt in primum vaſorum genus nempe venæ ſectio & alia, tumque arteria fit vena, & ramus lateralis accipit materiam obſtruentem, & ſic tum facile reſolvi poteſt; ſic *Sydenham* dicit ſe venæ ſectione; purgantibus & abſtinentia variolas ſuſtuliſſe, ultimò verò non potuiſſe, ſic ex litteris ex *Gallia* & quidem *urbe Maſſilienſi* ad me datis intellexi, quod illi, quibus nulla morbi ſigna paulo ante aderant, ſed illico corripiebantur, hi deſperati erant & certè moriebantur, ſi verò inflammatio Ædematoſa in vaſis ſeroſis obtineret, tum caſus erat dubius, ſi verò in vaſis rubris accideret, tum omnes evaſiſſe, & vix

unus

unus ex centum tum perditus fuit, his verò tum anthraces vel bubones erupuisse; in primo vasorum genere motus à corde est maximè variabilis, sed qui in inflammationes & obstructiones desinebant, in ultimo vasorum genere non solvebantur, si verò Venæ sectio instituеretur ad uncias tres, tum æger moriebatur, si ad uncias decem, tum eo citius, anteqam vena clausa esset, idem accidebat, si ægris his vomitoria vel purgantia darentur, & clysmata injicerentur, si verò hæc omnia in inflammatione rubra adhiberentur, tum non ægros occidebant, sed tamen hæc semper nocebant, hinc videtis, cur posuerim hoc esse debere in arteriis lymphaticis.

Canales mobiles, dicuntur, qui facilè se dilatare patiuntur, si vis dilatans accedat, & hac vi desinente se iterum in pristinam figuram contrahunt; rigidus canalis verò dicitur, qui se non facile dilatat, nec dilatatus iterum contrahit; qui verò mobiles habent canales, hi enim facilè suppurationem aut gangrænam patiuntur, ut *Hippocrates* quoque dicit, quod in Peripneumonia vel Pleuritide vel Febre ardente, & in omni morbo inflammatorio corpora, quæ admodum laxa sunt, ut otiosorum hominum, vel qui à naturâ valde laxa, quod hi in his morbis non multum discriminis patiantur, sic fæminæ & pueri valde laxi, si hi obstructiones patiantur, tum per urinam crassam obstaculum deponunt, & sic materia fit iterum meabilis per vas dilatatum, hocque modo obstructio tollitur, quod tantummodo fit à facili canalium dilatabilitate; hinc *Hippocrates* dicit Pleuriticos valde exercitatos & proin rigidos non curari posse.

Di-

Diluens. Noster enim sanguis est illius naturæ, ut subductâ parte dilutiore tum quasi calescat, & obstructiones faciat, si verò hæc concretio illico fiat post missionem sanguinis quò citius eò pejus tum periculum est, si verò adhuc utcunque dilutus sit, tum spes est, si modò tum dentur diluentia, futuræ resolutionis, si verò huic ægro dare vellem calefacientia hydragoga, sudorifera, tum periculum esset, nam hæc omnia circulationem augent, quantùm ex *Hippocrate* legendo & relegendo potui intelligere, ipse circulationem sanguinis ignoravit, sed tamen has resolutionis conditiones annotavit, & hæ conditiones à peste usque ad febrem lentam inflammatoriam requiruntur, ut morbus sine crisi solvatur, hoc est vera sanatio, si verò alio modo hoc fit, tum morbus modo tollitur inducendo alium morbum, ut si suppuratio accidat. Ponatis ergo casum vos vocari ad ægrum inflammatione laborantem, tum resolutionem tentare debes, hinc si quid deficiat de conditionibus ad resolutionem requisitis, tum hoc est supplendum, si v: g. humor non sat blandus, tum blandum reddere debes, dentur Emulsiones ex Tritico, Avena, seminibus papaverum, seminibus quatuor frigidorum, olea Amygdalarum dulcium, Decocta Malvæ, Althææ, Verbasci & Parietariæ, si motus sit nimius, tum Venæ sectio convenit; hinc patet, cur hic Diluentia, Balnea, fomentaque adeo laudantur, quia nempe canales mobiles faciunt & vehiculo inserviunt; hinc si vocemur ad ægrum morbo inflammatorio laborantem & æger dicit se sudoribus defluxisse, vel Diarrhæa laborasse, tum non resolvitur, sed plerumque moritur, si verò nil

horum

horum fit tum spes est. Hæ conditiones tales esse debent, ut fiat reductio materiæ sine læsione canalium & degeneratione humorum. *Paracelsus* & *Helmontius* cum viderent quosdam resolvendo curari morbos, putarunt omnes sic solvi posse; hinc quæsiverunt fortissima resolventia, sed frustra susceperunt opus, nam nisi hæ conditiones adsint, inflammatio non resolvitur, ad quod illi non attenderunt.

Reductio. Quando vis sanguinis adeo minuitur, ut non urgeat ex maxima arteria in minimas, tum omnia extrema vasa minima evacuantur motu retrogrado: ratio hujus rei est, quod si urgeatur ex vasis maximis in minima, tum vasa minima evacuantur, ut videmus in homine pusilanimo, qui nullum vulnus videri potest, quin incipiat angi, mox sudare lividum sudorem, accipit lividum circulum circa os, omnis color abit ex oculis, se sustinere non potest, pallet instar mortui, & sic fit animi deliquium, quia cordis vis desinit, & hoc desinente sanguis arteriosus retroivit ad cor, hinc pallor, nam quod facies & os rubeant, hoc fit ab arteriarum repletione, sed simulac repletionis vis hic desinit, omnia vasa sanguinem retropellunt, & nil sanguinis fertur ad illa loca. Hæc sunt signa infallibilia, quibus prudens Medicus scire potest; an inflammatio in talem benignam resolutionem abitura sit: nempe si temperies ægri sit laxa, quò laxa eò melior, vasa non rigida, color hominis inflammatione laborantis non fuscus, flavus, niger, sed albus pallidus; corpus ejus non multum obsessum pilis, non gracile, agile, robustum, calidum; sed contra molle laxum: si motus humorum non vehemens sit, calor non magnus, febris non nimia,

sitis

ſitis tolerabilis, urina non nimis flammea; obſtructio non ingens, hærens præcipuè in arteriis inter minimas maximis vel in initiis lymphaticarum; ſi tempeſtas anni non valde æſtuans ſit, regio non valde calida. Hæc ſigna ſi adſint & inflammatio ultra triduum non duraverit (niſi victu vel aliis medicamentis &c. in hoc caſu non convenientibus turbata ſit) magna & quidem certa ſpes eſt, illam reſolvi poſſe.

§ 387. *Suppuratio eſt talis partis inflammatæ per quam mutationem materia inflammans, & canalis parvus obſtructus ſic mutantur per vim vitæ, ut materia obſtruens & vas obſtructum conterantur in pulticulam homogeneam lentam, inſulſam, albam* & dicitur *pus*, quod fit vi vitæ, per quam liquida nova afferuntur, cogita ad partem inflammatam v: g. decem canales eſſe obſtructos, & ſanguinem in loco obſtructo impingere, ſicque tum à vi ſanguinis impingentis hos decem canales abſcindi, tum his partibus canaliculorum miſtis cum materiâ obſtruente faciunt particulam puris, & quò plus canaliculi ſe conterunt, eò major copia puris generatur, quæ verò conditiones requiruntur, ut fiat ſuppuratio. Omnis inflammatio, quæ ſine febre eſt, nunquam abibit in ſuppurationem.

Humor blandus, nam ſi ſit acer, nunquam abibit in ſuppurationem, ſed ichorem.

Motus citatus. Nam hic febris non eſt tollenda, ſed tamen febris non ſit nimis urgens, hinc motus adſit, aliter fit gangræna, ſic *Hippocrates in libro de prognoſi* dicit, ſi omnia ſymptomata febris, ſed non nimis magna in inflammatione adſint, ut ſi calor adſit, ſed non nimis magnus, ſi dolor; ſed non ingens,

tum.

tum fit suppuratio intra quinque dies, hinc potest quidem adesse humor acris sed non acerrimus, motus velox sed non velocissimus, & sic hic majores causæ adesse debent, quam cum fiat resolutio, & minores, quam cum fiat gangræna, tumque fit suppuratio.

Potens. Nam si Medicus potuisset resolvere inflammationem non suppurationem promoveret.

Obstructio magna. Si enim esset nimis parva tum resolveretur.

Cum dolore. Tum enim major dolor quam in resolutione major calor, major tensio, major splendor cum succedente pulsatione, nam omnis suppuratio significat rupturam, sed vas, ubi rupturæ proximum est, tum nervi irritati trahuntur, & sunt in periculo ruptionis, hinc tum fit ingens dolor, & validissima pulsatio, hinc vascula omnia minima ibi posita, vi vitæ, vel à distensione vel levi putrefactione abscinduntur æquè rubra quam serosa lymphatica, non verò hic magna fit putrefactio, per quam liquores abirent in salem ammoniacum alcalinum oleosum, sed inchoamentum putrefactionis hic fit.

Fluidis miscent. Verum hoc multis offendit, quod vasa solida hic abeant cum materiâ obstruente in unum purum liquidum pus dictum ex vasis & liquidis factum, sed qui talia cogitat, ille non intelligit, qualia hæc sunt vasa, nec quomodo vasa possunt atteri, ut in Phtysicis observamus, ubi ægri primò sanguinem spuunt, dein pus, hocque modo totum pulmonem ferè exspuunt; hinc etiam arteriæ & venæ hic quoque specie puris exspuunt, sed unde fit, quod sanguinem non exspuant? quia

sup-

ſuppuratio non fit in maximis, ſed in vaſis capillo capitis decies minoribus, ſic ut pars detrita vix centeſimam grani partem æquet, ſed præterea ſæpe ex loco ſuppurato mea ipſa manu pannos quaſi eduxi, qui erant vaſa nondum ſatis commolita, vel nimis magna, quam ut conteri poſſint. Hæc verò actio eſt actio vitæ, ſic minima vaſa deterens, hæc veteribus dicebatur πέπσις, πεπασμὸς coctio ſeu maturatio, hinc *Hippocrates* dicit *in ulceribus annoſis, pus generantibus ſi quadam de cauſa maneant ſicca, ægri brevi moriuntur*, quod etiam in Phtyſicis verum eſt, nam aliquot dies ante mortem ſputa vix deſinunt, hoc fit, quia vis naturæ hic deficit, nam eſt ſolum naturæ opus, ſic enim eſchara à ferro candenti aduſta non ſecedit (niſi abſcindas, ſed tum ſana ſimul lædis vaſa) hoc ſolius ſuppurationis ope fit, ergo eſt benignum illud naturæ auxilium, quæ ſe ab omnibus heterogeniis liberat, hinc non ita timenda, niſi pars inflammatione affecta ſuppurari non poſſit, quia mors inde ſequatur, tum maximè caveri debet.

Pus. Nonnulli dixerunt puris materiam eſſe ſanguinem, alii lympham, alii ſerum, ſed ego puto eſſe *aggregatum omnium generum liquorum in corpore contentorum & vaſorum fractorum & concoctorum.* Pus autem non propriè fit ex ſuppuratione, ſed per moram & calorem in loco ſuppurato, nam humor immediatè fluens eſt limpidus non purulentus. Hæc & priora non dixi, quaſi deberent intelligi de inflammationibus externis tantum, ſed etiam de internis id eſt omnibus morbis inflammatoriis per criſin ſolvendis v: g. in febre continua inflammatoria tertio die æger ſe incipit paulo melius

melius habere, altero die adhuc melius, tertio die verò erumpit urina turbida instar potus Coffè, erumpit sudor & dicitur crisis, hinc in his morbis semper talis suppuratio fieri debet, ut in præcedenti paragrapho annotavi; sed si resolutio fieri posset, semper esset optanda: at quoniam pus semper exitum habere debet; hinc in interioribus, ut in pulmonibus, membranâ pleurâ, hepate, liene, cerebro &c. admodum periculosa est; in quibus mortem sæpissime inducit, licet morbum tollat, hinc semper in illis partibus, si possibile sit, præcaveri debet.

§. 388. Tertius gradus est *gangræna*, *quæ est talis cujusdam partis corruptio, ut intercepta sit communicatio influentium & refluentium humorum una cum incipiente putrefactione.*

Motus impingens magnus, ut in valida febre.

Obstructio. Tanta, ut obstruentia corpora transfluere planè nequeant.

Vasa Rigida. Ut æquè citius vasa sanguifera rumpantur, quam minora, vel ut liquidum per motum in illis acrius fiat, quod in robustis aliquando fit, ut *Hippocrates* quoque dicit, in quibus calor summus, tensio maxima, rubedo, splendor maximus, & dolor acerrimus, in his fit gangræna.

Ichor. Hinc in peste & morbillis non fit inflammatio, sed semper putrefactio.

Liquida putrescunt, quando olea & salia fiunt rancida acria & volatilia, quæ talia fiunt per motus violentos; hinc ibi erit putrefactio.

Epidermide. In omni morbo inflammatorio, ubi vidistis post magnos apparatus parvas bullulas elevatas, sub quibus hæret liquor flavus

vel

vel subrubellus, tota supposita pars erit mortua, tum est pessima pestis, si à topica inflammatione sit prægressa, tum gangræna adest, æger enim dicit, antea acerrimè dolui, jam dolor est tolerabilis, tum his bullis uno die pertusis, altero die pars supposita nigra erit, hinc si post inflammationem videatis bullam flavam, tum ibi pars est mortua, & si bulla decidat, tum apparet nigra, sic etiam si clarum, subrubellum instar loturæ carnis liquorem variolæ continere videantur, tum ibi ichor supponitur, estque tum tota Epidermis modo una bulla, hæque sunt variolæ confluentes dictæ propriè ex quibus raro evadunt ægri.

Saniei. Hæc est ingens diathesis in gangrænam, & omnes, qui *Massiliis* mortui fuerunt, hoc morbo laborarunt.

Color primo ferè semper est cineritius, qualis in combustione fit, post pallescit, quasi pus, dein fuscus, ultimo ater, ubi huc pervenit, gangræna est perfecta.

Dolor. Multi non mediocriter in medicina versati crediderunt gangrænam adesse, quamdiu pars dolet, sed gangræna potest esse & tamen dolor, nam margo semper inflammatur; hinc limbus dolet, ideo in gangrænâ perfectâ tamen adest dolor, hicque potest esse acutissimus in loco vicino adhuc vivo.

Rubor. Quia in limbo partis gangrænosæ adhuc sanguis irruit, hinc tum ibi fit inflammatio, & inde accidit dolor, licet jam gangræna adsit, qua in re sæpe juniores Medici errant, sic gangræna esse potest cum acutissimo dolore, ubi modo cutis adhuc viva.

In vicinis. Nam si gangræna sit in aliqua parte, inficiet partes vicinas, sed tunc illæ

vicinæ infectæ tamen resolvi aut suppurari poterunt.

Mors est circulationis finis, & mors partis est finis circulationis in illa parte, sic si in digito v: g. sit circulationis finis, tum ille digitus est mortuus, quia tum arteriæ non possunt adferre ad partem, nec venæ deferre, his animadversis amici ægri sunt monendi, partem affectam servare non posse.

Gangræna verò est talis in corpore vivo & parte molli degeneratio, ut vitales humores in hac parte influere non possint, nec perfuncti suo munere iterum effluere, qui sphacelus dicitur, si ad os vel periosteum usque malum communicatum sit; hinc est conditio corporis viventis.

In parte molli. Nam in osse non obtinet, ita ut in parte hac molli succus arteriosus non admittatur, nec per venam emittatur, per succum verò arteriosum hic intelligo omnem liquorem; omnis verò gangræna fit ab inflammatione præcedenti, sed an in peste tale quid sit, dubito & nescio, numne ibi modo in liquidis nervosis inflammatio fiat, nam in atrocissima peste omnia tamen liquida bona inveniuntur, & hinc non puto tum gangrænam esse, nam hi uno momento cadunt mortui, ita ut si velitis hoc gangrænam vocare, tum casum unum excipiam, aliter gangræna non fit nisi inflammatione prægressa. Causæ ergo gangrænæ sunt, quæ impediunt influxum & effluxum humorum in parte, sic ergo suppuratio est gangræna respectu vasorum, quæ destruuntur & conteruntur, nam si gangrænosa pars separetur, tum inter partem mortuam gangrænosam & sanam fit suppuratio, hæcque hic limes, hinc ergo videtis magnam esse affinitatem inter sup-

purationem & gangrænam; ſigna inflammationem in hanc gangrænam abituram eſſe ſequentia ſunt; ſi humores aliqua acredine, ut ſcorbuticâ, Vereneâ, uno verbo quâcunque, ſint infecti & ſimul valdè moti; ſi corpus ſit ſiccum, rigidum magnis laboribus fractum; ut in ſenibus & valdè exercitatis corporibus, ſi omnia ſymptomata febrium adſint valdè vehementia & ſubito aucta, ſi tempeſtas ſit valdè calida & urina maximè flammea; hinc patet, quam ſollicitè Medicus in inflammatione, in qua ſigna enumerata adſunt, præcavere debeat, ne illa applicentur, quæ hunc exitum id eſt gangrænam, & inde in ſphacelum accelerare poſſunt.

§. 289. *Compreſſio.* Omnes Auctores obſervarunt, quod ſi Eryſipelas vel Phlegmone comprimantur, valde cito Gangræna naſcatur. Verum hoc à nonnullis corporibus diu ferre poteſt, nam podagrici per menſem in dorſo jacere poſſunt, & tamen non inflammationem pati, ſed inflammatorio morbo laborantes ne quidem per duos dies uni parti inhærere poſſunt, quin inflammatio & gangræna ſequantur; aliter non tam cito gangræna fit ab incubitu; validiſſima calefacientia ſubitò inflammationem convertunt in gangrænam. Gangræna ſerpit, quando pars gangrænoſa exſiccata vicina vaſa comprimit & ſuffocat.

Pars mortua. Pars affecta gangrænoſa erit exſiccata, arida, dura, & ita compacta, ut novaculo diſcindi vix poſſit, vocatur eſchara; interiora ſub gangræna corrumpuntur, & fit nova gangræna & putrefactio, quia aditus & reditus liquidi vitalis tollitur.

§. 390. *Frigida actu.* Ut nix glacies, ſunt illa,

illa, quæ inducunt frigus ipsi loco v: g. suffocando vasa, unde perit motus. *Galenus* verò ad partem inflammatam aquam frigidam applicari jussit, quæ semper tamen nocet, nisi in uno casu, ubi nempe inflammatio rubra ab errore loci in vasis secundi generis obtinet, ita ut à contractione vasorum materia obstruens possit retrogredi, & in vas majus referri, aliter hoc frigus maximè nocet, nam si omnia vasa contrahantur, & magis impediatur fluxus sanguinis in partem, materia obstructa profundius infigitur.

Potentia. Ut sunt quædam venena, quæ faciunt liquidum quiescere in loco vel coagulando vel constringendo vasa; notum est, si omnes partes nostri corporis, in Alcohole vel oleo Therebinthinæ vel simili spiritu immergantur, quod tum durescant instar lapidis, si ergo Chirurgi applicent talia calefacientia, & liquidum absorbentia, tum omnia inferiora suffocantur, & vasa comprimuntur, hocque nempe imprimis fit, si per sales volatiles igneos (ut solent Chirurgi) gangrænam curare velint quæ partes valdè durescunt.

Repellentia. Quæ vasa minima sic constringunt, ut sanguinem rubrum appellentem retropellant.

Pinguia acria. Talia tamen in paralysi laudantur, & sæpe summo cum successu adhibentur, sic oleum tartari semel cohobatum hic maximè laudatur, sed sæpe gangræna in parte fit, quia omnis perspiratio in loco inhibetur, ut mihi aliquando accidit, ubi ægra, ut citius curaret partem hanc oleo oblinitam panno cera obducto involverat, ut medicamentum eo melius operaretur, sed inde gangræna facta est.

Narcotica. Quia influxum spirituum cedunt, & sopiendo dolorem Medicum faciunt securum, ut malum non æstimet, sed omnia in vado esse credat, ubi tamen nihilominus curatur, sed narcotica, ut vulgo putatur, gangrænam non inducunt.

Mutationem. Quæ differentia est inter gangrænam & inflammationem? In inflammatione pars incipit disponi, ut liquores vitales non admittantur; in gangræna verò pars jam disposita est, ut admittatur, ergo quidquid in inflammatione facit materiem minus resolubilem, vasa minus laxabilia & circulationem magis auctam id facit gangrænam.

§. 391. *Sphacelus est mors partis usque ad periosteum necrosi affectum*: nam quantum ego novi, gangræna semper hæret in panniculo adiposo, sed si ultra hæc proserpit, dicitur sphacelus, sic ut tantum gradu differat à gangræna, unde *Hippocrates* hæc duo mala confudit, hæc esse potest quartus modus quo terminatur inflammatio; si gangræna augeatur, tum oritur sphacelus, qui est perfecta mors partis, sic ut nullum amplius influxum humoris vitalis habeat, sed omni motu sensuque caret, & hinc sphacelus dicitur, si pars mortua sit ad os usque, sed dicetis forsan gangrænam quoque esse mortem partis, hoc verum est, sed non puto tamen veteres in gangræna totam partem mortuam statuisse, sed modo panniculum adiposum & cutim, sed sphacelus est mors partis ad os usque; sic digitus v: g. habet Epidermidem, Cutim, & nullam membranam pinguedinosam, quia ibi nullus musculus hæret, sed potius mucosum, hinc mucoso-pinguedinosa vocari licet, quia tamen aliquid pinguedinis

dinis habet. Vel ſub hac celluloſa tendines erectoris, flexoris, abductoris, hærent & expanduntur, & dein ultimo perioſteum; hinc ergo digitus habet perioſteum, expanſionem tendinoſam, membranam celluloſam & cutim, ſi verò videas digitum inflammatum, ille poteſt increviſſe in magnum tumorem, ita ut in hoc tumore ſepultus videatur, ſi tum ille digitus ſat profundè incidatur, tùm modo cutis & hæc tunica celluloſa perſcinduntur, nam hic nec cutis nec tendines nec perioſteum tumet, ſed omnis tumor hæret in ſolâ hac celluloſâ membranâ, ſi ergo tum ibi gangræna fiat, tum cutis & membrana manet viva, hinc ſuffocatur cutis, ſed perioſteum manet adhuc vivum, nam æger adhuc ſentit dolorem, ſi ſcalpellum ad os uſque adigatur, ſi verò diutius duret, tum perioſteum perit, & æger nil ſentit, licet pes ad os uſque perſcindatur, tum eſt verus ſphacelus, ſic & ad pedes quoque facile fit ſphacelus nempe ad oſſicula carpi, Metatarſi & phalangi digitorum, ſed & ad manus in reliquis corporis partibus difficilè ſphacelus fit. Sed qualis eſt veterum gangræna, vidi multoties in tumoribus in*ſ* nervi puncturis totum intra paucas horas mortuum, quia cutis premitur & ab inflammatione muſculi premuntur & reprimuntur, & quò vis vitæ tum major, eò quoque major dolor, ſed dein poſt unum diem cutis moritur, ſi tum perſcindatur uſque ad tumorem, tunc nil doloris ſentitur, nec Hæmorrhagia oritur, licet muſculi adhuc vivant, & hoc Veteribus dicebatur gangræna; verum hinc in partibus carnoſis non facilè fit ſphacelus, ſi verò ſphacelus uſque ad muſcu-

 los

los perveniat, musculosque mori faciat, tum æger brevi moritur, nisi sphacelus sit à causâ externâ sine inflammatione prægressâ, ergo *sphacelus est perfecta mors omnium partium ad os usque contingens in locis musculis destitutis*, sed in partibus musculosis gangræna est, hinc ergo non facilè exstirpatio in parte carnosa indicanda ob gangrænam seu sphacelum falso dictum, ut vulgò fieri solet, qui error inde natus videtur, quod putent ingentem hanc molem esse carnem, sed non est caro musculosa, sed modo panniculus adiposus, qui in talem molem intumuit. Hic latini non habent vocabulum proprium, nam ignis sacer etiam sphacelum complectitur, hinc *Latinissimus Celsus* hanc græcam vocem retinuit, nam proprie est vox græca; ex supra dictis non mirum est, quod *Hippocrates* confuderit gangrænam cum sphacelo, dicit sphacelatum ægrum intra tres dies mori, sed si verus sit sphacelus v: g. in capite, non ita diu vivere poteſt.

§. 392. *Glandulosa.* Nempe si sit glandula conglomerata, ut est Parotis sublingualis, Pancreas, Inguinalis, Axillaris, Mammæ Ovaria mulierum & testes Virorum.

Magnus. Ut sæpe fit, quando Medici in inflammationibus ad glandulas calida spirituosa applicant, hæc enim indurescunt & faciunt verum scirrhum, nam quando materies in folliculo glandulóso contenta à calore orbatur suo liquidissimo, fitque crassior, tunc continuo novum accedit, folliculus distenditur, quoniam nil amittit, & desinit in cancrum v: g. fit hepar inflammatum, quam facilè inde non fit scirrhus, qui à motu ab accumulato liquido degeneratus in cancrum tandem consumit in-

tegrum

ſegrum hepar, ut ſpecie ichoris per alvum deponatur, hic eſt quintus finis inflammationis.

Glandulosa quia materies ibi ſtagnat extra vaſa, hinc non reſolvi nec ſuppurari nec gangræneſcere poſſit, ſed ſcirrheſcit, & hæc eſt ſcirrhi idea.

Materies. Hinc Veteres dixerunt in ſanguinolentis & biliofis ſcirrhum non generari, ſed in quibus terreſtre abundat, ſic enim videmus gypſum vel calculum hærentem maximè in renibus & veſicâ felleâ & quoque in glandulis Aſperæ Arteriæ & ſublingualibus, quod non riſui à recentioribus eſt habendum, nam benè dixere, ſi enim à bono ſanguine pars aquoſa & volatilis exhalaverit, & reliquum terreſtre cum oleo piceo remanſerit, nonne hic tum humor atrabilis vocari liceat? Maximè, ergo vera dixerunt, nam ſi tale liquidum ad locum glanduloſum inflammatum afferatur, tum fit ſcirrhus, nam ſi materies mobilis, tum non fit ſcirrhus; ſed vel ſuppuratio vel gangræna glandulæ; ſed ſi ſit craſſa immeabilis, tum fit ſcirrhus, & ſi in folliculis hæreat, ſic enim calculus durus in ductibus uriniferis facit inflammationem, ſi in veſicam deponatur, tum non fit inflammatio, ſed augetur calculus, hinc etiam folliculos conſiderare licet.

Emunctoria. Nam glandulæ extra circulationem poſitæ ſunt, quod in aliis partibus non obtinet. ſed hoc liquidum in talem locum immiſſum per emiſſaria non emittitur, tum fit ſcirrhus; nam tum ibi exſiccatur, dureſcit, & ſic multa talia loca vel folliculi tali materiâ implentur, nec per emiſſaria emittitur, tum fit ſcirrhus, non verò ſuppuratio vel gangræna, quia illi folliculi extra circulationem ſunt poſi-

ti, cogitate v: g. glandulam ex mille folliculis constare, pone ibi materiam, quæ non potest exire, tum ductus glandulæ exsiccabitur, inde repletur, quia nec inflammari, nec suppurari nec gangrænescere potest, tum ibi oritur ejusmodi fomes.

Scirrhus est tumor præternaturalis, glandulosus, major, durus, scaber, non dolens, frigidus, nam nullibi verus scirrhus nisi ad glandulas, & quò glandula major, eò facilius scirrhus generatur, nam raro oritur in parvis glandulis, sic ut plurimum observatur ad glandulas axillares &c. sic etiam scirrhus lienis fieri potest, sic etiam sæpe fit, ubi parvæ glandulæ modo ponuntur ut ad palatum, quæ pars quidem non est glandulosa, sed habet folliculos innumerabiles, qui si obstruantur, tum fit unus scirrhus in totum palatum se extendens. Nullus scirrhus fit sine inflammatione prægressa vel suppuratione, nec quoque fit in ullo alio loco corporis quam glanduloso, hinc ubi in tali parte est inflammatio tum semper ad finem usque prudenter est agendum, & emollientia ad finem usque applicanda, ut pars sponte quasi diffluat, hic verò maximè peccare videmus in mulierculis, qui in inflammatione mammarum à materia lactis permittunt resolutionem, quæ ægris adeo placet, ut se ipsis committant, hæ tum pannos calidos ad mammas applicant, & spiritu vini calido mammas supra ignem fricant, sicque suppurationem cavent, quasi bene factum esset, nam sic liquidissima parte materiæ obstruentis dissipata nascitur scirrhus; ergo Phlegmone, Erysipelas, Contusio, Suppuratio, omnia hæc quatenus inflammationem faciunt, scirrhum generant;

his

his intellectis patet hunc morbum esse obstinatissimum sic non magis suppurando educi & solvi posse, quam calculus in vesica.

§ 393. Hic inquiritur in prognosin inflammationis, licet in paginâ opposita modò de scirrho videatur agi.

Causa. Ex iisdem prægressis facile videtur, quid temperies sicca, rigida, calida? quid tempestas calida, regio fervida, prægressus labor? quid medicamenta calida faciunt in prognosi pronuncianda? & cur periculosior inflammatio in corporibus annosis, & illis, quorum membra laboribus sunt fracta, quam in junioribus & otiosis? cur periculosior in hominibus scorbuticis cacochymicis; corporibus atrabiliariis &c. quam in illis, his morbis non obnoxiis? & quam variet prognosis pro diversitate causarum, quibus inflammationes productæ fuerunt, si venenum vel materia suppurari non possit, ut in Variolis & Peste sæpe fit, tum pessima indicant, porro his, qui naturam humorum & vasorum intelligunt, non difficile erit scire, quænam inflammatio, an rubra, flava. lymphatica, &c. vitæ periculosior sit, & quamnam summa subsequi debeant symptomata.

Pars affecta. Magna etiam pars prognosios desumitur ex loco affecto nobiliori vel ignobiliori; si interiora occupet, tum curari nequit, quis unquam vidit scirrhum uteri resolutum; si verò valida inflammatio plus externas partes afficiat & accessus detur; tum inde non est periculum vitæ, nam licet gangræna fiat, tamen hæc bene tractata facile separatur, si verò locus talis sit, ut detergeri non possit, tum inde fiunt Phtysis & Mors; hinc pars affecta est

conſideranda ex gr. in pinguedine rarò abibit in reſolutionem, nam difficillimè regrediuntur pinguia.

Magnitudo. porro verò ſcirrhus judicatur à magnitudine molis, duritiei, inflammationis febrim facientis, unde eò plus humores agitant, ab irrupta ſcabritie ſcrupea ſuperficiei.

Profunditas. Quò profundius inflammatio hæret, eo pejus, ita ut nec manus nec emollientia accedere poſſint, vel ſi ſub panniculo adipoſo hæreat, tum plerumque fit ſphacelus, quoniam arteriæ in hæc membranâ hærent flaccidæ, compreſſioni & frigori externa expoſitæ, & affluxus humorum hic omnium minimam patitur reſiſtentiam, inflammatio in viſceribus vitali functioni inſervientibus eſt periculoſiſſima; in partibus ligamentoſis, nervoſis, oſſeis pertinax & ſæpe ſummopere dolorifica, in glandulis pertinacior; quo citior inflammatio ſuas periodos abſolvit, eo periculoſior.

Velocitas. Nam qui lente creſcit, diu fertur; qui verò ſubitò oritur, ille eſt periculoſior. Sic vidi ſcirrhum mammæ Domicellæ ab Empirico tractatum, tantum ſumpſiſſe incrementum, ut incredibile ſit; ſic ſæpe intra diem in pleuritide latus liveſcit & ſphaceleſcit, tum moritur æger, ergo velociſſima inflammatio ſemper abibit in gangrænam, ſi lentius agat ſæpe ſuppurando ſolvitur.

Natura ægri. Omnis æger, qui lue Venerea laborat, omnis melancholicus peſſimè fert ſcirrhum, uti & omnes, quibus bilis fervida, calor ingens, hic maximè in inflammatione inclinant.

Symptomata. Quò hæc vehementiora, eò prognoſis pejor; ſi pars ſit dolens, gravis & tor-

torpens, tum est inflammatio suppuratoria; hinc patet, quid inflammatio, species, sedes, phæmomena exitus, sed hæc æquè ad morbos internos quam externos pertinent, nam omnes morbi acuti fiunt ab inflammatione; sic etiam morbi ex acutis orti Chronici oriuntur male curata inflammatione vel suppuratione visceris unde fiunt fistulæ, quibus homines consumuntur, si sit ad genu, ubi ligamenta ponuntur, sic ut scirrhus externus in principio faciat dolorem tandem in suppurationem id est in cancrum exeuntem, sic scirrhus pancreatis ultimo facit materiam tabidam, & sphacelum, ut consolidari nequeat, sic etiam à fistula pulmonali in Phtysi homines consumuntur, & idem in cancro mammarum obtinet. Ex hac doctrinâ conceptum omnium morborum tam acutorum, quam chronicorum discimus, uti & horum morborum exitum, sic si v: g. homo toto corpore horreat, si sitiat, caleat, & febrim habeat, altero die iterum sanus est, hæc febris fuit Ephemora, quia materia inflammans febrim faciens est resoluta, sic etiam peritus Chirurgus, si videat inflammationem externam, bona medicamenta emollientia seu fomenta applicat, hocque modo si inflammatio non sit nimis magna, intra paucum tempus resolvitur hic simul dabo fundamentum omnium morborum acutorum, quatenus curabiles sunt, sed omnes non curari possunt, sic etiam Chirurgus non omnes inflammationes externas curari potest, verùm *Hippocrates* dicit ille Medicus mihi æquè est laudandus, qui scit morbum curari non posse, quam qui curat morbum curabilem.

§ 394. Hic omnia supra dicta ad memoriam

funt revocanda, nam maximè fallimur, dum adhæremus uni methodo & remedio, cum natura fit mutata, omni enim momento mutatur, inflammatio vel in pejus, vel in melius; ficut altero die fæpe nomen inflammationis vix mereatur; hinc alia requiritur cura, nec medici in inflammatione pleuræ, quæ aliquamdiu duravit, debuiffent dixiffe, eft inflammatio pleuræ, fed fuppuratio vel gangræna &c. pleuræ. Venæ fectio ferè femper conducit, nifi homo fit fummè Phtyficus.

§ 395, In omni morborum curâ femper debemus illi viæ infiftere, quæ eft tutiffima, jucundiffima, & perfectiffima: fic & in hoc morbo qui valde cito & non fine periculo decurrit, hominemque fæpe ad plures mittit, vel ad minimum in magna difcrimina enim poftea conjicit, quæ ut plurimum in initio à prudenti medico præcaveri poterant. Illa via tantum unica in hoc morbo invenitur; nempe benigna refolutio, quæ femper quærenda eft, licet non femper eam obtinere poffimus: fed aliquis forte dicet; nonne inflammatio etiam fuppuratione fanatur? imo fanatur quidem inflammatio producendo alium morbum, quod præcisè non eft fanare; nam fanare eft materiem morbofam in fanam mutare, ita ut nulla functio inde morbofa reddatur, nec ullum liquidum præternaturale producatur; quod tantummodo refolutione obtineri poteft; ideoque hunc proponere mihi animus eft. Ponamus vos vocatos effe ad inflammationem cognitam, & videtis eam poffe refolvi, tum ad hæc figna funt attendenda, id eft figna refolutionis, ut funt laxa temperies, fed non callofa, nec nimis fortis, aliquis febris fed moderata, lenis calor, non magnus;

gnus, nec nimium frigus, non acris humor, tumor parvus, ſed non durus, nam tum fit ſcirrhus, quidam rubor & tenſio, ſed non magna, dolorque tolerabilis, & pars affecta ſit cum dolore, ſatis mobilis, ſi nullum vitium circa cerebrum, ſi urina non valde inflammata tum eſt ſpecies reſolutionis, excipitur tamen peſtis, ubi omnia bona apparent; ſed tamen lethalia ſunt, ad hæc omnia ſunt attendenda, nam uſum habebunt in Phrenitide, Pleuritide; Podagra & Rheumatiſmo.

1. Nam ſi vaſa non lædantur; tum nil metuendum, ſed hæc inflammatio eſt in vaſis minimis, quæ brevi vaſcula deſtruit, ergo faciendum, ne ulterius lædantur; nam reſolvere non poſſum, ſi vaſa ſint ſoluta, ergo primo hoc efficiendum, ut pus vitæ adacta non magis deſtruat vaſcula.

2. Si vaſcula illa adhuc reſolubilia; tum adhuc integra ſunt & reſolvi poſſunt, ſi modò inflammatio ulterius impediatur. Læſio hic eſt cum vaſa ad fines ſunt obſtructa, & ultimi fines nimium ſunt dilatati.

3. Ut ire poſſit per loca obſtructa, ſed ſimul lenitas requiritur, ne minima & tenera vaſa ab acrimoniâ lædantur, & vaſa jam jam labefactanda rumpantur, non autem ſufficit humorem reddere fluidum, nam in gangræna & ſphacelo quidem fluidus fit, tum non lenis eſt, ſit acerrimus; ſi materia acris circa locum hæreat, tum quidquid agis, fit tamen ſpecies putrefactionis, & proin non perfecta reſolutio, verum hanc reſolutionem multi promovere tentarunt per ſalia volatilia, ut v: g. ſpiritum ſalis ammoniaci, ſalis tartari per deliquium, ſed male, nam hæc reſolutio non eſt promovenda

per acria, ſed lenia; aliter non fit, licet cæteroquin reſolutio eſſet facta ſponte à materia.

Conſervare id eſt putredinem inhibere, ergo multa blanda adhiberi poſſunt; vidi per lac, Malvam, Althæam reſolutionem eſſe factam, & ab aromatibus gangrænam ortam eſſe.

4. Si materia obſtruens fluida reddi non poteſt, tunc retropellendo debet in majora vaſa agi; hæc eſt methodus Veterum, quam *Hippocrates* excoluit, ſicque arteria fit vena, ergo ſi inflammatio oriatur ex errore loci, Venæ ſectio inſtituatur; tum preſſio fit ab anguſtiori ad latiora; hæc quatuor deſignant remedia & quid fieri debeat in quacunque ſectione. Hæc methodus primò apparebit difficilis, quia vulgò dicunt, tantum Miſſionem ſanguinis aut fomenta eſſe adhibenda, ſed non deſtinguunt, & reivera hæc eſſe obſervanda patebit in praxi; revulſio verò fiat pro magnitudine inflammationis plus minuſve, tum miſſio ſanguinis inſtituatur, nam nil eſt, quod melius reſolutionem faciat; hinc *Hippocrates* dicit, ſi pars inflammata ſit, ſtatim molliſſima; liquidiſſima tepentia fomenta applicentur, & quod ſi quid turgeat, tum fiat Venæ ſectio in initio, & *Galenus* addit, ſi neceſſitas poſtulet, tum inſtituatur miſſio ſanguinis ad animi deliquum uſque.

§ 396. Impetus cordis urgens in vaſa obſtructa minuatur, ſi v: g. ligatura inflammationem facit, hæc tollenda eſt, ſi frigus nimium tollatur, ſi videamus emplaſtrum calorem conciliare per totum corpus, tum tollatur & ſic porro.

Cauſæ notæ. Id eſt tumores vicini tollendi

Si ad hominem febre ardente laborantem & uni loco per duodecim horas incumbentem advocatus videbis eum locum rubere, calere & paulo dolere, estque tum inflammatio primi generis, si tum non moneas ægrum, ut locum mutet, tum altero die gangræna aderit; sicque ad hæc advertere debemus, loca verò quam maximè periclitantur ab incubitu; quæ imprimis sunt ad scapulam, os coccygis & calcaneum, si ergo æger uni lateri vel dorso immoto inhærere debeat, tum facere debemus, ut omnes partes æquabiliter pondus sustineant, quod linteis vel lecto fieri potest; & hinc Medicus si os fractum sit, hoc ruditer tractari non debet, nec nimis comprimi aliter fit gangræna.

2. *Minuendo.* Sed quare? impetus sanguinis arteriosi est causa suppurationis vel gangrænæ vel scirrhi, si hæc evitare possim, erit resolutio; ergo missio sanguinis ad animi deliquium usque requiritur, quæ facit, ut impetus desinat, & puto hoc semper fieri debere in initio morbi acuti seu inflammationis primi generis, & nil plus juvat, credo, quod si initium pleuritidis sentire possit, tum hoc medicamento morbus prohiberi possit, sed hoc non observatur, verum tamen maximi est momenti, nam si in corpore decem horis ante mortem sunt tales conditiones, quæ mortem faciunt, tum hæ conditiones prima hora non sunt pessimæ, sed fiunt pejores, & pejores usque ad decimam horam, tumque æger moritur, sed si initium tollatur, tollitur & finis, verum si medicus sic in initio morbum tollit, tum homines non putant illum medicum multum fecisse, nam morbus vulgò

vulgò à magnitudine ſymptomatum dijudicatur, ſic ergo ſi videamus hominem plethoricum fortiter anhelantem, nec interim à causâ internâ ſit, vel non à motu muſculari, tum Pleuritis eſt futura, & ſi tum illico miſſio ſanguinis inſtituatur, tum ſanatur, ſed hoc non ab hominibus conſideratur, ſicut ferè ſemper nimis ſero morbi gravitas dicitur. Utinam verò practici non negligerent, hunc torporem inflammatorium in primo initio reſolvere miſſione ſanguinis unâ vice, ſi ſufficiat, aliter duabus vel tribus vicibus, prout neceſſe videtur; nam per hanc vim vitæ id eſt impetum ſanguinis poſſumus adeo imminuere, ut nulla fiat hoc eſt mors; ſi nunc tantum ſanguinis educam, ut debilitas, quæ gradus eſt ad mortem, accedat, homine interim vivo, tunc certiſſimè unam cauſam, imo primariam tollo, hac enim ſublatâ ulterior vâſis deſtructio impeditur: hinc in tota Medicinâ in his morbis (cæteris paribus) nullum efficacius remedium invenitur: nam non tantummodo quantitatem ſanguinis imminuit, ſed etiam denſitatem & preſſionem, unde vaſa laxantur; hinc fruſtra *Baſilius Valentinus*, *Paracelſus*, *Helmontius*, *Bontekoe* ſimileſque clamant contra venæ ſectionem.

Purgationem. Quia viſum fuit purgatione poſt venæ ſectionem magnum gravemque morbum inflammatorium eſſe ſublatum, ſic etiam *Sydenham* in praxi quaſi fractus dicit paucis ſeptimanis ante mortem, datur purgans poſt venæ ſectionem Antiphlogiſticum quod alvum laxat, illud verò purgans non debet eſſe ininflammans vide *Materiem Medicam*, ubi has proprietates habet 1. ut ſanguinem ſolvat, 2.

ut

ut solutum sanguinem per vasa mesenterica ad intestina deducat, 3. quod reddit sanguinem nec acriorem, nec magis mobilem, ergo maximè curat hos morbos, ubi nimium impetus est metuendus v: g. Tamarindi, Manna, Syrupus Rosarum, Decocta prunorum, Tartarus ejus cremor & cryſtallus, Sal Polychreſtus pulpa Caſſia fiſtula, Tamarindi; Rob Sambuci, Ribeſiorum, Syrupus Cichorei cum Rheo, Solutivus, Mel, Saccharum, Caſſia, Stibium Antimoniatum; quæ omnia continuentur, donec in artificialem Diarrhæam incidat æger, ſicque curatur unâ methodo, quæ aliter diverſas requiſiviſſet, lene Narcoticum veſperi prodeſt, omne quod *Sydenham* nos docuit eſt, 1. mittere ſanguinem, 2. dare purgans, quod laxam alvum ſervat, & ſit remedium antiphlogiſticum, 3. motum cum mollibus Diacodiatis vel Narcoticis tollere; ille verò in primâ ſuâ praxi putabat febrem quamlibet eſſe aliquid ſubſtantiale ſeu ens ſingulare, hocque ſua ſingulari methodo curandum eſſe, ſed paulo ante mortem in ſcedulâ monitoriâ hæc tria nos monet, peſtem verò ab hac methodo excipit. Multa verò purgantia febrem faciunt, ut eſt Aloë, Trochiſci Alhandal, Turbith, Colocinthis, alia non ſunt moventia, ſed liquefacientia, alvumque ducentia leniter ſine motu, ut hic recenſui, ſic Tartarus eſt acidus primas vias purgans & putredini adverſus, ſic etiam Nitrata hic conveniunt, ut eſt ſal polychreſtus, optimum verò purgans acidum eſt Tamarindus maximè ejus pulpa; hinc in India tam frequens eſt ejus uſus. Hæc verò in *Materia Medica* vobis recenſeo ut ſalina ſubacida & ſalina contra putredinem vel antiſeptica ſeu ſapones

ſub-

ſubacidulos, hæc danda ſunt tantâ copiâ, ut alvus ſit laxa, non verò (ut dixi) debent eſſe inflammantia; tum dein injiciatur Clyſma, hocque modo inflammatio jam præſens tolli & futura præcaveri poteſt, ſed tum non videmur magni quid feciſſe, nam curatio vulgò à magnitudine mali menſuratur, quod malum tum nondum eſt præſens, ſed hæc tamen non ſunt negligenda; ſed omni cura obſervanda, hinc credo inde factum eſſe, ut ultimis temporibus (ut ſine jactantia dixerim) non tot ex ægris meis febre acutiſſima laborare viderim, quia hac methodo proceſſi. In inflammationibus oculorum diuturnis fortis alvi purgatio, quæ impetum humorum à parte inflammata ad inteſtina derivat, convenit, ſed illa purgantia ſunt eadem, ut hic ſupra deſcripta ſunt, quæ ſatis fortiter purgant, modo augeatur doſis, ſi v: g: cryſtalli Tartari dragma una non purget, dentur tres aut plures, ſi Decoctum Tamarindorum uncia una non moveat, dentur tres aut plures, & ſic de cæteris: nam fortioribus, ut Helleboro, Colocinthide, Aloë &c. hic non uti licet, quoniam febrim excitant, antequam purgant.

3. Venæ ſectio non tantum agit, quatenus impedimentum tollit, ſed etiam quatenus copia minuitur ſic etiam purgatio.

4. *Revulſio eſt derivatio copiæ liquidi circulantis à loco dato verſus locum datum*, dolui me videre in Clariſſimorum Virorum Profeſſorum publicis ſcriptis, quod ſcribant veteres deliraſſe, cum de revulſione locuti ſunt dicentes hæc omnia jam vana falſaque eſſe circulatione detecta; quæ docet ſanguinem fluere ad extrema, & ab extremis per venas iterum ad cor, ſed

errant

errant hi viri in his, nam si venam vel arteriam aperiam & sanguinem mittam, tum fit revulsio, & hoc tamdiu continuare possum, donec satis revulsum esse videam, nam hoc ad mortem usque facere possum, ergo possum revellendo in iis morbis impetum sanguinis à loco maximè nocente ad locum minimè nocentem derivare, si prius locus foveatur, tum ibi fluxio orietur, quia ex laxitate erit minus resistens, sic impetus & copia minuuntur. Si v: g. venâ sectâ & purgationibus in ægro laborante morbo inflammatorio institutis tamen inflammatorias Diathesis adsit, tum ad partes inferiores variis in locis applico cucurbitas, quæ impetum sanguinis à loco inflammato obsesso in alium locum derivant.

Frictiones lenes applico ob eandem causam, tunc venæ in uno loco citius evacuantur, & arteriæ iterum citius deplentur, & sic motus eò determinatur, *Hippocrates* cui circulatio sanguinis latebet, dixit; omnis pars trahet, quo plus calet; de frictione *Galenus* totum librum conscripsit, Græci *docente Celso* curaturi per resolutionem ducentes ægrum in balneum linteis fricabant in loco adverso.

Suctu. Hic intelligo cucurbitas aëre vacuas sugentes sine scarificatione, & sic resistentiam minuunt in loco jusso, & derivant ex aliis locis huc versus, quod feliciter omnem impetum avertit, hæ cucurbitæ multum prosunt v: g. quando cerebrum est inflammatum, nam in his morbis acutis capitis sex, septem vel octo cucurbitas ad jugulum femora & brachia applicui, & inde maximè levatus fuit æger.

Epispastica sunt attrahentia, quæ partem in certo loco reddunt laxiorem, quam in alio lo-

co

eo, vel ut humores plus ad ea loca vergant; ubi vis, optimum epiſpaſticum eſt aqua tepida; fortiſſimum Epiſpaſticum eſt vapor aquæ tepidæ, & incredibilis efficaciæ, quia partes laxant, & minorem reſiſtentiam producunt, vel lac dulce ſolum vel cum emollientiſſimis herbis incoctum, & forma fotus vel cataplaſmatis parte applicatum; nonnulla ſunt fortiora, quæ etiam laxant & acribus componuntur, ut Oxycrata ex aceto, & aqua, tum agit ſtimulando, laxando, & aperiendo, ſi tale quid applicetur pedi, pes tumebit, ac ſi Eryſipelate Ædematoſo laboraret, talia applicavi homini ab initio Variolis laboranti optimo cum ſucceſſu, ſed partes aliquid deturbat, id eo non facilè capiti applicarem, fermentem panis nigri cum ſâle & aceto miſtùm vel Emplaſtrum de Galbano applicatur plantis pedum, talis, poplitibus &c. quod in curanda inflammatione cita optimè conducit.

Veſicatoria. Vulnuſculà parvà in loco faciunt; rumpuntque tenues fiſtulas & attrahunt, *Hippocrates* hæc attrahentia vocavit, & conveniunt, ubi lentor eſt ingens, & calor requiritur, & ablata Epidermide applicari non debent, quia ei parti ſemper febrim cauſant, ſunt nimis acria, ergo iis non confido.

Fomenta & Balnea, hæc laxant unam partem plus quam aliam, ut magis deriventur humida & minus reſiſtant ſolida; ut fit aqua tepida.

Fonticulus dicitur vulnus inciſum Epermidi & cuti uſque ad panniculum adipoſum, cui corpus durum ut Piſum imponitur, ne concretio fiat; hinc convertitur hoc vulnuſculum in ulcus, unde continuò ichor effluit, fonticulus

culus convenit in omnibus morbis inflammatoriis.

Setaceum fit hoc modo, acus trajicitur per Epidermidem, cutim & panniculum adipofum, relinquitur filamentum in vulnere, quod fi concrefcere incipiat, tum movetur, ficque locum ulceratum retinet, aliquando materia acri relinquitur filamentum, quod convenit in morbis ex lentore non à calore oriundis, hæc fetacea humores determinant & evacuant, verum videmus nonnullus homines ita obfequofos effe revulfioni, ut fi à quadam causâ externâ, inflammatione oculorum feu Ophtalmia laborarent, quod ftatim curarentur, fi modo eorum pedes fudarent, quod fæpe in laxis corporibus obtinet.

Forti alvi fubductione. Ut omnia exire poffint fine refiftentia, quod omnium optimè fit per clyfmata ex folo lacte, faccharo cum fyrupo Althææ Fernelii & Melle, quod intra fex horas ter vel quater injiciuntur, tum avertitur motus inflammatorius ab inteftinis. Medicamenta hæc non debent effe nimis acria v: g. dentur cremoris tartari dragmæ fex, tum æger purgabit fortiter fine magna acrimonia.

5. *Aëre fubfrigdo.* Aër enim penitus frigidus conftringuendo vafa facit rigida; quæ & liquida compingendo craffiora reddunt: calidus verò humidiora diffipat, craffiora relinquit, putredinem auget, & vaforum rupturam accelerat; hinc aër debet effe fubfrigidiufculus, ut in initio menfis Maji, qui eft optimus, & omni anni tempore in cubiculo ægro tantum fic obtineri poteft.

Sicco fed moderatè aliter vafa fiunt nimis rigida, licet ad locum obftructum, & inflamma-

matùm aër non appellatur, quia ibi fomenta similiaque applicantur, sed aër ille siccus ad pulmones appellitur, ubi nocet, si modò febris adsit, quod hic suppono, aliter siccus ad ægri sanitatem multum facit.

Affectibus animi nullis. Nam homo, qui perfectâ utitur sanitate (nam ira furor brevis est) tum anhelat, rubescit, cum verò hic æger periclitetur à nimio impetu, hinc ergo cum affectus augeant impetum; hinc ab his se abstinere debet.

Quiete naturali. Sine confabulatione, omnia quiescant circa ægrum, tum si homo in tali quiete versetur, si somnus naturalis fieri non possit, tum arte est conciliandus per anodyna, laxantia, humectantia, acre emendantia, vel paregorica, demulcentia, vel narcosin inducentia ut opium; sed disputatur; an per artem liceat conciliare quietem, dico maximè, si lenioribus id fieri possit, non illis anodynis & narcoticis, quæ sanguinem incitant, rarescunt, sensumque obtundunt, imprimis si inflammationem non negligamus, putantes ægrum se bene habere, dum æger non conqueritur de dolore, hinc medicamentis leniter anodynis somnus est conciliandus, ut externè inungendo tempora, carpos manus &c. ubi arteriæ fere nudæ jacent Unguento populeo & similibus; interne assumi possunt aqua stillatitia florum Rheados, Syrupus ejusdem, Syrupus Papaveris Albi, Diacodii &c: sed semper in parva dosi & sæpe repetitis vicibus, donec quiescat æger, non ultra; impossibile enim est aliquid boni in parte inflammata efficere, si non quiescat, si verò pars ita sit affecta, ut intra octo horas destruc-

tio-

tionem producere possit, tum datis Opiatis dolor quidem tollitur, sed destructio non prohibetur, ideo fallit Medicum, quia æger conqueri non potest; hinc puto licere quidem somnum conciliare, modo Medicus cogitet se modo indolentiam induxisse, sed non causam doloris subtulisse.

Victu tenui. Qui quam maxime accedit ad aquam, sic *Hippocrates* in tali casu laudat hordei crudi non mundati decocta, quod per multas horas coctum & dein contusum iterum plus coquebatur, & hujus colatura ipsi fuit dicta Phtysana, si plus Gelatina, si adhuc plus cremor, vel puls; Diæta sit ex Avena, Milio, Oryza &c. cum aqua in Phtisanam decoctis; ex quibus etiam ut ex seminibus quatuor frigidorum majoribus & minoribus &c. quoque emulsiones parari possunt; huc etiam spectant decocta panis cum pauxillo vini vel succi citri poma, cerasa, pyra, ribesia, bene matura, in aqua cum parvâ vini copia decocta, vel assata &c. quæ omnia sunt optima, quoniam sanguinis motum nec ejus impetum augent, nullum pondus faciunt obstructis, & interim pro vitâ sustentandâ sufficiunt: si verò crassa dentur, tum inflammatio augetur; ex hisce & adhuc pluribus aliis tot varia edulii genera cum eadem indicatione à Medico præscribi possunt, ut, si æger ab una abhorreat, facilè Medicus alteram formulam præscribere queat. Potus debet esse aquosus tepidè assumptus ex avena tenuissima; vel serum lactis, quod est optimum nutrimentum à *Sydenhamo* laudatum in Rheumatismo. Lac ebutyratum, & quoque lac cum aquâ seu hydrogala nempe aquæ pintæ tres & lactis pinta una, vel partes

æqua-

æquales, si hyems sit, si æger sit debilis, tum lac ebutyratum est egregii usus, qui est refrigerans & nitrosa aciditas adest, sicque resistit putredini; cæterum decocta farinosa quoque hic bona sunt, uti & decocta Cerasorum, quæ multâ aquâ cocta per Setaceum transmittuntur, unde fit quasi puls, postquam pauca farina est admista, crassior tamen est quam lac recens; qui verò est valdè debilis, huic uti licet ovis & jure carnium, hæc dicta vobis in memoriam imprimite, ne res ita sese vobiscum habeat, uti cum plerisque junioribus Medicis, qui formulis quibusdam sunt instructi, sed ubi seniores Medici quærunt, qualis victus sit instituendus, tum hærent, sed si æger sit in eo statu, in quo nondum suppuratio adest, tum his uti possumus, hæcque simul loco potulenti sunt adhibenda.

Antiphlogistico. His tamdiu uti debemus, quamdiu inflammatio est adhuc in statu, ubi suppurari vel gangrænescere potest; tum hæc dicta danda sunt, quæ quoque possunt loco potulentorum adhiberi, nam aliter obstructio augetur, nam per nullum locum difficilior est transitus, quam per locum, ubi inflammatorium spissum hæret, si verò hoc attenuare posset, & interim non augere motum, tum curo inflammationem, sed hoc est difficillimum, nam hæc, quæ attenuant, plerumque motum augent, hinc verò danda sunt Antiphlogistica id est quæ inflammationi opposita sunt, φλογὼσις enim significat *inflammatio*, hinc φλογιστικον *inflammatorium*, & hæc medicamenta attenuant & simul refrigerant, si æger his utatur, tum imprimis vasorum læsio impeditur.

Diluens

Diluens eſt aqua, quæ multo levior ſanguine inflammationem nec calorem procreare poteſt, nam ſi homo eſſet calidiſſimus, & unico momento ſanguis ejus aqua fieret (ut per impoſſibile loquar) tum illico frigeſceret, quia aqua in vaſis fluere non impeditur, omne ſtrictum laxat, craſſum diluit, & in venas non reſiſtentes facile abit.

Refrigerantia, quæ calorem minuunt effectū phyſico, uti & denſitatem in liquidis, ſtricturam in vaſis & impetum cordis, quæ ſanguinem attenuant, ſi jam humorem diluere, vaſa laxare & impetum minuere velis, tum Venæ Sectione & purgatione hoc corpus refrigeratur; refrigerantia ſunt primò, quæ diluunt, ſecundò, quæ vaſa laxant, tertiò, quæ humida laxant, quartò, quæ mitificant, hic ergo aqua, aceſcentia, Nitroſa, Emulſiones oleoſæ & oleoſa laxantia ſummi uſus ſunt, aqua ſola refrigerat: verum ſunt nonnulla, quæ aquæ admiſta aquam plus refrigerare faciunt, ut eſt ſuccus limonum, Ribeſiorum, & hi cum ſint aciduli, Nitroſi & molles leniunt, & acre ſupprimunt, quod alcaleſcere poteſt; hic verò in *Materiâ Medicâ* tale refrigerans medicamentum præſcripſi, non verò volo, ut adeo compoſitum medicamentum ſumatis, ſed potius unam omittere plantam, & alterius doſin multiplicare, ſicque variationes habere poteſtis; hæc medicamenta refrigerantia ſunt Decocta ex Radicibus Scorzoneræ, Graminis, Tragoponis, Aceoſæ, Siſari &c. ex Foliis Becabungæ, Endiviæ, Lactucæ, Dentis Leonis, Cichorei, Acetoſellæ, Agrimonoides, &c. ex Floribus Bugloſſæ, Violarum, Borraginis &c. Emulſiones ex ſeminibus Bardanæ, Cichorei;

 quæ

quatuor frigidorum, majorum & minorum, Petroselini, Hordei, Avenæ &c. quibus Decoctis & Emulsionibus addi possunt Syrupi Radicum quinque aperientium, Violarum, Rob Sambuci, Ribesiorum, Sal Prunellæ, Nitrum, &c.

6. Hæc Methodus Veteribus famosa fuit, sed apud recentiores explosa est, Veteres quam maximè laudarunt repellentia, & adstringentia in obstructione & inflammatione, sed recentiores id neglexerunt, quia putabant hæc coagulare humores, sed videamus, quid veri subsit, si v: g. fiat obstructio in arteriæ fine, ut semper fit, si ibi aqua frigida nitrosa, vel sal ammoniacus applicari possit, tum materia obstruens retrosilit, quia vascula inde se contrahunt, & sic materiam obstruentem repellunt, sic ergo si ad vasorum apices accedere possimus, tum talis effectus est sperandus, si verò hoc non ita citò succedat, tum non inhærere debemus, nam tum gangrænam procrearet, sic etiam Veteres hoc fieri quoque voluerunt modo in initio, quod est impetus in loco minui, arteria ad finem obstructa plus impetus patitur quam non obstructa, quia non nimis ad hanc adfertur, quam antea, sed non transmittitur, ergo jam quæro, quid sit impetum sedare, seu fluxionem Veteribus seu Catharrum græcis, recentioribus circulationem? Hoc fit faciendo, ut vasa non extendantur, nec impetus in iis fiat, hæc verò fiunt, 1. per refrigerantia, quæ vasa arctiora reddunt & liquidum pellunt in locum magis patentem; refrigerantia verò porro sunt talia, quæ attritum minuunt, nam caloris incrementum est, ut attritus incrementum, & decrementum attritus est,

eft, ut incrementum frigoris, & fic omnia, quæ minorem attritum faciunt, dicuntur refrigerare, fic Miffio fanguinis eft refrigerans, fic etiam quoque fi æger febre putrida alcalina laboret, tum fuccus citri eft refrigerans, hoc in cafu etiam omnia, quæ caufam doloris tollunt, funt refrigerantia, ergo omnia 1. quæ acre tollunt, 2. quæ impetum minuunt, 3. quæ obftructionem tollunt, fic enim fi quis v: g. valida manus inflammatione laboret, tum ponantur ad locum fomenta aquæ tepidæ vel lactis, tumque mitefcit inflammatio, calor & impetus minuuntur, fed modo hoc lac humectando ratione olei agit, fic etiam ad locum podagricum applicari poteft lac mulfum recens cum flore tritici cocti adde parum croci, hocque puls applicetur loco dolenti, raro fallitur, quin dolor tollatur, hæc funt refrigerantia.

Repellentia funt, quæ conftringunt vafa, & faciunt ex arteriis venam, idem adftringentia faciunt, quæ fi externè adhibeantur, tum ligatura eft primarium adftringens, hinc Chirurgi circa locum inflammatum lenem ligaturam circumducunt, fi videant refolutionem poffibilem; Veteres talia repellentia adhibuerunt, nempe applicabant parti inflammatæ aquam frigidam, Phreniticis affundebant frigidam aquam capiti, calidam pedibus in initio morbi; tamen non auderem hæc fola adhibere, fed prius internè cæteris adhibitis; illa medicamenta funt aqua fimplex, aqua florum Sambuci, Plantaginis, Rofarum, Acetum Sambucinum, Rofaceum, Scilliticum; Nitrum, Sal ammoniacus, Sief albus, Tutia præparata, Saccharum Saturni, Vitriolum album; hæc & multa alia fimilia magnâ copiâ harum aqua-

rum diluta, tepidè applicata, optimi ùsus sunt, si in initio morbi cum prudentia applicentur, præcipuè prægressa Venæ Sectione & cæteris; in initio Variolarum obvolvo pedes ægri fomentis emollientibus, ut vasa laxentur, & mollia reddantur, tum capiti lenia frigida applico; sed hæc fomenta magnâ cum prudentiâ sunt applicanda.

Anodyna sunt eadem, quæ refrigerantia, 1. sunt acre rodens mitificantia, 2. tensum laxantia, 3. humorem distendentem diluentia, 4. motum seu impetum vitæ minuentia, hinc applicetur fomentum humectans & oleosum si locus doleat, ut *Hippocrates* suadet.

Aperientia sunt vasa laxantia, quæ superficies lævigant, quasi obliniendo, & quæ materiem obstruentem tollunt, hæc generalia sunt, sed videatis in exemplo, quantum hæc methodus juvet, sit v: g. æger calore rubcre per totum corpus siti & febre laborans & doloribus hinc inde obnoxius, sed tamen sine stupore inflammatorio, ne quid maligni adsit, quomodo hic morbus vocandus sit? An inflammationem cum febre dicerem? Imo, tum hac methodo ægrum curare possumus, ut si quis v: g. ultra vires deambulet, tum vesperi sentit dolores circa artus, & tota nocte sitit, calet, rubet, & urinam habet rubram, ergo febricula & levis inflammatio adsunt, sed quid tum faciendum, legite *Hippocratem* & *Celsum*, qui suadent ægrum in balneum ducendum, vel pediluvia adhibenda, & potus aquosi tepidaque magnâ copiâ dandi, ut est Coffè, quod ferè idem potus est, ac tempore *Davidis* milites usi sunt, ut in sacris legitur, quod erat ex tritico tosto, si verò medicamenta moventia cibosque

bosque crassos sumat, tum tota nocte æger est inquietus, aliter felicitur hisce supra dictis à febre liberatur, sic quoque in Rheumatismo obtinet, ubi ægri calore, siti, & febre laborant, si verò tum spiritus vini adustus vel aquæ Theriacales dentur, hisque medicamentis quieti ad sudandum componuntur, tum sæpe ex hoc morbo fit morbus acutus multo gravior; ergo jam huic quæsito satisfactum est, ubi quærebatur, quot modis læsio vasorum impediatur; hæc verò æquè vera sunt in morbo interno quam externo, hocque modo in Pleuritide & Phrenitide læsio futura est tollenda.

§. 397. *Laxata.* Simul verò causa obstructionis & causa obstructam materiam urgens tolli debet, sic si distractio nimia sit, tum pars est laxanda; ut liberum sit iter, & hoc vas paraliticum factum, hinc se non iterum contrahit; verum hic de paralysi non ago, sed porro vires contractrices vasis nondum esse disperditas, tum distractione laxata se restituit, vasque redit in naturali statu, sed primo modo fit semi-paralysis.

Vis. Nisi ita distenta sint vasa ut elasticitatem omnem amiserint.

§. 398. Hæc tertia indicatio hic magnam difficultatem facit, nam quid est materia obstruens? Est lentus, viscosus inflammatorius sanguis, per quem lentorem sanguis seorsim in floccos concrescit, dein in majores & minores, & tandem fit homogeneum corpus, nam non est terra, sed sanguis inflammatorius, & illa materia est ponderosior, densior & durior materie sanâ, quæ plerumque est orta à nimiâ sanguinis compressione, hæc verò à nimiâ ve-

locitate, hinc hic longè alia resolutio requiritur, quam in morbis Chronicis.

Attenuare est partes quasi scindendo reddere tenuiores; hinc ita attenuatur, ut non plus increscat, nec moveatur.

Diluere est materiam ex globulis concretis compositam liquido interposito resolvere; de his vobis multa dixi in *Capite de Obstructione*, si enim potestis facere materiam tam tenuem, ut transfluat, tum resolvisti.

1. *Vasis* &c: uti in obstructione dixi, omne vas, ubi obstructio fieri potest, est arteriosum, sed omne arteriosum reciprocè expanditur & contrahitur, hoc motu materia contenta atteritur, & dividitur, hinc vasa nimis distenta amittunt elasticitatem & motum; hinc non conteritur liquidum, ergo causa distendens est minuenda.

Misso sanguine. Nam cui persecta est arteria magna, ex hac exit sanguis, æger fit debilis, frigescit, pallescit, anxiè obruitur, & cadit in animi deliquium, & tum sanguis retrograditur; dicunt verò alii, quod si semel in arteriâ retroiret sanguis, quod tum non esset circulatio, sed tamen hoc pro momento fieri potest, nam si sanguis incipiat deficere, tum retroit & ad partes non derivatur, sed modò ad cerebrum, quia ibi (ut dixi) minima fit resistentia; hinc *Galenus* dicit, quod missio sanguinis ad animi deliquium fieri debeat, quia tum vasa per frigus contrahuntur, & hinc sanguis retropellitur, putavitque ille illo temporis puncto quo fit animi deliquium, sanguinem retropelli, hoc summum remedium, sed sæpe nocet alteræ indicationi; hæc verò methodus sola sufficeret, si non quandoque aliquod esset obstaculum, nam me-

medicinam nostram non tradere possumus nisi ad circumstantias, universale enim remedium non habetur, si verò quæratur, an missio sanguinis sit bona? si nil aliud adesset quam obstructio, tum sufficeret, isi nullum esset contraindicans. Venæ sectio prodest in eo, quod etiamsi oscillatio sit amissa in aliquibus arteriis, sed non in omnibus, tum facilè restituitur hac operatione; hinc sanguine ex venâ quadam detracto, subsequenti pulsu statim restititur oscillatio. Vide *observationes Severini & Bartholini in Anatome de Arteriotomia*, nam simulac arteriarum fines sunt infarctæ, ut venæ sectio non prosit, tum instituenda est Arteriotome v: g. ex arteriâ temporali.

Per stimulum. Hæc quoque est antiqua methodus, ubi resolutio cito maximè fieri debet, ut notat *Baglivius in capite de Pleuritide*, qui solum hoc animadvertit, sed tamen sub conditionibus præmissis, at tantum in hoc casu sufficient decocta tenuia leviter aromatica internè calida assumpta; quæ præparari possunt, ex tribus lignis Santalinis, Sassafras &c. ex Radicibus Imperatoriæ, Graminis, Petroselini, Enrigii, Carlinæ &c: ex Herbis Scabiosæ, Rutæ, Betonicæ, Parietariæ &c. & ex variis pluribus leviter stimulantibus, in *Materiâ Medicâ* dedi tutissimas & ordinatissimas formulas; hæc si largitur potentur, vi illius aquæ dilutæ solent ad illa loca venire & facere stimulum, ut motus oscillatorius restituatur; idem fere efficitur per syrupum de Acetosa *Fernelii*, de Althæa vel citri, hæc omnia magnâ copiâ sunt assumenda, si hæc pertransire possunt, tum bona sunt, sed si acre vel acrimonia oleosa adsit, ibi ligna & reliqua in *Materia Medica* recensita meliora sunt; hæc

tutò usurpari possunt, licet sint Aromata, quia sunt lenia, quæ à Veteribus fuerunt laudata.

Fomentis. Hæc nunquam sunt omittenda, & hæc est regula universalis quod nunquam singularia debeamus adhibere & universalia omittere & vice versâ, sic si homo sit pleuriticus, tum omnia, quæ in pleuriride singularia & simul generalia applicentur, ut fomenta; sic si quis in crure inflammationem habeat, tum fomenta adhibenda sunt, & simul venæ sectio, quod à multis Chirurgis non observatur.

Frictionibus, mollibus nempe & lenibus, qui olim fiebant per servos Alyptas dictos, quando redibant Domini ex balneis; fibræ enim hoc modo roberantur & humorum fluxus promovetur.

2. *Diluendo.* Dissolutio fit diluentibus tantum aquosis, nam omne, quod diluit ut serum lactis, lac ebutyratum, Cerevisia Neomagensis *Mol* dicta tantum diluit, quatenus aquam admistam habet, hisce diluentibus utantur forma balnei, fotus, vaporis, Clysmatis, potus &; hinc diluens generale est aqua, nec novimus aliud, oleosa conglutinant, spirituosa consolidant, ut alcohol summum est consolidans, salina descindunt. Aqua calida laxat, frigida verò contrahit, ergo obstructionem majorem creat, ut *Galenus* optimè annotavit, hinc si Medicus posset invenire modum diluendi sanguinem per aquam, & immiscendi eam sanguini, tum sanguinem solâ aquâ dilutum retineret, & sanaret utique omnes morbos inflammatorios, sed jam observavit *Galenus* aquam in sanguine non remanere, nisi admisceantur saponacea ut mel aquâ dilutum, quod per totum corpus penetrabit, nempe si intra

viginti

viginti quatuor horas libra una & dimidia mellis magnâ aquæ copiâ diluti potentur, & addatur ſuccus Limoniorum, vel decocta farinoſa ex Althæis Malvis ſimilibuſve quæ additis levibus ſalibus & ſaponaceis maximè juvant; ſi urina ſit ruberrima, tum aqua ſola nil juvat, ſed adhiberi debet ſapo ſuboleoſus acidus ut Mel cum aceto & aquâ; in omni cura Antiphlogiſtica primo ſubminiſtrentur Clyſmata mollia, poſtea potetur æger Decocta Tamarindorum, vel decocta mollia cum pauco aceto vel ſale Prunellæ, præmiſsâ venæ ſectione, laxatione, tum dare poteſt Decoctum lene aromaticum ſuperius deſcriptum.

3. *Attenuantibus.* Singularis enim phlegmones tenacitas in ſanguine hæret, hæc verò alia eſt quam in morbis Chronicis & frigidis; hinc quæritur, quid tenacitatem inflammatoriam reſolvere ſeu tollere poſſit 1. Nitrum, 2 Nitrum fuſione paratum, Nitrum cum ſulphure ut ſale Prunellæ & Polychreſto, Tartarus, Tartarus vitriolatus, idem quoque Saccharum, Mel, Manna, hæc omnia conveniunt, ſed quia putredo ſimul adeſt, hinc ſumatur Oxyſaccharum, quæ ex Aceto & Saccharo paratur, Oxymel, omnes ſucci horæorum maturi recenter expreſſi, ut Uvarum, Pomorum, Caraſorum, Ribeſiorum, qui ſunt veri ſapones; hæc Hippocratica in diverſis modis propoſui, ut ſciatis, quid ſumendum ſit, Vide *Caput de Obſtructione.*

Genio. V: g. ſi ex ſalino concreto, tum aqua ſufficit, ſi ex acido concreto, tum alcali cum aqua ſumptum ſolvit, ſi verò materies impacta inflammatoria, tum ſal Ammoniacus, Nitrum, ſalia utpote leviſſima cum aqua ſunt

 po-

potanda, si à terrestri tum saponacea acida ut Rob sambuci, de Ribesiis, & Syrupus ex hisce compositi, Oxymel tam simplex, quam scilliticum, si æger sit acida laborans acrimonia & pallidus, tum sal Corni Cervi, urinæ vel sanguinis; nam Medicus obstructionis genium plerumque videre potest; in inflammatorio morbo raro muriaticum peccat, sed fere semper alcalescentia salis & rancescentia olei.ut & utriusque indolis alcalinæ volatilis; (si sit viscosa iners, tum aquâ tepidâ cum aromatibus convenit.

Externè. Hinc apud *Swalve de querelis Ventriculi* Ventriculus conqueritur, se medicamenta assumere debere, si digitus Podagra sit affectus, sic etiam hic externa quandoque sufficiunt, interna verò efficacissima sunt; hæc tantum cognita à Medicis remedia novi, unde jure quodam Medicus exspectabit resolutionem aliquam, si enim materiem reddat meabilem, corrigit id vel ope vasis vel ope liquidi; in morbis inflammatoriis potus optimus est sequens.

℞. Aurant. Curasav, succ. ℥j.
Nitri puri ℈β
Aquæ hordei ℥x.
—— Rosarum ℥j.
Syr. Capillorum veneris ℥ij.
M.

& si æger sit valde pauper, tum

℞. Aquæ tepidæ & coctæ ℥xx.
Aceti ℥j.
Mellis ℥β.
Nitri puri ℈β
M.

Quod est, oxymel *Hippocratis*.

§ 399. *Aquoso*. Quoniam statim transit per vasa, imprimis si potus sit tepidus, nisi adsit

nimia

nimia laxitas, ſed in inflammationibus eſt rigiditas frequentiſſima, ergo fere ſemper conducit.

Blando. Vix verò ullus victus in genere blandus vocari poteſt; hinc ſemper debet eſſe reſpectivus ad materiam peccantem. ſi illa non eſt oleoſa, tum omnis generis Emulſiones conducunt v: g. ex Avena, Hordeo, Tritico, Amygdalis, ſemine Papaveris, quatuor frigidorum majoribus & minoribus coctis & tritis; victus ſit ex oleoſis & farinoſis. De Obtundentibus dixi, ubi de corrigentibus acrimoniam egi.

Acri. Sic ubi acre peccat ibi veteres laudarunt maximè terreas medicatas, ut Bolus Armena, Terra Lemniæ, Terra Sileſiana, hinc in ipſa peſte hæc medicamenta adhibuerunt, ſi verò acre bilioſum adſit, tum mellita conveniunt, & Syrupi aceſcentes vel aciduli, verum multi à melle acidum in corpore timent, ſed hoc acidum in corpore non tam cito ſit, quia longum tempus requiritur, antequam aceſcat.

Oppoſitâ. Si v: g. bilis ſit acerrima, tum oleum Amygdalarum Dulcium recenter expreſſum in copiâ conducit, ſi fætidum, acida & aceſcentia, ſi acidum, blanda carnium jura conveniunt, ut corrigat illud acidum.

§ 400. Veteres vocabant retropulſum, quando inflammatio hærens in fine vaſis vaſe hoc integro manente nec deſtructo fiebat evacuatio liquidi arterioſi ex arteriâ, ita ut hæc arteria fiat tunc pro hoc tempore vena; ergo dixerunt, materiam eſſe reſolvendam vel retropellendam, & effectu, licet ſanguinis circulationem ignorarent, optimè dixerunt. Ultima indicatio eſt, ut inflammatio non abeat in ſuppurationem nec gangrænam; melius ſane remedium Medicina invenire vix potuit; quam hanc retropul-

 ſionem,

ſionem, licet nonnullis videatur impoſſibilie ſed videant modo experimentum in ala Veſpertilionis contuſa à *Leewenhoekio* captum in qua nimirum deprehendit motum ſanguinis ſeſe bene habere, niſi quod particula craſſa in contuſo loco hæreret, quæ motu oſcillatorio majori tunc fortius adigebatur in vas illam continens; tunc ab illo fortius retropellebatur, tandem uno ictu fortiſſimè in vas impulſa, validiſſimè ab illo retropellebatur in vas majus, & ſanguinis per illud vas, antea obſtructum illâ craſſa particulâ, liber tranſibat. Præterea certus ſum, neminem eſſe, qui hanc retropulſionem non ſæpiſſime viderit: v: g. homo ſanus habens omnia vaſa proportionaliter plena, faciem vividam & roſeam, cui triſte aliquod nuntium adfertur, ſtatim palleſcit; ſi tunc omnis rubedo fit à ſanguine arterioſo tranſparente, uti re verâ eſt in noſtro corpore, tunc ille ſanguis, qui antea faciebat colorem roſeum, in arteriis amplius eſſe non poteſt, nec tamen tam cito tranſiviſſe in venas (fit enim uno momento ille pallor) ſed neceſſariò debet retroiviſſe, imprimis cum in animi deliquio, quod in his caſibus fit, appulſus ſanguinis à corde, ſi non tollatur penitus, maximè tamen imminuitur, ſicut arteriæ ultimæ non ſolum non accipiant ſanguinem, ſed etiam quaſi venæ illum in vaſa majora retropellant: quod idem obtinere poſſumus.

1. De hac veritate dubitare poſſumus, quia ſanguis non agit per omnia vaſa eodem impetu, eodem modo, nec æqualiter, ſed in his ſemper variant, eſt tamen quædam pars, per quam liquor ſine mutatione adigitur, ut fit per cerebrum, cerebellum, medullam oblongatam & ſpi-

ſpinalem, nam hæc intra cavitatem oſſeam ſine muſculis, pinguedine, & mutabilitate hærent, & vaſa elaſticitatem non habent; hinc ſanguis licet motus minimus modo ſit ſuperſtes, tamen adhuc pellitur in caput, quamvis ad partes ire non poſſit, ut in Phtyſi videmus ubi tota ſyncroſis externa perit, ſed ſenſus manent, & vix pedibus inſiſtere poſſunt, quin cadant in animi deliquium, ergo hic tamen circulatio per cerebrum manet, nam omnibus ſenſibus tam internis quam externis gaudent, nunc ſi reliquæ partes premi poſſunt, facilè patet, quod, ubi ſanguis non premitur ut in cerebro, fluxus ſanguinis maneat, ſed contrarium accidit, ubi vaſa elaſtica premunt in contenta & retroagunt, hoc enim non à venis fieri poteſt, quia illæ ſemper ſanguinem ex anguſto in latum ferunt, ergo verus retropulſus fieri poteſt, & hæc eſt ratio, cur Veteres tantam ſpem poſuerunt in revulſione in initio adhibita; hinc mittatur ſanguis ad animi deliquium uſque, vel tamdiu, donec æger palleſcere incipiat; quam miſſionem ſanguinis ad animi deliquium uſque tam optimè laudavit *Galenus*.

2. De hac materia ante dixi *in capite de morbis rigidis*, ibique demonſtravi, quod intra octo dies corpus ſic reddi poſſit laxum, ut æger ſtare nequeat, ſi modo illi detur decoctum Malvæ pro cibo potuque aſſiduo, vel ſerum lactis imprimis cum emollientibus oleribus vel farinoſis incoctis, injiciantur omni horâ talia clyſmata & balnea tepida continuò adhibeantur, ſicque omnia laxantur, hinc vaſa fiunt laxiſſima & patula, nam vaſa laxando, ea capaciora reddo: ergo laxare poſſumus prout requirit;

hinc omnes morbi inflammatorii consistunt in rigiditate, & non potestis nimium laxare, quamdiu calor & febris adsunt, si verò hæc non adsint, tum ab hac cura est desistendum, aliter novus fit morbus.

3. Frictione topica partis affectæ; nam hac retropello sanguinem ex minoribus in majores canales; dum enim v: g. ab inferiori parte manus duco ad superiora, tum arteriosum & venosum sanguinem ad cor pello; hæc ergo est veterum Medicina, nam hi post missionem sanguinis ægros ducebant ad balnea, & quando in balneis partes erant emollitæ, tum frictiones adhibebant, sed quod dolendum est, hæc methodus hic apud nos eviluit, & à nullis magis excolitur, nisi in Asia, sed videmus quidem ex centum Medicis vix unus, qui non dedit antimonium diaphoreticum cum nitrosa & acetosa vi præditum, hæc quidem resolvere possunt, sed tamen priora felicius, & optandum quidem esset, quod hæc methodus resuscitaretur; Vide *Celsum.*

§ 401. *Resolvere in omni morbo est, totâ sanitate intactâ manente stagnans reducere in fluentem materiam & minus acrem reducere in mitem*; hoc raro fit in majoribus vasis, sed sæpissime in lateralibus *vide de hac re exemplum Leewenhoekii in vespertilione in obstructione enarrata.* Resolutio tamen hic sola est perfecta curatio, *ergo resolvere est maturare materiam, emollire vasa & retinere vitam*; & si his omnibus satisfecerimus, tum est videndum, quo natura inclinet, tumque eo est deducenda, hodie verò ille, qui chemiæ edocti sunt post *Paracelsum* putarunt hic medicamenta sudorifera esse adhibenda, ut v: g. Theriacam, Antimonium

nium Diaphoreticum tenue, ſic etiam *Helmontius* dicit, quod ſi Sulphur Veneris ſeu Sulphur Narcoticum accedat ad linguam, quod tum illico reſolvatur, & hoc nulla ratione nec experimento firmari poteſt; hinc hæc ſunt omittenda.

Sanatio perfecta eſt corporis ægroti talis mutatio, ut ſalvâ vitâ omnes functiones reſtituantur integrè, ergo eſt ablatio morbi & conſervatio vitæ, & ſic ſanatio eſt perfecta, ſi ſanando nullus alius morbus inducatur, talis ſanatio eſt reſolutio. ſed ſemper reſolvere non poſſumus; ſi v: g. Clyſma injiciamus, demus purgantia, & ſalivationem inducentia, tum hoc modo morbum curamus, ſed hinc curando alium morbum inducimus.

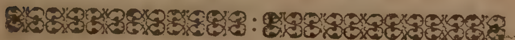
Criſis eſt talis corporis ſtatus, in quo magna mutatio vel in morbum vel in mortem, vel in ſanitatem accidit, vel in quo natura & morbus ſibi invicem oppoſiti & contrarii magnam mutationem faciunt, vel in bonum vel in malum; ſic eſt quaſi judicium morbi, an ſanitas vel vita integra futura, vel an aliquid ſuperfuturum, vel an mors futura ſit, & ſic hi duo ſtant ante tribunal, ubi judicatur: Criſis verò ſit vel per vomicam, vel per urinam, vel per ſudores, vel per alvum deponitur, tum dicitur criſis naturalis, ſi verò in certum locum deponatur, tum fit metaſtaſis ſeu abſceſſus, ergo alius morbus; reſolutio verò fit ſine criſi, hinc ſi quis in peſte v: g. inertem poſſit reddere materiam vel inſenſibiliter expellere, tum reſolutio eſſet facta, ſi verò Anthraces vel bubones oriantur, illi quidem liberantur à peſte, ſed alium morbum accipiunt. Hinc ergo cognoſcendum eſt, an à ſtimulo, vel in materia,

quæ

quæ non sine alio morbo curari potest, hæreat. *Helmontius Pater* dicit optimè, quod non sit bonus Medicus, qui crisin non exspectat, sed si resolvere interdum non possimus, uti *Helmontius* ipse non potuit, tunc omnino hac contenti esse debemus. melius enim est, quam gangræna perire hominem; *crisis enim vocatur materiæ morbosæ à sana separatio.* Pone Medicum vocari ad ægrum decumbentem, sentit dolorem, nisi dormiat, si tum simul sitis excitetur, & urina simul valde sit rubra, tum puto, hunc hominem circa viscera accipere inflammationem eodem modo, vel externè de brachii inflammatione dixi; si tum missio sanguinis, balnea & frictiones applicentur illico, tum urina evadit paulo crassior, vel secretio augetur, hacque resolutione factâ hoc opus melius feliciter perficitur à naturâ, si verò tum spiritus Theriacales, Confectiones Alkermis, vel de Hyacinthide, Tincturæ Bezoardicæ vel similia Bezoardica adhibeantur, tum motu aucto fit febris, & sic quandoque levis morbus evadit incurabilis. *Hippocrates* quoque eadem suadet, & dicit, si homo cepit τὸ πῦρ, tum quies imperanda, nil nisi Phtysana assumenda cum aceto, & aliquando, si necessitas urgeat, venæ sectio, dicit Clysmata Emollientia hic nunquam esse omittenda mane & vesperi; his adhibitis magnus ille Vir ad dies criticos maximè attendit, si tum videat materiam ad quandam locum determinari, ut si alvus solito plus flueret cum levamine, tum clysmata dabat, ut materiam porro eo determinaret; sic chemici hic multa mala induxerunt, ut ipse *Paracelsus* dicit Alchemici (sic Chemicos vocabat) multa mala & bona fecerunt; ex hisce apparet,

quam

quam facilè sæpe (modo Medicus, apparente inflammatione, ægro adesset) inflammationem resolutione curare posset, quæ aliter abitura foret in suppurationem & gangrænam &c. ex præcedentibus etiam patet, quodnam symptoma in inflammatione maximè urgeat? febris nimirum; quò enim illa est major eò difficiliorem habebimus curationem; hinc æger male stragulis obruitur; male cogitur fenestris & cortinis clausis in suâ propriâ Atmosphærâ, ægro sæpe tam molestâ & noxia hærere, deinde etiam focus nimis non instituatur. Sudoriferæ nunquam in inflammatione prosunt, nisi obstaculum unico impetu abigi possit, si nimirum sit valde subtile ut in Peste &c. in quo morbo aliquid calidum magnâ aquæ copiâ dilutum sæpe profuit, aquâ verò omissâ fere semper obfuit. Omnis morbus externus inflammatorius eodem modo Chriurgo est tractandus, ac medico morbus internus.

Abscessus.

§ 402. Hujus vocabuli Auctor est *Hippocrates*, nomen abscessuum derivatur ab ἀποχῶ ἀποςαυτέω *abscedere*; hinc ἀποςεσὸς, ἀποςἐμα, *quod significat, quod materia hactenus fluxa per vasa incipiat abscedere in loco, ubi est extra legem circulationis.* Recentiores verò putant abscessum semper notare suppurationem topicam, quod non semper verum est, sed est modo propriè transmigratio vel secessus, verum quia ut plurimum fit suppuratio; hinc in hanc

hauc ſententiam devenerunt, in quo vulgato ſenſu illud quoque accipimus.

Fruſtrâ. Nam ſæpe omnia ſupra dicta adhibemus, ubi tamen nil efficimus, ſic vidi aurifabrum, qui febre & horripulatione cum levi delirio laborabat, & circa femur magnam inflammationem accepit, licet omnia in inflammatione dicta adhibita fuerint, tamen tertio die ulcera gangrænoſa fiebant, hoc vero accidit, ſi in liquidis talis ſit diſpoſitio, quæ nulla arte nec revulſione, nec aliâ Methodo in inflammatione deſcriptâ averti poteſt, dein quoque in panniculo adipoſo plerumque fit inflammatio, ubi tamen difficulter reſolutio fit, quia vaſa ibi minùs elaſtica in tam molli pulvinari jacent.

Non. Tum hæc inflammatio ſuam naturam ſequitur.

Sero. Si Medici omnia bene conſiderent, tum milleni forte ægri ſupervixiſſent, ſed lenem inflammationem negligunt, tum materia obſtruens abit in vaſa minima; ita ut tum reſolvi non poſſit, quomodo verò ſciamus inflammationem non poſſe reſolvi, ſed eam in abſceſſum abituram. α Si tumor ſit magnus, ſi parvus ſit, raro ſequitur ſuppuratio. β Valdè tenſus & elaſticus non mollis, ſed renitens. γ Si pars affecta magis magiſque calida, rubens, pungens & dolens fiat, & hæc ſymptomata per tres dies maneant. δ Si febris augeatur & pertinaciter perduret. Suppuratio verò ſeu pus non fit ſine inflammatione prægreſſa, ſed dicetis forſan in Phtyſi non eſſe inflammationem, hoc non eſt verum, nam inflammatio hanc febriculam producit, qualibet veſperi, & ſi febriculam non habeant ægri, tum ſequenti die

die pus non ſpuunt, ſi hæc ita ſeſe habeant, tum reſolutio non eſt tentanda, nam ſic materia condenſata ſolidiori liquido privatur; ſæpe vidi Chirurgos tractantes mammarum & uteri inflammationem, quam reſolvendo curare non poterant, curam tamen ad ſuppurationem dirigere nolle, unde diſſipatis liquidiſſimis ſcirrhus natus eſt; tumque putabant ſe ægrum curaſſe, quod minimè verum, nam in pejus periculum conjecerant; *Helmontius* verò vult ſuppurationem eſſe morbum, quod negari nequit, ſed tamen ægrum liberat à majori morbo. Hæc quatuor cum ita ſeſe habeant, tum metus eſt ſuppurationis, ſi verò ſubitò hæc omnia augeantur, tum breviſſimè ſuppuratio eſt exſpectanda, ſic etiam ſi materia violenter ſit impacta, tum non reſolutio ſeu ſuppuratio eſt exſpectanda, ſi verò tum quis vellet pertinaciter diſſolvere, tum fit ſcirrhus, hoc enim modo ſæpe imperiti Chirurgi ſuos ægros majus malum conciliant, ſed hic nulla eſt occaſio ad reſolvendum, licet multi Medici tamen tentare velint, ſed fruſtra, nam tum reſolutio eſt impoſſibilis; hinc tum modo ſuppuratio eſt promovenda, quæ fit ſex modis.

1. Crudum ὠμὸν græcis dicitur, omne id quod recens eſt; & functionem impedit Medici crudum vocarunt, ut id, quod per vaſa fluere debet, transfluere nequit, tum ſi tale quid hæreat in mille vaſis, hæc omnia cum materiâ contentâ ſunt conterenda; *conterere* verò dicitur *macerare*, *coquere*; 2. recens Medicina id tentare volebat per exſiccantia, ideoque applicaverunt ſpiritum vini Camphorati & reliqua calida, ſed quid illis faciebant? Conſtrinxerunt vaſa, fecerunt majorem motum, diſſiparunt flui-

fluidissima crassioribus interim relictis, & sic præcavebant quidem suppurationem, sed induræscebant partem in scirrhum millionesies pejorem, sed aliud quid faciebant interioribus v: g. laborat quis inflammatione hepatis, statim dabant Medici Spiritum Theriacalem, Cornu Cervi, Tincturas Bezoardicas, putantes se nunc resolvere partes, certè si talia ita agerent, ut illi putant, indurescerent partem in petram, uti probant Anatomici, quando his spiritibus sua præparata indurescunt & conservant, ergo Emollientia hic sunt optima; hinc id quod nunc pro parte ruptum est, ad rupturam magis est aptandum. *Hippocrates* ubique ubi agit in suis scriptis de morbis materiei, loquitur de Apostemate, quod idem est ac abscessus, *qui est collectio materiæ morbum facientis, prius dispersæ, nunc in unum locum collectæ*, unde intelligitis, quod aliud sit suppuratio & aliud sit abscessus seu secessus materiæ, nempe hac collecta primo suppuratio fieri debet v: g. suscipit quidam venenum aliquid pestiferum, laborat vehementissimè, tertio die erumpunt maculæ, tum abscessus est factus sed nondum ulcus, ergo hic prius fieri debet Metastasis sive transmigratio materiæ in alium locum, qui si suppuretur, dicitur abscessus scirrhosi, gangrænosi. cancrosi, & tandem purulenti, de quibus hic est noster sermo.

3. Ut materies quæ ex vitalibus partibus secessa ducatur extrorsum, ne vergat ad interiora, quæ materies cum acris sit, & absorbeatur in sanguinem, inducit Cacochymiam; si materiam semper ad exteriora ducere possemus, tum in omni ferè inflammatione hanc methodum curandi per suppurationem eligeremus, sed

ſed hoc non ſemper ſuccedit, at hic quidem naturæ viam quodammodo ſæpe parere poſſumus, ſic enim *Hippocrates* in Pleuritide in ſuppurationem cedente jubet externè fomenta applicari, & inuſtiones & inciſiones fieri, idem quoque dicit de Peripneumonia, quæ tranſit duodecimo quarto die in ſuppurationem, & ubi vigeſimo primo die pus eſt factum & maturum, tum corpus præparat, dat vinum molle & vapores haurire jubet, vectiones in curru præſcribit, ita ut pus in veſiculas ſibi aperturam faciat, & ſic per aſperam arteriam derivatur extra corpus, præterea ægros multum edere & bibere jubet, ut ventriculus impleatur, & diaphragma ſurſum prematur, tumque corpori ſic præparato currui imponit, & per aſpera & inæqualia loca vectiones facere jubet. *Hippocrates* per apoſtema intelligebat materiam in ſanguine non coctam ſed hæterogeneam, quando autem illa materia abibat ex ſanguine & recedebat, ut v: g. quando pus abibat per renes, tum dicebat materies abivit ἀποςασει, cum verò in morbis inflammatoriis hæc materies abeat in quaſdam corporis partes, hinc apoſtema vocatum eſt, dein ab omnibus Medicis abſceſſus; abſceſſus igitur hodiernus ſive ſuppuratio eſt ſpecies illius generis ἀποςατεῶν *Hippocratis.*

4. *Puri coctio.* Dum maturatum eſt, nam aliter tenuius & acrius it facile in vaſa reſorbentia, & ſanguinem facit Cacochymicum; cutis raro vel nunquam ſuppuratur & conſumitur, ſed panniculus adipoſus, qui eſt multo tenuior, pari ratione hepatis ſubſtantia eſt friabilior ejus membrana.

5. Omnis locus ſuppuratus ſemper eſt impurus

purus & sordidus, plus minusve, tum est ulcus, quod differt à vulnere in eo, quod sit antiquum, purulentum vel ichorosum, & nunquam consolidetur, nisi prius rubens & mundus sit factus.

6. Tunc enim relinquitur vulnus, sed cum substantiâ perditâ, hinc eodem modo est tractandum, sed quomodo hoc nunc fiat, est difficillimum; possum enim in externâ cute aliquid efficere, quod magnam difficultatem haberet, si fieret in hepate. Omnis abscessus suppuratus habet, 1. vomicam, quæ est materia in vasis collecta, tum dicitur vomica clausa, 2. inflammata labia, 3. si vomica aperiatur, tum vocatur ulcus apertum, 4. si mundetur. Si hæc sex fieri possint, tum suppurationem curare possumus.

§. 403. *Maturatio est omnis materiæ obstruentis & vasculorum obstructorum per vim vitæ auctam communitio in pus.*

1. Hic generalem Methodum præscribere est impossibile, nam in nonnullis motus nimius & nimis calor, qui paulo est coercendus, in nonnullis verò, qui v: g. febre quartana vel morbo hypochondriaco laborant, hi inclinant in Scirrhum; hinc tum Cataplasma ex cæpis assatis sub cineribus cum fermento panis & paulo aceti & gummi galbani subactis applicare licet, nam tum motus ibi plus est augendus, si verò medium obtineat, tum medicamenta media adhibamus; si v: g. mille vascula obstructa, hæc ut suppurantur, febrim requirunt, nam si pus fiat, tum febris & dolor adsunt, si verò factum sit pus, vix dolor & febris adsunt.

Calefaciendo. Nam pars maturando debet esse calidior, ac pars sana; aliter scirrhescit: at-

tritus enim eſt faciendus, quo ſolida cum fluidis melius miſcentur, falſo ergo dicunt Medici calorem debere eſſe talem in parte ac eſt naturalis calor, ſed *Hippocrates* optimè notat calor, ſitis, dolor, febris, ſed longe majora quando pus naſcitur, quam quando adeſt, idem ac ſi diceret, ſi ſuppurationem promovere velis, calorem majorem conciliare debes; nam in omni parte inflammata, ubi frigus adeſt, ibi non fit ſuppuratio, hinc calefacientia tum applicanda ſunt, ut Emplaſtra calefacientia nempe Emplaſtrum de Meliloto, de Cumino, hocque modo calorem & motum augemus.

Febricula. Id fiat motus major, ergo qui Medicus ſcit locum eſſe ſuppurandum, & tamen imminuit febrim, ille ſcirrhum inducit febre longe pejorem, niſi febris vehementiſſima, quæ gangrænam minitatur, adſit, ergo non in omni morbo febris eſt tollenda, conducit enim maximè ad ſuppurationem, uti vidimus, maturantia talia optima ſunt gummi, quæ conſtant duabus partibus, altero ſubtiliori, quæ ſe in vaſcula minima inſinuant, & materiam movet, altera tenaciori & vi plaſticâ prædita, quæ hos poros occludit, unde ejus calor optime fovens & prægnans eſt; hinc nulla ſuppuratio fit ſine febre, etenim v: g. Phtyſicus, quando mane exſpuit ſuum pus ex ſuo pulmone, credit ſe bene habere, ſed poſtquam ſumpſit cibum, tum materiâ alimentorum coctâ fit novum pus, quod iterum excreat, cum ob virium vitæ debilitatem hanc materiam concoquere non poſſit.

2. Qui verò ſola calida & ſicca adhibent, illi ſcirrhum & gangrænam faciunt; hinc debemus

imus modo facere, ut calor & motus redundent in partibus affectibus, ut ibi fiant attritus & digestio, eodem modo ut Chemici sua menstrua cum parte solvenda indunt in vase, & huic ignem supponunt, sicque motum faciendo materiam solvendam solvunt.

Motus nempe redundatur & reflectatur in loco, tum fit prægnatio eodem modo ac gallina ovo incumbit, quod belgæ optimè exprimunt *broejen*, nam in aliis linguis non habetur melius vocabulum sic sensum exprimens.

Exhalationem. Si verò spiritus vini vel alcohol applicetur loco affecto, hæc nimium dissipant, si verò parum sal ammoniacus imponatur, cui supponit gummi, Galbani, bdellium & similia; hæc enim obthurant, vel fiat Cataplasma ex farinâ Secali cum pauxillo Allii vel Cœparum vel cum pauxillo ficuum, hæc calida in loco retineantur, acris cœpa dividit, farina determinat, alii sumunt in hoc casu butyrum recens, in quo magnam copiam acetosæ decoquunt cum farina lini, quod est optimum maturans.

3. Nam qui vellit magnam febrim excitare, ille gangrænam faceret, si verò inflammatio per nimis siccantia tollitur, tum fit scirrhus, sic qui incipit laborare Variolis, si accipiat febrem infestissimam, tum non fit suppuratio, & ille tum habebit Variolas confluentes dictas, in quibus nullum pus, sed ichor oritur, totumque corpus fit nigrum, ergo hic summa est Medicorum sapientia ut febrim faciat, sed non nimis, febremque etiam nimiam tollat. Emplastrum de Mucilaginibus adhibeatur ad maturationem ℞ gummi ammoniacum, applica ad locum inflammatum, tum fit attritus partium

ad

ad locum & hæc eſt maturatio, ſi verò advertat Medicus nimium eſſe calorem ab Emplaſtro, tunc oportet adhibere lenius; ſi autem in morbo inflammatorio magno ut Peſte ſuppuratio fieri non poſſit, tunc adhibenda ſunt emollientia, ut farina lini, avenæ cum pauco acido, ſi corpus ſenile ſit, & deficiat motus, timeaſque ſcirrhum, tum adhibenda ſunt calefacientia, ut gummi ammoniacum &c. ſi autem mulier lactans & febriculâ ſimul laborans accipiat malum in mamma, ut plerumque accidit, unde timeatur Cancer, tum oportet adhibere farinam avenæ cum pauco melle, non autem applicanda ſunt Emplaſtra de Galbano, Opopanace & ſimilia calida, niſi mulier fuiſſet laxa & debilis, nec febrim haberet.

4. Hoc verò nullibi majori cum periculo negligitur, quam in mammis & glandulis inguinalibus à lue Venerea, nam ſi talis ſuppuratio nimis cito aperiatur, tum medicamenta fortiſſima ſunt adhibenda, ut per vim reſolvatur, aliter maturatio hic ſufficeret, hæc ultima methodus eſt optima, ſi nempe talis locus ſuppurans clauſus maneat per tres, quatuorve dies, pro ut tota materia obſtruens & vaſa obſtructa magis minuſve ſunt, ſi verò aperiatur, antequam omnia in pus ſunt converſa, tum omnia peſſima fiunt, hujus ratio eſt, quia ſi ſub cute clauſa v: g. mille vaſa ſuppurare incipiant, & semidia pars horum jam ſuppurata in pus abierit, tum hæc pars, ut bonum menſtruum reliquum convertiſſet quoque in pus, ſed ſi aperiatur, tum omne illud pus effluit, ſed tum reliqua vaſa cum humoribus indureſcunt, fitque ſcirrhus, nam ſi Chirurgus aperiat, pus effluit, aër accedit, omnis illa pars exſiccatur, contrahitur,

non ſuppuratur, ſed materies ichoroſa effluit; verum ſcio; quod aliter ſcriberent ex urbe Maſſilienſi, ubi crudi Bubones & Anthraces illico exſciderunt, ſed dum conſulo litteris ad me inde delatis, & video hæc omnia peſſimè habuiſſe eventum, ſed pars maxime eſt emollienda, ſi hoc fiat, nil tum oritur mali, idem quoque in lue Venerea obtinet, ſi bubones erumpantur, tum per Emollientia & macerantia tolluntur, ſi ſuppurationi ſufficiens tempus concedatur, & puto, quod tum ſimul venenum è corpore tollatur.

Pus. Alii dixerunt eſſe à ſero, alii à ſanguine; verum Chirurgi norunt, quod ſi omne pus abſorbeatur, & poſt horam iterum ulcus aperiatur, tum ros appareat humidus, quo ſublato ſi poſt duas horas aperiant, lympidâ aquâ tenuius apparet, & ſic ſemper per moram in loco (ſi non abſtergeatur) ex tenui fit craſſius, & ſi per ſex horas relinquatur, fit aliquid puri ſimile, hinc non puto in vaſis pus generari, ſed ichor tenuis, inde fluit, ex quo parte liquidiſſimâ ſeparatâ fit pus.

§. 405. Hic recenſeo ſigna, quæ docent, quando abſceſſus eſt aperiendus.

Mollities. Quamdiu materies eſt in vaſis duris, tum pars eſt dura, quaſi ſpinis ferreis vel ligneis conſtaret, ſed cum materia eſt ſoluta, tum pus eſt mollis, quia vaſa in unum liquidum abierunt; hinc tumor debet eſſe mollis digitis cedens.

Fluctuatio. Undulatio Chirurgis dicta ſi v: g. magna ſuppuratio vel bubo, tum digito explorat Chirurgus, an ad omnes partes, ſi in lateribus oppoſitis prematur, tumor æqualis vel fluctuatio adſit, quæ ſi adſit totus locus eſt ſuppuratus.

Re-

Remissio doloris. Nam omnia hæc sunt minuenda, simulac pus factum sit, careatque pars affecta his malis, neque rubeat, neque doleat, neque magis dura sit pars.

Vertex mucronatus. Ut ab Anthrace furunculo, Carbone, ubi pus sub cute hæret, ibi in medio liquor in cuspidem mollem adscendit, tumque attenuari incipit, & hoc est bonum signum, nam omnis locus, quamdiu est inflammatus, tum tensus & dolens est.

Febris. Nam omnis pars, si bene procedat, se ita habet, & si ita non sit, tum nondum est apta, ut aperiatur, idem fit internis, ergo febris jam abesse debet.

Vertex, qui semper deprehenditur, & ibi aperire potest, si in circumferentia se bene habeat, idem fieri deberet in internis, si Chirurgi manui daretur accessus.

Gravitas. Id est in parte, nam id ponderat, quod est extra vasa. Hæc sunt signa jam maturati puris, verum sæpe latere possunt in loco varices vel aneurismata, quæ pro suppuratione habentur, nam signa suppurationis quoque adesse possunt; hinc *Hippocrates* dicit, ut scias suppurationem esse, inflammatio debet esse prægressa; jam ergo dictum est, quid sit maturare, qui sunt effectus, quæ causæ, & quæ sunt signa maturationis, & hac occasione monui, quod si inflammatio ita sit disposita, ut in suppurationem vergat, tum hæc sit promovenda tamdiu, donec omnis pars affecta sit facta pus, & hinc quoque signa dedi, quando abscessus est aperiendus. Omnis inflammatio non potest dissipari, ut perperam existimavit *Helmontius*, nam si tunc istud teneretur, tum spirituosum & tenue resolveretur, re-

maneretque craſſum; ergo apponenda ſunt medicamenta ſuperius allata, & tamdiu ea relinquenda & apponenda, donec pus viam ex ſe ſibi aperiat, quando ſibi parare viam poteſt, nec obſtet craſſities integumentorum aut loci profunditas, idem dicendum eſt de bubonibus, quando nimis cito aperiuntur.

§. 406. Si verò pus accuratè perfectum & maturatum diutius in loco relinquatur, tum ibi attenuatur, fitque iterum tenuior, cæterum ſi modo ad illud punctum temporis perventum ſit, ubi eſt bonum pus, tum eſt inſtar cremoris lactis recentis ſeu quaſi liquati butyri, & ſpiſſitudinem albuminis ovi habens, ſed ſi tale pus diutius in loco affecto retineatur, tum ex ſpiſſo pure fit tenue, quæ res vobis non mire videbitur, qui noviſtis, quòd ſanguis miſſus illico concreſcat, ſed poſtea iterum reſolvatur per eandem cauſam, nempe per Aërem, ſic etiam per diſſipationem partis liquidioris fit pus craſſum, & dein per ſpeciem putrefactionis fit tenue, ut quoque in omnibus noſtris liquidis obſervatur, quæ omnia, ſi ſtagnent & foveantur leni calore, ſemper evadunt tenuiores & acriores, ſic ſi ſanguis blandus ullo modo acris fiat, tum cuti impoſitus Epidermidem ſua acrimonia deglubit.

Putreſcit. Eſt illa conditio, per quam olea & ſales antea blandi, nunc acres, antea ſal ammoniacus, nunc acriores, antea ſapones, jam ſales ſimplices non fætentes, jam fætentes, antea ſales ammoniaci, nunc volatiles, ſic etiam quandoque olea ex blandis acria, & minus volatilibus, volatilia, ex minus fætentibus fætentia evadunt, & ſic hic quoque fit, pus verò fieri & in frigore admodum diu hærere poteſt,

potest, antequam putrescat, sed si aër & calor accedant, illico putrescit, aliter est tam blandum, ut oculo instillatum nullos dolores faciat.

Vicina. Pus verò semper ferè hæret in panniculo adiposo, ubi stagnando putrescit, & sic vicina rodit, & atterat, simulque in pus abire facit; sicque parvum Apostema fit maximum, quia materia purulenta sibi materiam sanam jungit, eodem modo internè accidit, ubi homo internè accipit suppurationem, v: g. si quis ex pulmone sanguinem spuat, tum si inde fiat ulcusculum, hoc non detergeri potest, semperque hic manet vomes, unde tum semper pus exspuunt, ut in Phtysicis fit.

Erodit. Inflammati vasorum parietes suppurantur & abeunt in pus, hoc vocant Chirurgi pus serpere vel rodere.

Pondere. Dum incumbit in quendam locum, atque etiam motum excitat in vicina, nam pus propellitur pulsu arteriarum vicinarum, unde pus circa inguem propter arteriam inguinalem & circa femora & brachia à motu musculari vel arteriis vicinis semper movetur & excitatur, unde tam facile ibi oriuntur fistulæ.

Sinus dicitur in Chirurgicis locus capax, seu intercapedo in parte molli facta, quæ pure sanie & ichore est impleta: semper verò hi sinus hærent in panniculo adiposo Veterum seu membrana cellulosa *Ruyschii*; sed tamen hic maximè notandum, quod hæc membrana ubique musculos, eorumque tendines investiat, & inter eos se insinuet, sic ut licet profundè hæreat, tum hærere possit in hac membrana musculis tamen illæsis.

Fistula est sinus statim descriptus, qui parvum Emissarium requirit; hinc fistula & sinus non differunt, nisi quoad emissaria, hæ quoque in locis pinguedinosis hærent, sinus verò & fistulæ fiunt *mole* materiæ purulentæ, quæ sic locum dilatat, quam occupat, ut capacitas fiat major, & *pondere* quoque fit, tum deorsum descendit, at si v: g. pus colligatur circa verticem, tum descendit usque ad os coccygis & sic decidit juxta gravitatem, sicque subjectas fibrillas dilatatas dilacerat, sibique locum facit. *Motu* ille semper internus & externus est, sic motus muscularis promovet quoque motum internum, & sanguinis circulationem hacque ratione etiam fistulas promovet, sic v: g. si ad finem musculi Deltoidis hæreat suppurata pars, tum si brachium multum moveatur, suppuratio augetur, facitque sinum, hocque modo sinus & fistulæ fiunt; 1. si materia extra vasa posita sit ichorosa, & sic partes rodendo fistulas facit, 2. per molem materiæ accumulatæ vel per pondus, vel per motum, hocque modo materia suppurata partes dilatans sibi viam facit.

Varias. Hæ pessimæ sunt in locis laxis v: g. in utero, vagina & intestino recto, quia in his locis partes cedunt, nam ibi fere nunquam sanies vel ichor repurgari potest, quia partes hic adeo laxæ, ut omni impetui cedant imprimis verò intestinum rectum, in quo aliud quid obtinet; nam habet sacculos ita capaces, ut, quandoque dragmam unam muci contineant, à quo muco acre & durum stercus oblinitur, ne partes lædat. si verò hic talis fistula fiat tum redditur anfractuosa ob nixus, qui fiunt in egerenda alvo.

Circa

Circa Glandulas. Tum in illis glandulis fit tophus, vel quaſi germen cornu futuri, hoc fit præſertim circa mammas & uterum. Doluerunt ſæpe Chirurgi, poſtquam habuerunt ſuppurationes bonas, tum fieri ſcirrhum, ut ſi circa inguina, vel ſub axillis ſint bubones peſtilentiales vel venerei & non maligni, nam hœ tres ſpecies ſunt, tum fit ſcirrhus in tali loco glanduloſo, 1. hoc fit, ſi materia incipiat lenteſcere, 2. ſi humores cum vaſis concreſcant, & ſic vaſa quoque inter ſe conſolidantur, ſi pus tenue factum abſorbeatur venis tum eſt tertius exitus loci ſuppurati, ſi clauſus teneatur, vel ſi aperire nequeat; ergo in hoc tertio caſu hæc tria ſunt annotanda primo puris abſorbtionem, ſecundo permiſtionem cum ſanguine, tertiò metaſtaſin.

Vel denique. Inde verò intellectus Phtyſeos pendet, ſi v: g: in quocunque loco hæreat acris purulenta & tenuior facta materia, tum quia ubique (uti demonſtratum eſt) ſunt venæ bibulæ, quæ tum hauriunt hoc tenue pus, proin etiam id acre & ſemi-putrefactum, hoc deferunt in majores venas, & ſic tandem ad cor & pulmones deducitur, ubi reliquo ſanguini miſcetur, hoc tum facit purulentam cacochymiam & diatheſin ad Phtyſin, nam ubi hic ſanguis cacochymicus factus per pulmones tranſit, ibi tabem imprimit, ſic omnis ſanguis degeneratur ex natura bona in ichoroſam purulentam, inde multi,& varii oriuntur morbi imprimis *Phtyſis, qui eſt conſumptio corporis totius per acrem tabem purulentam toti ſanguini impreſſam, ita ut loco boni ſanguinis, ichoroſus, purulentus per totum corpus circuletur & eſt propriè Cacochymia purulenta cum cachexia*; olim ſæpe miratus

ſum, quare homines ſani illico tali modo affi-cerentur, & Atrophia & Febre Pomeridiana ex-ſtinguerentur, ſic vidi mulierem, quæ circa perioſteum oſſis femoris, ut ex morbi exitu pa-tuit, inflammationem habuerat, ſed primo animadvertere non potui, ubi malum hærebat, ſed dein bonus Chirurgus accerſitus putavit ibi pus hærere, & quoque undulatio ſed valde pro-funda avertebatur; hinc ille conſiderandum dedit, numne eſſet aperiendus abſceſſus, quod tandem concluſum eſt, tum loco aperto mul-tum puris prodibat, ſed reliquus ſanguis jam erat infectus, ut verò Phtyſi non multum poſt mortua ſit, quia locus nimis ſero erat apertus; ſic etiam fuit aliquis vulneratus magno vulnere ad os humeri, ita ut ibi locus vacuus magnus in ſubſtantiâ abſumptâ relinquebatur, ergo etiam laxitas ibi adfuit, & ſi magna copia puris ibi generati abſtergeretur omni die, tum omne nutrimentum eo vergebat, ſi non, tum faciebat febrim hecticam, ſic etiam in exſtir-patione mammæ tóties accidit, hinc hæ opera-tiones non tam temerè (ut in Gallica fit) ſunt adhibendæ.

Collectionibus. Contingit ſæpe, ut pus in lo-co collectum ſubitò diſparens abeat in venas, tum oritur febris, & pus illud ruit vel per ve-nam meſeraicam, & hinc venit in hepate, un-de fit poſtea apoſtema in hepate, vel determi-natur ad emulgentes arterias, & tunc felici cum ſucceſſu emingitur, tum oritur febris, quando venit in pulmones; *Hippocrates* & *Ga-lenus* dixerunt, quod homines, qui ſolebant habere pus alicubi collectum, & ſecerni con-ſuetum, ſi illis pus non pergat ſecerni & diſ-pareat, tunc pulmonum vomicam acquirant, ſi

ſi pus quotidie ſecernatur & abſorbeatur in ſanguinem, tum fit febris hectica quotidiana; ſi pus reſorptum veniat in pulmonem hominis hectici, tum fit febris, quo febri pus deponitur ut plurimum ad hepar, ſi verò inde exire non poſſit, fit apoſtema, ſi exeat per vaſa bilioſa in duodenum, tum fit Diarrhæa ſalutaris, ſi verò ad renes determinetur, tum oritur mictus purulentus & ſalus ægri: Vidi ægros, variolis ſuppuratis laborantes, ſanatione factâ, totum ſanguinem habuiſſe pure infectum, qui tum abſceſſus accipiebant à metaſtaſi ad multa loca, verum peſſimum eſt ſignum, ſi tales abſceſſus in viſcere quodam fierent, ſic vidi illico ægrum inde mortuum, in quo purulenta materia magnâ copiâ ad pulmones ſeceſſerat, ſæpe etiam ad caput, ad hepar; ſed ſi ad loca exteriora, tum bonum eſt ſignum; collocutus ſæpe ſum cum Chirurgo, qui diu *Pariſiis* praxin exercuerat, qui dicebat, ſe vidiſſe ſæpe, quod in omni magnâ aperturâ omnes fere homines in Phtyſin incidebant, & non mirum, nam ſic ſæpe quoque accidit, purulentam materiam in ſanguinem abire: ſi ingens Aneuriſma ſit exſtirpandum, tum arteria ſupra & infra Aneuriſma ligatur, & ſupra aneuriſma inciſio eſt facienda per longitudinem uſque ad arteriam ſupernè, tum ſemper pus generatur, quod abit in ſanguinem, vel in viſcus plerumque deponitur, & ſic Phtyſis fit; hi homines in febrim hecticam incidunt, tuſſiunt, & tandem moriuntur, cadavere verò aperto invenitur pus in hepate vel in pulmone, vel in toto ſanguine hærens; curavi fabrum ferrarium magno vulnere & ſuppurationem laborantem; qui procul dubio Phtyſin accepiſſet, niſi tam fortis fuiſſet ad

multo aquoſâ aſſumenda, ut pus ex ſanguine allueretur.

407. Partes vicinæ ſunt emolliendæ & pertundendæ, quia quò molliora eò minus ſe contrahunt, eadem adhibenda, quæ in ſuppuratione commendantur, aut eadem, quæ attenuant; uti tetrapharmacum, quod eſt obſtipans & paululum laxans, & vocatur emolliens & ſuppurans per eandem cauſam.

§ 408. Si ergo pus non expurgetur tum hæc tria ut in antecedenti vidimus) inde ſequi poſſunt, vel 1. generantur ſinus & fiſtulæ, vel 2. fit ſcirrhus, vel 3. fit abſorptio puris à venulis reſorbentibus; quæ ſunt ſigna ad aperiendam ſuppurationem, jam videamus, diſputatum diu fuit inter veteres & recentiores. Veteres partem ſuppuratam aperiri noluerunt, ſed tamen quandoque partem non ſat emollire poſſumus, ſi verò faciunt, ut ſponte aperiatur, melius eſt, ut ſi applicetur vulgare illud medicamentum ex farinâ ſecali, lini, vel avenæ cum lacte dulci cocta ad craſſitiem pultis vel cataplaſmatis, adde oleum liliorum alborum, vel amurcam olei vel butyri inſulſi, hoc facit pultem emollientiſſimum, & illud cataplaſma ſemper teneatur calidum, ſub quo cataplaſmate integumenta mortua ſeparantur, quorundam magnum eſt arcanum, ſi acetoſa latifolia coquatur in butyro cum farina lini vel ſecalis in pultem, quod eſt egregium medicamentum emolliens, tamen ut prius additur oleum, horum uſu, ſi aër non accedat, plerumque ſponte rumpitur; hinc credo in locis glanduloſis ſemper ſpontaneam aperturam per emollientia & maturantia eſſe exſpectandam, idque multo melius eſſe, quam lanceolâ Chirurgicâ

rurgicâ aperiri, ſic vidi ulcera ad mammas lanceolâ aperta, quæ vix conſolidari potuerant.

§ 409. *Acria.* Ut v: g. Panis butyratus ſalivâ ſubactus, ficus paululum uſtulatæ, unguentum baſilicum, cæpæ ſub cineribus aſſatæ, vel ſemen Synapi illis aliquantulum permiſtum; his ſuper impoſitis & perpetuo calefactis fiunt integumenta tam mollia, ut fere ſint inſenſilia, uti lotrices per calorem perpetuum lixivii decoriantur, ita ut inſenſibiles fere fiant manus; ſi habere velis medicamentum acre adde acetum cataplaſmatibus prædictis hæc ſæpiſſimè uſurpavi in multis annoſis ulceribus v: g. circa crura, ubi Mercurius & decocta Guajaci nil proderant, adhibui talia cataplaſmata, & maceravi tamdiu, donec caro viva incipiat apparere in fundo, hoc idem fit in locis glanduloſis & ulceribus venereis; cum ulcera annoſa v: g. mammarum tractanda habes, ſume emollientia, & ſponte ſuppurabuntur, ſed ſi non ſuccedat apertura, tum acria Emollientia & ſubpinguia ſunt adhibenda.

Queant. Requiritur, antequam abſceſſus aperiatur, ut in blandimentum ægri & commendationem artis poſſit aperiri abſceſſus ſine magno dolore; nil enim magis gratiam Chirurgo comparat, quam quod nullo dolore perſcindat; hinc tota ars in eo hæret, ut integumenta ſic macerata & emortua ſponte fere rumpantur; hæc operatio ideo tantum eſt inſtituenda, quando pus profundè in corpore hæret, vel quando reſorptionem intra venas timemus, vel quando integumenta ſunt nimis craſſa ad macerandum.

§ 410. Si Chirurgus ſciat abſeſſum aperiri

debere; tum quærunt, ubi ſit aperiendus, & dicunt ibi, ubi pertuſio ſit facillima, quod eſt ubi contuſio eſt facta, & in parte inferiori, ut pus pondere extrorſum vergat; denique abſceſſus eſt aperiendus in loco, ubi cutis in apicem aſſurgit, ubi eſt albiſſima & molliſſima, ubi ſentimus tenuitatem & ſubtilitatem maximam, non verò ſemper opus eſt eligere partem infimam, nam hoc ſitu mutando fieri poteſt; hinc diſſectio fiat in parte, quæ minimè dolebit, & minimè vivax, hæc ſemper eſt eminens & albiſſima, in vicinia verò color eſt ruber, & cutis craſſior, ſi ergo concluſum ſit, quali in loco apertura eſt facienda, tum Chirurgus debet ad latera premere, ut elevetur apex, ut pars ſuppoſita nec vicina lædatur, hocque fit tali preſſione, nam ſic nec muſculi nec vaſa elevantur, ſed hoc facit, ut eo profundius hæreant.

Scalpellum. Pungendo eo uſque intrudatur, quo uſque requiritur, nempe ut cuſpis eo uſque perpendiculariter introeat, ut exeat pus juxta latera ſcalpelli, cur verò hic tam ſæpe erratur? quia pars non ſat profundè pertunditur, nam panniculus adipoſus eſt laxus & non cedit, licet cutis pertundatur, tamen ſæpe non pertundunt Chirurgi panniculum adipoſum, ſed ſi fortius premant, tum facilè tranſit, ad hoc opus perficiendum verò nulla vis requiritur, nam hic panniculus preſſione cutis adeo tenuis factus, ut facilè perſcindatur. Raro partes ſubjectæ læduntur ob pus, quod fere ſemper hæret inter cutim & muſculos; directè intrudatur ſcalpellum, donec certi ſimus nos penetraſſe, quia ægri ſecundam ſciſſionem, metuunt. Cauſa cur ſæpius primo vel ſecundo die

die non exeat pus, eſt ſæpiſſimè, quia panniculus adipoſus inferius non eſt pertuſus; licet Chirurgi tunc temporis falſò incuſent pannicu-lum adipoſum intercipientem *het is voorgeſchoten* belgicè.

Dein. Nam ſcalpello intruſo (dum illud extrahitur) inferior apertura æque late fieri debet ac ſuperior, hoc fit, ſi lanceola perpendiculariter adacta horizontaliter incurvando extrahitur, tum omnia perſcinduntur, in locis profundus ut in femoribus eadem methodus præſertim ſervari debet.

Aut per oppoſitam. Hæc methodus in Italiâ adhuc in uſu eſt, tum quoque ſi materies purulenta hæreat in tali loco, tum quoque eodem modo premi debet, & tum loco oppoſito perſcinditur, & ſic aperitur, ſed hæc operatio eſt aliquantulum crudelis.

Vitatis fibris. Hoc facilè fit, nam ubi pus eſt factum, ibi tumor factus eſt à pure, & præterea cellulоſa membrana imprimis hæret ſupra muſculos; hinc ſi cutis prematur preſſione ad locum ſuppuratum, tum tumor ibi magis adſcendit, & vaſa & fibræ eo magis reconduntur, & à læſione caventur, ſed an loco aperto pus una vice educendum? minimè, quia balſamus eſt optimus, qui ſponte à natura exprimitur, nam ſi illico omnis materies exprimatur, tum fit magna cavitas, in quam aër ſecedit, verum aër tum maximè nocet, nam tenues fibrillas exſiccat & inflammat, obſervatio quoque eſt in Chirurgicis, quod locus ſuppuratus non apertus cito curaretur, nam Chirurgus aperiendo aërem admittit, & tum non cito curat, ſed tum modo maturantia & emollien-

tia sunt applicanda, ut aperiatur sponte, quod melius est, sic v: g. certus sum, quod mammarum suppuratio cito curetur, si ei emollientia applicentur, quam si in hac parte incisione facta quotidie turundas intrudantur, quia hoc modo semper aër huic parti noxius admittitur; nunc incisio est instituenda usque ad musculum, quia ibi aliquando adsunt vasa ut in bubonibus venereis ad inguina; metuitur arteria & vena cruralis; hinc nunquam in flaccidum ulcus intrudi debet profundè scalpellum, aut semper læduntur inferiora. Omne pus hæret ad exteriora situm in panniculo adiposo; hinc non tantum est metuenda directio fibrarum nec arteriæ (quia panniculus adiposus est supra fibras & arterias majores) nisi malum hæreat in periosteo ossis, de qua re *vide Caput de morbis ossium.* simulac incisio facta est, pus lenissimè non vi exprimitur, sed omne, nam aliter partibus collapsis fit ulcus; tum tegitur tantummodo plumaceolo aliove defendente, nec turundæ applicentur, ut *Cæsar Magatus* & sæpius laudatus *Belloste* monuerunt; hinc non laudamus methodum *Paræi* & aliorum, qui nimis cito aut sero pertundunt abscessum.

§ 411. Quinta indicatio, tum ergo habemus *ulcus quod est solutio continui in parte molli cum pure, sanie vel ichore, sanies est pure tenuior liquor instar carnis; Ichor est pus putrescendo degeneratum*, & circa articulos dicitur liquor articularis belgicè *leedewater*; vidimus ergo, quod omnia semi-mortua per mundantia & suppurantia tollantur, hinc etiam hæc suo loco in usum vocare debemus, si ergo quæratur, quomodo ulcus curandum sit? hæc *in historia vulnerum & contusionis* dicta sunt,

hæc

hæc ſi repetantur, ibi videbitis, quod omnia ſemi-mortua ſeparari debeant deterſivis, corroſivis, ſupp rantibus, digerentibus, & balſamicis, hæc ſeparant partem mollem à viva parte, hæc ſeparatio obtinetur in ulceribus annoſis peſſimis, quæ hærent & coërcentur intra muſculos & cutim, ſed conſolidari non poſſunt, quia nil conſolidatur, niſi ſit humoribus permeabile, ibi verò ſunt folliculi ſemi-putrefacti & vaſa ſemi-mortua, hinc ibi emollientia medicamenta ſola fruſtra adhibentur. Nil melius eſt quam ipſo die, quo apertura eſt facta, aliquot guttas balſami ſulphuris cùm unciâ unâ mellis & pauxillo Aloës vel Elixiris proprietatis leniter immittere ulceri aperto, ſi interna latera male ſe habeant; ſuppurantia adduntur, ut vaſcula hærentia abſumantur, optimum hic eſt unguentum Baſilicum, his ſi non curetur digeſtivo vel balſamico quodam, ut pauxillo Myrrhæ, tum deterſiva ut balſamus arcæi adhibentur, exſiccantia ſunt cicatriſantia, tunc vulnus curatur, hocque modo omnis abſceſſus curatur, quatenus curari poteſt. Internè v: g. in pleura curari non poteſt; hinc ſequitur ſuam naturam, & inſanabilis fere eſt abſceſſus, quidquid Chemici & quidam Emperici clamant cum ſuis traumaticis apozematibus; hinc abſceſſus pleuræ, pulmonis, hepatis, & cerebri ſemper fiunt lethales, vel ægri in Phtyſin conjiciunt.

§ 412. Sunt multi homines ſic puſillamini, ut quidquid perſuaſeris, ferrum tamen admittere nolint, hinc ergo mos gerendus eſt illis, tum applicetur cauſticum quoddam ex lapide infernali, vel illud commune ex calce viva & ſale alcalino igneo, quæ urunt inſtar ignis & eſ-

cha-

charam faciunt, quæ postea unguento Basiliconis est separanda, & si integra sit cutis, tunc nondum apta est, tunc iterum causticum est applicandum & eschara iterum separanda butyro insulso vel simili quodam, quod valde sit emolliens; hisce intellectis scimus, quid sit suppuratio, ex quâ materiâ fiat pus, in qua parte fiat suppuratio bona, quid natura faciat, quid ars, quid agendum sit ante & post apertionem factam.

Fistulæ.

§ 413. De fistulis hic sum tractaturus, quia infiniti morbi ex iis & sinibus bene cognitis intelliguntur.

Sinus est cavitas præternaturalis in partibus mollibus corporis nata à puris copiâ vel quantitate, continens humorem præternaturalem degenerascentem.

Fistula vel cavum est dilitatio facta in membranâ pinguedinosâ vel inter illam à materiâ quadam præternaturali, quæ hîc suâ materiâ vel pondere vel acrimoniâ partes suas flexiles erodendo sibi viam parat, quæ viæ à musculis vel partibus prementibus variè determinantur; illæ verò viæ curvaturas vel decursus aliquos semper affectant, sunt eò pejores, quò profundiores positæ sunt, tum nondum illos anfractus incurvos habet, tum dicitur sinus, qui ita vocatur, quando illa cavitas nullum emissarium habet, per quod à fistula distinguitur, quæ

quæ est sinus longus, cujus extremitates sunt arctissimæ, venter verò latissimus.

Origo. Nempe est materia extra vasa fusa in vasa recipi non potens, quæ partes fibrosas ibi existentes dilacerat; hinc nunquam fistula est inventa, nisi computruerint humores, & per consequens inflammatio prægressa fuit, quæ adeo est diversa, hinc etiam fistulæ sunt diversæ, sed dices forte inflammationem in fistulis luis venereæ non præcessisse, sed tamen puto, quod sit verus morbus inflammatorius.

Causa est materia præternaturalis, ichorosa, vel saniosa (nam nunquam pus est bonum) quæ copiâ & motu minimas membranas dilatat, ut & eas membranas, quæ musculos eorumque tendines obvestit.

Natura. Nam ibi parietes vasorum vicinorum erunt inflammati & semi-putridi, & nil in corpore coalescere concrescere & consolidari potest, nisi accedat ad naturam boni purique vulneris.

Locus. Non scio unquam in musculorum substantiâ obtinere fistulas, nam per membranas musculos obvelantes nunquam penetrat, sed musculi semper pinguedine tecti sunt, habentque membranam pinguedinosam seu cellulosam *Ruyschii*, quæ pinguedinem musculis affundit, & sic laxos & flexiles servat, sed etiam musculi habent quoque alteram huic primæ succumbentem membranam solidiorem, quæ propriè musculosa est dicenda, & per hanc membranam fistula nunquam penetrat, sed modo per membranam primam adiposam fistula serpit longè lateque, & ubi ad interstitia musculosa venit, ibi se insinuat, & sic sub musculis abit, hocque modo prout motum & pres-

pressionem materiæ purulentæ communicatur, eatenus varios gyros anfractusque facit, ubi verò sic fistula ad tendines pervenit. Quid tum fit? omnes tendines, ut funes dimittantur per vaginas, quæ vaginæ sunt de naturâ adiposæ membranæ, quæ ergo quoque facilè exeduntur, & tum tendo denudatur, nec non ab unguento per hanc membranam stillante orbatur, si ergo tum pus detergeatur, tum cum osse concrescit, & sic tum musculus adhuc quidem bonus est, sed tendo non agit, hinc hujus musculi virtus est perdita. Quid verò fit, cum ad glandulas pervenit? omnes glandulæ constant glandulis, quæ dividuntur per membranam, quæ est de natura membranæ cellulosæ, hinc materia fistulosa quoque ibi per hanc membranam proserpit, hæc est natura omnium fistularum. Membrana cellulosa scroti etiamsi non appareat in viris ob inopiam olei, in cellulis ejus, attamen est vera membrana cellulosa. Ulcus si pervadat ad tunicam cellulosam scroti, ibi tot gyros & labyrinthos facit ut nunquam sanari possit. Quando sanies exit è scroto tunc tunica cellulosa ejus ita evanescit, ut scrotum nil esse videatur, sic in femore si nascatur ulcus per musculos varios intra cellulosam tunicam serpit illud ulcus superius; si materies saniosa veniat in osse, fit spina ventosa.

Effectus sunt, quod fistula omnes membranas tenuissimas corporis consumat, sibi viam paret, & omnia in pus convertat vel bonum vel malum, tum vita novos motus excitat, legite supra hanc rem *Aurelium Severinum in libro de Abscessuum naturâ*, ubi dicit, si cuidam caput percutiatur, tum oritur tumor

super-

ſuperficiarius, verum cutis capitis multo validior & fortior eſt, quam in reliquo corpore excepta nucha, & hinc non facile cedit, ſed tamen membrana celluloſa hic flatu eſt dilatabilis, ſi tum hic dragma una vel altera materiei colligatur, hæc per totum caput obambulat, & ad cervicem pergit, indeque uſque ad os coccygis ſæpe deſcendit, ibi tumore facto materiam deponit & aggregat, ſic ergo mollis pinguedinoſa ſubſtantia in corpore conſumitur, nullaque fit conſolidatio, nam nil in corpore conſolidatur, quamdiu hæterogeneum adeſt, tum etiam in hoc loco 1. nulla fit concretio, quamdiu pus eſt in ſanguine, 2. tum nullum vulnus conſolidatur, nam in vulnere ubi partes ſemi-putrefactæ ſunt, nulla fit conſolidatio, hinc idem eſt in fiſtula, in quâ parietes à cute factæ ſunt ſemi-eroſæ, hinc non permittunt, ut pus concreſcere poſſit, & omnia ibi in ſaniem ichoremque convertuntur, quod non prius deſinit, donec pars ſit deterſa, quod tamen fieri nunquam poteſt, ſi Chirurgi manus accedere nequeat.

§. 414. Signa fiſtulæ apertæ ſunt, 1. ſi multum materiæ per parvum os effluat, 2 ſi materies aperto orificio non exeat, ſed preſſo quaquaverſum exit & effluit ex ſpongiâ, 3. ſi magna aquæ copia in talem locum per ſyringam injecta intret, tum ſunt fiſtulæ, non verò credo id inſtrumentis duris explorari debere, ſed tubi flexiles ſunt adhibendi, & tum ſyringâ aqua injicitur, & hac ratione videmus, an ſit profunda fiſtula vel non; quo ad plus vel minus aquæ intrat.

Clauſi. Si profundi & non aperti ſint, tum vix cognoſcuntur, ut in Spina Ventoſa & Rachitide,

chitide, & tum non melius cognosci potest, quam si 1. noverimus locum fuisse inflammatum & dolentem, 2. si non bene facta fuerit resolutio, nec suppuratio appareat, sed tamen suppurationis signa adfuerunt, si tum adhuc profundè æger ibi doleat, tum Medicus dicit ibi hærere fistulam, hoc cautè est observandum, ut distinguatur ab Aneurismate & Varice, si verò non tam profunde sit & manus accedere possit, tum mollitiem fluctuantis materiæ sentire possumus, & sic cognoscitur fistula. Raro homo babet magnos sinus ac fistulas, quin laboret febre hectica, quia pus in sanguinem resorbetur. Vidi hominem, qui ulcus ad cervicem habebat, cui dein nati sunt tumores ad os sacrum circa nates, is autem tumoribus pertusis exibit pus; & homo sanatus est ex ulceribus suis ad cervicem, & per totum reliquum corpus, quin & aqua injecta per ulcus cervicis exire visa fuit per inferiora foramina tumoris ad os sacrum.

§. 415. Omnes fistulæ una methodo curantur, nempe depuratione membranæ adiposæ; nam natura nil impuri curat.

Inferiori id est illa ex qua nititur exire materies, & in quam incumbit, natura enim hic totum facit, modo tollantur impedimenta, quæ sunt flocculi membranæ cellulosæ, qui flocculi instar fonticulorum impediunt concretionem; sed quomodo hæc membrana semiputrefacta depuratur? Hoc difficillimè fit, sed quo versus materia vergit educenda; si Medicus sciat fistulam non esse sinuosam, tum ad inferiora ad fundum fistulæ aperitur, hocque modo sæpe curatur, nam per injectionem aquæ fistulæ sic ritè depurari possunt.

Im-

Impletione. Recentiores id excogitaverunt, & hæc methodus in galliis maximè est in usu, ut balsamica putredini resistentia in fistulam infundant eo scopo, ut solvantur semi-putrefacta, & ulterior putrefactio inhibeatur, sed hi balsami æquè ac pus impediunt concretionem, hæc verò conveniunt in fistulis rectis ut inferius aperiri & sic detergeri possint, si verò locus jam purus sit factus, tum nil requiritur, modo imponantur plumaceoli sicci aërem arcentes.

Digestiva. Vide *Boyleum in tractatu de Philosophiâ experimentali*, *Hildanum & Aquapendentem.* Sed non illis assentior in eo, quod promittunt de suis digestivis; omnis enim digestivi vis consistit in eo, ut vulnus reddat nitidum, ita ut concrescere possit, nunquam autem digestivum concrescet cum partibus vivis; hinc omne quod promittunt, nil plus facere potest, quam ut ille sinus reddatur vulnus, sed si illud digestivum nimis diu maneat, tum ex vulnere fit ulcus, hinc non credo hoc sensu esse ulla digestiva specifica, secuti contingit homini prædicto, cui plura digestiva incassum fuerunt injecta, sed statim atque apertus fuit tumor in osse sacro, sanatus fuit ultimo. Optimum digestivum est Therebinthina cum ovi vitello juxta *Belloste.* Attendendum etiam est, quod præter illa impedimenta flocculorum cellulosæ membranæ in finibus, accedat etiam Diathesis ad putredinem, unde Cacochymia.

Injectu. Id *Paracelsus* fieri voluit, & apud *Boyleum* & alios hac in re tam multa arcana habentur, laudantque summopere adstringentia, ut Nitrum, quæ tamen modo in uno casu conveniunt, nempe ubi nimia humiditas atque

que putredo adsunt, & corrosio requiritur, tum nitrum in aqua dilutum addito parum Elixiris proprietatis injici potest, tum fistula est comprimenda, ut iterum exeant, vide *Aëtium* & *Æginetam*, sic alter solutum nitrum, alter spiritum vini Camphoratum vel vinum cum aqua & Sal, vel cum Aloë & Myrrhâ vel decocta Vulneraria laudant, hæc quoque naturalem diathesin ad concretionem (si in cæcam fistulam injiciantur) impediunt, sed hæc si sinus rectus à nucha v: g. ad os coccygis decurrat, adhibere possunt, ubi ad inferiora foramen pro exitu horum sit factum, ut hoc modo

℞ Mel. Mercurial. ℥ij
Elix. propr. cum sale tartari & spiritu vini pp. ʒj.
Aq. Comm. q. s.
M. F. injectio.

Ligatura. Hæc optima Mechanica est methodus, nam pressio hic multum facit, ut galli notarunt; vide *Verduc*, cogitate v: g. fistulam hærere ad os humeri, & pergere deorsum, tum injiciatur aqua cum sale & melle, & claudatur foramen, sicque fundus fistulæ est quærendus, & tum fistulæ injectu horum benè depurantur, fistulæ Elixiri proprietatis cum melle rosaceo & vino detersæ foveantur, tum liquor injectus exprimatur, & sic repetendo donec satis detersum sit vulnus, splenium postea ponatur ad fundum fistulæ, & ligatura comprimatur, foramine verò aperto relicto altero die iterum eadem remedia injecta exprimantur, tumque splenium supra primum ponatur, & ita hoc pergendo, donec ad apertu-

ram

ram perventum sit, vel donec vulnus sit planè consolidatum, verum hæc citius fierent, si æger permittere vellet, ut custro aperiretur vulnus, hac ratione fontem fistulæ indagaremus, si jam facta sit apertura & fons derectus, pus detergeatur, injiciatur quid mundificans & contra suppurationem tali modo.

℞ Mel. Rosar. ℥ij
Olei infusi Hyperici ℥j
Balsami Sulphuris Therebinth. ℥v
Spiritus vini commun. ℥iv
Tincturæ Aloës. ℥ij
M. F. injectio.

Sæpe res est cum infantibus & mulieribus teneris, qui nil plus ferro metuunt, putantes nescio quid accidere, sed quid hic remedii? Si scire velim quam profunda sit fistula, hoc autem experior premendo sensim locum, donec nullam amplius possim exprimere materiam, tum sumo injectionem depuratissimam ex herbis Hyperici, Virgæ Aureæ, quas coquo in phiala alta, ne ejus vis avolando pereat, cui decocto admisceo parum salis Ammoniaci, & marini, & injicio, donec pus exeuns non amplius fœteat, sed injectum æquè purum redeat, tum ultimo aliquid balsami infundo, & sic de die in diem injiciendo, depurando, & ultima injectione aliquid balsami immittendo fiet curatio, hæc Methodus est rustici Northollandici (de *Jisp*) vocati, qui hac methodo curavit fistulas inveteratissimas; tum applico ad inferiora splenium vel compressam parvam ferè digito latam, superiori parte libera relicta; & sic si successive leniter fiat à fonte compressio sensim pro-

progrediendo ad finem curatur; attendo interim, an non pruritus, dolor, ardor, collectio in alio loco, vel aliud ſymptoma ſuperveniat, tunc enim eſt varianda cura. Peſſimæ & frequentiſſimæ fiunt puſtulæ in inteſtino recto dictæ fiſtulæ ani, de quibus optimè ſcripſerunt Chirurgi Pariſini imprimis *Dominus Dionis in libro dicto Cours d'operations de Chirurgie.* Veteres hic valdè timuerunt, quia ſub parvo oſſe ſæpe pus hæret, ſed alia non ſupereſt difficultas, ſi oblonga inciſio fiat inferius v: g. ſi in brachio per longitudinem ſentiatur fiſtula, ab humero uſque ad juncturam cubiti, tum ad cubitum fiat, & pus quatuor digitis ad inferiora premendo pellatur; cætera peragantur, ut prius dictum eſt.

Cannulam. Tum ſtylus argenteus in foſſam excavatus cannula dictus intrudetur uſque ad fundum fiſtulæ, tumque parum elevatur, ita ut pars affecta emineat, poſtea unâ ſectione circa cannulam aperiatur, hocque modo vidi fiſtulas antea per annos tractatas intra quatuordecim dies ſanatas.

Filum argenteum flexile ad apicem obtuſum, quod quoque quadam vi ad vulneris fundum adigitur, tumque infimo loco aperto filum extrahitur, & juxta illud ſectio fit, hac ratione fiſtulæ ani in galliis tractantur.

Omnes hæ tres Methodi in eo conveniunt, quod vulnus depurent; Cætera multa, quæ de fiſtulis curandis habentur, non puto eſſe tanti momenti, nam *Boyleus* laudat præparatum ex vitriolo uſto, quod modo in locum injiciebant, ſic etiam tale remedium *Paracelſus in ſua Chirurgia majori* deſcripſit, dicitque ſe per unum decoctum plus quam centum fiſtulas curaſſe, ſed hæc

æc univerſaliter non ſuccedunt, hinc patet ſſe impoſſibile poſſe curari fiſtulas per remedia terna, ne mercurium quidem excipio, niſi liquando fiat per decoctum ligni Guajaci. 'iſtulæ verò à carie oſſium ſunt peſſimæ, ut ſi s tibiæ ad anteriora, ubi valdè nudum eſt, ccipiat fiſtulam, tum hæc fiſtula, quæ manui aceſſum dat, facillimè curatur, ſed ſi ad femur fiat, ım per interſtitia muſculorum pergit, & ſic d anteriora deveniens difficillimè curari poeſt, ſic etiam ſi caries fiat ſub muſculo deloide, tum malum per muſculum ipſum ſerpee nequit, ſed per commiſſuras muſculorum dſcendit, inde patet, quod multæ fiſtulæ ſint ıcurabiles, niſi per curam ligni Guajaci, de uo ligno poſtea dicam, cum de Morbis oſum vel Lue Venerea ſum acturus, ad cariem ſſium curandam fiat inciſio ad os uſque, t mortuum exfoliando ſeparetur, & locus epuretur, tum conſolidatur ſponte.

Syringotomen eſt inſtrumentum fiſtulæ incieendum aptum.

§. 416. *Bubo non malignus eſt tumor inflamatorius, durus, glanduloſus ad axillas vel in guine, qui oritur, ſi ſubito fiat inflammatio, tæ ſi magna ſit, non niſi ſuppuratione curatur.* peſtilentialis ſit, tum inflammatio eſt præeſſa, & agit ut cauſticum ſummum, Chirgi enim norunt, quod pars cauſtico affecta ɔn ſuppuret, ſed hoc malum per ſuppurantia l digeſtiva ſeparatur; ex his dictis patet, ıam perversè agant hi, qui per cauſticum & rrum candens venenum peſtilentiale expellere ɔlunt, quod tamen plerique faciunt, hoc ioque in *urbe Maſſilienſi* factum eſt, verum ıollientiſſima ſunt applicanda, nam homines

peste affecti optimè veteribus dicuntur sydे-rati, quasi à flatu sideris pestilentialis illico necati sint, tum tota glandula à materia instar ignis penetrantis exuritur, quasi fieret à ferro candenti, postea pars emoritur, & sic pars semi-mortua cum vivâ cohæret, hocque est suppurandum, quod ad bubonis labia fit, sed tum etiam omnia vicina simul sunt suppuranda; hinc difficilis & diuturna est cura, inde non nisi emollientia sunt applicanda, sic Asiatici Medici ficus in pultem contusas parti affectæ imponunt, quod maximè emollit, sic quoque legitur *in Sacris Chizkiam* sic curatum esse ex consilio prophetæ.

1. *Bubo inflammatorius* est, si materia adhuc hæreat in vasis.

2. *Suppurans.* Si materia cum vasis contundi incipiat.

3. *Suppuratus.* Si omnis in pus sit conversus.

4. *Pestilentialis* tum aliquid maligni seu divini latet.

5. *Venereus vel virulentus.* Si venerea materia adsit, tum semper tendit in suppurationem, sed quia motus ibi est lentus, promoveatur Galbani ℥j in albumen ovi dissoluti Melle & Similibus, hinc hic semper summa suppurativa sunt adhibenda v: g. Emplastra emollientissima, Decoctum Avenæ &c.

Parotis est inflammatio glandulosa in salivali parotide orta, parotis est vel benigna, ut in multis morbis, vel maligna, ut in pestiferis & lue Venereâ, difficulter suppuratur ob motum lentum, promovetur iisdem.

Furunculus est parvus superficiarius Anthrax vel est tumor inflammatorius difficulter suppu-rabil

[-]abilis natus in pinguedine subcutanea, licet sit [e]xigua inflammatio, tamen est fortissima; unde facit partes excidere & quasi furere, hinc [n]omen; raro verò solum pus fundit, sed semper simul sanguinem, belgicè vocatur een *[b]loedsweer.*

Anthrax est tumor gangrænosus durus, sæpe [n]iger, uno momento factus, difficillimè ad suppurationes deducendus, qui tandem reductus [e]xilit in magnis frustis, & dicitur ignis piperi [s]imilis seu carbo (belgicè *peperkoorn*) hæc [s]unt, si pestis sit, & si parvi tumores fiant, [t]um maculæ perpureæ gangrænosæ adsunt, hic [e]st pessimus omnium, & si nigræ, tum nemo [i]nde evadit, notat etiam interiora sic esse af[f]ecta, tum acida Antiseptica & Diaphoretica [p]erpetuò sunt danda; Anthrax notat causas in[t]ernas tam violenter agere, ut escharam duram [i]ico facere possint, si verò margo suppuretur, [t]um instar carnis ambustæ excidit, nam ferè [i]dem est, ac si ferro candenti pars esset am[b]usta; summum remedium est jam olim *[C]hizkiæ Regi* ab *Jeschabja* commendatum, id [e]st ficus in pultem contusæ, mel & cœpæ sub [c]ineribus assatæ.

Carbunculus. Est tumor idem cum Anthra[c]e, sed minor; si particulæ quædam exciden[t]es parva foramina faciant, quæ tot furunculos [r]epræsentant, & pus emittunt, tum oriuntur, [e]t dicitur belgicè *negen oog.* Omnes verò par[t]es sic affectæ per suppurationem labiorum, [q]uibus coercentur, tolli debent, hæc ergo est [p]romovenda; hinc emollientia sunt applicanda [e]t bona diaphoretica sunt danda, tum materiâ [e]xtrorsum derivatâ curatur locus affectus, si [n]il maligni adsit.

Phyma. Si plures carbunculi conjungantur, oriuntur, si majores fiant grana peperina (*peperkooren* belgicè) facilius determinantur ad gangrænam & cadunt, quia vasis destituuntur.

Quid mali Anthrax facit? Si pars siderata seu Anthrax sideratus adsit, tum hæc vasa mortua hærent inter viva, & fit inflammatio, elevatur cutis, dolores fiunt intolerabiles, si aperiatur, tum non exit, si calida applicentur, tum lapidescit, si verò emollientia diu applicentur, tum cutis moritur, tumor aperitur & sic Anthrax vi vitæ propulsus expellitur.

Erysipelas de hoc dixi, hæret magis sub epidermide, hinc apparet flavum.

Morbilli sunt pustulæ parvæ inflammatoriæ instar morsus pulicum sub epidermide contingentes, quæ quarto die decidunt secessu Epidermidis, tum distinguuntur à Variolis, antea enim distingui non possunt; hæ Pustulæ sunt valdè periculosæ, quia semper idem fit in tenuissimâ pulmonum membranâ.

Variolæ sunt parvæ pustulæ inflammatoriæ ortæ hinc inde ad quædam puncta glandulosa subcutanea, dein colligentes pus in parvam vesiculam; quæ, si suppurentur in bonum pus, dicuntur benignæ, si verò ichorem effundant, vocantur malignæ. Benignæ semper tendunt in suppurationem post octo vel decem dies. Si sint confluentes, tum in magnam vesicam ab epidermide elevatâ factam colligitur pus, quæ vesiculæ continent ichorem subrubellum, & his apertis eschara ferè nigra apparet, in hoc casu non credo vix ullos ægros evasisse vide *Sydenham*.

Maculæ rubræ sunt multa puncta rubra, quæ speciem hepatis repræsentant, interdum sunt nigræ,

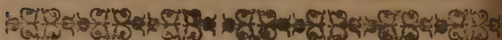
nigræ, interdum purpureæ, ſed has ſequitur immediatè mors, denotat enim eſſe necroſin vel gangrænam in parte vel in toto corpore; tales maculæ in febre ſcarlatinâ apparent, qui morbus tranſit ſemper cum deſquammatione Epidermidis, ſi Medicus ægri peſte laborantis partem peſte affectam ad ſuppurationem deducere poſſit, tum ſemper eum ſanabit, nam cum ille morbus ſit ardentiſſimus, & omnes partes in ægris ſint ſiccæ, tum facilè hæ partes ad putredinem vergunt; hinc Medico eſt utendum remediis Antiphlogiſticis, applicanda ſunt fomenta emollientiſſima & enemata, non autem ſunt danda exſiccantia & calida, ut ſunt Theriacalia, Tincturæ Bezoardicæ, ut perperam factum eſt in cura peſtis Maſſilienſis.

Sciuntur. V: g. oritur Ædema Eryſipelatodes in facie, quam immaniter hoc non tumet? Sed tamen facilè curatur, ſi verò orta eſſet in cerebro, æger ilico phreniticus moreretur, ergo hi morbi benigni ſunt, qui facilè ſuppurantur, & quò difficilius ad ſuppurationem perveniunt, eò pejores ſunt, ut in peſte, ubi ſæpe menſis & plus temporis requiritur, ſic etiam ſi homo incubitu ad nates accipiat gangrænam, tum quandoque hæc pars intra duos menſes ad ſuppurationem & ſeparationem perduci nequit; hinc hic emollientiſſima ſunt applicanda, id circo non mirum eſt in peſte intra quatuor dies non fieri ſuppurationem, ſi verò nimius motus ſuppurationem inhibeat, tum Venæ Sectio inſtituatur, & danda ſunt diluentia.

§. 417. Si pus membranis ruptis hæreat intra cavitates, tum putreſcit, & orietur ſemper ſpecies Phtyſeos aut Hecticæ febris, talis fit

à materià acri purulentâ sanguini communicatâ.

§. 418. Si ad femora abscessus fiat profundus, nec aperiri possit, oritur puris resorbtio, Atrophia & sæpe Phtysis ob puris collectionem, & vix in his locis aperiri potest ob partes carnosas; si abscessus in Thorace sit, scio pulmones affici, & quia pulmo vitæ est necessarius, hinc mors prævidetur; in abdomine pus corrumpit viscera abdominalia, ex hoc enim fundamento hæc omnia intelliguntur.

Gangræna.

§. 419. Jam ideam mortis in plerisque morbis acutis hic daturus sum, nam quæ natura, causa, effectus inflammationis in parte externâ, talis in toto.

Gangræna est partis mollis ea conditio, ut liquida vitalia nequeant adfluere ad partes vel refluere sine vitio relicto, desinitque in una parte & est mors partis.

Alia curatio. Id clare patet, quod aliter hic morbus ac φλεγμονὴ sit tractandus.

Gangræna dicitur, si pars in mortem tendat; hinc etiam mors, barbarè mortificatio partis νέκρωσις dicitur.

Mollis. Nam in ossibus non dicimus Gangrænam obtinere, *quid verò est mors partis! Est illa conditio corporis, quæ per vasa arteriosa non admittit, neque per lateralia secernit.* Ergo mors modò ratione circulationis, si ergo ruber, serosus, lymphaticus humor in fluore pe-

ſerennet, tum pars non eſt mortua, hic verò pars tendit in mortem, ita ut, ſi eadem conditio diu pergat, vel plus augeatur, tum totalis partis mors fit, ita ut à fluxu impedito pendeat, nam ſic partem hominis ſaniſſimi gangræna affici poteſt, nempe ſi tum partem fortiter ligemus, ita ut nil influere nec effluere poſſit, tum partem incipit frigeſcere, liveſcere, & ſi hoc per aliquot horas duret, tum fit ſphacelus, & pars excidit, hoc verò hic repeto, quia omnes Scriptores Medici ſunt in ea ſententia, quod aliquid cauſticum vel mirè acre ad gangrænam requiratur, ſed hoc ſine acri peccante fieri poteſt, ſic contingit totum femur computruiſſe, & putabatur ibi miram acredinem in cauſa eſſe, ſed ibi modo in vena erat obſtaculum impediens refluxum humorum vide *Harvæum* tale exemplum narrantem. Gangræna à ſphacelo diſtinguitur, quod in gangræna calor, ſenſus & dolor adhuc adſunt; his abſentibus eſt ſphacelus verus gangrænoſus, ſi non ſuppuretur, compreſſione partium ſubjacentium ſphacelum facere poteſt, ita ut muſculi quoque moriantur; nullus verò fit ſphacelus, niſi gangræna ſit prægreſſa, ſi non ab oſſe malum incipiat vel contuſio magna ſit facta, nam tum muſculi prius quam panniculus adipoſus moriuntur, niſi à ſenio in extremis fiat articulis.

Sphacelus rarior eſt, gangræna maximè fit in panniculo adipoſo; vidi nuper ingentem tumorem inflammatorium in pede intra ſex horas, dedi reſolventia ſuperius dicta, tertio vel quarto die panniculus adipoſus pluſquam ad palmæ magnitudinem excreverat, eratque inflammatio cum magno dolore; tunc ſi fieret

ſuppuratio vel gangræna, metuebatur mors ob pus & mortificationem. Dedi maximè diſſipantia, tandem ſuppurabatur, exibant partes panniculi adipoſi, clamabant omnes Chirurgi pedem eſſe abſcindendum, contradixi ſciens aliquando incredibiliter hic intumeſcere, curabatur bonâ diætâ, caro erat livida, tamen omnia recreverunt, & in inferiori pede ubi nulla apparebat pinguedo, tumor ſextuplo erat major, quod tantum erat in membranâ celluloſa *Ruyſchii* vel adiposâ *Malpighii*. Si nimia ſuppurantia non adhibeantur, omnia recreſcunt, ſuppeditato inferius bono alimento.

§. 420. *Panniculus adipoſus eſt collectio ſacculorum membranaceorum ſupperpoſita cuti & muſculis.* Omnes phlegmones dictæ, quæ tendunt in gangrænam hærent tantummodo in panniculo adipoſo; hinc poſt gangrænam maximam, homines ſi ritè curentur, habent nihilominus uſum ſuorum muſculorum, quia celluloſa membrana tunc temporis ſola fuit corrupta; porro per panniculum adipoſum intelligo quoque hanc celluloſam membranam, quæ non modo ſupra muſculos, verum inter ipſos extenditur, propagaturque, membrana celluloſa mirum in modum per inflammationes tumere poteſt, & quidem decuplo aliquando magis quam naturaliter, ut apparet in variolis, in Roſa bullata, & viſa ſunt brachia, quæ quadruplo fuerant mole aucta per inflammationem, qui tumor oritur ſemper in ſolâ membranâ cellulosâ ſeu panniculo adipoſo; hinc humor hic ſtagnans corrumpitur, moritur fitque gangræna, quando muſculi & tendines nondum ſunt affecti. Hic verò triplex canon ex Anatomicis locum habet.

1 Ubi

1. Ubi plurimi musculi ibi maxima pinguedo; hic tanta pinguedo circa nates & humeros.

2. Eò plus pinguedinis in loco cæteris paribus, quò partes magis moventur, ut ad abdomen, hinc hic major pinguedinis copia, quam in reliquis locis proportionaliter ratione crassitiei musculorum.

3. Ubi minimi musculi, ibi non hæret membrana adiposa, sed tunica cellulosa, estque ibi valde tenuis & tamen expansilis vixque pinguedinem habet, sic circa scrotum non hæret pinguedo sed membrana cellulosa, ibi tamen hærent musculus cremaster & membrana Darthos, ubi verò hæc membrana hæret, ibi gangræna fieri potest, hæcque membrana mirificè inflari potest, ut vidistis in juvene hic in Nosocomio, qui valde enormes pedes habebat, hic verò tumor pendet à sola hac membranâ, quæ aqua impleta & inflata est, sic quoque intumescentia penis à sola hac membrana pendet, hinc gangræna in omnibus his locis oriri potest, sic vidi talem gangrænam ab humeris usque ad digitos descendisse, ubi exstirpatio indicabatur, sed tamen bonis remediis pars gangrænosa separata fuit & æger brachium retinuit. Præterea omnes musculi ex fibris constant, & quælibet fibra accipit talem tunicam cellulosam, sic ut gangræna per totum musculum serpere possit, cum tamen musculus maneat illæsus, licet aliter appareat, nam plurimi putant tum musculum æquè consumi & infici, sed errant vidi enim tendinem qui suppurabatur ab hac membranâ, sed tamen servatus est cum motu fere integro.

Sphacelus cuncta. Tendines, musculos,

nervos, periosteum, ossa & omnia occupat.

Gangræna verò sæpe pro sphacelo haberi potest, quia tam mirificè serpit, sic vidi ingentem gangrænam, ubi musculi tamen integri manabant, sed inter musculos se insinuaverat & separatione hujus membranæ gangrænosæ factâ, tum musculi tamen suam vim retinebant, si verò sphacelus sit, tum omnes musculi sunt mortui.

Præcedit nunquam aliter nisi fiat sphacelus à causâ externâ.

Sequitur si verò gangræna diu occupaverit partes, tum fit sphacelus.

Corruptione. In semi-corruptione ossis sequitur corruptio totius, & sic à parte inferiori ossis ad exteriora pervenit, ut in spina ventosa oritur.

Medullæ. Non modo ossis medulla contusa totum os corrumpit, verum etiam quando nervi in sua origine, ut ad medullam spinalem contunduntur, pars, ad quam tendunt, sæpe gangrænescit.

Periostei. Nam tum inferiora inficit, verum quoque contusio non ita observat vulgarem ordinem adscensus inflammationis, nam aliquando ilico gangrænam vel sphacelum producit. Utinam verò hæc dicta legissem, cum me primò ad praxin accingebam, nam hujus rei cognitio maximum habet emolumentum, sed hæc apud Auctores non habentur.

Duxerit. Sphacelus semper præsupponit gangrænam, sed si aliqua contusio in ipso osse vel periosteo sit facta, tunc gangræna & sphacelus sequuntur.

§ 421. Habent eandem causam tam materialem quam efficientem nempe obstructionem va-

vasorum & motum illius obstruentis & ipsius sanguinis validissimum.

Vi. Nam major vis in sphacelo quam gangræna tam in materia quam in effectu; hic etiam sphacelus non tam cito generatur ac gangræna, & tandem sphacelus hæret in omnibus, gangræna verò in quibusdam partibus tantum; hinc *Hippocrates* dicit os sphacelatum sed non gangrænosum.

Duratione. Nam primum id est gangræna tendit in mortem, & sphacelus nunc demum est mors partis.

Loco. Gangræna in pinguedine hæret, sphacelus verò in musculo, periosteo imo ipso osse.

Vidi aliquando pedem gangrænosum factum & dein adeo tumidum & mortuum apparentem, ut Chirurgus sat peritus putaret esse sphacelatum omnino & ideo esse exstirpandum, tum verò advocatus inveni tumorem maximum sed frigidum prorsus, ita ut etiam putarem esse exstirpandum, sed tamen rem penitus considerans adverti calorem quendam ad extrema digitorum, quæ non erant adeo tumida, itaque adhibui fomenta maximè resolventia, putredini resistentia, nempe muriam salis cum vini & herbis aromaticis coctis ut scordio &c. quæ descripsi *in Materiâ Medicâ*, tum demum post aliquod tempus factæ fuerunt in illo pede fissuræ undequaque, & hoc pacto tota cellulosa membrana à subjectis musculis gangrænosa separata est, sed tunc temporis cum musculi apparerent integri & sani, remotis his resolventibus adhibui leniora ad pacandam inflammationem, non tamen efficere potui, quin gangræna serperet per tunicam cellulosam tendinum, quâ abruptâ tandem & delapsâ tendines

accreverunt ossibus, & æger sanatus est illo pede qui tamen ita rigidus mansit, ut illo amplius uti non poterit.

§ 422. 1. *Omnia.* Hoc clare patet, nam quid est gangræna? mors partis, quid est mors partis? conditio Physica, quæ influxum vitalem arteriosum refluxum venosum, & simul secreti liquidi defluxum inhibet, ergo gangrænæ causæ sunt sequentes, 1. ut adsit obstructio, 2. nixus ingens in materiam obstructam, 3. ut partes frangantur nempe membranæ cellulosæ partes, idque non tam æqualiter ac in suppuratione.

α. Si vena solitariè ad partem pergens comprimatur à quadam causâ internâ, vel si ligetur, ut nil remittat, tum pars tremit, calet, livescit, & gangrænescit, si verò arteria comprimatur, ut nil permittat, tum exarescit & exsiccatur pars, ad quam sola pergit; sic tale *Diemerbroek* narrat exemplum, quod accidit *Ultrajecti* in juvene studioso, qui ebrius domum redeuns se tamen ante fenestram posuit ad videndos prætereuntes, ille verò tum somno quasi sepultus in hoc situ mansit usque ad sequentis diei tempus matutinum, tum verò evigilans se restituere non potuit, & pedes cruraque terribiliter intumuerant, ibique gangræna erat nata, quia sanguis arteriosus circulare non potuit ad cor, nam tibialia nimis fortiter adstrinxerat, hinc venæ erant compressæ, & se sustinere non poterant, putebat enim se pedes non habere, ipse verò inde mortuus est, idem accidere videmus in suspensis, hæc verò oriri possunt à ligaturâ, 1. in loco sanissimo, 2. in loco inflammato.

β. Har-

β. *Harvæus in libro de generatione Animalium* tale exemplum habet, ubi homini nascebatur ingens tumor in femore circa venam cruralem, qui sensim livescebat, sicque subsecuta est gangræna partis, nulla causa aderat, nisi steatoma venosum magnum vas comprimens, sic venæ comprimi possunt, ita ut causas ignoremus, hinc modo hic dicimus hoc factum esse à compressione, licet malum sit incurabile.

γ. Frigus magnum, quod per multos gradus calorem nostrum superat, calorem exstinguit, si homo ponatur in frigore, quod frigus tantum à calore nostro recedit ac sanguis calidior aëre, tum partem conglaciaret, & si hoc profundè sit, tum fit sphacelus, sic in obsidione quadam princeps amisit à frigore brachia & pedes & modo truncus remansit, ibique multi milites in excutias omnia membra externa solo trunco remanente amiserant; frigus in corpore agit per spicula salina, quæ mirabiliter in parte congelata agunt, quæ inde rigescit, hæc verò spicula si moveantur, tum omnes partes, quibus sunt infixa rumpuntur, & fit gangræna non ab humoribus urgentibus, sed ab his spiculis motis, motus verò horum fit ab igne; hinc pars conglaciata non igni admovenda, sed in aquam frigidam est intrudenda, sic enim caro conglaciata, si aquæ gelidæ imponatur, uti etiam pomum, tum circa carnem & pomum aqua conglaciatur, & se applicat, hocque modo spiculæ per eandem viam quam ingressæ sunt extrahuntur; nam sunt lanceolæ per aërem motæ quæ uniformiter vi ventorum se insinuant in meatus, & faciunt, ut pars sit rigida, hinc putrescit, sed si nive involvatur pars, tum illa spicula extrahuntur illæsa parte, aliter hæc cor-

pora putrefcunt, fic etiam in nobis fit.

δ. In inflammatione quædam partes moventur, quædam non, obftructæ non, fed laterales, jam verò fi fpicula impediant fluxum per lateralia, oritur Phlegmone & Gangræna. Norunt etiam Chirurgi à valde pingui idem fieri, quia totus impetus illa vafcula conterit.

Abftringentia non nifi in initio phlegmones profunt, fed his non infiftendum uti dixi, idem de repercutientibus verum eft, quæ vafa anguftant, fi in phlegmone adhibeas adftringentia, tum motum impedis, fic etiam frigida faciunt, imprimis verò ftupefacientia, tum femper ex phlegmone fit gangræna. ficque quafi comburantur pedes, nam partes ab inflammatione quafi comburuntur, hinc dum frigida applicantur, fit gangræna, omnia enim hic commoliuntur, & per ea, quæ tum applicantur omnis vis ad interiora adigitur, tum fit ruptura, & hinc gangræna, nam femper in loco inflammato adhuc motus eft, qui his compefcitur; per oleofa tenacia fit gangræna, hinc qui à phlegmone gangrænam avertere vult, ille locum perfpirabilem tenere debet, ut *Sanctorius* fuadet, ergo fomenta funt applicanda ex aceto fale & fimilia.

Stupefacientia. Ut funt Narcotica, quæ quidem per fe non funt mala, fed quia mens non animadvertit figna in fomno, ut dolorem, ardorem hinc non quæruntur; fed medici fæpe dant in febribus aquam aromaticam, fal volatile aromaticum, fal viperarum, & fal cornu cervi, fpiritum ammoniaci, hæc omnia incendunt & flammam & motum augent, hinc hæc fi non requirantur, viam in gangrænam parant.

Acria

Acria. Si v: g. æger aſſumat Theriacam vel ſal volatile, & tum ſimul externè applicet motum nitentia, dum interim internè augetur, tum citius gangræna fit; medici recentiores ſæpe ſuaſerunt ægris, ut aſſumant allia, cæpas, ſal Cornu Cervi, Camphoram, Diaſcordium & ſimilia, tum gangræna eo citius fit, quia eſt obſtructio, ſed cum motus ingens ad partem obſtructam irruat, nec interim ille motus hoc obſtaculum ſuperare poſſit, tum eo citius fit gangræna, non ſi v: g. decem ova habeam, tum ſi omnia conſtringere velim, tum eorum teſtæ mihi ſunt frangendæ, ſic etiam hac ratione omnia franguntur, hæc ergo eſt natura gangrænæ.

ε. Hæc gangrænam ipſam citiſſimè producit, id eſt ſi inflammatio ſit in aliqua corporis parte, & ſimul febris excitet interiora, ſic blanda cauſa ita augetur, ut partem deſtruat; ſic quoque Diaphragma Pleura & Inteſtina inflammari poſſunt, & hæ inflammationes æquè poſſunt abire in gangrænam, ſed dicetis forſan, quod dixerim eam modo hærere in celluloſa membrana ſeu pinguedinoſa, hoc verum eſt, ſed ibi quoque hæc membrana invenitur, licet pinguedinem habeat, ſic etiam hæc membrana omnes arterias venaſque ambit.

ζ. Medici quò magis in praxi ſunt verſati, eò plus repudiare ſolent methodum à præceptore præſcriptum; ſemperque fere putant, quod fractum os ſemper debeat reſtitui, hoc quidem verum eſt, ſi nullum adſit contraindicans, nempe ſi videamus ægrum inde moriturum, tum pars non eſt reponenda ſed relinquenda, nam melius unam partem deformatam habere, quam totum deſtructum, ſic quandoque in fiſtu-

fiſtulis magna eſt inflammatio, tum facilè fit gangræna, ſic quoque putatur luxata pars iiſco reponenda, ſed ſæpe accidit partes immensè tumere, ſi quis reponere velit; ille facit gangrænam, hinc in omni tali caſu operationem omittere debemus.

n. Omnia illa inventa de oleis ſtillatitiis v: g. de cornu cervi de pinguedine humana, de lumbricis, de Galbaneto *Paracelſi*, quod fit Myrrha, Galbano, Maſtiche & pluribus gummatibus, ex quibus vi ignis oleum acerrimum educitur, quod à *Paracelſo* commendatur in paralyſi partium; ut partes eo fricentur, & in contractura, Anchyloſi, hæc verò omnia juxta *Helmontium* nullius ſunt momenti, nam in inflammatione vel ſuppuratione fricanda applicata ſæpe gangrænam inducunt, nil enim plus quam oleum acre alcalinum gangrænam facit, imo nonnulli Emplaſtrum Diapompheligos quod eſt macilentiſſimum, ferre non poſſunt, quin Eryſipelas oriatur.

Contuſa. Puto verò, ſi contuſio talis ſit facta, ut ſanari non poſſe videretur, me tamen ſanare poſſe, ſi modo calor & ſenſus adhuc adſint, ſi verò pars jam ſit frigida, tum ſanari nequit, ſed quidem ab ulteriori putredine præcavere.

o. Si v: g. homo fregerit crus, & Chirurgus methodum non bene obſervet, tum totum corpus calcaneo innititur, ſi hoc ſic per viginti quatuor horas duret, tum dolor oritur intollerabilis, ſicque videtur totus locus niger & pars gangræna eſt affecta, hinc periti Chirurgi totum femur & pedem ſuffulciunt ad poplitem, ut ubique ſit æquale pondus, ſic quoque facilè gangræna ab incubitu circa coxas fit,

fit, ita etiam circa olecranon & fcapulas, non verò eft pejor morbus, quam hic, & homo, qui fic parti incumbit & eam non movet, accipit gangrænam in partibus quibus incumbit; hinc in decumbentibus femper de hac re cogitare debemus, & ftudere, ut partes æqualiter pondus fuftineant, & talis æger, quandoque fuppofito linteo (belgicè *fervetten*) elevandus eft, tum partes parum liberantur; hi verò jacent plerumque in dorfo, quia ibi tum latiffima eft fuperficies; hinc offis coccygis, facri & fcapulæ eminentiæ afficiuntur, hic verò lectus licet molliffimis plumis conftans tamen incubitu inftar lapidis durefcit; hinc aluta (belgicè *feemleer*) eft fupponenda, quod eft optimum remedium & magnum arcanum.

1. Uti fiunt circa Umbilicum vel inguina, circa fcrotum, in fæminis poft partum imprimis, vel adhuc gravidis plerumque in Umbilico, umbilicus enim hic huic malo plerumque eft obnoxius, quia peritonæum ibi loci eft quafi nudum, hinc fi fiat laxum in fuis partibus, tum per illud anguftum foramen exit cum omento vel etiam cum inteftinis, & facit plerumque ampliffimum faccum, vel fi præterea ad inteflina femper accedit fex, quæ ex illo inteftino egredi iterum non poteft, fit ejus conftrictio & gangræna, nifi intrudatur iterum in abdomen viginti quatuor horarum fpatio; in viris plerumque oritur Hernia fcrotalis, quæ eodem modo ac Umbilicalis oritur; fcitis enim lamellam exteriorem effe adhuc tenfam in abdomine, fi nunc oriatur laxitas quædam in peritonæo, tum ibi loci, ubi peritonæum tantum eft fimplex, fit extenfio, & formatur faccus continens ipfa inteftina, ab hac lamellâ

in-

interiori, quæ per dictam vaginam se expandit usque in scrotum, & ibi etiam sæpe colliguntur fæces, & oritur gangræna, tandem fiunt singultus, Vomitus, Borborigmi, Deliria, & sic brevi mors, nam vis intestinorum urget in hunc saccum, eum dilatat, oritur inflammatio, quia vasa magis stringuntur, tum vita in locum urgens cito gangrænam facit, hinc aperiendum est, quia hic stercus colligitur, nam stercus quidem introire potest in intestina strangulata sed non iterum exire, unde illa mala supra dicta superveniunt, ergo Venæ Sectio instituatur, Clysmata injiciantur oleosa, oleosa propinentur, & fomenta oleosa applicentur, si verò jam intestina sint suffocata, & gangrænosa, tum si non moriatur æger, apertura est facienda, aliter manet perpetua Cloaca, quod ferè ipsa morte ægro est intollerabile. Ubi vasa Spermatica devenerunt prope ossa pubis, transeunt utrimque per annulum, qui est inter secedentes fibras musculorum transversalium abdominis; hic autem fieri potest Hernia, quando intestinum ileum; quod ibi adest, protruditur per hunc annulum, & descendit in scrotum, si verò hoc intestinum materia turgens stranguletur in transitu supra ossa pubis, tunc gangrænescit, & hæc Hernia vocatur completa; Bubonocele verò fit in Inguinibus, quoniam ibi peritoneum non est validum, tandem etiam fit in Umbilicali regione quia ibi vena Umbilicalis transit & perforat peritoneum, quod hoc pacto ibi est multo debilius, tandem fieri potest Hernia in aliis locis abdominis, si peritonæum lædatur quocunque modo, tum verò si intestina exeant, nec statim reponi possint, oritur gangræna & mors nisi

abſciſſa parte putrefacta bina inteſtini extrema bonâ fortunâ concreſcant peritonæo *Vide Courtial de bubonocele.* Aut etiam conglutinari poſſunt vulneri, & tunc fæces ſemper exeunt per vulnus.

§. 423. 2. *Deſtruantque.* In paragrapho præcedenti recenſui cauſas gangrænæ. Ibi humores adhuc boni ſunt non acres, nam illa acrimonia ſemper poſt mortem oritur, nunquam enim obſervavi talem acrimoniam in corpore eſſe, niſi orta fuerit à morbo prægreſſo, hic verò vobis cauſas recenſeo ab acrimoniâ humorum deſumptas; vix tamen acrimonia humorum fieri poteſt in corpore vivente, modo aër non accedat, ſed ſtatim atque mortuus eſt homo, tum omnes humores alcaleſcunt, verum in quibuſdam morbis etiam in viventibus acres fiunt humores, ut in Specie Scorbuti, Rachitide, lue Venereâ; hinc oleum Vitrioli, mercurius ſublimatus, ſpiritus urinæ acrimoniâ ſuâ exedunt partes corroduntque, ita, ut fiat gangræna.

α. Nam dixi, quod putredo oriatur à ſtagnatione, putredo verò magnam acrimoniam facit imprimis ſi aër accedat; ubi humor ſtagnat, & homo cœteroquin ſanus eſt, acerrimus fit humor. Multi hoc negant, ſed tamen certum eſt, cum à poſteriori comperi, aperui cadaver hydrope mortuum, cum ex hoc aperto exiret ſerum, adſtantium pulmones ſubito invaſit talis anxietas & reſpirandi difficultas, quaſi oleum vitrioli hauſiſſent, aut plurimum ſulphuris attraxiſſent, omnia viſcera hujus cadaveris ab hoc acri humore erant quaſi macerando putrefacta, omentum tactu cadebat, hepar erat contractum in minimum ſpatium; pus

diutius retentum fœtidiſſimum fit, idque ſolum à ſale & oleo acribus & volatibus cauſticis factis, urina in hoc cadavere erat tam fœtida, quaſi in calculoſo, de quo diximus urinam cathetere, eſſe eductam, nec mirum quod ab hoc liquore acri, omnia interna viſcera adeo corrodantur, ut omnia putreſcant, nam ſi talis ſtagnatio fiat in cranio, oritur Hydrops capitis. & totum cerebrum in ichorem fœtidum reſolvitur; ubicunque & quacunque fuerit hæc materies, ſi diu hæreat in quodam loco, fit acris & putrefacit omnia; ſic de reliquis.

Cruor. Si cui v: g. arteria intercoſtalis percutiatur, tum ſanguinem fluit in cavum thoracis, hinc ibi hujus putrefactio fit, & viciniæ gangræna, nam licet aër non accedat, tamen tepore & calore fit putrefactio, ut vidi in Capitano; in quo ex abdomine aperto tantus fœtor oriebatur, ut vix ferre potuerim, imo ab attactu contentorum abdominalium Epidermis deglubita fuit, talis aderat putredo.

6. Si per quendam locum violentus acrium humorum motus fit, tum fit gangræna, unde in his hominibus toties tanta mala oriuntur.

Morboſa. Multi Auctores negant à morbis tales putrefactiones oriri, ſed illi ſcorbuticorum gingivas ſubolfaciant à jejunis averſo corpore, ferè cadent in animi deliquium; temperies eſt acris in lue Venerea & Similibus morbis.

Lympha. Ad tendines aliquando adeo acres fiunt humores, ut exurant partes; has gangrænas ab his cauſis ſeu una harum ortas vidi diu ſuſtinere poſſe, & curando lethales fieri, unde vulgò fit belgicè *leedewater*. In Coryza ex

naribus

naribus ſtillat humor, qui labia exulcerat, & quaſi urit.

Dyſentericus. In Dyſenteria fluore ſanguinis mutatur humor in tantam acrimoniam, ut panniculi inteſtinales abraſi exernantur.

Materia febrilis. Sæpe in febre materies eſt tam acris, ut gangrænas poſt magnas inflammationes prægreſſas excitet, tale quid vidi in aurifabro, qui bina crura adeo inflammata habuit poſt febrem, ut nullo modo impedire potuerim gangrænam ſervato tamen ægro.

Cancri ichor, qui lintea ipſa corrodit, vidimus in mulieribus cancro depaſtis induſia, quaſi aquâ forti eſſent corroſa, unde Chirurgi hoc vocant virus. idem intus contingere poteſt v: g. pancreas concreſcat, orietur fluor Dyſentericus, qui aliquando totam fiſtulam inteſtinalem corruptam extrudit.

Varioloſæ. In variolis idem aliquando videtur, ubi in curatis inflammata gangrænoſa excidunt.

Carnem, aut ad quamcunque aliam partem, nempe ſi materies deponatur in aliquem locum, quod imprimis probant variolæ confluentes, in peſte ſæpe intra paucos dies, vel etiam foras totus oculus excidit gangrænoſus.

Gingivas, ita ut dentes ex ſuis aveolis ſponte cadant, corruptis perfectè gingivis ab illo acri rodente.

§. 424. 3. Vidi exemplum in conſule hujus urbis, qui incidit in ſpeciem indolentiæ, mirabar cum homo eſſet aliter ſatis timens, narrabat ſibi quid ad pedes tumere. vidi digitum pedis totum putrefactum jam eſſe mortuum, conſiderando ætatem malumque progreſſurum de exſtirpatione non cogitabatur, tandem gan-

græna

græna pergente cum levi delirio quaſi ſomnians mortuus eſt; pars gangrænâ affecta à defectu humoris influentis diu ſuſtineri poteſt, non verò eſt ſeparanda, nam tum parvus admodum locus afficitur, & quaſi vermis eſſe videtur, tum dein hi Lethargi fiunt, antequam moriuntur, hic enim ſeparatio non eſt tentanda, nam hæc mortem partis & totius proſerpendo accelerat, verum tum cardiaca ſunt danda, & locus cum ſale & aceto fovendus, ſic enim talem ſenem per unum annum & dimidium tractavi, ſed cum contra meum conſilium emollientia ſunt applicata, tum totus pes, dein femur gangrænoſum factum eſt. & paulo poſt æger eſt mortuus. Illis ſenibus quibus eſt lentus ſoporoſus morbus præ ſolo virium defectu his omnibus gangræna ad digitorum extrema pedum oritur. Sæpe aliquando ante mortem oritur in hominibus quies ſumma, ut videantur ſe quaſi ſe bene habere, ſed tunc tanta eſt penuria ſpirituum, ut nunc motus in parte gangrænoſa ſubſiſtat, tum ſtatim actum eſt de vita.

Debilitas ob humorum ſtagnationem.

Circa Gangliones. Ganglion eſt membrana firmans nervos plurimos mox emittendos, v: g. nervi, qui pervenire debent ad inferiora inteſtinorum tenuium è thorace emergunt per diaphragma & tendunt ad meſenterium, ubi magnus plexus naſcitur, qui nervi ſub diaphragmate tranſeuntes firmantur.

§. 425. 4. Mirabile eſt, quod mulier lue Venerea affecta tantummodo ſolo affrictu & applicatu ſic hominem corrumpere poſſit, ut totus putreſcat, vidi juvenem, qui luem veneream contraxerat peſſimam, oſſa depaſcentem

tem & ulcera terribilia creantem, cum tamen solummodo orta fuerit ab eo, quod ille juvenis, prout fassus est, ipse, genitale membrum ad pudenda muliebria admovisset, neque tamen intromisisset ullatenus. Veteres tradunt olim fuisse homines, qui salivâ suâ omnia animalia occidebant. Venena adsunt, ut pestis, quæ dum parcit brutis, homines tamen interimat, & vice versâ, at etiam in peste bovina soli boves laborant, non alia animalia, quæ cum iis in eodem stabulo degunt; hinc in corporibus singulis animalium sunt vires reciprocæ, quod quidem ab *Hippocrate* τὸ θεῖον vocatur; in calidis regionibus scorpiones & serpentes sunt, unde morbi gangrænosi oriuntur; est in africa serpens quædam seps vocata (vide *Lucanum in Pharsalia*) quæ, quamvis sit admodum exigua, creat putrefactionem universalem per totum panniculum adiposum; à morsu Tarantulæ solus systema nervorum patitur vide *Baglivium*. A morsu viperæ totus homo fit ictericus; hinc agit tantum in bilem, & in aula Hetrusca visus est magnus bos à viperá morsus brevi post mortuus concidisse & aperto cadavere nulla nota hujus mortis inveniri potuit coram Duce à Clarissimis Viris *Borelli* & *Bellini*. Legimus Agatoclem, qui terror erat vicinis, porrecto dentiscalpio, quo post prandium gangivas scalperet, cujus in cuspide erat venenum toto capite & gingivis computruisse & contabuisse.

§. 426. Jam quæritur, quomodo scimus, quod in gangrænam transeat phlegmone vel alius morbus? Si causæ gangrænæ præcesserint, si itaque Medicus causas gangrænæ intelligat, & eas præexistere observaverit, tum gangræna futura, si v: g. in corpore satis valente videam

tumo-

tumorem ſteatomatis venam iliacam comprimere, & qui hoc ſeu hanc cauſam præexiſtere videt, ille facilè gangrænam futuram vidit, niſi tumor tollatur.

§ 427. 1. Si phlegmone jam conſpicua fuerit cum omnibus ſuis ſignis, & tunc omnia phænomena ſubito ſine ullâ causâ ceſſent, ſi ante paucas horas locum attingens audiam ægrum vociferari præ dolore, locum tumentem video calidiſſime rubentem, ſplendentem, attendo, an pulſus adſit, ſuppuratio, mutatio &c. fortis ſi nulla alia cauſa gangrænæ ſit.

2. *Senſus hebes.* Gangrænoſus locus eſt ſemper inſenſibilis, tumens inflatus membranâ craſſiori quam naturali tectus, nec pars inferior pondus ſentit, quia ſuperior nimis premit ipſam. Ubi verò hæret gangræna? ſemper in membrana pinguedinoſa per quam nervi diſtribuuntur, qui tum moriuntur, verum tum cutis nondum eſt mortua; & hinc cutis adhuc dolet, ideo cum hic dicitur ſenſum hebetem eſſe, id intelligitur tantummodo de parte gangrænâ affectâ; hic verò primo cutis nondum eſt affecta, ideo dolor adeſſe poteſt, cum tamen gangræna adſit, verum cutis quidem tantummodo vaſa per panniculum adipoſum accipit; ſed hæc per totam cutim longè latèque diſtribuuntur, & ſic paulo ſupra locum affectum vaſa ex panniculo emergentia hæc quoque ferri poſſunt.

4 Pathognòmicum ſignum inflammationis eſt tenſio, ita ut fiat dolor maximus, ſi initio prematur, primum reſilit magnâ vi, quaſi pars eſſet valde elaſtica; in gangræna verò hoc non fit, niſi cutis quandoque poſſit eſſe adhuc inflammata, cum tamen membrana cel-

cellulosa jam sit gangræna affecta. Pars flaccida pressa non resurgit, quia non affluunt liquida, quæ retunderent.

5. *Pustulæ* id non fallit, in omni nempe loco, ubi videtis phlegmonem adesse, ibi videtis Epidermidem elevari in pustulas seu vesiculas, quasi ab urticis essent factæ, aqua vel ichore subflavo seu rubello impletas, tum certi sitis gangrænam esse natam, & quò plures & majores pustulæ, eò pejor est res, & si colore rubello impletæ sint, id valde malum est signum, si verò ichore hoc pessimum est, tumque est magnum periculum futuri sphaceli; si verò liquorem colore & dote aquam referentem contineant, tum non multum est periculi, si hæ pustulæ rubræ seu subflavæ aperiantur, tum liquor effluit, & intra tres horas pars supposita fit nigra; hæ pustulæ semper ita apparent, nisi fiat decubitu, ubi Epidermis compressa à cute subjectâ abit; hinc patet, cur *Hippocrates* dicat, quod urina ichore plena sit lethalis, notat enim vesicam gangrænosam factam vel renes; hinc quoque patet, cum stercus ichore mistum sit mortis brevi futuræ indicium, si homini non sentienti effluat, notat intestina gangrænosa; sic etiam si homo exspuat talem materiam, tum notat gangrænam pulmonis; hinc hæc signa inter pessima in morbis acutis habentur; hic verò adhuc semel repetam, noto gangrænam prius membranam adiposam destruere, sed tum cutis adhuc viva manet, quæ tamen postea quoque moritur, vasa verò tum tamen adhuc adferunt suos liquores ad partem mortuam, & hinc hi liquores accumulantur, unde illæ pustulæ tumque materia olim transudans jam in ichorem degenerat.

6. *Frigore*. Pars verò à frigore gangrænoſa facta ſeu à congelatione habet longè alia ſigna, quam in præcedentibus recenſita ſunt, quia ab aliâ oritur causâ, illa pars prurit, eſtque punctura ingens primo in parte, ubi ſcitis, cum habueritis manus valde frigidas, tum ſenſiſtis puncturam ingentem hinc inde quaſi aciculis partes pertunderentur, imprimis ſi ad ignem accedatis, tum dolor punctorius oritur magnus, hocque notet partem ſatis prædiſpoſitam eſſe, ut pereat, tum adeſt rubedo ſubliveſcens, ſic ſi in ſummo frigore, aures cum livore rubeſcant, ſeu nares fiant rubræ, & in pinna naſi oriatur circulus liveſcens, tum gangræna has partes occupat, & fit pruritus circa gangrænoſæ partis margines; quando accedimus ad ægrum cum magnâ febre conflictantem accedente maximo dolore, tumore ad partem, & aliquot poſt horas redeuntes ſine ullâ causâ cognitâ videmus hæc omnia ſymptomata evanuiſſe, tum pars eſt mortua & gangrænoſa facta.

§ 428. *Sphacelus*. Hunc ſcio futurum, 1. ſi videam gangrænam magnam procedere, nam cum gangræna ſit mors membranæ adipoſæ, quæ membrana ſupra & infra muſculos ponitur, & ſimul muſculos quaſi perforat, & inter eorum fibras ſe inſinuat, hocque modo muſculum quaſi penetrat; hinc nondiu gangræna eſſe poteſt, quia ſimul partes vicinæ inficiantur ergo etiam muſculis tum malum communicatur, dein quoque gangræna validè fibras muſculares & vaſa præ tumore comprimit; hinc liquorum per vaſa influxum ut etiam ſpirituum nervoſorum impedit, inde gangræna muſcularis fit, qui eſt ſphacelus. quia tumor ſubjacentia ſuffocat; verum ſphacelus, qui à ſenio

&

x debilitate oritur. ille habet alia ſigna, ſi v:
;. ad extremos articulos pedum parvum punc-
um purpureum appareat, quod ſe aperit, &
choris gutta exit, tum ibi interiora inſtar lintei
arpti apparent & eminent ex foramine, tum
erti ſumus ſphacelum futurum quidquid fa-
iamus, ille articulus cadit, dein etiam alter
x ſic porro pergit, hic verò ſphacelus
ion à ſignis phlegmone, prægreſſis, ſed
ine iis fit; hinc etiam non valet argumentatio,
ſt gangræna prægreſſa, ergo eſt ſphacelus,
ed eſt maximum periculum, ne oriatur ſpha-
elus.

§ 429. 1. Verum ſi ingens gangræna ſit
rægreſſa, quæ etiam diu hæſit, tum ordina-
iò ſphacelus adeſt, ſed tamen huic ſigna non
atis fidere poſſumus, ſed ſimul ſenſus adeſſe
ebent, ita ut viderim ſcalpellum à Chirurgo
n parte adactum ad perioſteum uſque ſine ſen-
u ullo doloris; hic verò quæſtio oritur mul-
um inter Medicos agitata & nondum compo-
ta, an pars ſphacelata motu ſit deſtituta? mo-
u deſtitutus eſt, quatenus ſphacelatus eſt muſcu-
us, ſed ſi muſculus partem ſphacelatam mo-
ens non ſit ſphacelatus, tum moveri poteſt,
c digitus eſſe poteſt ſphacelatus, ubi tamen
jus extenſor ſit vivus, tumque moveri poteſt,
c pueri ludentes ſumunt pedem anſerinam &
ahunt ejus tendines, hacque ratione articulos
igitorum pedis movent, quia pes non move-
etur per ea, quæ ſunt in pede, ſed quæ circa
biam ſunt, hinc licet tendo ſit ſphacelatus,
amen muſculus huic tendini annexus agere
umque movere poteſt, nam eſt modo quaſi
unis & nil ad motum facit, niſi quod parti
nobili annexus à muſculo trahatur. Fui ali-

quando in confilio Medico, ubi proponebatur, an ſphacelata eſſet pars nec ne, hic verò Medicus quidam dicebat partem non ſphacelatam eſſe, quia movebatur, ſed erat tamen verus ſphacelus, & licet etiam tendines ſint ſphacelati, tamen ſi muſculi adhuc vivi ſint, pars moveri poſſit, nam tendines pro fune tractili inſerviunt.

2. *Puncta.* Cum membrana celluloſa ſit craſſiſſima & profundè pergat; hinc Chirurgo eſt adigenda lanceola, donec ad ipſa oſſa perveniat ſine ullo dolore facto, antequam aſſeri poſſit ſphacelum eſſe, neque tum etiam ſanguis eſt exeundus, ut detur optimum prognoſticum.

3. *Mollities.* Sphacelus incipiens eſt mollis, ſic etiam putreſcentes cadaverum muſculi ſunt valde molles, quod eſt ſignum manifeſtum, raro aliter accidit, quin tum ſphacelus non adſit: memini enim me demonſtraſſe in Noſocomio in pede mulieris, in quo cute detractâ mirè variegati colores apparebant in membranâ adiposâ in uno loco rubrâ, in alterâ flavâ in tertio albâ, hac verò membtanâ detractâ caro ſuppoſita erat nigra, ſed an ſemper hæc mollities obſervatur? non, nam quò pars gangrænoſa in initio mollior, eò poſtea magis dureſcit, quia omnia liquida diſſipantur, quod peſſimum eſt, ſic quoque videmus, ſi tempore æſtivo aëri humida ſuſpendatur caro pro canibus, hæc primo incipit quaſi liqueſcere, ſi verò poſtea ſiccitas aëris ſuperaccedat, tum diſſipata parte liquidiori valde induratur.

Durities fit, ſi vis vitæ deſinat; exemplum eſt Hagæ-Comitis in muliere habente ſphacelum perfectiſſimum in crure, & quia in conſilio Medico putabatur ſphacelum nimis repiſſe,

&

ꝭ amputato crure ægram tamen supervivere
on posse, amputatio etiam non fuit instituta,
ed scarificatione in viva parte facta applicatum
st fomentum ex scordio, Marrubio, & simi-
bus putrefactionem impedientibus, quo fo-
nento sæpe repetito carnem mortuam à viva
parabatur, & ægra post annum adhuc vixit
rure sphacelato & arido.

5. *Cadaverosus*. Si aperiatur, fœtor ille ruit
n adstantium pulmones, unde deprehenditur
eterrimus, ut vidi in Chirurgo, qui nimis
ppropinquabat ad partem sphacelatam, præte-
ea suadeo, ut cauti sitis in his casibus.

6. Nam pars mortua semper putrida vivæ
hæret; hinc malum vicinis partibus adhuc
ivis communicatur, nam per partem mor-
uam nil fluit, hinc omne quod accedit, stat
nte eam partem, & sic vicina in consensum
ahit, puto nos jam non posse hærere, an pars
hacelata sit nec ne. Hæc ut in exterioribus
btinent, sic etiam in interioribus se obtinere
ossunt, sed ibi signa non apparent.

§ 430. Vidi senatorem senem, qui mihi
onquerebatur se incommodo quodam, sed
on malo (ut dicebat) laborare ad pedem, &
ubescebat, cum partem monstraret, quia pu-
bat vix operæ pretium esse, eâ de re conque-
re, nam cæterum sanus erat, nisi quod pa-
m esset soporosior solito, sed parte detectâ
di sphacelum esse natum, nam punctum pur-
ureum apparebat, quod Chirurgus instrumen-
accipiens extrahere conabatur, sed æger in-
ferè convulsus cadebat, pars verò extracta
elevata paulo linteorum filamentorum instar
parebat, unde 1. primus articulus sine ægri
nsu decidebat, dein secundus, porrò tertius,

& tandem os magnum metacarpi, & ſic malum proſcripſit uſque ad tibiam, tum ille bonus vir leviſſimè delirare incipit, poſtea ſoporoſus factus placide mortuus eſt. Si verò vel inteſtina vel hepar vel ventriculus ſit affectus, tum hoc in caſu non animadvertimus, niſi debilitatem; hinc difficillimè cognoſcitur; hic verò in Europâ apud omnes nationes duo vocabula in uſu ſunt, quæ in omnibus linguis adhibentur nempe *ignis calidus* & *ignis frigidus* Belgicè *het heet-vier*, *het kout vier*, Germanicè *het kalte oder hitſige brand*; ignis verò calidus eſt ſumma phlegmone cum ſummo ardore tendens in mortem; ignis verò frigidus eſt mors partis ſeu ſphacelus; ſic veteres quoque hanc rem accuratè conſiderarunt, qui vocarunt inflammationem τὸ πῦρ φλεγμὸνη', ultimò verò eſt ignis ſiderans, ſeu τὸ πῦρ φακελιοσμὸν, qui eſt mors partis, ſphacelus, vel ignis frigidus.

§ 431. *Ætatis.* Infantibus gangræna ob humorum abundantiam facilè fit, ut in cancro aquatico gingivarum dicto patet, in ſenibus pariter peſſimè ſunt, in mediâ ætate non ita malè, niſi à violentâ febre.

Temperiei. Sphacelus à debilitate eſt incurabilis, ſic etiam gangræna in temperie debili peſſima, uti ſi acris temperies adſit, hinc gangræna in febre ardente & peſte eſt incurabilis, quia cito in putredinem vergit, ſi temperies oleoſa, alcalina vel bilioſa, in morbis acutis peſſimum eſt; hinc homines putrefactionibus obnoxii & qui habent ſanguinem ruberrimum craſſiſſimum & fibras rigidas, difficillimè ab hoc morbo curantur.

Morbi. Si Hydropi ſphacelus ſuperveniat, peſſimum eſt, ſic etiam in lue venerea & ſcor-

corbuto; qui oritur à violentiſſimo motu fe-
rili.

Virium. Memores quæſo ſitis illius effati,
ummus calor & ſummum frigus adurunt, à
ummo frigore aduſtus pes in gangrænam &
ſcharam mutatur, ſumma vis vitæ id eſt fe-
ris ardentiſſima & quies ſenilis eundem pa-
iunt morbum, id eſt humorum ſtagnationem,
i verò gangræna & ſphacelus his ſuperveniant,
ericuloſiſſimum eſt, ergo clarè ſequitur, quod
angræna, quæ oritur à violentâ phlegmone,
nulto ſit pejor, quò major vita, eò ſtatus eſt
ejor, in gangræna verò, quæ oritur à debili-
ate, eſt idem, nam quò ibi vis vita minor,
ò ſtatus eſt pejor.

2. *Velocitas.* Dum inflammatio tendit in re-
olutionem, tum ſecundo die non erit benignior
mo, ſi in ſuppurationem vergat, tertio &
uarto die erit pejor, ſi in gangrænam, tum
ecundo die ſe ita malè habebit, ut ille, qui
endit in ſuppurationem quarto die, ergo ſe-
undo die erit gangræna & quarto die erit
nors; quò citius oritur, eò progreſſus eſt
amnoſior, lentior minus eſt metuenda. Si v:
. mane pars ſana, & nondum dolens ſit,
ed illico poſt meridiem accedit magnus tu-
nor, rubor, calor, tenſio partis, tum cito
it gangræna, nam velox mutatio partis ſanæ
x ſanitate in inflammationem facit gangræ-
am, ita ut ſi omnia ſymptomata in inflam-
natione recenſita ſubitò velociſſimè fiant &
ugeantur, tum fere ſemper fit gangræna, ſic
rat aurifaber in hac urbe, cui febris lenta ma-
è oriebatur, aliquando poſt phlegmone cruris
bſervabatur; hinc ego vocatus ſed ab negotia
mpeditus veſperi primò acceſſi, tum quidem

largam missionem sanguinis institui, sed tamen sequenti die gangræna aderat, quæ tamen à parte viva feliciter separata est, & sic æger fuit curatus; hinc ergo velocitas phlegmone vobis semper sit suspecta.

3. Sic violentissima febris phlegmonem excitat, quæ tum dein facit gangrænam, inde est, quod Pleuritis violentissima ante tertium diem occidat, pleurâ sideratâ; sic quoque in atrocissimâ Peripneumoniâ ægri tertio die pulmone gangrænoso facto moriuntur; sic quoque in violenta inflammatione intestinorum hæc Necrosi consumuntur, & æger cito moritur, si sit causa interna, si tumor venas comprimat, tum liberes ægrum nisi venæ sectione, sed hæc curatio est tantum pro momento, nam venæ iterum revehunt sanguinem, & sic comprimunt; sic quoque externè accidit, si omnia vasa majora & minora per contusionem fracta & contrita sunt, tum oritur sphacelus, sic potest ab hac causa gangræna occupare digitum, tum hæret malum in his locis sinuosis, & loculis materiâ subpingui repletis, hocque pessimum est, nam plerumque tum digitus est exstirpandus.

4. Summus æstus, summumque frigus eosdem faciunt effectus, à frigore summo æque exustio, quam ubique, eadem fere phænomena in iis fiunt; ergo summus frigus, & summus fervor sunt duo pessima accidentia gangrænæ.

5. Gangræna & sphacelus digitum sine magno malo corporis occupare possunt, sed si medullam spinalem occupent, tum periculum est.

Humida. Ibi pessima est gangræna, nec facilis

ilis resolubilis; hanc gangrænam visum est pedes & manus tolerasse melius quam v: g. nates & femora, dum brevi corrupta fuissent loca, ubi cellulosa membrana hæret.

Sinuosa. Ut ad vasa seminalia in viro, ad ovaria, tubas falloppianas, ligamentaque uterina in fœminis, hoc pessimum est, tum enim gangræna ilico proserpit, & certe quam plurimi hic nil agere possunt, qui nesciunt illud arcanum ex spiritu salis marini, nil enim præstantius in hoc casu. Nonnullæ partes debent integræ manere, ut vita maneat, nempe cor, pulmones, cerebrum, cerebellum, medulla spinalis, musculi intercostales, non enim pejor est morbus, sed in hac parte est periculosior, quia in læsâ vitâ perennare non potest.

In sicca temperie gangræna rarissimè sanatur, quia vasa non suppeditant humores ad sanationem.

§. 432. Hinc fluunt sequentes regulæ, quæ sunt instar axiomatum:

Id quod sphacelo est affectum, hoc perfectè est mortuum, verum id cohæret parti vivæ, hinc etiam viva pars debet mori, & sic omnia vicina inficiuntur, hinc mors totius, tum verò semper gangræna vel sphacelus procedit, si gangræna sit ad digitum, margo semper est inflammata, & citissimè per novum annulum ille gangrænescit; hinc ulteriora inflammantur; ergo simul nato sphacelo, vicina etiam sphacelescunt, sic dicitur assurgens sphacelus; gangræna cito succurendum, nam si v: g. arteria infecta sit necrosi, tum ejus pars paulo superius liquores adferens quoque ilico inficitur, & sic malum serpit, cujus causa est in-

fectio vitalis, quod movet vivam versus mortuum.

Sphacelus si fieri possit, exstirpandus est, nam est pars mortua heterogenea, quæ ad vitam nil boni facit, & hoc quidem ilico est faciendum, quia aliter juxta hos versiculos.

Principiis obsta, sero medicina paratur.
Cum mala per longas invaluere moras.

nam sphacelus semper reliqua in consensum trahit; hinc si non exstirpari possit, non est attingendus æger, ut famæ vestræ parcatis.

Gangræna cerebri. Tale exemplum vobis demonstravi ante annum in juveno phrenitico, qui malè curatus in Nosocomio allatus fuit, sed cum nil remedii superesset, sic delirans primo die, dum in Nosocomio allatus fuit, mortuus est, in illo cerebrum sanguine impletissimum & gangrænosum factum apparuit, totumque fuit sideratum.

Viscerum. Cordis, Pulmonum, Hepatis, Omenti, Lienis, Pancreatis, Ventriculi, gangræna lethalis & brevi mortem inducit, nam tum ægri magnâ inflammatione & febre acutâ laborarunt.

Vesicæ. Hanc gangrænosam factam patet, si urina saniosa seu ichorosa acris sine voluntate ægri effluat; quando gangræna oritur in vesica ab extractione calculi nimis violentæ, tunc nervi vesicæ adeo afficiuntur, ut totum reliquum systema nervorum perturbent, & inde mors.

In acutis. Nam causa, cur homines in morbis acutis tam cito moriantur, est gangræna, si v: g. homo Pleuritide vel Peripneumoniâ vehe-

vehementi laboret, & de doloribus atrocissimis conqueratur, qui dolores si ilico desinant, tum plerumque gangræna est facta & mortem pronunciat, sic ut hæc pax valde insidiosa sit; sic si externè homini sano v: g. ad humeros applicetur Emplastrum ex galbano cum sale volatile cornu cervi & ejus oleo, tum pars, cui Emplastrum applicatum est, incipit calere, dolere & inflammari, & ipse homo incipit febricitare, si relinquatur hoc Emplastrum, tum incidit in febrim calidam, & tandem pergendo fit morbus acutus, si ergo hæc externam inflammationem producere possint, multo plus internam, idem quoque facit combustio; verum cogitetis hæc in interioribus partibus vix sensum habentibus fieri, ut est v: g. hepar, sic etiam lien, quæ viscera nullum sensum habent nisi in membranâ, hinc his inflammatis non magnus quidem dolor oritur, sed hi ægri perpetuâ febre laborantes statim moriuntur, hinc si homines morbis acutis afficiantur, tum semper ob eam causam pereunt.

Partibus. Puto quod inflammatio posteriorum serierum vasorum sit maxime lethalis, si magna sit, sic inflammatio in vasis primi vel secundi generis pleuræ per bona remedia, si non nimis magna sit, resolvi potest, verum si eadem inflammatio in vasis minimis cerebri oriatur, tum ilico fit mors, nil corruptum, nec læsum, neque in solidis neque in fluidis est, sed hic partes sunt læsæ in vasis minimis, simile quid etiam in peste obtinet.

Gangræna oris interni pessima est, belgicè dicitur *waterkanker* quod non mirum est, nam oris gingivæ, & palati labia interna sunt Epi-

dermide privata, hinc hoc tegumento non defenduntur, neque ibi adeſt pinguedo, quæ depaſci & ſeparari poſſit, ſed nervi plurimi & vaſa, unde non poſſunt ſeparari partes gangrænoſæ in cellulosâ membranâ, ut fit alibi; hinc ſi ſemel gangræna has partes occupet, facilè ſerpit, & fomenta atque cataplaſmata non ita applicari poſſunt, ſaliva etiam ſemper advehitur, quæ putrefactionem auget, nam ſaliva plus in alcaleſcentiam, quam in acidum inclinat; optimum medicamentum eſt, ſi applicetur ſpiritus ſalis marini vel ſpiritus nitri vel vitrioli.

Labiorum, Quia labia ſunt mirificæ texturæ, & muſculos tenerrimos ſibi inſertos habent membranam celluloſam & Epitherion *Ruyſchii* membranam huic papillas mammarum inveſtiens ſimilis, habentque vaſa arterioſa & venoſa, ſed hæc omnia non multum mali præ aliis partibus gangræna affectis facerent, niſi hic globuli parvi nondum ab ullo Auctore bene deſcripti invenirentur, ſi hi globuli gangræna afficiantur, hoc peſſimum & vix ſpei curæ adeſt, tumque maximus metus eſt cancri.

Narium. Quia ibi quatuor oſſa ſpongioſa mirè texta inveniuntur, ut etiam ſex cavernæ oſſeæ, quæ omnia obvelantur membranâ mucosâ, ſi verò ibi gangræna oriatur, contagium per omnia hæc loca ſerpit, unde oritur morbus ſora dictus.

Genitalium. Quia ibi cellulæ ſunt extra corpus in corpus, in quas extravaſatus humor ſeu ſanguis effunditur; hæ cellulæ, ſi venæ comprimantur, admittunt ſanguinem & ſanguine implentur; hinc hic peſſima gangræna, ſed cur hoc præ reliquis in Urethra peſſimum? quia de-

demonſtrante *Ruyſchio* glans eſt ſubſtantiæ urethræ retroflexa, hinc ab urethra accipit vaſa retroflexa, per quæ nutritur & in libidine inflatur; hinc peſſimum eſt, ſi ulcera venerea in urethræ ſubſtantia ſpongioſa oriantur, nam hoc vix curari poteſt, & glans cadit manentibus corporibus ſpongioſis; hinc ad curandam luem veneream ſi adhibeantur oleoſa acria, peſſimè cedunt, & fit gangrænoſa pars, quæ difficillimè curatur, quia in omnibus his partibus eſt lenta circulatio, mucoſus humor & locus ſemper nudus, hinc ſi ſemel hic oriatur putrefactio, vicina attenuata computreſcunt.

Sphacelus in ſenio. Ubicumque ſphacelus ſenibus oboritur, nempe in articulis extremis pedum, manuumve annunciat citam mortem; nec novi ex pandectis medicis ullum ſupervixiſſe, quia ſphacelus eſt illis à cauſa interiori & furſum adſcendente.

Gangræna Hydropicis. Nam omnes hi dejecto corpore & deſtitutis viribus vivunt, hincque nil ſpei, unde refocillare poſſint, intelligo verò illam gangrænam, quæ fit ex hydrope, dum ſimul aqua partes ſuffocat, vel dum ex ſuffocatione aquæ accipit talem putrefactionem vel acrimoniam.

Phtyſicis. Phtiſici veri ſunt, qui Atrophiâ laborant ex purulento ſanguine, tum ex degeneratione talis ſanguinis facilè gangræna oriri poteſt, & hi ratò moriuntur, quin gangræna circa os coccygis oriatur.

Scorbuticis. Nam in peſſimo ſcorbuto humores ſunt cacochymici, Atrophyci & fere putreſcentes, puto verò omnem ſcorbutum oriri ex diatheſi cadaveroſo & putrido, licet alii aliter credant, ergo hi ſponte hanc Diatheſin in

gangrænam in corpore suo habent, nam ulcera eorum proximè ad gangrænam accedunt; hinc si gangræna accedat, eo pejor status.

Sphacelus superiora petens. Quomodo sphacelus occidat hominem? Hæc omnia in senatore seni notavi, si senio sphacelus oriatur circa pedem, sensim adscendit & tandem cerebrum petit, tum fiunt jocosiores & hilariores, postea symptomata subsequentia oriuntur, & tandem mors.

Vigilias. Quod est pessimum signum, nam hoc notat nervos maximè affici.

Syncope est dejectio spirituum belgicè *flautè.*

Singultus. Quia processit ad ultimos nervos octavi paris, qui tendunt ad Diaphragma, & hoc mirum est, quod ægri ipsi nesciant se singultire; tum vix quadraginta & octo horas supervivunt, postea spasmi oriuntur, nullumque pejus est signum.

Dolores circa marginem sphacelati adscendunt; suntque vagi per partes vicinas membri sphacelati.

Sudorem. Nam enormiter frigidum sudant sudorem ab influente liquore, donec superiora exstinguantur; ex his dictis Diagnosis & Prognosis intelliguntur.

§. 433. Gangræna sumi potest vel ut ultimus gradus Phlegmones, ubi adhuc aliqua pars vitæ superest, vel ubi pars jam mortua est, sed unde supputabitur Gangræna? Gangræna incipit, ubi Phlegmone desinere incipit, & usque ad mortem partis sunt infiniti gradus gangrænæ, hinc 1. gangræna incipiens vocatur phlegmone 2. phlegmone tendens in mortem dicitur gangræna 3. gangræna penitus mortua vocatur gangræna completa.

Vires.

Vires. Quænam sunt Vires? Causæ moventes, quænam sunt hæ? Superstites humores circulantes, ergo vasa & humores in æquilibrio sunt servanda, uti & omnes causæ physicæ, per quas fit circulatio, sunt conservandæ, nam vires vitæ hic aliter periclitantur, est enim gangræna mors seu diathesis ad mortem partis, ubi verò pars est affecta, facilè totum inficitur.

2. *Putridum.* Dixi, quod nisi urina, sales & olea in corpore humano incipientia putrescere abluerentur per renes & sudores, cerebrum peterent, & causarent novam inflammationem, & febrem, hinc cerebrum destruerent, sic etiam si gangræna in corpore sit, sanguini permiscetur, fit cacochymia, & habet eundem exitum ut Ischuria.

3. *Arcere.* Ita ut diffundere non possit, & ut coërceatur, ne ulterius serpat, quod hæc tria efficiunt, hacque ratione credo gangrænam felici cum successu curaturam & à sano separaturam, quod tamen à solâ natura fit, Medicus tantum tollit impedimenta.

§. 434 *Vires firmare.* Si sciatur, quid hic sint vires, facilè intelliguntur hæc, vires sunt potentiæ exercendorum motuum, ergo sunt causæ vitales, quæ possunt motum excidere & versus cor continuare; vires naturales sunt, ut in stomacho coctio, in intestinis subactio, in lactea introitus, per corpus mutatio & secretio continuentur; animales promovent motus voluntarios & sensus; ergo vires firmare est præsentes juvare & absentes restituere.

1. In omni gangræna vires debilitantur & maximè periclitantur, quia nil magis vires corrumpit quam materia putrida, 1. si homo ad

ad corpus gangrænoſum accedat, tum à fœtore debilitatur; hinc imprimis omnis cauſa putridum in corpore faciens vires maximè debilitat, ergo ſi cauſæ hoc putridum producentes obſerventur, & victus contrarius detur, tum vires augentur, ut etiam medicamenta huic cauſæ contraria.

Spiritus excitent. Hoc ſecundum eſt cardiacum, primum erat ex eis, qui cauſam deſtruunt, ſecundum quod ſpiritus excitet, ut ſuminos motoros circa has partes, unde robur tantummodo pendet; hinc de ultimâ causâ loquimur, quando motum liberum reſtituere volumus.

Liquidis motum id eſt ut liquida apta ſint ad bonum ſanguinem, ſerum & reliqua liquida inde conficienda. Si adſit mucoſa materies, adhibenda ſunt ea, quæ aperiunt, talia ſunt optima quæ petuntur ex quinque Radicibus aperientibus, hæc tuto uſurpari poſſunt, ut ſunt Radices Graminis, quæ aperiunt & nullo modo phlogiſticæ ſunt, tum vide, an vires deficiant, vel non, ſi pulſus magnus, celer & durus, tum vires ſunt ſat magnæ, ſi urina colorata, fætida, amara ſpumam retineat, tum oleum ſolum hæret, & certus ſum ſat vires adeſſe, tum de remediis incitantibus non cogitandum, ſed de refrigerantibus; ſi videas in gangræna pulſum debilem colorem minorem, urinam minus fœtentem nec amareſcentem, tum ſcis gangrænam ex debilitate pergere, ergo incitantia & calefacientia ſunt danda, jam verò videre debes, quænam ſunt danda, nam univerſalia hic non conveniunt, nam nimia acria vel acida, vel alcaleſcentia, vel ſalina peccare poſſunt, ergo ſpecifica hic non conveniunt, ſed gangræna fere ſemper vel à ſtagna-

gnatione vel nimio motu, raro alia de causa, si verò sit illa, tum contraria adhibenda sunt; Cardiacum in alcalina temperie est lac ebutyratum calidum epotum pro pauperibus, pro ditioribus aqua, quæ miscenda est aqua Rosarum succo citri, aurantiorum, & sumatur paucâ copiâ simul, pluribus vicibus sæpe repetitis; si gangræna sit à putrido, cochleare aceti majus erit cardiacum, quam haustus vini Hispanici; si gangræna sit à stagnatione, ut in senibus convenit spiritus vini, vinum meracum, sal volatile oleosum, in oleosa putrida dabo vinum Mosellanum &c. in frigido acido utor alcalescentibus acidis.

Ætatis. In recens natis & senio confectis vires quam facilè periclitantur, in mediâ verò ætate non tam facilè, quia tum vires constant.

Sexus. Mulierum corpora mutationibus sunt assueta; hinc facilius quam viri pati possunt mutationes, nam fæmina deponit sanguinem menstruendo, uterus & abdomen in gravitate maximè distenditur, lochiis dein laborat, sic ut variis mutationibus sunt obnoxiæ, nam illæ facile dispendium decem librarum sanguinis per vias uterinas pati possunt, sed si viro Venæ Sectio ad libras duas instituatur, statim in animi deliquium cadit.

Temperiei. Temperamenta sanguinea plethorica facilius acquirunt gangrænam & contra.

Tempestatis. Gangræna minimè fert summum frigus, calorem verò æstivum longe diutius sustinere potest etiam in abstinentia sat magna, nam æstate homo abundat minus humoribus, quam hieme. Hic in *Materiâ Medicâ*

defi-

descripsi medicamenta spiritus excitantia in omni temperie, sic si senex pituitâ & inertiâ laborans gangrænam accipiat, tum ibi recenseo medicamenta hoc in casu spiritus excitantia, ut sunt spiritus volatiles, Elixiria, Tincturæ Succini, Myrrhæ, Croci Vinum Hispanicum &c: sed si homo fortissimus gangræna laboret, tum contraria sunt danda, ut acetum & similia acida, spiritus acidus prophylacticus *Sylvii*, qui in Peste adeo laudatur.

2. *Cibos &c*: Nutrimentum, quod justâ copiâ datum non gravat, sed reficit, talia sunt, quæ maximè sunt meabilia, ut facilè ex ventriculo per corpus distribui possint sine magno motu, uti diximus *in capite de Fibra debili*; hic quoque victus causæ oppositus est præscribendus, in his casibus si sit senex frigidus, edat jus carnium decoctum cum pauxillo rorismarini chariophillorum aliorumque aromatum; juveni calido dabo pulticulam aquæ cum avenâ & pauxillo succo citri aut limonum, bibet vinum Rhenanum, si quis laboret febri ardenti, præscribo spiritum Theriacalem cum aliâ aquâ diluta; cæterum de his dixi *in capitibus de Acido Spontaneo & Alcali Spontaneo.*

Epithemata. Ægri enim gangræna laborantes facilè syncopen & sudorem frigum patiuntur; hinc applicantur Epithemata ex medicamentis idoneis circa scrobiculum cordis, post aures ad tempora, jugulum, ad carpos, sub articulis quibuscunque, ubi est concursus vasorum, hocque modo præcavemus, ne materia corrupta animi deliquium producat; optimum Epithema est in hisce casibus panis tostus vino intinctus & vesica suilla tectus, ut nil exhalet.

§. 435.

§. 435. Veteres dicebant attritum & frictiones ad exteriora gangrænam viſcerum curare, quia materiam extrorſum ducit; hinc etiam omnia illa, quæ extraherent & expellerent, hic laudarunt, hæc verò omnia motum faciunt & circulationem augent in partibus exterioribus, tum ibi fit Diaphoreſis magna, & materia, ſubtilis educitur ſale ſpiritu oleoſo & oleo imprægnata, quæ frictiones impediunt, ne materia introrſum rapiatur.

Introitus. Nam ſi putrida materia in venas introeat, tum homines poſt octo dies plerumque ſpaſmos habere ſolent, & inde ſequuntur deliria, ſingultus & Apoplexia, vel Lethargus & tandem mors, quia inde cerebrum afficitur.

1. Si locus gangrænoſus ſic tractetur, ita ut facilius liquida in ſe admittere & remittere poſſit, tum nunquam metus eſt, quod materia rapiatur in venas, tum enim putredo per vim vitæ ſeparatur vel per vias urinæ vel diaphoreſin extrorſum deponitur.

2. Hinc locus non ſiccus eſt relinquendus, nam ſic dureſcit inſtar corei, vidique gangrænam adeo exaruiſſe, ut æquè impoſſibile eſſet liquida exire quam per laminam ferream, imo vidi talem eſcharam adeo duram, ut ſcalpello perſcindere non potuerim; hinc tum omne corruptum ad interiora derivatur, ſi verò hæc cruſta emollita mollis reddatur, tum pars perſpirat, & materia extrorſum ducitur.

Fomenta. Herbæ quæ hic commendo ſunt emollientes & laxantes contra ſiccitatem nimiam hic facilè peccantem, ſuntque ſimul aromaticæ contra illud ſtagnans, hocque faciendo pars perſpirat.

Scarificatio. Si metuatur, ne materia semi-vitale rapiatur in sanguinem, tum hæc operatio requiritur per crustas nempe gangrænosas non vitales carnes, hoc enim esset crudele; quod est antiquissimum inventum, si v: g. gangræna in escharam crassam siccam degeneret, tum scarificationes conveniunt; hic verò longâ scissurâ partem mortuam perscindunt ferè usque ad partem vivam, hacque ratione materiei exitus conciliatur, si verò ab hac operatione dolor oriatur, dum subsistere debemus, quia partes non penitus sunt mortuæ; hoc facto emollientia diaphoretica putredini resistentia ut prius sunt adhibenda.

Emollientibus. Sed dicetis hæc augere putredinem, quod quidem verum est, sed hæc simul faciunt, ut fiat separatio, & quoque simul addantur putredini resistentia. Hæc verò applicata debent semper tepescere, aliter si locus frigescat, tum non manet perspirabilis; hinc hic habemus scuta ex leviori terra belgicè *colyksteen* corpori adaptata, hæc superimponantur calefacta fomentis, & si unum frigefactum sit alterum iterum calefactum imponatur, hocque modo locus in balnei specie conservatur. Si hæc omnia semper fierent, præcaverentur mala à materia putrida in sanguine resorpta aliter futura.

Cucurbitæ. Hæc quoque est Methodus Veterum, quando nempe pars erat scarificata, tum cucurbitas cum flamma applicabant, ut materiam exsugerent, & liquidi vitalis fluxum eo determinarent, ut perspirare ibi possit.

Hirudines. Sanguisugæ, animalium genus, quod sanguinem exsugit, sic major motus in parte fit.

Calore.

Calore. Si aër ſit humidus, omnia vaſa laxa reddit, impacta diluit, & acre demulcet, ſiccus verò nocet.

§. 436. Antea enarratæ ſunt cauſæ putredinis in paragraphis citatis. Ex compreſſo tumore. Videatur *Caput de Spontaneâ putredine.* Vide etiam *Materiam Medicam*, pagina 98. dum applico hæc fomenta, quæ in *Materiâ Medicâ* recitantur, perforo hinc inde leviter lanceolis non profundè partem gangrænoſam, quo melius fomenti vires agere poſſint. 1. Cauſæ ſunt ſtagnatio, attritus, motus magnus, ſalis alcali vel olei rancidi abundantia, compreſſio venarum, hæ ergo ſunt tollendæ, ſi fieri poſſit.

§. 437. Hic Chirurgi ſunt valdè ſolliciti, & metuunt hic motum augere, at hac ratione ſtagnationem tollimus, nam vita prohibet putredinem, licet etiam putredinem producat, ſed tum etiam ſimul hanc materiam putredini proximam expellit per cutim vel per urinam.

α. Homo enim per nonaginta annos vivit, & non fit putridus, ſed ſi moriatur, tum poſt mortem intra tres dies putridus evadit, hyeme verò vaſa & humores non ita putreſcunt, & per aliquod tempus manent ſine putredine. ſed ſi homo æſtate moriatur, tum omnia citiſſimè putreſcunt. Omne ſal compoſitum, omne acidum, vino, acetum, ſpiritus vini, alcohol perfectè putredinem tollunt, nam ſi totum cadaver in aceto vel vino vel muria ſalis condias, tum ſervari poteſt per multos annos, hoc quoque faciunt aromata; ſal marinus minus penetrat, hinc ſumitur potius ſal ammoniacus, ſi inflammatio ſit ingens, ſumitur nitrum, quod inflammationi reſiſtit, eodemque modo ap-

applicatur. Alterum quo condimus, est acetum, sed fortissimum est optimum, non tamen oleum vitrioli & spiritus nitri & alia similia crudelia, sed acidum illud fermentatum vegetabile penetrantius ex limonio citrio. In spiritu vini pars non putrescit, sed quia est nimis acris, admiscetur parum aquæ; balsami etiam corpora à putredine conservant, sed perspirationem impediunt & obstipant; hinc inflammationem augent Alcohol olim adhibebatur, sed quia exsiccat, nunc repudiatur, sed vinum semper applicari potest, & auderem lateri pleuritico imponere, modo esset aqua dilutum. Aromata si misceantur cum vino & aceto sunt optima, tamen non auderem dare Pleuritico Theriacam bibendam, sed auderem Theriacam diluere Aqua Rosarum & Vino Rhenano & applicare lateri dolenti cum summo successu.

β. Sic etiam si formâ fomenti Mirrha, Aloë, Marrubium, Absynthium, in corpore vivo ad partes affectas applicentur, tum pars aliter ad gangrænam disposita non gangrænescit, sic si sal marinus formâ fomenti applicetur, tum putredo inhibetur, verum spiritus vini & Alcohol quidem putredinem tollunt, sed escharam inducunt, dicam verò hic catholicum remedium mihi sat notum & expertum.

℞ Aceti
Vini ana libram unam
Salis ammoniaci ℥ij
Aquæ libram unam & dimidiam.
M. F. Fomentum.

Si tale fomentum applicetur ad locum ad gan-

gangrænam prædiſpoſitum, tum & putredo & ariditas præcavetur. Voluerunt verò multi Clariſſimi Viri acria hic adhibere, ut ſunt oleum tartari per deliquium, ſales alcalini, lixivia de calce vivâ & ſimilia, ſed hæc potius malum augent, ſi verò una ſanguinis libra per annum ſervare velles, tum modo ſal addatur ſufficienti copia.

γ. Omnia continentur in illo uno Sale, Aceto, Spiritu vini, & Aromatibus, hinc univerſale quoddam medicamentum præſcribi poteſt. Inter omnia vegetabilia optima ſunt Scordium vel Ruta, hæc in Phiala alta cum Spiritu vini decoquantur, exprimantur & acetum cum his coctis miſceatur, addatur ſal ammoniacus, tum hoc decoctum in lagenis ſervetur; hoc enim eſt pro omnibus ſcopis, utcunque ſitis in caſtris vel in navi &c.

§. 438. Hic tamen eſt illa quæſtio, quænam ratio phyſica præſervet partes affectas à putrefactione? Facilis eſt reſponſio, ſicut ſal vel marinus vel gemmæ vel ammoniacus vel nitri putredinem æqualiter inhibent, acetum etiam putredinem inhibet, ſed putredinis cauſam ſimul corrigit, ſales verò aliquam rigiditatem & indommabilitatem à naturâ habent; Vinum optimum omnem putredinem inhibet, quidquid enim in eo conditur, à putredine ſervatur. Aromata etiam ſunt optima ut Alliaria, Scordium, Rutha, Abſynthium, Cardui, Tanacetum. Hic verò omnia *in Materiâ Medicâ* recenſui, quæ huc faciunt, eaque dein non ſine magno labore in formulas redegi, ita ut eligere poſſitis, hacque ratione omnia ordine in claſſes diſpoſui; Aromata quoque, quæ ad condienda cadavera inſerviunt, hic recenſui,

uti

uti ea, quæ in pharmacopæis Aulicis in hunc ſcopum obſervantur, quæ etiam in gangræna ſunt optima. Utinam verò hæc, ubi requiruntur, applicarentur, memini enim me vidiſſe ægrum, qui inferiora contuderat, ad quam partem Chirurgus nil niſi fatua medicamenta ſine ſale applicuierat; hinc putredo aderat, ita ut cum primo accedi, fætorem cadaveroſum ilico hauſerim; ſic quoque vocatus ad juvenem, qui pedem fregerat, ubi exſtirpatio membri jam erat concluſa, & fætor cadaveroſus aderat, ſed ego diſſuadens, applicatum fuit fomentum ex aceto cum alliariis, Scordio, Rutha & ſimilibus herbis, hacque ratione fuit curatus, niſi quod pes callum retinuerit, ſed hoc ſuâ culpâ factum eſt, quia nimis cito in publicum prodiit; his verò medicamentis per menſem uti poſſumus, & ſic partem ſervare ab ulteriori vicinorum corruptione licet poſtea tamen exſtirpatio ſit inſtituenda. Maximè verò (ut dixi) prodeſt aqua & acetum, quod eſt oxycraton Veterum, & latinis Poſca, idem præſtat vinum, ſed peſſimè ſal volatile alcalinum à recentioribus laudatur, ſpiritus vini verò partem mutat, & alcohol vivum perdit, licet corruptum conſervet, hinc nocet; Salia acida quoque nocent, nam mutant naturam, quia coagulant humores excepto aceto. Olea quoque mutant naturam, ergo acetum, vinum & aromata modò ſuperſunt, nam alcohol, Spiritus Theriacales parti vivæ nocent, licet conſervent mortuum à corruptione & putrefactione; ſic memini me tractaſſe gangrænam ultimi pedis articuli in ſene, ubi acetum cum ſale, aquâ & vino per pannos laneos applicui, hæcque modicè tepida retinui,

ſicque

icque per æſtatem ambulare adhuc potuit, ſed nodò animi deliquiis afficiebatur, quæ facile nedicamentis internis cardiacis curabantur, ſed ipplicatis medicamentis emollientiſſimis ad ſeparationem intra aliquot dies mortuus eſt, ſic Hagæ-Comitis erat anus, quæ ſphacelo pedis x cruris correpta fuit, ita ut exſtirpatio conclusa fuerit, ſed Medicus prudens dicebat, ianc non ita diu ſupervivere poſſe; hinc operationem non eſſe inſtituendam, ſed applicata unt fomenta ex Spiritu Theriacali, ſale mario, ammoniaco, aquâ & aceto, hacque raione inſtar mumiæ partes ſervatæ ſunt, & diu um crure mortuo ſupervixit, *Ruyſchius* quoque alia exempla narrat.

§. 439. Quantum hæc proficere poſſint, ex raxi patet, nam ſi videas totum crus hominis hlegmone laborare tendente in gangrænam & netuas, ne partes ſubſtantiæ putreſcant, tum ume acetum cum aquâ, miſce ſal ammoniacum el nitrum & Aromatica ut Scordium, Ruta, ibſynthium, fiat ex his ſimul cum vino foentum, quod calidum parti affectæ applicaim eam ſervabit à putredine, ſi putredo non lus naſcatur in loco, tum vicina ſolida quoue non inficiuntur: hinc patet, quare maxiıi Medici in ſumma peſte iiſdem uſu ſunt, ımſerunt acetum Calendulæ acerrimum, daınt ſal marinum deſcriptum aut ſal ammoiacum in antimonio diaphoretico contritum, ıbebant acetum ſuperbibere; tum ægri ab hoc ıedicamento ſudantes à peſte liberantur, nil ıim melius in peſte quam acetum ſi ſudorifeım ſimul putredini reſiſtens detur.

§. 440. Vide *Caput de Obſtructione.*

Stagnantia in motum. Hoc valdè audax eſt,

ut videtur assertum, sed tamen dico hoc posse fieri sequenti methodo, si simul circa locum stagnatio sit & adhuc vasa viva supersint, hacque ratione aliquo modo circulationem promovere possum.

α. Nam tum materies per tot liquida dispersa in uno loco vim suam exercere nequit, si v: g. assumpserit æger uno die libras decem Decocti Sassafras, si fieri possit, hoc putredini resistens diluit id, quod stagnat, optimum quidem est decoctum ligni Guajaci, si febris non sit admodum magna. Quando putredini resistentia applicantur & per calorem externum partes vivæ siccantur, tum circulatio languens ab interioribus ad exteriora deducitur, sic v: g. applicatur sequens fomentum.

℞ Fol. Scordii recent.
——— Rutæ
——— Alliar. ana M. J.
Conciss. & confract. Coq. in Vino
Colat. unciarum duodecim addatur
Salis ammoniac: ℥β
vel Acet. ℔β
Aquæ libra una
M. F. Fomentum.

Hoc Medicamentum nil agit ex se, sed est mortuum, sed si faciam, ut panni hoc liquido imbuti & parti affectæ impositi plus caleant, tum motus & perspiratio parti conciliatur, aqua est danda cum roborantibus, si æger sumat libram unam aquæ & decoctum Sassafras, Coffè vel decoctum aquosum ex Aromate libras duas, tum stimulando omnia dissolvuntur, & aqua pro vehiculo additur, quæ aliter nocet, sed

ſed addito ſtimulo prodeſt. Quamdiu vivimus tota cutis eſt quaſi maſſa perforata, per quam aqua, acetum, ſal ammoniacus, vel ſal ſubtilis intrare poteſt, ergo ubique impleri poteſt, ſi calide applicentur cum veſica ſuilla, ut eo determinentur, hoc tantum præſtat, ut vix credi poſſit, bibat etiam talia internè, tum putridum exterius diluitur, quod idem fit interius per arterias.

β. Hæc ſtimulantia antea *in Materiâ Medicâ* recenſui.

Malum, quod ibi hæret, plerumque eſt putridum, ergo vinum & acetum applicanda ſunt, acetum fortius agit, vinum lenius; hinc poſca vel Oxycraton id eſt temperatum medicamentum ex aqua & acetum eſt optimum, & miraculum quaſi præſtat, vinum optimè reſiſtit putredini, & male agunt Medici, dum vini uſum prohibent, nam ſi aqua vel ſucci citri vel acetum addatur, eſt optimum aperiens, putredini reſiſtens, & naturæ amicum ſtimulans, idem fit, ſi ſumantur eædem herbæ, & jubeatur, ut hujus decoctum bibat, tum æger ſudabit, & ſudor ille imprimis ad gangrænoſum locum determinatur per prius fomentum applicatum, hocque modo pars ferè certo curatur; ſi verò gangræna ab alcali, tum idem decoctum dare poſſumus addendo magnam aceti copiam, ut in peſte convenit, ſi verò in ſenio ab inertiâ, tum addimus vinum cum ſale volatili aromatico vel Sale Cornu cervi vel Viperarum, vel Elixire proprietatis & ſale volatili oleoſo, hæc omnia conducunt: hic verò ſemper conſidero cauſam gangrænæ, & medicamentum huic cauſæ contrarium præſcribo. Omnis fere gangræna eſt ab alcali putredine,

nunquam eam vidi ab acida putredine, licet id ſcribat *Sylvius* & multi alii; hinc accuſare acidum, eſt quærere aliquid inviſibile non demonſtratum, nec ex acido extrinſecus vidi unquam innatam gangrænam.

γ. Liquida ſemper per teporem à putredine ſunt ſervanda, gangræna enim eſt frigus, & ſphacelus eſt perfectum frigus, hinc calidè fomenta ſunt applicanda.

Frictio. Idem facit, quam elaſtica arteriarum vis; hinc in corpore languidiſſimo, ubi humores ſtagnant, ad arterias motum facere poſſumus movendo ſanguinem ab initio venarum ad fines earum; ſi in ſenio ſit gangræna, partes continuò ſunt fricandæ linteis aſperis calidis, aromate imbutis ſupra fumum ſuccini vel maſtiches recentis.

Cardiaca in ultima parte inſtitutionum digeſſi & in repellentia & ſtimulantia diviſi, ſummum cardiacum eſt vinum, ſed in peſte acetum dari poteſt, ſic in aquâ poma citria aut aurantia exprimi poſſunt, inde tum corpus ſentiet ſe mirè refici, hinc ſemper ſunt eligenda cauſæ oppoſita, quæ vires augent.

δ. Verum nonnullæ gangrænæ fiunt à magnitudine febris, & tum quò motus vel febris major, eò gangræna citior & major fit, nam tum ſæpe aliquid ſtagnat, quia ſanguis nimiâ copiâ rapitur in arterias, nam quò vita eſt major eò plus ſanguinis in arteriis, & quò minor eò plus in venis, ergo in hoc caſu hærebit ſanguis in arteriis & orietur ſuffocatio, vel ſi videam corpus plethoricum, ſi liquida in hoc corpore valde moveantur, & ad partem ſemimortuam determinentur; tum deſtructio fit eò major & gangræna proſerpens belgicè *het loo-*

pend

pend vier; id tum fit à febre, & hac ſublata tollitur, ergo miſſio ſanguinis eſt inſtituenda; ſcio tamen à quibuſdam in gangrænoſis morbis miſſionem ſanguinis haberi lethalem, quia malum inferius trahitur, id verum eſt, ſed ut hoc caveatur potandum eſt multum de commendatis potibus.

§. 441. Hic totum arcanum curationis eſt cavere, ne ante curationem deſtructa ſint vaſa.

His. Id vobis meâ bonâ fide aſſevero, ne unquam deſperatis, dum gangræna naſcitur ex phlegmone, & ſi adhuc ſit rubedo, licet veſiculæ aliquo modo adſint, faciet tamen, ut limen ſit contra putredinem, & dicta non ſunt omittenda, tum mala aliter incurabilia curantur; ſcarificatio etiam permitti poteſt; ſic ſi gangræna nondum adſit, & humores nondum putridi ſint, ſed tamen maximè ad putredinem diſpoſiti, ſi tum applicem putredini reſiſtentia, tum gangrænam incipientem tollo; ſic v: g. dictis fomentis externè applicatis, internè decocta memorata ſunt præſcribenda, tum curatur æger, antequam gangrænam accipiat, ſic ſi v: g. vocatus ſis ad hominem juvenem, qui primo in horripulationem incidit, & dein accipit febrim pertinaciter perdurantem per duos dies, ſi tum huic febri ſubſequatur tertio die ingens tumor circa tibiam, & tumor augeat molem ultra duplum uſque ad talum, ſi tum febris æquè atrociter perduret, & leve delirium adſit, tum hic tumor eſt phlegmone mox deſitura in gangrænam, ſic ſi puſtulæ oriantur, tum ſcio materiam ſic eſſe infarctam, ut putrefactio fiat, ſi eam non impediam; hinc tum Miſſio Sanguinis, & Clyſma Antiphlo-

gisticum v: g. de Tamarindis cum dragmis tribus nitri & mellis adhibentur, simile verò medicamentum internè detur, externè fomenta applicentur ex decoctis Alliariis, floribus Rhæados, Sambuci, quæ in Oxycrato (quod est acetum cum sale ammoniaco & aqua coctum) decoquantur, & formâ fomenti applicantur, ita ut noctes atque dies pars tepeat in hoc fomento, tum est videndum, an sic curari possit, si tum per sex horas redeam, & omnia meliora videam, tum iterum Venæ Sectionem & Clysma simile injicio, si febris maneat, si verò vocaris ad ægrum, in quo jam pars gangrænosa est facta, tum similia medicamenta sunt adhibenda, ne proserpat, si hac ratione omnia peragantur, tum morbi aliter incurabiles curantur; jam ergo dictum est, quomodo gangræna vel diathesis in gangrænam tollatur, quod consistit 1. in putredine prohibenda, 2. progressum arcendo, 3. moderatione victus.

§. 442. *Liquida* id est sales jam soluti & extracti; sales in sanitate nondum sunt ammoniaci, sed adhuc fixiores, nec acres, sed penitus saponacei; hinc in nobis sanis non est sal volatile, putrefactio facit salem orbum esse oleo & acido, ergo his ablatis fit volatilis & alcalinus, acer & causticus, & tum facile destruuntur minima vascula.

Putrefacta. Ut blandam indolem amiserint.

Mobilissimæ sicut partes sanæ.

Destructi. Ut influxus & effluxus humorum planè impediat & omnino absit, tum restitui nequit, nemo enim habet medicamentum, quod vasa facit revivere, & hinc si vasa sint planè destructa, tum perdita sunt, & si perdita

sint,

fint, tum non amplius funt vafa fed heterogenea, feu ad partem non fpectantia, nec cum vivis fe unire potentia.

Corruptæ. Chemici verò adeo hæterocliti & jactabundi funt, ut fe tale quid poffidere oftentent, ita ut dicant, fi crus plane fit ablatum, quod tamen recrefcere poffit; hinc rogant, cur non æquè hoc fieri poffit ac in cancris, ubi chælæ recrefcunt, fic etiam cornua cervorum decidunt, fic etiam noftri capilli in anno ut plurimum (ut credo) bis cadentes recrefcunt, quod verò pars gangrænofa recreverit, non fcio ullum Auctorem fcripfiffe.

Motis. Hoc patet in curatione membrorum congelatorum, nam tum oportet partes glaciales educere per vias, per quas ingreffæ funt.

Exhalare. Quia efchara gangrænofa vel cutis dura fuppofita loco gangrænofo facit operculum tam durum, ut miafma contagiofum exhalare non poffit, fed hic circa vicina circulatio adhuc motum facit; hinc tum partes putridas movet, & vivis permifcetur, tum dein altero die ibi quoque gangræna, & tum iterum vicinia hoc putrido inficitur, hocque modo iterum fequenti die ibi gangræna adeft & fic porro; hinc fi tum quis medicamenta moventia adhibere vellet, ille partes adhuc vivas mortuis permifcet, & fic gangrænam proferpere facit, nam hac ratione cutim nimis folidam & difficile gangrænefcentem non rumpit, fed gangrænam per panniculum adipofum ferpit, & materia putrida venis ingreditur; tamen motus convenit (ut prius dixi) fi fimul pars exhalari poffit.

§. 443. *Separare* id eft feparetur, quod communicationem non amplius habet cum parti-

bus vivis, nam mortuum habet idæam hæterogenii, ſic etiam eſchara, hæ enim cum parte viva non concreſcere poſſunt, hinc neutiquam curatur ſine ſeparatione.

§. 444. Nullum Medicamentum facit ſuppurationem in gangræna, ſed ſola vis vitæ, nam licet nil applicetur, tamen internis medicamentis ille motus augetur, & gangrænoſa pars quandoque excidit; verum quidem eſt margine deſciſſa & oleo vitrioli applicato, quod tum ſuppuratio fiat in margine, ſed in fundo non, & hoc nunquam ſeparabitur, niſi vis vitæ augeatur, ergo hoc proſpiciendum eſt, & eatenus talia cauſtica proſunt.

Vi vitalis. Vis eſt motus humorum per arterias omnis generis, non enim ſunt Chemici, Chirurgi & Medici tam felices in arte ut poſſint curare vel ſeparare cruſtam planè gangrænoſam id eſt ſphacelatam, niſi fiat cultro, ſed tum regeneratur; ſic habui Hagæ-Comitum Chemicum & Doctorem Amicum, qui dicebat ſe id poſſe eodem modo efficere, ut ope calcis vivæ cicatrici applicatæ, quam in cute ovilla vel bubula, quæ ſic ſeparatur, ſed hoc fit, quia omnia ſic moventur & atteruntur.

Ad fines. Hic eſt finis vaſis vivi & initium vaſis mortui, dum ibi ſuffocatio & ſuppuratio oriuntur, nam aliter arteriæ ſanæ ſibi reſpondent, ſi verò ſuffocentur, tum una talis particula accipit pus, omnes partes fiunt breviores, nam una pars ſurſum, altera paulo deorſum quaſi vergit, hinc fit rima.

Imperiti Chemici quæſiverunt facere ſeparationem per cauſtica, ut per Butyrum Antimonii, ſed tunc faciunt eſcharam & ſuppuratio inter vivum orta ſeparationem efficit, non verò cauſti-

causticum; cum separatio fit, primo die dehiscit margo, sequenti die margo est alba, humida, purulenta, tertio elevatur, quinto fit pus, tandem pars abibit soluta ab ipsâ naturâ; non vidi ablatam gangrænam, nisi intermediâ inflammatione, quæ in suppurationem abit.

§. 445.:1. De his dictum ergo est non inhæreo, in omnibus tribus ergo agendum est, ut vires augeantur, putredo arceatur, & quæ adhuc futura non avertatur, suppuratio promoveatur & caveatur, ne putridum intret venulas, & totum sanguinem inquinet, ideoque maturantia & suppurantia sunt optima. Si pars gangrænosa facta sit à decubitu, & si escharata, tum scarificatio facienda est nempe partem incide, ne tamen sentiat æger, tum Unguentum Aureum vel Cataplasma applico, & si tum altero die incipiat liquor effluere, hoc notat naturam triumphare, nam aliter illa eschara vasa supposita suffocat, quod scarificatione tum cavetur, hocque modo gangræna non amplius proserpit.

§. 446. Ars in eo hæret, ut suppuratio fiat, & ut ulterior gangræna prohibeatur, & eschara emolliatur, tumque fit pulchra separatio, quæretis autem forsan, an gangræna semper suppurando separari debeat? Imo, nisi cultro fiat, etiam ipsa caustica non agunt sine suppuratione, si verò Medici hoc scirent, tum partem gangrænosam non ita exsiccarent; verum Chirurgi suppurationem adeo metuunt.

Scarificatio. Chirurgus bene facit, quando incidit escharam ad vivum ferè usque, quod est inventum veterum, qui tamen hanc operationem semper adhibere nolebant, sed dicunt, si crusta tam dura, tum redde perspirabile per

incisionem partis mortuæ fere usque ad sanam; crudeliter verò agit Chirurgus, si partem vivam incidit, ergo scarificatio fiat, ut partes inferiores non confundantur in suo liquido proprio, illa scarificatio tum facit, ut suffocata contusio, vasa comprimens, nec interim coctionem, nec contritum vasorum permittens auferatur; si magno vulneri imponatur ferrum, hocque instrumento pars fortiter alligetur, tum omnia comprimuntur, quod non curabile est, nisi pressio tollatur; hinc in hoc casu eschara etiam est incidenda, ne pars supposita nimis comprimatur.

Serpentis. Est violenta vis partium vivarum contra mortuas.

Abscessus. Quia partes perspirare possunt; hinc non integrè suffocantur, sed suppurantur.

Separantur. Si vasa libertatem nacifcantur, tum semper elevant escharam, fitque febris, quæ si forsan non sit sat fortis, tum augere debemus, sed hoc raro accidit nisi in senio, aliter sæpius nimium motum sedare quam augere debemus, motus verò in parte fit per ea, quæ in paragrapho subsequenti describuntur.

§ 447. Ut revocemus calorem in parte, non tantum sufficit corpus solum implere, sed ad margines cucurbitis, hirudinibus & similibus attrahentibus applicatis facimus, ut præcisè ad gangrænosum locum determinetur motus, & hoc faciendum, quando vis vitæ languet, si verò demum adsit inflammatio; hinc hæc nocent. Idem facere possumus per Emplastra Emollientia, ut faciebant Veteres per hirudines.

§ 448. Vidi plerosque recentiones Chirurgos

gos ſcribentes, poſt incifam eſcharam balſama ſpirituoſa ut ſpiritum Camphoræ, Tincturas Aloës & Mirrhæ eſſe applicanda, quæ omnia iterum novam ſcruſtam faciunt, verum Veteres noluerunt putrefactionem, ſed ſuppurationem & ſeparationem promovere; hinc ſeparatio non eſt putrefactio; hic ergo 1. putredo eſt inhibenda, ne pars abeat in alcalinum volatile acre liquamentum, 2. facienda eſchara tam mollis, ut mucus. Hic verò nonnulli ad putredinem arcendam adhibent ſpiritum ſalis ammoniaci, ſpiritum urinæ, cornu cervi, alii verò herbas putredini oppoſitas, vel ſimilia ut Maſtichen, Myrrham & Aloën, ſed Veterum potius emollientia acida vel aceſcentia hic adhibenda ſunt, ut decocta farinoſa, ut ex ſecale, hordeo, Avena, Milio, quæ ſunt emollientiſſima, vel flores Verbaſci, Althææ, Papaveris Rheados, folia Abſynthii, Violarum, Mercurialis, ex his cum lacte dulci pultem coquebant veteres & cum paululo olei raparum vel lini faciebant Cataplaſma optimum; hæc non putrefaciunt, ſed potius aceſcunt, ſuntque mirè emollientia, ſi per noctes atque dies tepidè applicata teneantur, verum ſimul putredini eſt reſiſtendum, hinc præſcribi poteſt Unguentum Aureum v: g. ad partes decem, Unguentum Ægyptiacum ad partem unam Miſce, addatur vel Unguentum Baſilicum vel parum Therebinthinæ, hoc ſimul acidum continet, & præſervat partem à putredine.

449. Habeo enim per experimenta fideliſſima, quod aliquando pars gangrænoſa ſit relinquenda imprimis cum non admodum ſit vehemens, ſub illa enim tunc optimè fit ſuppuratio, & illi flocci gangrænoſi non ſemper

ſunt auferendi; hinc eſchara non eſt auferenda, ſed id, quod valde liberum eſt, auferri poteſt, ſi nullus inde dolor oriatur, nam aliter relinquetur, nil faciat mali, meliusque inſerviet pro operculo, quam linteum externè applicatum; Chirurgi ſcarificationes facturi debent habere ſcalpellum ad utrumque latus ſcindens, & fiat inciſio in eſchara ad viva fere uſque, tum fomentum eſt applicandum ex farina ſecali cum lacte recenti cocta addito oleo lini, hoc putredini reſiſtit, & facit cruſtam gangrænoſam inſtar muci mollem, ſi verò flocculi mucoſi mortui hæreant in parte inciſa, hæc forcipe ſunt auferenda, ſi dolor non ſentiatur, aliter partes ſunt vivæ, quæ ſunt relinquendæ; ſi partes ſint pendulæ, abſcindi poſſunt, ſed inde non credi debet meliorem futuram curationem.

§ 450. Dixi ad ſeparationem requiri, 1. ut febricula (ſi motus deficiat) incitetur, & inflammatiuncula, ut ſuppuratio ſequatur, 2. ut acria obtundantur, & 3. ut illa eſchara mollis fiat & ſecedat, 4. ut illa materies aliter putrida evadens præcaveatur, ne putreſcat, & à venulis in corpus abſorbeatur; hæc eſt doctrina Hippocratica, pars, cujus vaſa ſunt fracta, non habet calorem; hinc Cataplaſmatibus calidis huic defectui ſuppleatur, in uno verò hoc cataplaſmate fere omnia quæ huic caſui conducunt, ſumpſi, hinc juxta hoc plures formulas concinnare poteſtis v: g.

℞. Fola recent. Rutæ horteus.
——— ——— Scordii. ana m. ß.
Flor. Melilot.
——— Matricariæ ana ℥ij.

Cum

Cum aq. decoct. vase clauso spatio ¼ horæ admisce

Farin. Avenæ ℥ij.
Ol. lini ℥j.
Spirit. vini Theriacal. ana ℥ß.
Salis marini ʒß.
M. F. Cataplasma.

Si non fuerit bona perspiratio, tum emollientia, lenia sunt optima, ut scordium, quod est optimum perspirabile & Antiphlogisticum medicamentum, cui additur semen lini contusi ad uncias duas vel tres, decoquatur in aqua pura, & addetur paululum saponis veneti, aceti Theriacalis, vel spiritus vini Theriacalis, quo cataplasmate loca gangrænosa obvolvuntur; scordium partem perspirare facit, acetum putrefactionem sistit, semen lini emollit, ne retorrida fiant labia, si partes sint sicca, tum hoc cataplasma prodest, si partes sint humidæ & molles, tum non opus est, hinc in hydropicis, ubi gangræna ad partes non adest, totæ cellulæ subcutaneæ & panniculus adiposus ad duorum digitorum distantiam aqua dilatantur, hinc si in his casibus emollientia applicentur, tum partibus adhuc plus emollitis fit gangræna, ergo ibi cavendus est motus, quia materia non est putrefacienda, quæ postea educi non potest.

§ 451. Nam impedimenta suppurationis & emollitionis à Medico sunt tollenda, aër verò accedens hoc impedit; hinc si Chirurgus certus sit, quod gangræna non proserpat, nec magis augeatur, tum non multum aperire debet, sed si post sex horas à deligatione accedat, tum partem modò movere debet, & videre,

an mala ſigna adſint, an odor cadaveroſus, & ſic per duodecim vel viginti quatuor horas imo plus temporis ſine deligatione relinqui poteſt, aliquando per quatuor dies reliqui omni die bis ægrum viſitando, tum eſt animadvertendum, an calor, pruritus, vel odor cadaveroſus adſit, quod levi elevatione Cataplaſmatis ſubodorari Chirurgus poteſt, ſi nullus adſit odor, tum medicamenta ſunt relinquenda, nam hæc non corrumpuntur.

§ 452. *Contrahi eſchara.* Hoc ita eſt concipiendum, cogitate talis eſt phlegmone, jam cum partes ſanæ inflammatæ ſint, tum adhuc eſt unum corpus, margo incipit in vaſis minimis mori, phlegmone manet in partibus ſanis, ſed mors fieri incipit in ipſa parte, ubi liquor non amplius vadit, tum radii ſe verſus centrum contrahunt, & oritur rima, quæ vi vitæ nempe à contractione fit; hinc illa rima eſt ſemper alba, hinc ſi cinereus circulus oriatur, tum nil eſt metus, eſt tantum limitatio gangrænæ & reptatus, ubi ſiſtitur; ſic quando eſchara in natibus ab incubitu orta curari incipit, tum quotidie minor fit, & contrahitur intra ſe ipſum, hocque eſt bonum ſignum, & ſi fundus tum humectetur, vaſa aſſurgunt, unde eſcharâ humectatâ circulus poſtea albus eſcharam ambiens oritur.

Scarificata pars. Margo eſt primus limes docens ſiſti gangrænam hic margo eſt humida, ſi jam ſcarificatione adhibitâ omnem humorem ab eſchara abluas, & videas humorem prorumpi ab inferioribus, hoc optimum eſt ſignum, & notat gangrænam ſiſti in inferioribns, ſi pars non ſcarificata fuiſſet, tum humor, qui nunc

per

per vaſcula tranſit, ſub eo loco putrefactus vaſa compreſſiſſet.

Margo ſana tumere. Nam limites jam habet gangræna, tum ſequitur ſecundo vel tertio die calor, rubor, pulſus, tum fit ſeparatio, prima ſeparatio à mortuis erat, jam ſe habent ut in vulnere, ergo oritur pus, tum vivum eſt impurum & dicitur ulcus, hoc depuratum vocatur vulnus, quod ſanandum eſt, ut antea dictum fuit.

Vacillare. Hoc digito eſt ſentiendum, eſchara enim non ſemper exſcindendo (nempe ſi magna ſit) nec urendo tolli poteſt, quia hoc eſcharam novam facit, & hinc ſub hac cruſtâ ſeparatio eſt facienda; antequam ſeparatur, idem de cauſticis verum eſt, hinc ſuppuratione ſemper ſeparanda eſt eſchara; ſi hæc ſigna nobis offerantur, tum modo emollientia ſunt applicanda, ſic butyro vel oleo lini eſt inunguenda pars, non verò tum ſpiritus vini Camphorati, Decocta ſcordii, Rutæ, Elixiria ſunt adhibenda, hæc quidem partem ut dixi à putredine præſervent & inſtar mumiæ condiunt, ſed ſuppurationem & ſeparationem prohibent, ſi verò eſchara auferri nequeat, tum pars præſervari non poteſt; hinc gangræna interna eſt lethalis.

§ 453. *Anodyna.* Hæc ſunt egregia veterum inventa, inter hæc optimum eſt Baſilicum vel tetrapharmacum unguentum ſimile, quod non ſolum à colore, ſed etiam virtute aureum dicitur, vel farina avenæ vel ſecalis cum lacte adde butyrum inſulſum, ſal ammoniacus, nam nil requiritur niſi ut omnia emolleſcant, tum ſi hæ applicentur, ſuppuratio fit melior, evitetur verò uſus aromatum nimius & à ſpiri-

tuoſis

tuosis abstinendum est, his quidem putrefactio tollitur, sed suppuratio impeditur; sic enim vidi Medicum juniorem, qui escharam, parvam Mirrhæ, Olibani, per mensem tractaverat, & ille hac ratione fecerat escharam duram instar lapidis, sed Chirurgus bonus accedens imposuit medullam bubulam, nam Medicus à Galenicis medicamentis abhorrebat, sic separatio vel suppuratio successit; Chemici verò peccant, dum perpetuo lixivium cum sale Tartari applicant, sed mica panis cum lacte cocta meliorem habebit successum, quam illa, ergo omnia quæ fibris rigiditatem adferunt sunt vitanda. Optimum digestivum est Therebinthina cum Vitello Ovi vel pauxillum Balsami Arcæi.

Omnia. Spiritus vini, alcohol non conveniunt, licet laudentur à viris in praxi, ut apparet, versatis, *Boyleus* maximè laudat spiritum vini in gangræna, sed *Sydenham* longè melius dixit, spiritum vini in inflammatione primâ esse tolerandum, sed in gangræna esse contra indicationem.

Quies danda. Ne nova fiat inflammatio, jam gangræna deducta est ad naturam ulceris, omne ulcus curatur depurando, detergendo, replendo, exsiccando; verum de his ante egimus; applicantur balsamica si, his non obediatur, tum apponitur Radix Gentianæ vel Aristolochiæ rotundæ tenuissimè incisæ, aut aliquid Mirrhæ, eadem curatio ut in abscessibus.

§ 454. Si pars perfectè conglaciata sit, tum omnis hæc pars infinitis quasi spiculis congelatis penetrata est, hæc directè debent per eandem exire viam, per quam sunt ingressæ, sed si moveantur, tum pars instar muci cadit.

Nive

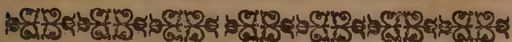
Nive vel aqua, nam nil citius quam aqua congelaſcit, hinc ſpicula frigifica magis trahit, quam humores noſtri; hinc circa partem aqua congelaſcit, & cruſta congelata naſcitur; quæ ſolvi non debet, nam extractis ſpiculis à calore interno. circa partem cruſta liqueſcit, & ſponte decidit, tum in hac cruſta ſpicula hærent, & pars iterum mobilis & ſenſilis erit, ſed tamen adhuc frigida, aqua verò debet eſſe proxima congelationi, hinc ſal ammoniacus vel marinus vel alius ſal eſt addendus, ſi enim ſumatis pomum vel ovum vel carnem, & ſinatis conglaciare, tum immittatur aqua calida, tum caro, pomum & ovum erunt inſtar muci, ſi verò immergatur aquæ frigidæ vel nivi, tum accreſcit glacies juxta latera pomi vel carnis vel ovis, & ſi relinquatur, donec regelaſcant, tum æquè nitida manent, ac ante congelationem erant, hac methodo ſcio corpora in borealibus locis ſub nive diu ſepulta eſſe ſervata, & revixiſſe; frigus enim non eſt abſoluta quies, ſed compoſitum quid, ſi manus ſit conglaciata & mortua, tum nive eſt obruenda, tum nix circa manum congelaſcere incipit, & ſpicula extrahuntur, ſi verò manus ad ignem accedat, tum pars cadit, quia tum per viam rectam ſpiculæ non educuntur, quando ægro ſervato frigus eductum eſt, tum calefacientia & frigida adhibenda ſunt. Hoc malum accidit hominibus, qui in Norwegia & Groenlandia balenis capiendis operam dant, his enim oritur ſpecies ſcorbuti à gelu & gangræneſcunt partes. Hoc concipiendum eſt, quaſi infinitæ aciculæ vel ſpiculæ adigerentur ab aëre in noſtram cutim, ſeſeque fortiter infigerent, & partes ſolidas invicem conjungerent,

gerent, ergo conglaciatio nil aliud eſt, quam converſio fluidi in maſſam duram id eſt ſolidorum cum fluidis conjunctio; hæc dicta conveniunt maximè cum Verulamianis experimentis, majorem motum eſſe hyeme & alcohol in gelu duplo plus exhalare, quam diebus canicularibus, aqua conglaciata eſt levior, & quò glacies levior, eò gelu eſt acrius, tum rimæ à calopodiis ferratis factæ deerunt poſt viginti quatuor horas, & glacies iterum erit polita, ergo non à quiete congelaſcunt partes, ut voluit *Carteſius*, ſed ab inſinuatione corporum acrium, ut clavis ferreus hæret in aſſere, non per quietem ſed per validum motum adactus. Si poculum nive in vaſe majori aqua repletum tempore brumali imponatur, & vas illud aëri frigido exponatur, tum conglaciabitur aqua circa vas nive plenum, & quod mirum erit nix ipſa fundetur in vaſe, certo argumento quod ſpicula congelata nivis, quæ ipſi dant hanc conſiſtentiam, exiverint per parietes vaſis, ubi erat nix & conglaciaverint aquam circumfuſam, hinc idem obtinet in curatione horum morborum ſupradictorum vide *Mariotte*. Poſtea detur homini Theriaca, ut ſudet. Si nivem cum ſae miſtam in aquam demittam, aqua conglaciatur, & nix cum illa ſolvitur; id docet vim elaſticam ſive attrahentem inter nivem, aquam & ſpicula glacialia.

§ 455. Hoc patet ex præcedenti.

§ 456. Si nix non adſit, tum ſtragulo aqua frigida imbuto obvolvantur ægri, donec nulla glacies ſtragulis aderit, tum ægri valde debiles refocillantur, quia gelu nondum eſt reſolutum circa cor, uti loquuntur, tum medici ſaccharo, vino,

vino, cum nuce myriſtica, macis refocillant hocque modo curatur morbus.

Sphacelus.

§ 457. *Sphacelus eſt conditio Phyſica corporis vivi, quando pars aliqua nullam omnino communicationem cum partibus reliquis vivis uti corde, pulmonibus, cerebro, cerebello habet, & hoc pertingit ad oſſa uſque, id eſt tum illa pars non amplius eſt pars corporis*; ergo jure merito auferri debet, hoc fit duplici modo vel per naturam, quæ ſæpe adeo valida eſt, ut illud mortuum à vivo ſeparet, & excutiat, vel lanceolâ Chirurgicâ vel medicamentis cauſticis, quod idem eſt; natura ſæpe mirabilia facit, *Ruyſchius* vidit ad partem gangrænoſam undequaſieri marginem rubram, quæ tandem ſuppurabatur & ſeceſſio fiebat, non tantum cutis, & panniculi adipoſi, ſed etiam muſculorum & lamellarum oſſium, præterea in Noſocomio Amſtelodamenſi talis ſeparatio gangrænæ facta eſt in brachio, quæ penitus ſeparata brachium decidit quaſi mortuum eſſet & porro ſanatum naturæ ope, ſi talis ſeparatio non fiat per naturam, tum Medicus arte hoc tentare debet.

Auferendum. Nam illud ſphacelatum eſt heterogeneum, & nil niſi unionem cum vivo habet, ſed an omnis pars ſit auferenda? ſi fieri poſſit, ſi vires permittant, & ſi non ſit ætas ſenilis, ſed an ſemper cultro fieri debeat? non, ſed natura & ars hic aliquid facit, & quoque

que nonnunquam tota pars non tolli potest, ut si sphacelus sit ad nates, tum tolli nequit, ut talem casum vobis in Nosocomio monstravi.

§ 458. *Affecta.* Pars enim non auferri potest, quæ non ad fundum, vel non in totum corrupta est v: g. si demidia pars brachii sit sphacelata, tum difficilius fit separatio, quam in toto ambitu.

Situm. Loca adsunt, ubi exstirpatio non institui potest, ut circa genas & nates, v: g. ægri ob diuturnitatem morbi diu decumbentes in parte sæpe accipiunt gangrænam in osse coccygis, ita ut cutis panniculus adiposus, musculi, periosteum, necrosi affecta sunt, osse interim abhuc bono, certè hic non potest exstirpatio fieri, ergo bonæ naturæ hoc opus est relinquenquendum, quæ natura omnia corrupta sæpe resolvit, vidi hic in Nisocomio puellam talem necrosin patientem, ita ut ipsæ lamellæ ab osse sacro recesserint, quod tantum fecerat natura, exsurgebant nempe punctula rubra; quæ quasi nebant novam membranam, qua obducebatur os loco periostei, hacque ratione sanata est, licet pars mirè deformata esset, illud enim periosteum omnes cavitates arctissimè obducebat, & præterea inserviebat pro cute, nam reliqua integumenta non recreverant; in summo senio non est tollendus sphacelus, quia cum parva sit circulatio, multum mali ab hoc sphacelo non est timendum, si sphacelus occupet aliquam partem externam v: g. manum vel pedem, nullum est remedium, nisi auferre totam partem.

§ 459. Si videas in loco maculam cæruleam, tum sphacelus ibi est, qui adhuc serpit,

si

si scalpellum intrudatur, nullus inde oritur dolor, hoc vidi in ægro febre anomalâ laborante, qui inde valde hebetatus fuit; hinc cum ad eum accessi, rogavi quamdiu sic jacuerit? respondit per tres vel quatuor horas, tum ad os coccygis respexi, vidique ibi maculam lividam, quæ quidem à præsentibus parvi æstimabatur, sed erat verus sphacelus, nam rarò hoc bene cognoscitur, sed si tale quid videmus, tum nobis est studendum, ut faciamus crenam inter partem mortuam & sanam, ut eschara facta contrahatur ut § 452, dictum est, hocque modo primæ indicationi est satisfactum.

§ 460. Progressum impedire sphacelo, est impedire, ne proserpat, id est ne 1. parietes vicini ab hoc corrupto infecti inflammentur, quæ inflammatio duplici ratione fit, 2. ab effluente sanguine nec potente pertransire, hoc autem impediri nequit, nisi sphacelus tollatur, si ergo conclusum sit, partem perfectè esse mortuam, & ideo esse auferendam, an tum exspectabimus naturam? non, sed si adsit rima in medio apparens inter partem vivam & mortuam, tum natura molitur; hinc juvanda est, si verò nulla talis separatio adsit, tum vivum radicatur in mortuo, & altero die moritur, sicque porro, hinc ilico est videndum, an pars separari possit.

§ 461. *Secando* proximè ad partem vivam fere diversis sectionibus juxta *Veterem Poëtam.*

Immedicabile vulnus ense rescindendus
Ne pars sincera trahatur.

Urendo. Si malum proserpat, est egregius mo-

modus, licet crudelior videatur, ferro candenti usque ad vivum fere inuritur, ut fiat crusta seu eschara, tum partes utrumque summopere contrahuntur, & nil plus constringit quam ustio, hacque ratione fluxus humoris corrupti tollitur, hinc progressus sphaceli impeditur, non sumitur ferrum latum, sed acutum instar cultri, paulo supra utrimque adeo indurescit, ut vitalia ad mortua non amplius ferantur.

Rodendo. Itali ad hanc rem sumpserunt ferrum ignitum; in hunc finem butyrum antimonii laudatur, optimum est, si in oleum conversum sit, aliter nimis est crassum, bis vel ter liquescat, tum manet, ut oleum, hocque paulo supra sanam partem ducitur linea, quæ postea sistit communicationem, quia crusta induratur intermedia, ut sphacelus siccus non progrediatur, sed adhuc est humidus.

§ 462. *Progressus est perpetua & successiva partis sanæ cum mortua communicatio & continuitas*, & sic semper reptatus fit corruptionis adscendendo ad vas vivum; hinc ergo progressum impedire est tollere continuitatem inter partem vivam & mortuam.

Uritur semper eo usque, ut ad sanum fere ustio pertingat, hoc quidem videtur crudele, sed tamen requiritur, & nullum dolorem facit, si vivum, ut fieri debet, non attingatur.

Acri lixivio. Ut fit ex calce viva & sale alcalino diluto cum aqua, hoc optimum & efficacissimum est, & facit, ut tota pars escharodes fiat; sed tamen magis amarem lixivium acidum, hinc spiritum nitri applicarem ad fundum seu medium partis sphacelatæ eodem modo, ut ad latera cum butyro antimonii limitem

tem mali annotavi; hæc verò omnia ſemper in parte mortua ſunt applicanda, nam in vivis nil boni faciunt, imo credo Chirurgos non debere unquam cum ſuis corroſivis aliiſque medicamentis dolorem facere, nam hoc faciendo nil proficiunt, ſed ad mortuam partem ſimilia adhibeantur, ut putredo auferatur & arceatur, talia ſunt ſpiritus nitri, ſpiritus vitrioli, ſpiritus ſalis, vinum, ſal tartari v: g. ad dragmam unam diluatur in unciis decem aquæ, tum penicillo calido hoc lixivium intruditur, ſi lixivium fortiſſimum ſumatur, tum uritur pars, ſed cum hoc ſale diluto citior tamen fit ſeparatio. Si gingivæ ſint gangrænoſæ & atræ, tum his ſpiritibus ſunt attingendæ, hæc omnia locum habent, ſi v: g. gangræna ſit ad nates ſeu ad os ſacrum, ubi exſtirpatio fieri non poteſt, tum inciſio eſt facienda fere uſque ad ſanum, & licet etiam pars oſſis ſit ſphacelata, tamen vaſa ſub parte ſphacelata hærentia reſurgunt, ſi verò ſic ad os uſque inciſio facta ſit, & os nigrum appareat, tum applico ſpiritum vini communis, ſed non acida (acida enim hic nocent) cum pulvere Maſtiches, Olibani, Mirrhæ, ſi tum his applicatis pars oſſea incipiat tumere, tum fit exfoliatio, aliter ſcarificatio eſt inſtituenda, vel cuneolo os incidatur prope vivum juxta methodum *Belloſte* hincque poſtea tractetur, ut vulnus cranii iiſdem cum cautelis, ſi verò totum os ſit mortuum, tum nulla ſpes eſt ſeparationis.

Emolliendas. Quod fit partem obliniendo vel cum butyro inſulſo vel Unguento Baſilico, vel Balſamo Arcæi, hæc locum habent, cum videmus cruſtam gangrænoſam cum vivis cohærentem.

§ 463.

§. 463. Si in loco putrido ſphacelato pars incipiat humectari, corrugari, criſpari, contrahi, rimæ inter ſana & mortua fiunt magnæ, albæ, non nigræ nec plumbeæ, non retorridæ, aut ſiccæ, ſed humidæ, ſi pus appareat, & eſchara ſphacelata ſit mobilis, tunc cura peracta eſt, ſphacelus ergo interius incurabilis eſt, nam cruſtam & pus cadunt in corpus. Si talis cruſta non adſit, ſed viva pars eſt perſpicua, tum curatur ut ulcus per ſuppurantia medicamenta. Pars ſphacelata auferenda eſt cum oſſe, nam nudum os cum ſuis vaſis nunquam nutriri poteſt.

§. 464. Hic verò certus eſſe debes de ſphacelo præſente, antequam verò hoc ſcias, tum debes certe cognoſcere nullam eſſe circulationem ad os uſque, hac enim in re falli poſſumus, nam mors partis poteſt eſſe ſat profunde, cum tamen modo panniculus adipoſus ſit infectus, nam hæc membrana mirè increſcere poteſt, ſic enim ſæpe Chirurgi cultro explorantes quam profundè mors ſit, ubi ad tendines perveniunt, fere convulſiones faciunt; hinc hic cautè procedendum eſt, & credo neminem medicorum eſſe, qui hoc negare poſſit, nam ſi pars exſtirpari poſſit vitâ manente, tum eſt exſtirpanda, quod fit vel à naturâ vel arte; natura longum tempus requirit, & periculum facit, ne totus homo moriatur; ars verò cito tollit.

Una cum oſſe. Omne enim os vaſis, integumentis & muſculis nudatum eſt, hinc nullo modo inſervit, non enim magis fulcrum eſſe poteſt pro ſuſtentanda parte, hinc os non eſt excoriandum vel deglubendum, ſed totum auferendum. An verò illa exſtirpatio ſemper eſt facienda?

facienda? Non ſemper, nempe ſi corpus ſenile & debile, tum pars non auferenda eſt, ſed tum illa, quæ mumialem & condiendi vim habent, ſunt apponenda, ut ſpiritus vini, alcohol cum aceto, aloë Myrrha ſic tale exemplum Hagæ-Comitum contigit, & ſimile in *Ephemeridibus naturæ curioſis* narratur, erat mulier ſenex, quæ incidit in ſphacelum femoris & exſtirpatio jam erat concluſa, ſed Medici prudentes videntes ægram non diu ſupervicturam, reliquerunt operationem, tum ad præſervandam putredinem applicuerunt condientia cum Antiſepticis ut Mirrham, Aloëm, Salem & Spirituoſos, hocque modo impediveverunt, ne proſerperet ſphacelus, tum parte exſiccatâ inter vivam & mortuam partem fiebat vinculum, hacque ratione putrefactio fuit impedita, nam non ſat virium habebat ad ſuppurationem, ſicque margine exſiccata vixit adhuc per duos annos, hoc ſola natura cum his medicamentis fecerat, verum ſi vis vitæ fuiſſet ſat magna, tum ſuppuratio & ſeparatio fuiſſet facta totius partis mortuæ, tam mollis quam duræ, ne medium oſſis, quod eſt ſolidiſſimum, excipio; hinc ergo ubi natura eſt debilis, ibi potius exſpectemus, & medicamenta putredinem inhibentia applicemus, ſed ſi cito malum proſerpat, & vis vitæ major adſit, tum ilico exſtirpatio eſt inſtituenda, ſi poſſibilis ſit.

§. 465. *Exſtirpatio eſt partis vivæ à mortuâ integra ſeparatio per artem*; hæc fit variis modis; nonnulli ligando hoc tentarunt, & ſi tibia eſſet exſtirpanda, fecerunt ligaturam ad genu, ut nutrimentum hujus partis tolleretur; damnoſa hæc eſt praxis, nam hoſtem intra propria

 manica

manica coërcent, quod ſupra ligaturam eſt; morietur, ut & partes vivæ turpiſſimo eventu intra paucos menſes, nec exuſtio non eſt bona, in crudebilibus operationibus debemus eſſe prudentes, & devinare, quid ſit futurum; ergo per ferrum exſtirpatio eſt optima, hæc in variis locis varia eſt, novimus quod acinacibus digitos amputent in bello Chirurgi, nec multum damni ſequatur; hinc in partibus ubi commodè fieri poteſt, concedendum ſupra lignum durum, nec nimis rigidum (belgicè *een Slagters blok*) imponitur cuneus, forti malleo præciditur pars, neque magna operatione opus eſt; ita fit in *Metacarpo*, hinc ſæpe una pars tantum exſtirpanda eſt, ſic contigit hac in urbe, medium os metacarpi tantum ſphacelatum fuiſſe factum; tum inſtrumentum ſit tale quod ſolum id capere poſſit bene diductis aliis digitis vel oſſibus & valido ictu è loco intermedio exciditur, fitque ictu oculi vix ſentiente ægro; ſtatim poſtquam operatio eſt facta, balſamica & nervis amica ſunt imponenda, aliter hic tota manus exſtirpanda eſt, quod valde eſſet ingratum.

§. 466. *Eget.* Nam ſi dictam methodum per cuneum & malleum hic ſequeremur, tum os finderetur & oriretur majus malum; ſi exterioribus artubus ablatis videamus tolli poſſe incommodum à ſphacelo futurum ſalvâ interim vitâ, tum exſtirpatio eſt inſtituenda, & hæc operatio proprie exſtirpatio dicitur; hinc ergo hic in concilio venit, an pars ſit auferenda nec ne? Ut verò ad hoc reſpondeatur, inquirendum eſt, an æger ſe melius haberet, ſi exſtirparetur, ſi hæc tum ita inveniamus, ut parte ablata diutius & melius vivere poſſit, tum operatio eſt inſtituenda,

tuenda, si verò corpus debile atrophycum vel hydropicum, tum ab operatione desistendum est.

§. 467. Si ergo de hac re conveniat, quod exstirpatio sit instituenda, tum quæstio oritur de loco, ubi est facienda, hoc his canonibus definitur.

1. Quia est substantia vitalis.

2. Nam si margo mortua maneret, tum non juvaret exstirpatio; hinc omne mortuum semel simul & citissimè est auferendum, sic *Dionysius* narrat de Rege Galliæ Ludovico XIV, cui quædam pars exstirpanda erat, eum dixisse se semel pati velle, sed non bis.

3. *Usus.* Quidquid in digitis, carpo, metacarpo, tarso, metatarso, humeris, femore conservari potest, illud semper habebit usum, sed hoc non de tibia verum est, quia si quid remaneat, hoc retrorsum incurvari debet, & ligneus pes sub genu poni; hinc sub genu est exstirpandum, si accidat viro generoso se contudisse pedem, ut hinc exstirpatio conclusa esset, is dixit Chirurgo, ut faceret, quid vellet, si modò commodissime inniti posset, Chirurgus verò prope tarsum exstirpationem instituit; hinc pedem retrorsum gerere debuit æger, ideo ille huic rei pertæsus novam exstirpationem subiit, sub genu, ubi tum commodissimè fit loripes.

§. 468. Si exstirpatio in brachio, aliave parte sit instituenda, separatio fiet semper in parte sana, quæ ægræ proxima, multi Chirurgi contra egerunt in mortuo ob metum doloris & hæmorrhagiæ; postea pars diu tecta debet manere ob hæmorrhagiam & recrudescentiam metuendam. Verum si fiat exstirpatio quatuor digitis sub junctura genu inventum est instrumentum, ut in Anglia hodie optime fabrican-

tur, quod pedem bonum fingeret, & fungeretur officio bonæ tibiæ, totoque crure eo usque ablato, brevi commodius applicatur instrumentum, quo fulcitur, hinc fit facilitas, ut sat facile incedit, ubi paululum modo assuetus est æger. Chirurgi castrenses Viris primi generis & ordinis tibiam fere totam reliquerunt, quia non erat infecta, sed præ tædio debuerunt illi ægri diu pati sibi auferre eam partem; nam musculi gastrocnemii non extendunt crus, sed firmant musculos subjectos & sunt loco tertii ossis firmantis Astragulum & totum crus, hoc enim sine tendine Achillis (qui est tendo eorum musculorum) dirigi nequit & retroflectitur, hinc si non secetur supra genu, tum pars fit rigida & retroflexa, quia tota vis musculorum Gastrocnemiorum perit; vide de his *Hildanum*, *Paræum*, & famosissimos Chirurgos.

§. 469. 1. Medicus præsens debet curari, ut omnia instrumenta & totus apparatus præsentia sint, tum Medicus & Chirurgus se invicem amicè rogare debent, si hoc vel illud accidat, quid tum faciendum sit; hic verò non nimis est festinandum, sed omnia requisita hic adesse debent, sic apud Chirurgos practicos est regula, omnia nempe quibus indigebo, & omne quod primò indigebo, ponatur supremo loco, & quod ultimo egebo, loco ultimo ponatur, sic primò viri fortes & constantes requiruntur, ligatura constringens, retrotrahens & reparans, dein instrumenta secantia, intersecantia, & serratim secantia, dein pulveres stiptici, & arteriarum ligatura vel ferramenta, quibus inustio fiat, pro ut quis methodum eligit, & quia ligaturam sanguini superinducere debent, hinc vesica adesse debet, sed hæc ponatur

natur in infimo loco; poftea debemus certi effe quod Chirurgus hanc operationem fæpius fecerit, nam novus nauclerus non bene gubernat navim, deinde quod non fit pufillanimus, ut *Ravio* contigit, ubi Chirurgus prima incifione facta in animi deliquium cadebat, & *Ravius* ilico operationem fufcipiens perfecit; verum fi hoc alii Medico contigeret, ille manum operi adhibere non poffet, hinc peffimum effet, 1. vafa venofa nil damni dant fed arteriofa, hinc Medico eft cognofcendum, ubi arteriæ decurrunt, fic in humero circa fuperiora & circa flexuram cubiti arteria nuda locatur, folitaria arteria ligatur fub poplite, ibique fplenia pyramidalia fub poplite inter chordas à tendinibus mufculorum factas ponenda, & tunc ligatura *Tourniquet* gallus eft applicanda, quæ adeo adftringi poteft, ut nil plus effluat, quam Medicus velit, nifi quod hæret infra ligaturam & fupra locum exftirpandum, hoc fit per illud inftrumentum, fic fi ad carpum fit, tum ibi ad arteriam ponatur papyrus paulo manducatus, & dein paulo latior, fic ut ad fuperiora fit latiffimus, tum fupponatur fplenium vel compreffa, & fimplici ligatura obvolvatur, cui immittatur baculus, & fic pars baculum rotando conftringatur prout lubet, unde nil fanguinis nifi infra ligaturam effluit, fi nunc circa genu, vel paulo inferius fub poplite exftirpatio fit facienda, tum ponantur ibi fimiles compreffæ pyramidales, & fortiffimè intorqueatur baculus, hacque ratione adeo comprimere poteris, ut non plus liquidi exeat quam velis; *Celeberrimus Chirurgus Petit* adhuc aliud inftrumentum excogitavit, ut videre eft *in Actis Parifinis*, fed dicta Methodus commodior &

ſimplicior eſſe videtur. Nonnulli ut *Horatius Augenius* cultro candenti partem deſcindere ſuadent, ut arteriæ & reliquæ ſimul conſolidentur, id verò crudele eſſe videtur, nec adeo facilè & accuratè dirigitur, quam quidem imaginatur, præterea ferro candefacto pars non bene diſcinditur, tandem eſcharâ delapsâ ſubitò conſolidatio eſt ſublata; hinc illa methodus non valet.

2. Quò pars deſcindenda magis dehiſcat, eò facilior eſt ſectio, & melius partes recedere poſſunt, ſic pars ſana ſurſum trahatur, altera deorſum, *Hildanus* ad hoc excogitavit ceraceam quaſi manicam, quæ per fibulas adſtringi & remitti poſſet, eſtque bona, quia id manibus difficulter fit vide *Hildanum de Sphacelo*.

3. Contigit ſæpe ægros conſenſu dato crediſſe ſe ſatis fortes eſſe & noluiſſe firmari, ſed dolore & crudeli ſpectaculo territos ſe moviſſe de loco; hinc poſtquam dedit voluntatem ſuam, æger eſt firmandus, ne ſe noceat.

4. Sic ſi ſcindatur brachium ad humerum, tum debet incurvum manere uti eſt in ſtatu naturali; ergo æger decumbens eſſe poteſt in latus. *Verulamius* notat omnes articulos in ſomno in angulos eſſe flexos; hinc crus non in lineâ rectâ poſitum eſt exſtirpandum, ſed paulo retrorſum flectendum, tum enim naturalis eſt flexus, & pars ſibi commiſſa poſtea æquabiliter trahit, ergo membrum ponendum eſt in eo ſtatu, qui forent, ſi nulli muſculi agerentur.

5. Melius eſt, infelicia tempora tranſigere dormiendo vel hebetando, hinc grana duo vel tria opii vel guttas aliquot Tincturæ opii dentur.

§. 470.

§. 470. 1. Culter sit acutissimus, ita ut novacula certet; sit fortis, ne dissiliat ad os; sit curvus oppositus rotunditati partis exstirpandæ; hinc diversitas est in infante vel adulto in eadem parte & variis partibus requiritur; in dorso sit obtusus, ne frangatur vel flectatur, & Chirurgus caveat, ne ipse adigendo vulneretur, tunc enim actum est de facilitate curæ; sit benè temperatus, non nimis fragilis, ubi applicatio facta est uno ipso momento quo incipis, adigendus est ad os usque, sic multum de crudelitate tollitur, ubi semper adhæret; æque fortiter premat Chirurgus, donec acies cultri hæreat ad os, ergo culter debet esse maximè acutus, aliter obtunditur hoc adactu; hinc antequam operationi adhibeatur culter, debet Chirurgus eum exploravisse ad lignum durum cinctum corio rigido, & oportet, ut possit hoc lignum scindere sine hebetudine aciei cultri, hocque modo Chirurgus suam manum assuescere debet; si crus exstirpandum, debet Chirurgus se collocare inter duo crura ægri.

2. Si ergo unicum os modo esset exstirpandum, tum nulla alia Methodus requireretur, sed si duo ossa sint exstirpanda, tum inter os hærent musculi & vasa, tum intrudatur culter ab utroque latere scindens bistorium dictus, hocque cultro secetur inter musculum & os, hoc quoque una vice fieri potest, si culter intrusus elevetur & semel deprimatur; omnia exactissimè sunt descindenda, nam si aliqua fibra tantum relinquatur, ea secando tracta maximum dolorem creat; hinc ne capilli crassities integris partibus remaneat.

3. Aliter exterior pars nempe cutis sursum trahitur, & interiora deorsum premuntur, sic

ut sæpe vulnus coiret, & serra benè transadigi non posset, hoc verò distractione cavetur.

4. Serra sit tensa per arcum chalibeum suppositum, ut firmetur serra, quia lamina serræ valde subtilis esse debet.

Perpendiculari. Si obliquè hoc fiat, tum ilico impeditur operatio, & Chirurgus procedere non potest, nam obliquitas serræ impedit, tum dicunt Chirurgi belgicè *het klemd*, hinc prima crena perpendiculariter est facienda, hac enim factâ reliqua sponte sequuntur.

Dissectione. Plerumque faciunt Chirurgi, ut serra utrumque os tangat; ita ut tenuius prius descissum sit, sic & in brachio fieri potest priori methodo & fere sine ulla differentia, sed in crure alia est res, ubi fibula prius serra est separanda, dein tibia, aliter si prius tibia separetur, tum vix pes retineri potest; quin fibula in varia fragmenta diffringatur.

5. *Meatus.* Ne aperturæ compressio fiat & actio impediatur; hic verò metus est hæmorrhagiæ in juvene & plethorico, sed multo minor hujus metus est in debili, ex succo inertique sene, ergo sub ipso loco exstirpationis hypomochlion vel manus ponenda est, vel os à ministris sic est incurvandum, ut sursum ad crenam à serrâ factam gibbum formet, ut liber sit serræ meatus, aliter si hoc non fiat, tum ad inferiora à vi serræ impressa gibbum formatur, & tota operatio procedi nequit, nam tum serra nulla vi agi potest. Jam intelleximus artem, quam Chirurgi in exstirpandis extremis artubus adhibent, verum hic nova est inventio, de quâ non novi quempiam unquam cogitasse ante *Petrum Adrianum Verduyn*, ille occupatissimus & exercitatissimus Amstelodamensis Chi-

Chirurgus obſervavit, partem ablati muſculi temporalis repoſitam recreſcere, ſi verò paulo modo ſit avulſa, ille ergo cum in tot exſtirpationibus viderat, quod ſi pes modo eſſet ſphacelatus, tum tota fere tibia uſque ad diſtantiam quatuor vel quinque digitorum infra articulum ſub genu eſſet auferenda, excogitavit novam methodum, qua in re ipſi jam præluderat *van Solingen*, cujus operationes Chirurgicæ adeo famoſæ & bonæ ſunt; hic verò explicabo differentiam inter hanc operationem & priorem; ſi v: g. pes paulo ſupra articulum ſit ſphacelatum, tum ad diſtantiam duorum vel trium digitorum ſuperius in vivo fit operatio, primo partem abſcindunt uſque ad os, & quoque ſurſum longitudinaliter fit ſectio, tum caro ibi pendula hæret, & illa caro applicata concreſcit cum oſſe & carne, nam tum ex hac parte pendula circumapplicata facit quaſi emplaſtrum; quid verò cenſendum de hac opinione? Hic quatuor lucrantur, 1. cutis manet retrotracta, 2. muſculi retinent æquipondium, 3. ille ſic parcit corpori vivo, 4. ſuper quæ excellit, quod pes loricatus ſic æque bene retineat flexuram ac antea in ſanitate; ille Clariſſimus Chirurgus hac ratione multos ægros curavit, ego hanc rem ſedulo inquiſivi, vidique in hac operatione terribilia oriri ſymptomata & incredibiles tumores, quia pars carnis oſſi applicata putreſcit, quæ putredo quidem ſeparatur ſuppurando; verùm ſi Chirurgus hoc non noverit, tum putaret novum eſſe ſphacelum, & novam denuo exſtirpationem inſtituendam eſſe cenſeret, nam tum caro inflexa ad decuplum plus intumeſcit, ſed tamen ſeparatione bonâ factâ callus ſatis bonus & mollis naſcitur; ve-

rum tamen credo hanc operationem non fieri posse nisi à Chirurgo experto, Galli & Britanni quoque scripserunt se hanc methodum tentasse & bonam invenisse legite *libellum hujus Petri Adriani Verduyn de nova artuum curatione.* In corporibus lue Venerea, Scorbuto & Rachitide laborantibus ossa tam mollia sunt, ut præcedens methodus non possit in omnibus adhiberi, sed tantum os scindendum est.

§. 471. Primarium symptoma est Hæmorrhagia arteriarum, venæ verò hic in considerationem non veniunt, quia nil adferunt nisi quod habent, & si venæ aut parvæ arteriæ facile propriâ contractione; aut vitriolo aliove pulvere adstringente, nec cum magno dolore sistantur; hæc hæmorrhagia raro magna in operatione illius *Verduyn* fit, quia pars retroflexa comprimit arterias; aliter verò hæmorrhagiæ est prospiciendum, nam contingit aliquando *Parisiis* in hospitali in exstirpatione Instrumentum *Tourniquet* fregisse, unde ille æger procul dubio periisset, nisi adfuisset *Chirurgus Regius in Anatomicis Versatissimus Marechal* dictus, qui illico arteriam compressit sub poplite.

Ilico sistenda. Nam aliter vasa dilatantur, primo si requiratur, venæ sectio est instituenda, quod melius est, quam si æger per locum truncatum sanguinis fluxus patiatur; Methodi sistendi sanguinem sunt hæ, Amstelodamenses Chirurgi præparant de lycoperdo vel crepitu lupi orbiculos & primò faciunt parvum orbiculum, dein majorem & majorem, ita ut ex fragmentis successivis annularibus forment conum &c. tum exstirpationi facta, vident, ubi sanguis effundatur, & trudunt eo loci hunc conum, tum farina volatili molendinæ superspersa,

ſperſa ligatura conſtringunt, hanc tutiſſimam eſſe methodum dicunt, ſed tamen non audent huic confidere, niſi per tres dies & noctes apponant ſervum, qui una manu ſemper tenet arteriam ſub poplite compreſſam, & manu altera intrudit, vel intruſum & applicatum tenet lycoperdon extremitati arteriæ, aliter abluitur.

1. Optima & tutiſſima methodus eſt hæc, extirpatione factâ *Tourniquet* paulo eſt ſolvendum, ut ſanguis effluat, & tum obſervandum, ubi ſanguis effluit, & ibi tanaculo arreptam materiam cum carne filo conſtringunt, & ſupra fili circumductionem acu pertundunt partem, ſicque firmant ligaturam, quam tutiſſimè hoc toties repetendum, quoties arteriæ magnæ adſunt ſemper ſolvendo *Tourniquet*, & invento loco iterum adſtringendo ſic acquieſcere poſſumus, & nil mali inde oritur, imo vix inde dolor ſentitur, hæc methodus debetur *Ambroſio Paræo*, ille enim ſumit tenaculum ex duabus lamellis chalybeis ſat tenaciter hærentibus, & tum operatione factâ ſtatim hoc tenaculo arripit arteriam una cum carne, & tum illud annulum, quod ad tenaculum hæret ſurſum ducit, & ſupra tenaculum ligaturam faciens tenaculo protrudit in arteriam, ſicque eam conſtringit, ſimulque arteriam perforat ope acus ſemel vel bis, ita ut ligatura vel funis per eam ducta maneat, fune relicto nil effluit, tunc apponuntur reliqua, ſic certi ſunt poſtea quoque nil effluere poſſe, hæc verò operatio unum incommodum habet, nempe, quod arteria ſemper ſe retrotrahat, ita ut ſæpe arteria non poſſit arripi; hinc ad hoc incommodum ſupplendum ultimo excogitaverunt duæ

acus incurvæ bene præparatæ, & sumunt filamentum cera obductum, tum vident, ubi arteria in parte truncata hæreat, quod est, ubi est copiosissimus sanguinis effluxus, tum ibi per carnem & integumenta acum sat profundè intrudunt ab inferioribus sursum, & ope alterius acus à superioribus deorsum, sicque in medio arteriam & carnem interceptam firmiter ligant, & hæc methodus mihi videtur optima; licet Chirurgi Amstelodamenses dicant suam methodum ipsis nunquam fefellisse, mihi tamen videtur quid incommodi vel periculi sub esse, cum noctes atque dies servum ægro apponant, verum quidem est, quod lycoperdum vel vitriolum hæmorrhagiam sistat, sed si paulo ab arteria secedat, tum sanguis ex hac arteria profluens hoc abluit.

Infixum. Hoc est faciendum, quando vas deprehendi nequit, accidit enim aliquando, ut arteria citius se retrotrahat, quam Chirurgus eam advertere possit, & eam constringere filo per medium ejus corpus.

Hæc est methodus Veterum, hi exstirpatione peractâ comburebant partem vivam truncatam, sed tum quarto die escharæ à cauterio factæ separatio fiebat; si arteriæ sint parvæ & instrumenta debita non adsint, tum methodus est instituenda, aliter non.

3. Galli parvum nodum Vitrioli instar ciceris in formam sphænoideam formarunt eodem modo, ut de lycoperdo dixi nempe conum formando, & tum unicuique nodo involvunt gossypeo (belgicè *cattoen*) hacque ratione quoque conum formant, verum globos sphæricos ab unâ parte faciunt planos, tum certi sunt Hæmorrhagiam non futuram, si hoc bene appli-

plicatum teneatur, ſed tamen ſervus Chirurgi eodem modo ut prius per tres quatuorve dies ægro adeſſe debet ad comprimendum conum illum vitrioli, & arteriam ſub poplite comprimendam; de his vide *Dionyſium in libro ſæpius citato.*

7. Somnus eſt conciliandus, aliter nimis dolent ægri, & corpus in quiete tenere non poſſunt, inde difficilis cura.

Victus non ſit acer, non pinguis, non facile putreſcens, non durus, non difficilis in coctu, ſed tenuis, hinc victus præſcribatur ex cibus non moventibus, non vinis, non aromatibus, ab omnibus animi affectibus eſt abſtinendus æger, Diæta ſit valde tenera, quia viſcera antea ſolebant parare nutrimentum pro corpore integro, jam verò tantum de corpore ablatum eſt, hinc non tantum chyli requiritur ad illud corpus nutridum, huic rei maxime eſt attendendum, ne ægri fiant vel plethorici vel apoplectici. Si æger fuerit plethoricus paulo ante deligationem, tum venæ ſectio eſt inſtituenda, ut præcaveatur nimia hæmorrhagia.

§ 472. Si vaſa ſic coiverint, ut non amplius ſtillent ſanguinem, ab omni margine adnaſcitur non ſtatim vera cutis, ſed quid cuti ſimile, & ſenſim accreſcit, & ſponte obducit totum os, ſi adſit luxuries, tum optimum eſt, ſi imprimis paululum uratur. Os in medio trunci exſtirpati hærens habet plerumque medullam, & lamellas exteriores corruptas; hinc cavenda facilè eſt caries, ſi Maſtiche in farinam tenuiſſimam contrita & cum pauxillo ſpiritu vini ſubacta, qua plumaceolum humectatur, applicetur oſſi, unde non putreſcit, nec corrumpitur, ſed facilis fit exfoliatio.

§ 473. Si nullus ſit metus Hæmotrhagiæ, tum bona digeſtiva, carnem facientia, cicatricem mollem reddentia & tollentia ſunt applicanda.

§ 474. Ratio clàra eſt, quia viſcera chylopæa & hæmatopæa manent, & tantum quantum ante adhuc conficiunt ſanguinem, unde tales ſunt maximè ſalaces, quia ſanguis ad partes ferri aſſuetus nunc refluit pro majori parte ad veſiculas ſeminales; apud Romanos obſervatum eſt milites in bello truncatos plures procreare liberos. Tale exemplum hic in Bataviâ habuimus in homine. qui in nave à Bombarda utroque crure fuit ſpoliatus, ille poſtea curatus, cum prius macilentus fuerit, jam verò obeſus multoque in libidinem ſalacior eſt factus, verum ſi tandem plethora nimium abundare incipiat, tum fiunt vomitus mictus ſanguinei, Apoplexiæ, hinc ſanguis aliquoties eſt mittendus, donec vaſa aſſueta ſint tantæ copiæ liquidorum; hinc victus ſit tenuis, non ſemper fiat miſſio ſanguinis, ſed tantum per annum ſemel vel bis.

§ 475. Hinc Artifices varias excogitarunt machinas, ut ablata manu machinulas ferreas, quæ manica obducta videntur manus, ita ut moverint fingentes tendines muſculorum; hi etiam invenerunt pedem formæ humanæ ſimilem, cui homo inniti poſſet, quia dum pedem movet, flectet genu, & homo ſemper impingit in proprios articulos; hinc hic aliquid eſt difficultatis, ut commodius ambulent, quod fit baculo ad inferiora acuto, tunc progrediuntur extravertendo deſcribentes circulum vel ut jocabundi loquuntur galli per parentheſin. Tota ars hic conſiſtit, ut inſtru-

menta

menta sint satis alta, ut homo illa instrumenta brachiis axillisque dirigere possit, uti & instrumenta ad pedes apposita. De Machinis optimè scripsit *Aquapendens in Chirurgiâ suâ*, ibi habet armaturam totius corporis per bracteas ferreas; hæ figuræ sunt nobilis pretii, nec sine labore inventæ, hinc semper hic consulantur in tali casu; *Guiljemeaux & Uffenbachius in Thesauro Chirurgico* sunt optimi in hisce casibus.

De Combustione.

§ 476. *Ignis ardens* sic voco vivam flammam.

Latens sic voco aquam & oleum fervidum vel ebulliens vel nondum ad rubedinem ignitum.

Destructio oritur à gradu intermedio inter calorem sani & aquæ ebullientis, hic est primus gradus destructivus, & quò gradus excedet, eò magis agit, imo in aqua ebulliente caro ab osse cadit, sed hoc multo citius in vivo corpore fieret, ubi adhuc noster vitalis calor accedit; dicunt verò in combustione à ferro ignito vel fluente quid maligni hærere, sed nil subest nisi, quod aqua sit gravius, hinc ignem diutius retinens magis adhæreat; omnis ignis hæret seu in elementali, ut in foco villettiano & schirnausiano habetur, seu hæret in quodam corpore, & in utroque casu idem facit; verum multi Auctores crediderunt hic aliquid absconditi & maligni subesse, sed ferrum, nisi plus caleat quam aqua ex fonte hausta, tum non com-

bure

buret partes, at sola combustio ab igne præsente & modò à solâ ignis copiâ determinatur, verum quidem est, quod focus eò diutius manet in corpore, quò corpus est densius, sic Aurum diutius ignem retinet quam ferrum, quod verò oleum ebulliens longè fortius agat ac aqua ebulliens, id dependet ab ignis copiâ nam tanto plus ignis ardentis requiritur ad ebullitionem olei quam aquæ, quanto oleum magis ignitum & fervidum est aqua, nam in oleo ebullienti quidem metalla ut stannum & plumbum fundi possunt; hæc est ratio, quare multi Auctores oleo malignam vim tribuerint, sed agit modo quatenus purissimum ignem continet, & quatenus magis partibus adhæret quam aqua.

Extravasatio. Nam per ignem summum omne oleosum inflammatur, terra & aqua rarescunt, hinc vascula rumpuntur, quia materia non exit.

Causa est solus ignis.

Durationis. Si subito ignis accedat, & subito recedat, tum pars non multum inuritur; hinc possumus per maximam flammam manus movere sine combustione, sed ignem foci villettiani schirrenhausiani ferre non possumus.

Partis affectæ. Ubi callus hæret, ibi ignis ferri potest, sed ad pulpam apicis digitorum à momento ignis maximus fit dolor.

§ 477. Si enim primo è longinquo apponas parti sanæ ignem, ita ut pars inflammetur, primò leniter & gratè pruriet, si tum propinquius ponas, dolet idque magis quò appropinquas, tum fit bulla, si adhuc propinquius fit echara, & si tandem adhuc propinquius, tum tota pars gangrænescit & emoritur, sic à gradu in-

inflammationis blandæ usque in sphacelum ignis agere potest, ergo de omnibus his actum est.

§ 478. *Diagnosis* Si combustio sit lenis ab aquâ fervidâ subito præterlapsâ, & cutis integra, rubor, dolor, calor non magnus, hinc sine suppuratione facilè curabitur vel sponte, vel ad ignem parte apposita, vel cum spiritu vini; si pars retenta fuerit in aquâ fervidâ gangrænam ferè usque, tum non ita cito restituitur, sed post longum tempus ad suppurationem perducitur; si bulla fiat sine suppuratione, tum facilè prædicitur curatio, sed magnus dolor ob nervea loca sub bullis, si bulla sit rupta & appareat nigredo, gangræna est pessima, longa cura, nec facilis & mala cicatrix prædicitur; scio multos jactare se magnas ustiones ad bonam cicatricem reducere posse; sed hæc vana sunt, in parvis in me ipso expertus concedo, non verò in magnis; hinc Chirurgus peritus statim id monebit, si id non faciat, tum turpitudo relicta ei facilè imputabitur, nec ille multum in his casibus plerumque inibit gratiam; si cutis sit ablata, expetitur plus quam ars efficere potest; cuticula splendens tenuis & semi-lucens semper perfectè restituitur, sed cutis est nimis artificiosæ figuræ quam ut restituetur sine vitio, si suppuratio sit profunda raro ab inferiori parte renascitur tantum, ut vacuum reduci possit, difficillimè verò in senibus, cum muliere octogenariâ sæpe animi deliquio & convulsiones possa, caderet in ignem & per totum latus usta nigra & inflammata esset, postquam educta ex igne ad se redibat, vidimus accuratè hæc omnia observata, nempe quod simplex inflammatio facilè curaretur; ubi bulla erat rupta, quod unguento Diapompholigos fie-

fieret cicatrix; sed quod ubi eschara erat, gangræna fieret.

§ 479. Si levis sit inflammatio, curatur facilè; si jam bulla adsit, tum non curatur nisi suppuratione; sed eschara hæc quoque tolli nequit, nisi sub ea fiat suppuratio, hacque ratione eschara separatur, si verò tota pars sit exsiccata, arida & usque ad os mortua, tum non nisi exstirpatione tollitur, hinc in omnibus eadem requiruntur, ac in inflammatione ejusque exitu, quod quoque animadverti legendo tractatus *Fabricii Hildani veri occupatissimi & candidissimi de Inflammatione, Suppuratione, Gangræna & Sphacelo* & tandem quoque de Combustione sed ubi priora legeram, vidi tractatum de Combustione non opus fuisse ut enim curatur Erysipelas, sic quoque levis combustio curatur, quod imprimis peragitur applicando unguentum Populeum, Emplastrum Oxycroceum cum saccharo Saturni; multi Auctores jactant se combustionem sanare posse sine cicatrice, sed tum modò intelligunt levem combustionem, quam aqua lithargyrii curare possunt, si verò magna sit, bullæ adsint, & cutis cinerea nigra appareat, tum separatio vel supparatio est promovenda, unde Epidermis postea recrescit, & albedo stricta manet, si verò jam bulla sit facta, tum idem est faciendum; si crusta adsit gangrænosa, tum hæc modo suppuratione est tollenda; si adsit sphacelus, tum exstirpatio requiritur; hinc in his casibus nullum est remedium specificum, alter adhibet flores cerevisiæ, alter saponem nigrum, alter unguentum ustorium (belgicè *brandzalf*) quod idem est, si modo hi Chirurgi advertant gradus, cum cura hic longè varia sit.

§. 480.

§. 480. Si v: g. ad hominem cadentem in ignem fervidam advocer, tum Chirurgum præsentem rogo, an pars non erit déformata, & an resolutio sit futura, hanc resolutionem futuram promittere possumus, si pars adhuc integra sit, si figura non multum mutata, si non in bullas assurrexerit, si color ruber & dolor subtilis adsit, si cutis mota nullum signum det Epidermidem esse separatam, sed adhuc cum cutis ubique cohærere, & si dein signa externæ inflammationis adsint, tum tento resolutionem, & si corpus sit plethoricum, tum Missio sanguinis est instituenda, & danda quoque medicamenta Antiphlogistica, emollientia, ut infusa Ciani, Althææ, Sambuci, Verbasci cum aqua, deinde adde Rob Sambucinum, tum simul ægro levis victus est assumendus; parti verò affectæ assumentur diaphoretica, laxantia & putredini resistentia; hinc obliniatur Unguento populeo, seu Nutrito, & sic curatio peragitur; alii verò solum vinum gallicum, in quo sal dissolutus est, applicant, alii Emplastrum Diapompholigos, sic ut res hic consistat in procuranda resolutione, si verò parva bulla facta sit, tum hac apertâ subjacent nervi tunicis exuti; hinc valdè dolent, ideo tum potius bulla clausa relinquitur, ut materia absorbeatur.

Igne. Si qui sint, qui se facile comburunt, certe sunt Chemici, sed hi ex tempore curare norunt; hi enim partem proprius igni admovent, ita ut dolor ab igne modo in loco ambustionis, non verò in parte sanâ sentiatur, tumque tamdiu attenuatur & igni appropinquatur, donec pars sana æquè ab ignis vi afficiatur ac mortua.

Totus

Totus qui expedit iter, à putredine servat, laxat & emollit; sumatur æqualis copia aquæ lactis ebutyrati, hæc omnia spiritu vini misceantur, quæ applicata optime sanant, vide *Materiam Medicam* sumatur vel lac virginis vel acetum Lythargirii cum aquâ & vino mistum, vel urina recens, vel unguentum Lythargirii. Pro Cataplasmate inservit pauxillum seminis lini, bulborum liliorum alborum, pauxillum aquæ, ultimo addatur parum spiritus vini Theriacalis similisve; Hic tantum conveniet spiritus vini, non in aliis occasionibus, hoc moneo, ut caveatur à *Sydenhamo in ultimo tractatu paulo ante mortem edito*, vult ibi ab inferioribus probare exemplo & hoc sine discrimine, sed pessimè facit, ubi malum est emolliendum.

§. 481. Gangræna futura scitur. α. Si bulla adsit; β. si cutis sit crispata & contracta; γ. si pars incipiat dura apparere, tum esto certi, quod panniculus adiposus eo usque sit corrosus, ut perspirabilis non amplius sit, tum resolutio tibi erit impossibilis, & quoque separatio, nisi promovendo suppurationem; an verò hic quandoque nil tentandum? Imo, si in facie vel in partibus, ubi deformatio timetur, tum missio sanguinis est instituenda, Diæta tenuissima, & medicamenta Antiphlogistica sunt adhibenda, hacque ratione prospere resolutio fit, ut in me ipso experui, nam magnam ustionem acceperam à machinâ papinianâ, quæ sic valde ignea dissiliebat in manum meam, & sic aqua in eâ contenta vi sursum in faciem meam cecidit, ita ut uno momento cæcus factus fuerim, sed adhuc menti bene compos dixi Chirurgo, ut sanguinem mitteret ad animi

de-

deliquium usque, dein sumpsi Purgans Antiphlogisticum, & Unguento Nutrito partes oblinire jussi, & modo pro victu aquam hordei cum paulo lactis & macilento jure carnium sumpsi, & Missione sanguinis repetitâ & alvi subductione octavo die iterum in publicum prodii. Parvam puellam, quæ in ignem facie ceciderat, curavi Venæ Sectione (licet parentes detrectarent in tali puellâ tenellâ Missionem sanguinis permittere) sed tum semper vires vitæ sunt minuendæ, ita ut nulla suppuratio fieri possit, hic enim maximum incommodum habemus à viribus vitæ & nervis fibrisque irritatis. Si stillet liquorem ex parvis bullis, semper quid gangrænosi adest, si externa tangantur, nec æger sentiat, aut dicat se sentire saltem quasi per supposita stragula, si color sit cineritius, fuscus, certa est gangræna & curanda, ut talis inflammatio; hinc ægris & amicis prædicimus diuturnam curam & mansuram cicatricem.

§. 482. Gangrænosum separari non potest sine suppuratione, hinc agenda sunt, quæ ante monui, 1. perscindenda est pars usque ad initia sani, 2. lavanda fotu, qui putridum consumit & emollit, cum aquâ & spiritu vini, tunc apponitur Cataplasma supperans, laudatur farina lini, nam est blandissima puls, huicque decocto addatur pauxillum butyri insulsi, tunc optime emollit, si eschara vacillet, tunc bona est spes, & curo ut vulnus balsamo aliquo, si quid adhuc adhæreat, digestivis tollitur. Si cellulosa membrana fuerit consumta ab igne, ibi recrescere non poterit, sed cutis subsidens se applicabit tendinibus subjectis, ibique fiet fovea seu cicatrix, quæ nullatenus vitari potest.

test. Quidquid hanc crustam gangrænosam externè emollit, & quidquid internè vasa laxat, hoc faciet separationem & curationem.

§. 483 Si magna vel profunda ustio non sit facta, fit bona cicatrix, si profunda non item. Combustio exedit pinguedinem & cutim, sed tum cuticula adnascitur musculis, deformata sunt solida, & tensa albedo in hoc loco nascitur; hinc semper ut hoc caveatur, emollientia, non verò adstringentia vel exsiccantia sunt applicanda, quæ emollientia faciunt ut natura quodammodo amissi defectui suppleat; hinc observandum est, quod monent *Hildanus Charriere* & alii locum semper esse emolliendum, ut vasorum fiat textura; ergo conveniunt fomenta ex farina lini, floribus Meliloti, Sambuci, Unguentum Basiliconis, quod ultimum optimum est emolliens. Cicatrix ex combustione est politissimè resplendens candidi coloris, & dein non fere perspirat, hinc locus cicatrisatus nunquam sudat, non habet pilos, sed est tantum confusa vasorum compages in cicatrice; ad pulchram cicatricem procurandam 1. cavendum est, ne exsiccatio fiat inter curandum, 2. ne fiat suppuratio magna, nam nullum est remedium circa cicatrices, nisi hæc duo inter curandum simul fiant.

Scirrhus.

§. 484. Hic morbus non modo Chirurgicam pertractationem, sed etiam maximè medicam contemplationem requirit, quia in mor-

bis

bis Chronicis ex decem ægris fere novem ab hac causa laborent, & hinc est, quod sæpe Medici morbum Chronicum curare non possunt, sic v: g. sunt multæ species Icteri in quibus æger flavet per totum corpus, urina est flavescens, & dolor in pericardiis & imprimis in hypochondrio dextro observatur, & febrem hecticam quotidie habet, tunc sæpe Medicus, quidquid facit, sanare nequit hunc morbum, quia scirrhus hærebat in hepate, ut ex dissectis cadaveribus patuit, tum malum non pendet à vasis nec ab humoribus, sed à scirrho, idem quoque in pulmonibus & liene observatur, Medici *Scirrhum definiunt*, nempe *quod sit tumor præternaturalis*, *durus*, *scaber*, *non dolens in loco glandulæ*, hacque ratione bene ab alio glandulæ morbo nempe glandulæ phlegmone distinguitur, nam ibi dolor adest, uti & inflammatio, nam glandulæ tumore inflammatorio laborare possunt, qui non est scirrhus.

Durus est, ut vix scindi possit.

Scaber id est scabrities prærupta, scrupea, aspera.

In glandula, nam nunquam carnem scirrhosam factam observatum est.

Causa quæ est? Diu ad hoc negotium cogitatus credidi, quod omnis glandula nobis cognita habeat folliculos cavos, qui folliculi extra vasa & circulationem positi sunt, nam novistis, quod arteriæ disponantur supra folliculos & tandem in iis hiant, hinc tale cavum est extra circulationem & vasa; hinc cum materia in eam secreta durescere incipiat, tum subtile exhalat & crassius remanet; hinc medicamenta modo in vasis agentia eo pervenire non possunt, inde calculus in vesica solvi non

non poteſt, quia medicamenta eo non pertingunt, ſic etiam liquor perſpirabilis partim hæret in glandulis, ibique inſpiſſari poteſt, ergo pro cauſa habet omne id, quod inſpiſſat ſeu ſerum coagulat. Lac in uberibus naturaliter depoſitum inde in ductus galactophoros fertur & tandem per papillas educitur, ſi verò ibi inter ductus galoctophoros & papillas obſtaculum hæreat, tum omne craſſum manet, tenuius ſerumque per papillas exſugitur vel exſtillat, manetque craſſus caſeus, & qui eo durior & craſſior, quo magis ſerum exſtillans exhalavit, nam notum eſt ſanguinem conſtare ſero & liquore rubro, ut hodie in chemicis exhibui, ſi verò hæc materies ſero craſſior, ibi ſtagnat, hæret extra vaſa, & hac ratione ſcirrhus generatur. Medici verò hodierni plerique imprimis, qui Philoſophiæ & præprimis Chemiæ indulgent, nimis putant, quod in tali caſu loco affecto alcohol, ſpiritus carminativi & ſimilia ad reſolvendam materiam ſunt applicanda, ſed hodie in ipſis chemicis operationibus clarè contrarium obſervavimus, ubi alcohol ſero admiſtus ilico coagulabatur, ſic per vitriolum; ſi ergo ad glandulas vel in loco glanduloſo talis obſtructio & materiæ aggregatio ſint, tum noviſtis facilè hic ſcirrhum futurum, ſi verò Medicus in tali inflammatione adhibeat alcohol, tum ſuppurationem quidem prohibet, ſed ſcirrhum facit, verum ſuppuratio hic unica erat ſanatio, hinc clarè videtis, quam malè hoc ſit factum. Siccatio à calore corporis in ſtagnante humore liquidori ablato, reliquum quaſi concreſcere facit, ut ſanguis in cupella ſupra ignem dureſcit, ſiccatur, non verò putreſcit vel dividitur vel materia manet dura & aſpe-

aſpera, ergo vel à coagulo vel ab inſpiſſatione vel à difflatione liquidiſſimi ſcirrhus oritur. His ergo intellectis quæritur quid ſit morbi ſedes? omnis glandula folliculum habeñs, nam hi glandularum folliculi comprimi poſſunt, & ſic materia in his comprimitur & quò fortior compreſſio, eò materia contenta fit durior, quò plures folliculi comprimuntur, eò tumor fit craſſior & pejor, nam peſſimus eſt ſcirrhus in glandulis maximis, hac ratione fieri poteſt ſcirrhus in glandulis ſex ſalivalibus, in glandula ad Thyroideam cartilaginem, in glandula Thymi ad æſophagum poſitam, in corpore glanduloſo mammarum, licet diſputetur, an mammæ ſint glandulæ, quidquid ſit, habet ductus galactophoros, qui à lacte 'caſeeſcente obſtrui poſſunt. In pancreate verò frequentiſſime ſit, hoc quoque in viro ultimo diſſecto ſcirrhoſum inveni, in glandulis vagis, quæ etiam circa ciſternam magnâ copiâ ſunt collectæ, circa veſiculas ſeminales, & circa teſtes & ſcrotum, & in inguinibus, ut etiam in tonſillis, quæ ſæpe ſcirrheſcunt, quia ſimili ſtructurâ glandularum ſunt factæ, in omnibus his locis ſæpe ſcirrhus obſervatur, ſed quia viſcera quoque ſecundum *Malpighium* ſunt ſtructuræ glanduloſæ ſcirrheſcere quoque poſſunt. Sic totum hepar & lien ſcirrhoſa fuerunt inventa, ſæpe quoque in labiis ſcirrhus naſcitur, nam ibi hærent tubercula cava ſeu granula à nemine huc uſque deſcripta, quæ quidem ſentiri poſſunt, ſi inter mordendum labium inferius talis granula ſeu glandula dentibus comprimatur, tunc hæc inflammata quandoque ſcirrheſcit, & ſi negligatur, quandoque adeo cancreſcit; ut aliquando totum labium ſcirrhoſum evadat,

 acci-

accidit enim ſæpe, ut ibi naſcantur parvi cancri, quod eſt malum contagioſum, & infectio fit, quando quis bibit in po‘ulo alterius hoc morbo affecti, tum verò curatio facilè fit conſumptâ hac parte cancrosâ cum lapide vitrioli. Maximè verò notandum tale quid quoque fieri in morbo quod dicitur oculus Elephantinus, ubi oculus cum dolore intolerabili ex orbita protrahitur, hoc malum ſedem habet in glandula lacrymali (quæ, uti notum eſt, materiam lacrymarum ſecernit) quæ tunc ſcirrhoſa & tumèns facta oculum extrorſum trudit. Tale exemplum notat *Fabricius Hildanus* in prima ſua obſervatione, cui ſimile vidi in clytoris uxoris, quæ mox poſtea ſuo magno bono per mortem à ſuis crudeliſſimis miſeriis liberata fuit. Dein quoque Ovarium & Uterus mulierum ſæpe varicoſa fiunt, tunc folliculi incipiunt ſcirrheſcere, quia hi folliculi muco diſtenti comprimuntur, hi aliter fluxum rheumaticum uteri faciunt, quam *Charletonus* ſolus benè deſcripſit, eſtque inſtar muci narium, ſi ergo hæ venæ varicoſæ fiant & ſanguine comprimantur, tum fit ſcirrhus, dein cancer qui vaſa ſanguinea uteri erodit, & ſic mulieres Hæmorrhagiæ moriuntur; in naribus, membranâ ſchneiderianâ vel mucosâ ſeu olfactoriâ ab uſu dicta, & velo palatino inſpiſſatur mucus, unde fit excreſcentia mucoſa; in mammis & ſub axillis &c. frequentiſſimè fit ſcirrhus ab motum lentiorem & ſitum; ſi mulier laboret ſcirrho mammarum & causâ internâ, tunc etiam ſcirrhum geſtet in utero, raro enim contrarium obtinet, nam mammæ & uterus habent in ſe magnam afficinitatem. Quando oriuntur ſtrumæ ſub maxillis aut ad parotides,

tum

tum ſcirrhoſæ & ſtrumoſæ inveniuntur glandulæ meſenterii, quibus ſcirrhoſis factis advertitur etiam cæteras glandulas eſſe ſcirrho affectas uti & pancreas. In his omnibus locis dictis plerumque & magis quam in aliis ſcirrhus fit. Cauſa verò remota ſcirrhi ex dictis patet, nempe materia craſſeſcens faciens ſcirrhum.

§ 485. *Inflammatio.* Cum enim parietes horum folliculorum arteriis conſtent, ipſique folliculi humorem ſuum ab arteriis accipiant, hinc ſi hæ arteriæ inflammentur, tum novum liquidum folliculis non ſuppeditant, ergo materies in folliculis ſecreta ibi ſtagnat & liquidiſſimum exhalet, ſic quoque videmus in naribus, in quibus materia tenuis ſecernitur, ſed ſi ibi per aliquot horas hæreat, tum per aëris acceſſum inſpiſſatur, fitque mucus tenax, ſic quoque ſemen in teſtibus, ubi primo ſecernitur, non eſt adeo tenax, ſed poſtea ſtagnando incraſſatur, hacque ratione materia in folliculis depoſita ſtagnans magis magiſque inſpiſſatur, hinc inflammatio ſcirrhum procreare poteſt.

Lac ab omnibus alcalinis ad ignem coagulatur & ab acidis in frigore ipſo & nonnullis ſalibus. Si lac caſeoſum ſit factum, & non inflammatio nec ſuppuratio bene ſuccedat, tum fit ſcirrhus, nam lac ſtagnans ſemper inſpiſſatur, lenteſcit, & caſeoſum fit coagulum, quod ſemper oritur à lacte, à quo ſerum ſeceſſit, quis enim crederet quod caſeus (belgicè *comine-kaas*) imprimis dictus, qui ſi per annum ſervetur, fiat adeo durus, ut vix ſcindi poſſit, cum tamen ex ſolo lacte componatur, eodem modo etiam lac in mammis inſpiſſari poteſt; quod eo facilius fit, quia lac

hæret in tubis in medio latis, in fine angustis vide *Nuckium.* Lac non hæret intra arterias; sed intra tubulos galactophoros *demonstrante Ruyschio.*

Durescens. Nam lac durum fieri potest, licet non caseescat.

Coagulatum. Tum morbus est levissimus.

Contusio frangit vasa minima, hinc in folliculis hærens liquor comprimitur, nec novo liquore secreto diluitur; hinc à nulla causa citius & magis fit scirrhus quam à contusione.

Attritus. Vesalius, Columbus aliique habuerunt occasionem aperiendi corpora scortorum, in quibus vagina penitus scirrhosa erat facta ab attritu, sic quoque docet crista Galli, qui est excrescentia scirrhosa ex intestino recto, extrorsum, ut apud citatos Auctores legere est.

Anthrax est, si pars subcutanea ilico ita indurescat, ut nec suppurari nec gangrænescere possit, ut sit quasi sphacelus topicus & pars affecta tota una vice excidit sine suppuratione (ut belgæ dicant *de pestkool is uytgevallen*) si verò Anthrax in loco glanduloso oriatur, & materia sit lentior, tum fit scirrhus, ergo fit Anthrax, si in glandulâ materiâ crassâ stagnante liquidissima pars expellitur, & si Medicus tum applicet talia? quæ partem durescere faciunt, tum ilico scirrhus ex anthrace in glandulâ nata oritur.

Bubones sunt maligni tumores circa inguina; hi sunt triplices 1. sunt bubones non maligni, qui oriuntur sæpe eo tempore, ubi adolescens ad pubertatem accedit, 2. sunt bubones critici semi-pestilentiales vel pestilentiales, id fit, si febris

febris peſtilentialis materiam ad glandulam ilico deponit; 3. ſunt bubones à lue Venerea, cum verò tales mihi ſæpe videre contigerunt, hinc dicere poſſum, quod glandula nunquam citius ſcirrheſcat, quàm à lue venerea, ſi verò tum aquæ Theriacales vel Theriaca vel ſimiles aquæ exſiccantes applicentur, tum ilico fit ſcirrhus, ſi verò emollientia vel ſuppurantia applicentur, tum curatur æger & contagium educitur, raro tamen poſtea perfectè mollis glandula iterum redditur; hinc annotandum eſt, quod ſi peccatum fuerit admiſſum horum malorum nec ad ſuppurationem perfectam fuerunt deducti bubones ſed nimis cito clauſi, tum ſcirrheſcunt; & dein ſæpius cancreſcunt, quod plerumque contingit in curatione bubonum venereorum, cum feſtinantes Chirurgi nimis cito claudunt.

Ulcus eſt ſolutio continui in parte molli, ubi parietes ſic conſtitutæ ſunt, ut nil niſi pus vel ichorem vel ſaniem generent, ſi tum huic ulceri applicentur exſiccantia, tum ſcirrheſcit, fitque aſperitas ſcrupea præerupta, licet tum Empyrici dicant ſe curaſſe partem, ſed minime verum eſt, nam ſic ſcirrhum induxerunt; ergo ulcus fit, ſi nimis cito aër admittatur, vel adſtringentia applicentur, ſic quoque in internis obtinet, nam ſi v: g. quis à Peripneumoniâ ſuppurationem pulmonis accipiat, & paulo levatus ilico ad priſtinam vivendi conſuetudinem redeat, & omnes glandulæ non ſuppuratæ vel reſolutæ ſint, tum fit ſcirrhus.

Materies atrabiliaris. Eſt conditio ſanguinis, ubi oleum craſſiſſimum & fæx terreſtris plus remanet quam à bono ſanguine, ut in Chemiâ demonſtravi, ſi ergo talis homo penitus

atrabiliarius ſanguinem ſtagnantem habet, tum magnus eſt ſcirrhi metus; ſic melancholici ut plurimum in loco habent ſcirrhum hærentem, & ſic inter centum mulieres melancholicas fere nonaginta novem inveniuntur ſcirrho laborare. Veteres vocarunt atram bilem, ubi diffiato blandiſſimo & fluidiſſimo, reliquum craſſum, terreſtre viſcoſum oleum remanſit; ſi hinc bilis ſic excocta occupaverit glandulas, tunc hæ ab hac materiâ obſtipantur, materia lapideſcens ſemper hæret in omni corpore, ut *Helmontius* bene *in tractatu de Lithiaſi* annotavit, nam omnis urina ſemper intra viginti quatuor horas intra corpus in matula munda generat plus minuſve calculorum, hinc ſi ſtagnet in hepate, glandulares veſiculas obſtipat.

Ceſſante menſtruo. Quando mulieribus intra quadrageſimum & quinquageſimum annum deficiunt menſtrua, tum *nonante Hippocrate* fiunt ſcirrhi & cancri in mammis & utero, ut verò ſi his mulieribus in mamma fuerit antea ſcirrhus factus à quadam contuſione huc uſque ut plurimum facilè fertur, ſed ſimulac devenerit mulier ad illam ætatem, tum ſcirrhus ille incipit ſe manifeſtare & cancreſcere.

Hæmorrhoidali fluxu. Nam veteres putarunt hunc ſanguinem maximè eſſe atrabiliarium; hinc hoc fluxu deſinente putarunt ſcirrhum naſci, quod non ita abſurdum videtur, nam ſi ſanguis huc derivatus non magis excerni poſſit, tum tenuiſſimum diſſipatur & avolat, & hic ſanguis vel ad venam portarum vel ad venam azugos (quam nonnulli dicunt etiam deorſum pergere) derivatur, tum ſanguis hoc craſſo non ita impropriè atrabiliario dicendo ſanguine inficitur, qui ad varia loca glanduloſa depoſitus

tus ſcirrhum generat, quod utroque ſexui contingere poteſt.

Lapideſcens. Non enim dubito materiam adeſſe in corpore, unde lapides creſcere poſſint, vidi ſub linguâ ex ductu glandulæ ſublinguali lapidem fuiſſe excretum, ſic quoque in pulmonibus & excreatione deponitur, ſic etiam in inteſtinis, & per alvum ſecedit, ſic etiam in Hepate, Uretheribus, Renibus, veſicâ, ſi ergo calculus hæc loca occupet, pondere ſuo comprimens ſcirrhum facit, qui eſt ſcirrhus peſſimus.

Auſtera. Licet rarò & multo rarius, quam vulgò creditur inde ſcirrhi oriantur.

Gypſea. Nam ſæpe in corpore generatur concretum gypſum ſeu genus ſemi-calcis, quod tam facilè exſiccatur, nam hoc videmus in muco narium, qui ſi per duas horas hæſit in naribus inſtar corii durus evadit, cum tamen ſub liquoris ſat tenuis formâ ſecretus fuerit, an non ergo ſimilis materia poſſit præbere materiam ad gypſum in corpore generandum ſic mihi videtur.

Vita triſtis. Scirrhoſas plerumque reddit glandulas, hinc triſtes plerumque habent ſcirrhos in Pancreate, Hepate vel Meſenterio, unde dependent anxietates, quas melancholici ſentiunt in hypochondriis, quia ſanguis propter ſcirrhoſas glandulas circulare bene non poteſt, unde turbantur omnes functiones à viſceribus dependentes. Deinde *demonſtrante ſanctorio* nil magis perſpirationem inhibet quam triſtitia & melancholia.

Victus durus eſt caro fumo & ſale indurata, piſces exſiccati, farina non fermentata, fabæ, piſaque cruda *obſervante Hippocrate*; hinc peti-

tur ratio, quare infantibus rusticorum plerumque durus abdominis tumor oritur, quia hortos frequentantes austera & cruda edunt.

Hæreditaria labes. Hoc semper observatur, sic novi in hac urbe familiam, in qua omnes certa ætate scirrhum accipiunt, & hoc malum ab ovo parenti liberis est communicatum, uti & familiam, ubi omnes certâ ætate icterum accipiunt, & sic orto postea hydrope moriuntur. Novi etiam aliam familiam, ubi omnes primo satis faceti, sed certâ ætate in melancholiam incidunt.

Nunc cognoscitur scirrhi definitio locus & unde oriatur.

§ 486. Effectus scirrhi hic describitur.

Male sic vidi parotidem scirrhosam factam ad magnitudinem capitis excrevisse & protuberasse, unde omnia vicina erant compressa, *Harvæus* quoque duo exempla narrat, ubi in altero ad arteriam & in altero ad venam cruralem scirrhum natum refert, unde his vasis compressis malum ab horum compressu se multum extendit.

Suppurationes, Hæ non fiunt in ipso scirrho, sed in confinio, ut anthrax excidit, tum scirrhus.

Gangrænæ fiunt, si pars in suppurationem abire non possit, & motus tamen adsit magnus.

Paralyses quando scirrhi comprimunt nervos & præsertim scirrhi ad gangliones positi, unde oriuntur sæpius morbi, quorum causa latet, deinde potest fieri paralysis ab extensione scirrhi, ut videmus in extensione parotidum vide *Severinum de Abscessum naturâ.*

Atrophia oritur, si nervi & arteriæ comprimantur

muntur. *Sphacelus*, si pars nutriri nequit, notabile est exemplum apud *Harvæum* hominis, cui in femore, tibia & pede omnia hæc phænomena sunt observata, medicamentis nullo effectu applicatis mortuus est, in aperto cadavere inventa est glandula lumbaris scirrhosa facta arteriam Iliacam comprimens.

Sterilitatem. Harvæus de Generatione animalium docet se inquisivisse sedulo in omnes causas fæcunditatis & sterilitatis in brutis & hominibus & invenisse fere semper scirrhum in arteriis tubis falloppianis aliave parte generationis uti & *Mauriceaux in Observationibus* animadvertit steriles mulieres fere semper laborasse scirrho in utero.

Partus difficilis fit à scirrho posito circa os uteri, vel in vagina, qui scirrhus aditum intercipit juxta *Mauriceau*.

Volvulum voco, si ingesta per os post factam chylopoiesin vel cruda evomuntur, quia deorsum ire non possit, quod fit, quia aditus est interceptus; glandulæ intestinales se ita aliquando expandunt, ut impediunt chyli transitum, unde chylosæ materiei & fæcum regurgitatio oritur, tum omnes illi ægri sunt famelici, & nil per alvum deponunt, hacque ratione tribus aut quatuor diebus fament, dolent, & revomunt chylosam materiam subtercoream; hisce bene intellectis raro vel nunquam si scirrhus adsit, falli potestis. Puer patrem Chalopodiis ferratis obviam euns, valde defatigatus, sudansque à patre in vehiculo belgicè *narreslee* fuit receptus, in quo subitò refrigefactus post hoc tempus semper languebat; & per tres dies cibos avidè sumens quarto die omnia evomebat, unde tandem mortuus est, cadavere aperto in-

veni omnia inteſtina tenuia ad colon uſque duodecuplo ampliora quam naturaliter, & in colo erat tumor ſcirrhoſus, & ſub hoc loco inteſtina inſtar vermicularis proceſſus erant, quod etiam vidi in ſimili caſu, ubi atrociſſimi aderant dolores, ad partem inteſtinorum tenuium nigros cancros, qui tumore ſuo tranſitum præcluſerant, hic morbus nempe Volvulus niſi fiat ab inflammatione vel conſtrictione in Hernia, ſemper à glandulis ſcirrhoſis redditis oritur, rariſſimè aliquid in cavo inteſtinorum hæret, quod Volvulum facit.

§. 487. Oritur hic ſcirrhi præſentis cognitio.

Cauſa ſi nempe præceſſerit ſcirrhi expoſita cauſa, hinc ſi præceſſerit inflammatio, quæ nec verſa in ſuppurationem, nec gangrænam nec ſphacelum interim tamen non reſoluta, & ſi quidem hoc fuerit in loco glanduloſo & imprimis ubi glandula conglomerata locatur, ut etiam imprimis ſi deprehendamus ibi medicamenta eſſe applicata, quæ ſcirrhum faciunt, id eſt medicamenta exſiccantia calida, ſi tum ſimul temperies atrabiliaria accedat id eſt terreſtris oleoſa, vel penitus terreſtris ſeu melancholica.

Cauſa Scirrhi erat contuſio, ſi talis fiat circa loca glanduloſa, & ſi tum ſimul temperies accedat terreſtris.

Effectu ſi v: g. videam in loco vaſa varicoſa, quæ antea erant libera (niſi id fiat à geſtatione fœtus in utero) tum certus ſum ſcirrhum hærere in hoc corpore, quia venæ rarò varicoſæ fiunt, tum concludimus ſcirrhum in hoc corpore latere, ſicque hic effectus ſcirrhi eſt ſignum præſentis; hacque ratione ſcirrhus pul-

pulmonis tussim, palpitationes cordis, Dyspneam, Asthma parit, & omnes boni effectus à pulmone pendentes depravantur, sic si concretio gypsea in ultimis bronchiis, ut folliculi hi smegma fundentes obstruantur, tum æquè verus scirrhus nascitur. Si lien scirrhosus sit factus, tum hepar caret effectu lienis; hinc primò mictus perpetuus oritur & pronitas magna in Venerem, sputatio frequentissima, simulque tensio hypochondrii dextri, unde Icterus, Hydrops & mors; si Hepar scirrhosum fiat, ilico eadem oriuntur.

Phænomenis. Ubi tumor glandulosus, durus, indolens & scaber adest, ibi loci hæret scirrhus, sic si quis habeat tumorem, sic ad mammas est aliquid speciale, si hæc pars sit dura & indolens, tum est scirrhosa, si tumor sit sub ventriculo & alvus dura & obstinata, tum scio esse in pancreate, cujus officium est diluere; hinc si pancreas scirrhosum sit, tum siccitas magna sentitur in intestinis, & scirrhus glandulas ipsas mesenterii inficit; si hepar induréscat, tum fæces pallidæ & flavedo in toto corpore docent scirrhum in hepate; in utero facit sterilitatem & retinet fluxum menstruum, hocque modo sæpe per compressionem vasorum varicosorum hæmorrhagia lethalis nascitur; erat vir quidam qui corpore in Ephippium incurrerat ad cordis scrobiculum circiter sub cartilagine Xiphoideâ, unde hæmorrhagiâ natâ & adstringentibus à Medicis propinatis, totâ vitâ languebat, & post mortem in illo cadavere aperto pars hepatis scirrhosa fuit inventa.

Loca. Nempe glanduloso imprimis glandularum conglomeratarum.

Temperie. Homines qui habent ſigna melancholicæ temperiei, quæ ſigna in phiſiologicis explicantur, nempe ſi color pallidus plumbeus in corpore & facie, ſi pulſus lentus debilis, ſed tamen æquabilis, ſi affectus animi non facilè varient, ſi conſtans ſit ad quodcunque propoſitum, tum concludimus illum hominem facilè ſcirrho affici poſſe; imprimis ſi cauſæ præceſſerint. Verum ſi internè ſcirrhus hæreat, quomodo cognoſcitur? ſi v: g. ſcirrhoſum factum ſit pancreas? dictum eſt ſcirrhi cauſam eſſe internam vel externam, externa eſt contuſio, ut oritur, ſi ictus vel lapſus ſub ſterno fiat ingens, tum utcunque pancreas contuſionem accipit, hepar enim ſub coſtis ſatis eſt reconditum, ſi tum inflammatio ſequatur & non reſolvatur ſcirrhum præſentem, ſed præterea hoc maximè ſcitur ex effectu, ſi nempe homo eo loci pondere gravetur & ſimul alvus dura & ſicca eſt, quia ſuccus pancreaticus aliter multum facit ad dilutionem.

§ 488. *Eventus* vel quod ſcirrhus ſit manſurus qualis eſt, vel quod augebitur vel degenerabit in ſpeciem cancri.

Durationem. Si ſcirrhus in ſano & non in corpore temperiei terreſtris hæreat, tum diu tolerari poteſt, ſi verò corpus melancholicum & vita adhuc ſatis fortis ſuperſit, tum cito pergit, ſi diatheſis inflammatoria adſit, tum facilè inflammatur, fitque cancer.

Innocui. Niſi quod impediant functionem partis ſcirrhoſæ. Omnis ſcirrhus hæret extra vaſa, hinc eſt ut corpus heterogeneum, & ſi non nimis urgeatur, diu tolerari poteſt, ſi verò vaſa poſita extra ſcirrhum inflammentur, tum ſcirrhus non mutatur, ſed vis vitæ in eum im-

impellens agit, ſed tamen adhuc vaſa per ſcirrhum mittuntur, ut adhuc quidem cum vitali parte habeat communicationem, & non plane mortua ſit, ut in ſphacelo contingere diximus, hinc dolor nunquam eſt in ſcirrho, ſed ad ſuperficiem ſcirrhi in vicinis, unde vaſa quaſi ad lapidem aſperum ponuntur; ergo ſcirrhus in homine lento vix quid mali parit, ſed motu malignus fit; hinc in hoc caſu eſt cavendum à ſpirituoſis, ut ſpiritu vini, & animi affectibus ſimilibuſve, tum ſcirrhus non nocebit.

§ 489. Nam vix vitari poſſumus, quin non aliquando inflammetur, vix enim vitam adeo debilem & moderatam ſemper conſervare poſſumus & ſic inflammationem prohibere & hinc ſemper metus eſt, ne cancer generetur. In prognoſi ſcirrhorum ſemper eſt cogitandum, an cauſæ vitari poſſint, quibus ſcirrhus tranſire deberet in cancrum; hinc quando Medicus ſuper hac re conſulitur, conſiderari debet, num mulieres, quæ cancrum in mamma geſtant, motus vehementiores vitare poſſint an non, idque pro conditionibus eorum ac vivendi ratione.

§ 490. *Recens* id eſt qui non ultra menſem duravit, verum longitudo durationis non facilè ſciri poteſt, ſed quò recentior eò tutius medicamenta emollientia applicentur.

Benignus, id eſt ut α. non ſit nimis magnus, β. non nimis durus, γ. non nimis ſcaber, ita ut materia non nimis cretacea ſit, δ. quæ vaſa varicoſa nondum fecit, ε. ſi partibus vivus non annectitur, ſed mobliis eſt, ϑ. ſi nullus dolor adſit nec inflammatio, & ſit in homine boni humoris non atrabiliario, deinde in loco idoneo qui admittit medicamenta.

Euchymum corpus poteſt habere ſcirrhum à causâ externâ, & ab inflammatione male curatâ, tum verò magna ſpes eſt curæ, *corpus* verò *Euchymum dicitur*, *quod laudabiles ſuccos corpori proportionales facit* denique ſi materia in folliculis glanduloſis ſtagnans nondum talis eſt, ut in formam indiſſolubilem concreſcat, ſed adhuc cedit, ſi tum Medicus internè det liquidum tenue emolliens, & ſimile fomentum ad locum applicet, hoc per venas abſorbetur, & in corpus defertur. Sic fuit homo, qui me conſuluit de ſcirrho parotidis ſatis magno, ita ut de ejus cura deſperaverim, ſed tamen præſcripſi emollientiſſimum medicamentum & fomentum, partemque pannis laneis fricari juſſi hacque ratione curavi, Ficus aſſatæ ſub cineribus in pultem contuſæ calidè applicatæ & fotæ maximè conveniunt; gummi fætidæ maximè hic laudantur, ut galbanum, ſagapenum & opoponax admiſceatur parum vitelli ovi, v: g. ſagapenum ad dragmas tres vel quatuor ad ignem molliter & leniter extendatur ſupra alutam ad ſpiſſitudinem daleni Philippæi, poſtea hoc amplaſtro ſuperimponatur tegula figulina, quam alibi commendavi, quæ diu calorem retinens mammæ commodè applicatur; hic verò in *Materiâ Medicâ* omne genus medicamentorum, quæ hic tuta ſunt præſcripſi, nam hic ſæpe feſtinando exſiccantia applicantur, ſi humidum tenuiſſimum adhuc diſſipetur, tum ſcirrhus redditur adhuc multo durior, hinc verò locus ſcirrhoſus ita eſt fovendus ut internè ſi hæreret, à naturâ foveretur, natura enim optimè facit fotum, ſic quoque ſumi poteſt farina ſecalis cum poſca miſta & cocta in cataplaſmatis conſiſtentiam, addatur ſub finem parum

rum salis ammoniaci & olei castorei vel meliloti, idem est tentandum cum aceto, cui sal ammoniacus permistus est, hoc enim inflammationem inhibet & summopere aperit; sed miramini forsan, cur hic tam calida & fortia medicamenta addiderim, ut absynthium, marrubium album, ruta & sabina, sed certe hoc fieri debent, nam hac ratione vasa laxantur, liquida diluuntur, & simul paulo roborantur, tum prosumus maximè ægro, sed si spirituosa alcoholisata adhibeantur, tum nocet.

Fumi acidi. Nam hoc observatum est, quod si pars scirrhosa ponatur supra acetum, quod tum commodè resolutio fiat, ut Medici Galli quoque experti sunt, hi sumunt acetum cum sale ammoniaco & aquâ & vapores per infundibulum adscendere cogunt, sicque scirrhum emolliunt, quod est optimum medicamentum, hoc etiam *Galenus* animadvertit *de usu aceti* in scirrho hepatis, dicitur hic morbus potu aceti juvari, sic quoque *Dioscorides* dicit, quod cinis sarmentorum aceto solutus lienosis inserviat, sic etiam *Plinius* dixit, hi omnes solâ observatione duce in hanc sententiam devenerunt; hinc locus scirrhosus bis vel ter de die vapori aceti est exponendus, ergo *Hippocrates* in scirrho semper oxymel, qui fit ex Oxycrato vel posca, quod fit ex aceto, aquâ & melle & splenicum Emplastrum semper adhibuit, quod emplastrum acetum recipit, nam acetum maximè solvit, minimeque cogulat, sic quoque visum fuit scirrhos egregiè resolutos vapori sulphuris, dum facit oleum sulphuris per campanam, ut *Boyleus* notavit *in utilitate Philosophiæ experimentalis.*

Vis Mercurii. Chirurgi omnes habent ad scirrhum

rhum Emplastrum de Ranis cum Mercurio, Emplastrum Vigonis, quod constat multis calefacientibus, laxantibus & Mercurio vivo; si haberemus illud chaos *Paracelsi* fortè essemus majores magistri, nam debemus fateri, quod salivatio quidem deobstruat maximè vasorum obstructiones, sed in folliculis non penetret, sic in strumis glandulosis sæpe non juvat, sed modo diathesin in scirrhum tollit, Mercurius verò vel applicatur cum Emplastro Vigonis, vel si sub forma fumi (ut cinnabaris quod est Mercurius cum sulphure) adhibetur, tum ilico salivationem provocat. Hic quoque Diæta hic plurimum facit, victus sit emollientissimus omni terra carens, vitandum vinum & omnia circulationem augentia, modicè aperientia sunt adhibenda, ut sunt decocta ligni Guajaci, Sassafras, Radicum Bardanæ Salzaparillæ, quinque radicum aperientium, & tum parti fomenta emollientia applicentur, & vapore aceti locus irrorandus, frictiones instituendæ, si tum non resolvatur, scirrhus erit irresolubilis.

2. Si verò maneat scirrhus, tum metus est cancri; hinc, si fieri possit, est eximendus, ne hostis ille peregrinus suum ægrum interficiat; verum scirrhum eximi debere scimus α. si non cedit prioribus medicamentis, β. si tolli possit; γ. si non nimis inveterascat, δ. si non hæreat in loco, ubi magna vena vel arteria sita est, ut in glandulis *Warthonianis*, sub quarum profunditate magna vasa hærent, vel in Parotide, cui subjacet vena jugularis, ε. si sit mobilis & non profundè radicatus, neque à locis vicinis vasa accipiat nec dimittat, & quod membrana glandula ita sit libera, ut laxius movere

possit

possit, ζ. si æger bene valeat, nam si sit senex, tum scirrhus est relinquendus, robur etiam in considerationem venit, an longius vel melius victurus sit æger cum scirrho, an post exstirpationem scirrhi, si hæc omnia consonent, scirrhus est exstirpandus, quia aliquando furere potest, licet nunc sit mitis, hinc præstat exstirpare quam æger in perpetuo metu relinquere;

Ocyus. Aliter inveterascit.

Integrè. Nam semper totus est auferendus, aliter in cancrum abit, si quam minimum relinquatur, scirrhus enim se irritare non patitur; hic verò quadruplex est methodus scirrhum eximendi 1. optima methodus est ferrum, licet ab eo adeo ægri abhorreant 2. combustio vel corrosio, 3. ligatura, 4. compressio.

1. Ligatura convenit, si scirrhus extra corpus ita eminet, estque angusto collo tum ligetur, fiatque constrictio magis ac magis, & sic aufertur, vidi scirrhum à pudendis mulieribus sic ablatum, sed tamen rarò hæc methodus prodest, quia rarò tales excrescentiæ scirrhosæ fiunt, aliter, si unâ vice plane auferri possit, est optima.

2. Combustio quidem convenit in parvis scirrhis externè positis, ergo vix unquam adhibentur, nam si scirrhus sit paulo major, tum vix adhiberi potest, quia si corporis pars aduratur, ilico crusta oritur, quæ crusta tum impedimentum est, ne ustio ulterius fieri possit, nisi fere viva flamma adhibeatur, sic idem censendum est de methodo aliorum, qui applicant oleum sulphuris per campanam, oleum vitrioli, vel causticum Chirurgicum, vel lapidem infernalem, sed hoc quoque non convenit nisi

in

in parvo ſcirrho, quia eſchara facta totalem erodicationem impoſſibilem fere reddit, imo & ſic ſæpe ſcirrhus in corpore melancholico irritatus cancrum facit.

3. Compreſſione fit, pars ſcirrhoſa comprimitur intra duo plana, quæ continuò magis magiſque adducuntur ad invicem, donec ſcirrhus moriatur, ſed ibi tanta putredo in vicinia oritur, ut morbus ſcirrho fit pejor.

4. Eſt ferrum, quæ methodus omnium eſt optima, ſi parvus ſit cancer, integumenta aperiantur, tum filo per ipſum ſcirrhum educto elevatur & extrorſum ducitur, hac ratione manu vel inſtrumento quodam à vivo ſeparatus ſine ullo veſtigio remanente eximitur, ergo optima methodus eſt ferrum, quæ triplici modo fit.

1. Scirrhus v: g. mammarum furca arreptus à corpore abducitur, & æquali ſectione uno ictu abſcinditur, hæc methodus dicitur exſtirpatio, ſed hic nil eſt relinquendum.

2, Enucleandi, hinc methodus convenit, ſi cutis liberè hæreat ſupra ſcirrhum, nec quoque ſcirrhus infernè partibus hæreat, ſed undique liber eſt, tum integumenta ſupra ſcirrhum cruciatim ſunt diſſecanda, & maximè eſt cavendum, ne membrana ſcirrhi pertundatur, tum verò, ſi panniculus adipoſus adhuc bonus ſit, facilè à ſcirrho ſeparatur, imo totus ſcirrhus ſine magno dolore eximitur, ſi verò vel infernè vel ſupernè hæreat, eſt peſſimum, nam operatio tum irrita eſt, & æger tum eſt derelinquendus, vel ſi tum exſcindatur, cancer fit ab irritato ſcirrho.

3. Methodus eſt, ubi integumenta ſupra ſcirrhum cruciatim ſecantur & ſcirrhus ipſe

quoque

quoque cruciatim per duas acus filo ceraceo munitas perforatur, per quæ fila tum ſcirrhus elevatur, hocque modo trahendo longè citius membrana adipoſa ſeparatur, tunc locus, qui ſemper eſt in membranâ cellulosà, eſt vacuus, nam in hac membrana ſemper glandulæ ponuntur, hacque ratione panniculus adipoſus erit læſus, & tractandus eſt ut ulcus, & emollientia ſunt applicanda, tum panniculus adipoſus iterum concreſcit & calloſus fit. Notandum verò, quod ſi magnus ſcirrhus v: g. mammarum ſit exſtirpandus, quod operatione bene peracta vel æger atrophicus fiat, quia omne nutrimentum in pus vertitur, vel Phtyſicus, quia pus in ſanguinem fertur.

Hic quoque quarta methodus addi poſſe mihi videtur, nempe ut operator manu mammam prehendens fortiter abſtrahat à corpore vel à muſculo pectorali, & ſic uno tractu abſcindatur, hacque ratione dolores à furcâ vel funibus aliter orituri evitantur. Si magnus ſit ſcirrhus ut eſt ſcirrhus mammarum, tum ſæpe furca bidens intruditur ab inferioribus ſurſum ſub ſcirrho, vitando tamen muſculum pectoralem ſuppoſitum, & tum infra furcam elevatam perſcinditur uno ictu tota mamma; alii verò hic quoque duas magnas acus adhibent, quibus pertundunt mammam infra ſcirrhum, ſic ut ad quatuor partes filum pendeat, & tum mammam his filis elevatam abſcindunt.

3. *Vetus.* Si cum vaſis vicinis concreverit, tum eſt immobilis, ut fit, ſi diu duraverit per aliquot menſes vel annos, tum membranæ ſcirrhum coërcentes fiunt calloſæ, & craſſiores, nam membranæ nimis diu diſtentæ fiunt craſſiores.

Colore. Si color fit cinereus & plumbeus vel livefcens, fi durus fit inftar lapidis, doloresque lancinantes, tum non agit ut fcirrhus, fed ut cancer, fi fibi permittatur.

Pruritus primum fignum eft, quod fcirrhus irritatus abeat in cancrum hoc pruritus fit, quando nervuli ita diftenduntur, ut fi magis hoc duraret & augeretur, fieret dolor.

Loco. Si v: g. circa inguina hæreat fcirrhus, tum exftirpari non poteft, in Utero non eft exftirpandus, nifi audax nimis effe velis uti docent *Mauriceaux & Ruyfchius in Obfervatione feptima fuæ Anatomiæ.*

Cacochymico. Hoc femper obfervatur, quod fi ex tali corpore fcirrhus exfcindatur, quod tum ilico in alio loco propullulat; hinc tum æger monendus, ne permittat, ut nimis moventia applicentur; hinc in hoc cafu non exftirpandus, Medicus verò in hoc cafus facere debet, ut fcirrhus portabilis evadat, hoc fit 1. prohibendo inflammationem & 2. putredinem materiei, ergo nullus cibus, potus, nullaque medicamenta vel frictiones applicanda funt, quæ motum augent, febremque faciunt.

4. *Anodyna.* Hic certe quædam penitus fpecifica propofui, fic *Paracelfus* nullam rem magis in hoc cafu laudavit quam fperma ceti, ipfi dictum fperniola, fic quoque *Helmontius* laudavit ranas congelatas, quæ in mucaginem tranfeunt, & fimile medicamentum ut prius nempe fperma ceti, hinc quoque optimum Emplaftrum præfcripfi, ubi etiam addi poteft cicuta vulgaris venenata.

Saturnina, Omne enim quod ex plumbo præparatur. hic convenit, fiet lamella plumbea flexilis, illaque Mercurio obducatur, tunc applicatur

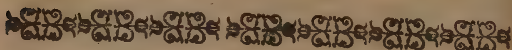
plicatur locis ſcirrhoſis, vel funditur plumbum, additur ⅓ pars Mercurii, fiat amalgama id permiſcetur plumbi dragmis tribus Mercurii dragma una, tum eſt ductilis quaſi ceracea materia, ſumitur etiam Emplaſtrum diapompholygos, additur ⅙ pars de amalgamate, tum eſt optimum remedium, nam materiam reddit perſpirabilem, & frigefacit id eſt putrefactionem inhibet, vidi ægros talia geſſiſſe ſine damno ad vitæ finem, laudatur etiam Emplaſtrum de cicuta & ſimilia.

Mercurialia. Si nempe cinnabaris in pollinem contrita cum cerâ & minio in Emplaſtrum reducatur, hoc optimè prodeſt, ſic etiam amalga Mercurii quoque cum cerâ in Emplaſtrum reduci poteſt; hæc omnia numero quarto recenſita ad compeſcendum motum ſunt adhibenda, nunquam verò linteo vel panno quod maximè notandum, hic uti licet, ſed coreo alutaceo, quod belgicè *ſeemleer* dicitur; hinc ad impediendum attritum, ægro eſt imponendus pannus ingens ex aluta, & hoc ſufficiet loco ſcirrhoſo, ſed tamen cum ægræ quædam medicamenta habere velint, tum adhibentur commendata in *Materia Medica*, quæ omnem acrimoniam tollentia perſpirationem provocant, licet fatear, quod hæc non multum faciant.

§ 491. His verò in temperie omnia per victum contrarium emendare & corrigere debemus; Temperies ſunt, ſalina, aquoſa, pituitoſa, terreſtris & bilioſa, verum raro ſcirrhus fit niſi in temperie melancholica, hinc victus oppoſitus eſt præſcribendus, ut herbæ aperientes Oryngiæ, Ononidis, Radices Scorzoneræ Salzaparillæ, Bardanæ, Raſuræ ligni Guajaci, Mel

ſemper

ſemper pro baſi; ſumantur de hoc decocto unciæ duæ ſingulo die, & certus ſum, quod ſi dicta bene adhibeantur & obſerventur, tum æger ſcirrhum diu ferre poſſit, ſed ſi modo ſemel peccat, in periculum cancri ſemper incurrit.

Cancer.

§ 492. Jam morbum immedicabilem tractamus, habentemque ſecum omne genus calamitoſi, & quis in hoc curando quid præſtare poſſet, ille ſibi obſtrictum haberet totum genus humanum.

Scirrhus. Nam omnis cancer antea fuit ſcirrhus, neque memini me unquam vidiſſe cancrum ſubtiliſſimè natum, ſed ſemper à Chronico tardoque morbo habuiſſe originem.

Ætate. Nam ſi ſcirrhus diu maneat, tum ſemper cancer fit, ſic mulieres per multum tempus quidem ſcirrhum gerunt nempe per quadraginta annos, ſed ubi ætate ſunt provectiores, tum fit cancer.

Augmento. Sed hic diſtinguendum, quod Atheroma, Meliceris, Steatoma, Polypoſæ concretiones, non cancrum faciant, ſed omnis ſcirrhus cito factus cancrum facit, ut non ita alii tumores, ſed veri ſcirrhi, qui latera vaſorum comprimendo faciunt, ut concreſcant.

Motu. Scirrhus quò cordi eſt propinquior & majores arterias habet, eò citius fit cancer, hinc

hinc ſcirrhus ad pedes diutiſſimè ferri poteſt, ad axillas verò non ità.

Margines verò hic voco, non ſolum ſupernè & externè ſeu etiam internè ſeu infernè ſeu concavum à ſcirrho factum.

Inflammari. Cum in omni corpore utcunque ſano poſſimus procreare inflammationem; hinc ſcimus, quid ſit inflammatio & quid inflammationem faciat, ſed dixi ſcirrhum eſſe heterogeneum & quaſi lapidem in corpore, & eſſe mortuum cum ſolâ hac differentiâ, quod habeat adhuc vaſa per ſuum corpus decurrentia, ſi tum motus augeatur, tum ibi in his vel ad margines oritur ſcirrhi inflammatio, & pars incipit, rubere, tumere, dolere & liveſcere. Omnis ſanguis acer inflammans valde motus convertit ſcirrhum in cancrum, ſi verò æger ſcirrhum gerens parvam circulationem habeat, hunc diu ferre poteſt, ſi verò humores ejus moveantur & ad locum ſcirrhi determinentur, tum fit cancer; hinc motum augentia & inflammantia hic maximè ſunt vitanda, nam credatis mihi, quod ſi verus ſcirrhus hæreat in loco, tum à motu fit cancer, hoc non ſolum in mammis, ſed etiam in omni ſcirrho & in ipſis inteſtinis obtinet, ſic certus ſum, ſi æger Elixir proprietatis vel ſal volatile vel vina fortia & ſimilia motum augentia aſſumet, ille convertit ſcirrhum in cancrum, vidi verum cancrum in inteſtino ileo. Cancri præſentia ibi ſcitur, ſi v: g. homo atrabiliarius conqueratur ſe ilico pondus ſentire in hypochondrio id eſt gravitatem, nec de dolore primo conqueratur, ſi verò poſtea idem æger conqueratur de dolore ventriculi, ut plerumque fieri ſolet nam ſi quid hi ægri aſſument, peſſimè ſe habent

bent, ſi nil aſſumant, tum morbus eſt tolerabilis, hi poſtea in ſpeciem Atrophiæ incidunt; oritur tandem Diarrhæa acerrima fætidiſſima, ita ut tandem membranas inteſtinorum ſimul deponant, hacque ratione miſere moriuntur, in cadavere poſt mortem aperto invenitur hepar vel pancreas vel etiam ventriculus plerumque cancroſus, & ſanies ex hoc loco affecto profluens lintea ipſa corrodit, Medici verò in hoc caſu audientes ægros conqueri de dolore ventriculi, præſcribunt, Aromata, vinum Abſynthii, Helenii, & cætera moventia acria medicamenta, imo ſæpe purgantia & vomitoria, unde ægri præ dolore furunt, & idem ſequitur effectus æque ac frictiones ad cancrum exulceratam externè applicarentur.

Cancer. Hippocrates videtur promiſcuè vocaſſe carcinoma addito vocabulo occulti, ſed occultus cancer erat, ut eſt ſcirrhus, qui cancer fieri incipit, & cancer erat, qui ſe jam clarè diſtinguit à ſcirrho, hac ratione cancer diſtinguitur in apertum cancrum, qui vel in ſuis pellibus adhuc hæret, vel qui vaſis folliculiſque exeſis latè ſe diffundit, qui exulceratus dicitur & peſſimus. Habui occaſionem hunc morbum bene explorandi, cum multi ex amicis meis eo laborarunt, quibus perdies nocteſque adfui, ita ut hic expertus loqui poſſim, & certus ſum, quò magis ſcirrhus incipit inflammari eò malignior eſt cancer.

§ 493. *Putridæ.* Cancri, qui non fætent, ſunt optimi, uti etiam qui ſaniem ſanam non exulcerantem fundunt, peſſimus verò cancer eſt, qui ſaniem ſubtiliſſimam fundens magnum pruritum doloremque inde lacerantem (belgicè *ſchryende pyn*) & quaſi fulmine os igneas lanu-

mationes facit, tum ſcirrhus internè putreſce-
re incipit eodem modo, ut ſi carnes v: g. re-
centes applicentur loco inflammato per viginti
quatuor horas, tum putridiſſimæ evadunt, ſic
etiam hic tum ſimul pruritus oritur, ſed ſi hi
ægri ſe ſcalpant excitati à pruritu, tum ſum-
mam voluptatem perſentiunt, ſed væ illis poſ-
tea, nam tum ſummus oritur dolor & ſcirrhus
exacerbatur in cancrum, ſi tum ſimul fætor adſit,
& vis erodens, ita ut à ſanie lintea conſumantur,
quaſi fieret ab aquâ ſtigeâ. Quò verò hæc omnia
pejora, eò cancer pejor; ſed hic maximè *ad pruri-
tum* attendere debemus, qui eſt *ſtatus minimi
nervi ſic tenſi, ut ſi ulterius tenderetur, tum
dolorem faceret*, nam ſumma voluptas & dolor
maximam affinitatem habent, maxima verò vo-
luptas quam homo ſentire poteſt, eſt in actu
venereo, ſi verò tum homo diu maneat in at-
tritu & pruritu poſt ſpaſmum venereum, tum
dolor intolerabilis oritur; in hoc verò opere
nervi ſunt in tali ſtatu ac hic, hinc etiam hi pru-
ritus ſcalpendo quidem primo ſummam volup-
tatem facit, ſed tranſit in dolorem intolerabi-
lem, nam *dolor eſt illa conditio fibrillæ nervoſæ
e cerebro oriundæ, unde facilè ſolutio continui-
tatis ſequeretur.*

Loco. Vidi in oculo, naſo & labiis, ſed
etiam in interioribus cancri fieri poſſunt.

Dignitas. à neceſſitate requiſita partis ad vi-
tam, ſi nempe malum communicetur partibus
vitalibus, ut ſi cancer fiat in glandula *Veſalii*,
quæ à parte poſtica ad æſophagum poſita eſt,
tum via alimentis intercluditur, & æger ſic
mori debet.

Nexarum. Omnis enim cancer, qui ſolus
exiſtit, eſt tolerabilis, qui verò cum aliis

glandulis communicat, ille eſt peſſimus, ut ſunt glandulæ inguinales, ſubaxillares, Uteri & Mammæ; harum verò glandularum communicatio patet, quia mammæ poſt menſtrua ſunt flaccidiſſimæ, & contra proximè verò ante menſes valdè tument, & dureſcunt, vidique quod matrona mamma una exſtirpata, poſt annum altera, & tandem cancro uteri mortua ſit; ſic quoque fauces, palatum, os internum, vagina, os uteri, hæ omnes glandulæ inter ſe communicant, ut Lues Venerea docet, ubi ferè eadem ulcera ſunt in iis locis, ergo differt multum, an cancer ſit ubi commercium glandularum non eſt.

Temperies. Omnes ſicci macilenti, colore lividi, hæmorrhoidibus obnoxii, ſi deſinant fluere, ſic etiam ſi menſes ſubſiſtant, dolores ſplenici & hepatici, melancholici, atrabiliarii imprimis, ſi ſenes evadant, nam tum fiunt ſicci, ſiccitas verò & temperies rerreſtris maximè ſcirrhum & cancrum faciunt, tumoreſque valdè acres & amurcam oleoſam colligentes, hi peſſimo cancro laborant; in corpore euchymo ſæpe obedit medicamentis, ſed in atrabiliario, ſicco, duro, rigido ferè nunquam.

§ 494. *Occultus.* Sic Medici loqui ſolent, ſed potius occultus dici deberet, ſi occulte ſe nondum manifeſtans hæreat, & in primo initio, nam manifeſtus non eſt, quin prius occultus fuerit.

Ulceroſus. Ulcus dicitur ſolutio continui in parte molli, cujus latera purulenta dant materiam & tum purulentum ulcus dicitur vel ſanioſum tum pejus eſt vel titillantem ichorem, tum adhuc pejus eſt, hic verò tota Chirurgia

&

& Medicina desiderant medicamentum ad cancrum, ut suppuretur vel in ambitu, ut aliquando in anthracibus fit, vel ut substantia ejus vertatur in pus, & tamen continuum non solvatur, sed proh ? dolor nullum datur ? quidquid nonnulli ut imprimis chemici jactent, sic habui Medicum Chemicum mihi amicum, ille dicebat se habere medicamentum suppurationem bonam efficiens, sed vidi eum in tribus casibus æquè infelicem fuisse ac ullum alium Empyricum, sed tamen adhuc curare posse suo medicamento putabat, licet contrarium videret, sic tale medicamentum *Paracelsus* quoque laudat & jactat se mitificare posse acrem materiem ita ut non rodere possit, *Cardanus* etiam tale se habere dicit. Omnes nostræ glandulæ habent in se membranam pinguinosam, quæ cum absumitur; corpus glandulæ antea liberè accrescit corporibus viciniis, & hinc exulceratur cancer.

§ 495. Malignitas cancri definitur 1. à pruritu, 2. à lancinatione 3. à vasis varicosis, 4. à dolore, 5. à putredine & fætore, 6. à præsentiâ febris hecticæ.

Scirrhum hoc est causa remota.

Acre. Vel oritur in scirrho putrefacto vel in vasis vicinis, orietur tamen cancer, si aromata seu medicamenta acria ingerantur, vel cibi acres ex aliiis vel cæpis & similibus vel vino & spirituosis pipere idem de omnibus alimentis & condimentis, in quibus acrimonia adest, dicendum est; sic etiam acre morbosum scirrhum in cancrum degenerare facit, ut est acrimonia scorbutica seu cacochymica, & sic idem est, si fiat à medicamentis seu victu, seu statu morboso, vel ab externè applicatis acribus;

 quod

quod fit, quia ſcirrhus pedunculos & radices hinc inde dedit, materia interna cancri eſt immobilis, vixque habet vaſa viva, ſed ſimulac rumpuntur, viva trahuntur ſupra ſemi-mortuum, quod ſupereminet, hinc vitalia adhuc plus premuntur, unde ſumma oritur malignitas.

Retentis. Si v: g. quis ſcirrhum gerat ad inguina vel ad quemcunque locum, ſi tum fluxus hæmorrhoidum conſuetus vel in fæminis menſtruus retineatur, tum ex tali ſcirrho fit cancer; hinc rarò in fæminis fiunt cancri, niſi quando menſtrua deſinant teſtantibus *Hippocrate & Mauriceau*, idem accidit, ſi ulla conſueta evacuatio modo deſinat.

Sterilitas. Harvæus in libro de generatione Animalium obſervavit maximam cauſam ſterilitatis eſſe ipſum ſcirrhum vel hærentem in ovariis vel in tubis falloppianis vel Utero. Idem teſtatur *Mauriceau* in ſuis obſervatis.

Cælibatus. Ut in cænobiis (belgicè *kloofters*) fit, ubi Virgines Veſtales vivunt, ibi plus fiunt cancroſæ quam ullibi, ut audivi ex quodam Medico, qui ſæpe talis virgines tractaverat, ſic etiam ex lectione Hiſtoriarum Sanctarum patet, pleraſque cancro mori, hoc quoque *Marcus Donatus* notat, ſed ſi ſæpe pepererint & tractentur eo tempore, quo menſtrua ſubſiſtunt, tum rarò cancer generatur, licet ſcirrhus adſit.

Effœta. Tunc temporis ſæpe circa ovaria vel tubas vel Uterum oritur ſcirrhus à varicoſis flexibus vaſorum, quæ antea deponebant ſanguinem, quod jam non magis fit, ſed ibi accumulatur, corrumpitur, varicoſus fit, & ſic in ſcirrhum & dein in cancrum abit.

Victus auſterus. Nam hæc ſunt indigeſtibilia & ple-

plerumque circa glandulas colliguntur; ſic ſi pueri ruſticorum comedant groſſularia immatura vel poma, pyra vel uvas immaturas, tum accipiunt ſcirrhos circa meſenterium, & in cute ſcabiem, ſi verò homo ſcirrhum habens hæc aſſumat, ille mutat ſcirrhum in cancrum.

Acer. Ut eſt caro & piſces ſale & fumo conditi, ſic etiam lardum ſale & fumo induratum, ſturiones, ova condita in his ſalſedo oleo condita eſt & hæc peſſima ſunt, quia ſcirrhum ilico in cancrum degenerare faciunt.

Calidus. Licet multi hæc mirè laudent & pro arcano habeant ſuccum preſſum de alliis, cæpis, cretam, & ſimilia internè data, ſic quidem ſi levis parvus ſcirrhoſus tumor incipiens adſit, tum ſuppuratione reſolvitur, nam hæc febrem faciunt, peſſimè verò agunt, ſi verus ſcirrhus; multo magis, ſi cancer adſit, ſic etiam maximè nocet ſpiritus vini vel ſpirituoſa vinoſa, vel condimenta.

Triſtes. Nam dum adverſaria meâ de mea praxi revolvò, video ex decem cancro laborantes novem mæſtitiæ eſſe mortuos, nam triſtitia coctа ſcirrhum facit, videatur *Sanctorius.*

Irritatio. Nam ſic homo ex ſcirrho in peſſimum cancrum delabi poteſt; hinc cavendum, ne ſcirrhi irritentur ſeu per triſtitiam vel acria medicamenta.

Motu. Medici multi ad ſcirrhum benignum frictiones adhibent, ut exploratiſſimum & optimum remedium, ſed ſi jam degeneraverit in cancrum, tum malum accelerat.

Calore. Si ſit ab æſtu ſolis vel igne vel medicamentis vel febre vel à motu corporis; vel

ab alia re idem eſt, ſic enim ex ſcirrho cancer generatur.

Emolliente. Nam vicina irritant, cancer enim irritari nequit.

Cauſticâ. Nonnulli Medici imprimis Chemici voluerunt corrodenti materia ſcirrhos exedere, ſed deplorandos inde vidi effectus, ſi verò parvus ſit, ut una vice funditus tolli poſſit (ut ego ſemel feci in naſo felici cum ſucceſſu) tum hoc quidem convenit, aliter, ſi id fieri nequeant, tum vaſa modo irritantur, & ſcirrhus abit in cancrum.

Veſicante. Cantharides enim exacerbant ſcirrhum, faciuntque cancrum, nam ut internè motum faciunt, ſic etiam externè partem elevando in bullam vel cauſando inflammationem, utraque ratione cancrum producunt.

§ 496. *Locus.* Cancer fit ex ſcirrho, hinc omnis glandula eſt locus Cancri.

§ 497. *Ex ſignis ſcirrhi.* De externis ſignis ſcirrhi nulla eſt difficultas, nam patent ex definitione, ſi verò ſit internus ſcirrhus, quomodo cognoſcitur? ſi contuſio, inflammatio, ſuppuratio præegreſſa, & non bene curata ſit, & maneat pondus & anaiſteſia, & ſi tum dein dolor v: g. ſub dextro hypochondrio, oriaturque ſimul flavedo, & ſi poſtea ſimul moleſtam inertis ponderis gravitatem percipiat æger, tum Medicus ſcit ſcirrhum hepatis eſſe natum, ergo conludere poteſt hic cancrum eſſe futurum. Cum ergo omnia ſigna & cauſæ ſcirrhi ſint explicata, hinc facilè ſigna cancri ſeu aucti ſcirrhi intelliguntur.

Titillatione. Talis uti eſſe ſolet in digitis, cum poſt frigus iterum calent, tum verò pars aceto cum ſaccharo Saturni eſt inungenda,

hac-

hacque ratione ſæpe ille primus cancri impetus eluditur.

Pruritu. His tam grata eſt perceptio à ſcalpendo, ut licet per vitam & ſanitatem jures ipſas ſe poſtea peſſimè habituras, tamen abſtinere non poſſunt; verum viſcera ut jecur, pancreas lien non pruriunt, ſed ibi motus vermicularis quaſi ſeu ſenſus formicationis ſentitur, at inteſtina quidem pruriunt.

Calore. A levi tepore in ſummum calorem tranſit.

Rubore. Scirrhi rubore incipientes non magis ſunt ſcirrhi vocandi, ſed ſcirrhi maligni ſeu occulti cancri, nam ſcirrhus propriè non rubet, ſed albus eſt.

Dolore Lancinante belgicè *ſteekende pyn*, ægri enim dicunt, eſt quaſi ferrum citiſſimè duceretur per partem, ſed unde hoc? quia ſemivitalia vaſa per cancrum, locumque inertem & deſtructum decurrunt, ſed ſi eorum vaſorum fines affici incipiant, tum convelluntur à nerveo folliculo, hinc hi dolores oriuntur.

Urente, Nam vidi ſcirrhum in ægro, qui dicebat ſe talem dolorem habere, quaſi pars aqua fervida allueretur, hoc fit per vaſa viva mortuis applicata, non verò dico hæc in ipſo cancro obtinere, ſed in partibus cancro applicatis ſeu vicinis.

Calore. Omnes hos colores ad atrum uſque deprehendi in cancro & hic prout ordine adjectivorum poſitus eſt, ea ratione ſe habet malignitas cancri.

Duritie. Cancer fit adeo durus, ut os, ſic exploravi nuper ſcirrhum in cancrum vergens, qui adeo durus erat ac lapis, non verò duri-

tiei ſpecies, ſed adeo renitens compreſſioni erat, hoc eò magis fit, quò cancer eſt pejor.

Apice, talis locus erit eminens, ubi integumenta magis premuntur.

Tumoris. Quò ſcirrhus vel cancer occultus magis in exulcerationem vergit, eò pejor eſt.

Vaſis. Hoc verum eſt de venis, non ita de arteriis vel vix.

Varicoſis. Vaſa ſupra muſculos, ſub membrana celluloſa diſtributa fiunt varicoſa, quia comprimuntur ab elevatu cancri in majorem planitiem & vix aliquid permittant, ſic etiam quæ per ſcirrhum decurrunt; hinc ſanguis profluere non poteſt, nam verò illæ venæ (ut nonnulli volunt) à cancro ſanguinem accipiunt, ſic etiam gravidæ mulieres & hydropici venas accipiunt varicoſas, compreſſio enim venarum venas infra compreſſionem reddit varicoſas. Hiſce intellectis cancer externus cognoſcitur, ſi verò ſit internus, tum hoc patet ex ſolo dolore cum ſignis ſcirrhi antecedentibus, ſic collatis & comparatis, vidi alicui ictum inferre, unde pancreate contuſo, æger ſanguinem per alvum deponens dolorem atque febrim accipit, ſi tum inde non ſequatur Icterus, & tamen in dextro hypochondrio ictus ſit illatus, tum glandula pancreatis ſcirrhoſa eſt facta, ſi nempe nullum ſignum reſolutionis nec ſuppurationis ſit animadverſum, ſi æger peccet in ſex rebus non naturalibus, ſi v: g. ingurgitet vinum ad ebrietatem uſque, tum fit cancer, nam inde tum ibi loci dolor ſentitur, & accedit febricula hectica, inde concluditur cancer eſſe natus, nam hic cauſa cum effectu col-

collata nobis hanc rem detegit; hic verò hæc accuratè sunt observanda, nam cancer est infinitorum morborum pessimorum origo.

§ 461. *Ulceratur.* Noscitur à scirrhi signis & cancri occulti prægressi, & à signis postea § 499. enumerandis.

Pellis. Cancer duplici membranâ coërcente constat (nam omnis glandula duplicem membranam habet) nempe interiori & exteriori, hæ membranæ sunt semper valde nervosæ & fibris muscularibus constant, sed quamdiu in his suis propriis membranis seu pellibus hæret, tamdiu cutis non rumpitur, sed propriis pellibus exesis tum quoque exeditur panniculus adiposus & dein cutis, diceris forsan rumpi debere à magno tumore assurgente, sed hoc non fit hac enim ratione venter hydropicorum valde extensus non rumpitur.

Transudando. Nunquam vidi ex uno cavo ingentem liquidi copiam profluxisse, sed quasi per spongia ex multis parvis punctis transudat, non verò ex uno rivo materia derivatur & colligitur, si verò ex uno rivo in unum acervum colligeretur materia, tum spes curæ esset.

§ 499. *Progressus.* Hæc sequentia non sine commiseratione vidi & conscripsi cum cura in amicis quibusdam charissimis notata.

Attrita. Cancer enim est corpus semi-mortuum & semi-vivum, nam vasa adhuc viva per hoc durum corpus transmittuntur, unde resistentia major fit, hinc atteruntur & deteruntur; hæc verò non possunt suppurari nec resolvi, quia à cancri corpore impeditur, & quia vasa contra cancrum atteruntur eodem modo quasi rostrum applicaretur, nam idem est effectus,

an roſtrum motum manui admoveatur, unde vaſa atteruntur.

Tumore. Materies cancri licet ſuppurari nequeat, ab inflammatione tamen vicinarum partium tumeſcere poteſt; hinc omni momento rumpuntur quædam fibræ, nullæ ſuppurantur, & perfectè idem fit motus ac ſi quis omni momento cum tenaculo ferreo minimas fibras perpetuò divelleret.

Rumpuntur non tantum parva vaſa ſed etiam magna, ſic vidi ſub axillis glandulam cancroſam factam, unde arteria axillaris exedebatur; hinc non modo parva vaſa ſed etiam magna exeduntur.

Putredo. Cur verò totus cancer in putridum convertitur, non verò in ulcus & gangrænam, nam vix ingredi poteris in locum, ubi cancer aperitur, quin cadaveroſum haurias fætorem? hoc fit vel quia nullum pus homogeneum & mortuum hæret ad ſemi-vivum vel quia vaſa viva humores quidem recipiunt, ſed ibi humores ſtagnare coguntur, hinc putredo generatur, cum impetus vi in cancrum urgeat, & ſic vaſa minutiſſima aliter circa cancrum evadunt maxima, ita ut ſuppurari non poſſint, ſed his exeſis Hæmorrhagia ſæpe lethalis oritur, Medici cancrum convertere non poſſunt in pus vel quia pars maximè obſtructa in cancro hæret extra legem circulationis, cum verò nulla fit ſuppuratio niſi per vim vitæ, hinc non poteſt fieri in locis extra circulationem, vel quia vaſa per cancri corpus percurrentia ſunt minutiſſima, ſed circa cancrum maxima, ſi hæc ſenſim exedantut, tum ſtillant ſaniem, quæ eſt adeo acris, ut lintea exedat quaſi ab igne eſſet ambuſta. Nonnullii voluerunt cancrum ge-

generari ex ſemine, ſed puto, quod in latebroſo corpore cancri ſtagnans humor fiat planè putridus, nam ſic in hæc Urbe in foſſa *de Vliet* dicta erat Vir, qui triduum urinam retinuerat, & cum emittebatur per cateterem, Chirurgus ab hoc fætore ferè in animi deliquium cecedit, & ſe inde male habuit valde raucus & fere peripneumonicus.

Ambientia rodens illud nervoſum, quod eſt in cancro, & quod per illum decurrit, eſt adhuc vivum, etiamſi cæteræ cancri partes ſint corruptæ & mortuæ, unde lenta eroſio, quæ fit in illis nervulis, tantos creat dolores.

Progreſſus in ambitum. Nam quantum videre potui, cancer non ſerpit, ſed coërcetur ſuâ membranâ, quæ decuplo craſſior fit, ſed putredo tamen hanc membranam exedit, & tum fit cancer exulceratus, protuberat & hoc modo in ambitum progreditur, nam ab exterioribus ſanies tranſudat, ſic etiam in omni ambitu.

Radices. Nam cancer exulceratus æquè infernè aperiri poteſt quam ſupernè, & ſic ſanioſa acriſque materia per interſtitia vicina pergere & quaſi radices formare poteſt. Cancer quidem propriè nullas radices mittit, ſed ſcitis, quod vas vivum tranſeat per cancrum, hoc comprimitur, & humor in eo vaſe ſtagnat, tum hoc vas æquè malignum fit ac ipſe cancer, nam communicat cum cancro, ſic ut ſit quaſi radix cancri; hinc eſt dimittere radices, quando glandula extenſa intra ſuam membranam protuberat multum, tum hac diſrupta cancer adhæret cum vivis.

Labia tumida. Nam Chirurgi notarunt, quod pelliculæ tenuiſſimæ à materiâ quadam

diſtentæ fiant craſſiſſimæ, ſic in Atheromate capitis una cellula membranæ celluloſæ in ſemidigiti craſſitiem expandi poteſt, ſic etiam Uterus in gravidis, ſic quoque veſica urinaria calculo infarcta pollicem craſſa fit, ſic etiam omnis folliculus diſtentus à materiâ inerti ſolet craſſeſcere, venæ & arteriæ etiam hoc modo coaleſcentes craſſeſcunt; hinc ergo cum vis vitæ urgeat in cancrum exulceratum, tum verò ubique invenit reſiſtentiam, niſi ubi apertus eſt, hinc ibi extrorſum premitur, & magis magiſque protuberat ſupra integumenta & cutim, cutis verò reſiſtens coërcetur, ita ut ſuperius pars protuberans explicetur, inferius arctetur, & ſic quaſi caput & collum formet.

Retorrida. Solus Cancer habet retorrida labia, nulla verò alia ulcera, hinc quidquid habet labia retorrida participat de natura cancri, quia cancer ſemper tumet, non cedit membrana celluloſa & cutis à parte inferiori dilaceratur & rumpitur, & tum antea diu dolens in altitudinem ſat magnam protuberat, hinc, cum rumpitur, labia incurvantur, quia vaſa preſſa faciunt exire cancrum eo loci, ubi cute non tegitur, ſed liber eſt.

Dolor. Quia omnes nervi, hic non ilico ſed lentè diſrumpuntur, dilacerantur, conſumuntur & tandem moriuntur, & accedit ad dolorem magis promovendum ſanies rodens & urens, & hoc prohiberi nequid, nam ſi exſiccantia imponantur, fit eſchara, tum ſanies internè facit atrociſſimum dolorem, hinc tum eſchara eſt tollenda, ſic etiam ſi emplaſtrum vel unguentum imponatur, tum ſanies in loco (ut prius) coërcetur, eadem omnia fiunt, ſi aqua impoſita exſiccatur, tum quoque ſub cruſta urens

-urens dolor sentitur; hinc ille doloris sensus manet ad mortem usque.

Color cineritius. Tum adhuc levissimus est cancer. *Lividus* pejor & *ater* pessimus.

Cancri occulti. Nullus cancer in loco glanduloso hæret, quin communicet cum aliis glandulis, sic cancer mammarum communicat cum glandulis subaxillaribus & uteri glandulis inter se, & si cancrum in dextra mamma exstirpetur, plerumque sub dextra axilla iterum propullulat; si mulier habeat cancrum in mamma, jam habebit in inguinibus, ultimo etiam in utero, vidi sæpius cancrum in mammis sed nunquam talem, quam in pago Norvici, mamma erat humano capite major tota cancrosa, ut Saxum dura, axillæ modo fiebant cancrosæ, toto tandem corpore sicco & arteriis axillaribus nudis peresis magno suo bono placidissimè è vita decessit. In utroque sexu pancreas glandulæ intestinales & mesenterii inter se communicantur.

Hæmorrhagiæ. Hæ sunt valde frequentes, ut in labiis, mammis, & utero sæpe vidi, nam quibus oriuntur maligni dolores, hi Hæmorrhagiam accipiunt. *Mauriceau* notat, quod iis, quibus in effæta ætate dolor circa lumbos oritur, uterus sit cancrosus, & hæ plerumque Hæmorrhagiâ mori solent, vidi cancrum mammarum, qui omnia ad inguina usque consumpserat, & etiam axillam eroserat, ut ægro postea Hæmorrhagia fuerit mortua, hic cancer vocatur haimatodes belgicè *de bloedende kanker*, germanicè *de blutende krebs* quod verò semper fit, quia vicinæ arteriæ eroduntur; mulieres etiam his hæmorrhagiis afficiuntur ex cancro uteri, & sanguinem plerumque fundunt, quan-

do dolore perſentire incipiunt, ſi verò illum dolorem aliquamdiu pacare poſſunt Medici, tum hæc Hæmorrhagia aliquamdiu ſubſiſtit, ſed recrudeſcente malo iterum fluit ſanguis, & tandem moriuntur, apertoque cadavere invenitur carcinoma in utero.

Convulſiones à nervis irritatis, nam à nervis conſumptis nunquam convulſio oritur, ſed phtyſis.

Febris lenta. Quia ſanies communicatur toti corpori, & ſic nemo cancro laborat, quin habeat febrem hecticam, & ſemper ea febre moriuntur, ſicque prius plane conſumuntur, niſi Hæmorrhagia lethalis ſuperveniat.

Extenuatio totius id eſt μαρασμὸς Græcorum.

Ἀνοσμὸς. Ab *à privativo* & νοσμὸς *affectus* quaſi *ablatio olfactus*, nemo enim perit cancro, quamdiu olfacere poteſt, quia nares perpetuò à fœtore ſibi ſemper præſente eroduntur, ut tandem totum ſyſtema nervoſum & nervorum olfactoriorum ſenſus ſit abolitus, & tum mors ſequitur, ut *Hippocrates* notat,

Indolentes in aure callo. Nam ibi parvæ glandulæ poſitæ ſunt, quæ ſcirrheſcere incipientes auris meatum occludúnt, & quæ ſunt tubera lenta non dolentia, quaſi uvæ Corinthiacæ, tum ex his fiunt cancri vel calli, hacque ratione auditus perit, notatque cancrum glandulis per totum corpus communicari.

Lipothymiæ à doloribus, pervigiliis & Hæmorrhagiis, quæ verò hic de externo dixi, hæc de interno æquè vera ſunt, nam ſic vidi ægros coquerentes de dolore ſtomachi & inteſtinorum, qui cancri laborabant.

Tabes oritur, quia pus reſorbetur in venas, unde

unde febris hectica & Phtysis. Hinc intelligitur nunc quam horrendum sit malum, si in interioribus v: g. in pancreate oriatur, tum signa sunt oris fætor, tumor cum febre post pastum & potum, exasperata cum diris cruciatibus, fæces alvinæ non coctæ duræ cum fætore sanioso.

§ 500. *In Euchymis* id est humores bonos habentibus cancer occultus diu tolerari potest, sicque vidi cancros per plurimos annos gestatos, si modò actiones animales & vitales non maximè moveantur, & omnia motum circulatorium nimis augentia caveantur; sed Medicus hunc morbum ut calculum in renibus tractare debet, nempe emolliendo & laxando, ergo non adhibeantur calida illa quæ vulgus specifica credit, ut succus allii & similia, nam inde ita exacerbatur cancer, ut inde mors sequatur, ut vidi in puella nobili, cui in villa vulgò *Loo* dicta hoc accidit.

Occulti ita ut nondum malignitatem induxerit, sed modo dispositus sit ad malignitatem, ita ut indurescere incipiat, tum consideramus, an corpus sit euchumum vel cacochymicum.

§ 501. Jam quæritur, an cancer exstirpari possit? hæc quæstio diu inter Medicos agitata est. tum in hanc, tum in illam devenerunt sententiam, sed puto nos hic, ut hæc quæstio solvatur, cancrum dividi debere in duo genera, 1. in cancros, qui tutè exstirpari possunt & debent, 2. quæ non exstirpari debent, & quæ exstirpando pejora evadunt, & sic quæstio est, an æger cancro præsente vel cancro absente diutius & melius vivere possit, non verò, an exstirpari possit, sæpe enim quidém exstirpari potest,

Poteſt, ſed inde in multum pejorem ſtatum incidit æger, jam verò videamus cancrum, qui exſtirpari poteſt & debet, hujus hic perfectos characteres dabo, unde Medicus diſtinguere poſſit à cancro non exſtirpando per characteres ex veris præceptis artis, & rationis, non verò operator ſuæ arti indulgere debet, nec etiam ſuæ crumenæ implendigratia hanc operationem ſuſcipere, hi enimartem nobilem exitialem faciunt.

Parvus qui non in immenſam molem excrevit, ut æger mori poſſit à cicatrice, nam homines perire poſſunt à detracta cute per amplum locum, quia tantum fit puris generatio, ſuccuſque nutritius conſumitur, cutis verò quidem recreſcere poteſt, ſi aliquid vicem cutis ſuppleat, ſed ubi ad cicatricem perducitur, ut fieri ſolet, tum fit Atrophia & mors, quia hæc ſecretio nimis cito impeditur, vel puris jam magna copia generatur, quod pus abit in ſanguinem, & toto ſanguine depravato æger poſtea moritur.

Incipiens qui non diutius quam per annum duravit, quò verò recentior, eò melior.

Liber, qui nondum vaſa vicina malignitate infecit, qui nondum vaſa varicoſa nec dura reddidit, hæc verò cognoſcitur, ſi cancer digitis æquè ſurſum quam deorſum, æquè ad unum quam ad alterum latus elevari & moveri liberè poſſit; hinc tentandum eſt, an poſſit cutis elevari ſurſum reliquo corpore mammæ non ſequente. dein movemus hinc inde in omnibus ſitibus corporis & jubemus, ut pectoralis muſculus valide moveatur ad noſcendum, an valide adhæreat, nec ne, & ægra ſe

curvam

curvam teneat, modo rectam modo corpore incurvo ad latus pronam.

Loco. Nam cancer uteri nec pancreatis exscindi non potest.

Vasis. In quo non nimis magna vasa adsunt, nec metus est hæmorrhagiæ ut & ad mammas, ubi non sunt magna vasa, sed sæpe fiunt cancri ad axillas, qui plerumque venis axillaribus vel internis vel externis accrescunt, sed etiam ad inguinales & glandulas Warthonianas & parotides, ibi sæpe cancri vasis maximis accrescunt, & ab his abstinendum est cancris. Sic memini me audivisse ex Chirurgo sat perito, qui cancrum ad glandulas Warthonianas exstirpare tentaverat, & cum jam elevaverat, vidit jugularem venam simul elevari, quam tamen prudenter separavit, eratque ipse tum, ut dicebat, quasi in metu mortis esset, dixitque se nunquam velle tale quid iterum experiri; nam illa vena pertusa sanguis sisti nequit, quia tam alte ex cranio descendit.

A causâ externâ. Omnis cancer est à scirrho, si verò ille scirrhus ortus sit à causâ externâ ut à contusione, lapsu, apostemate, externâ inflammatione tùm exstirpari licet & debet, si corpus non sit cacochymicum.

Juvenili. Juvenile corpus vocamus, quod lege naturæ adhuc diu vivere potest, si verò corpus senile sit vix ultra annum v: g. vivere potens, tum cancer est relinquendus.

Sanoque. Hoc scitur, si nulla febre hectica laboret, si sitis non adsit, nec atrophia.

Solus. Periti Chirurgi antequam operationem suscipiant, solent v: g. si sit in unâ mammâ, alteram quoque examinare, & tum quoque sub axillas ad mammæ cancrosæ latus dein

quoque ad alterum latus, & si ibi nil inveniant, tum rogant, numne aliquando dolores circa locum ovariorum vel uterum habuerint, & numne aliquando magnum pruritum circa uterum & vaginam senserint, an quandoque subito hæmorrhagias uterinas passæ sunt. Si omnes hæ conditiones supradictæ adsint, tum cancer est exstirpandus.

502. His ita ut § 501. dictum repertis nullum medicamentum nisi ferrum est applicandum, nam si alia applicentur, semper malum augent, ut semper observavi, nam cancer habet hærentem materiem originalem in folliculis, & per hanc duram substantiam nervi & vasa percurrunt, nec suppuratio fieri potest, quia vasa non deteruntur in suo extremo, sed in medio quasi, & hinc suppuratio requisita non succedit, si verò talia medicamenta applicentur, tum movetur materia, ergo iter in cancrum acceleratur, tumorque augetur, fitque inflammatio circa labia; hinc puto me non satis monere posse & vobis suadere, ut ab his in hoc casu abstineatis, nam considerari potest, ac si crusta parva vitri inter digitos hærentis esset, quæ si moveatur, partes destruit sic & hic.

§ 503. Videamus jam, qui cancer non est exstirpandus, hic verò æquè peccatur, si exstirpetur, quam si non exstirpetur, ubi præcedentia signa § 501. adsunt.

Magnus. Raro habetur, quin non etiam alia loca affecta sint, & tum semper quoque febris hectica adest.

Vetus. Quamdiu hæsit, durus est, & radices egit.

Adhærens radicibus, qui radices sunt inflexilia

xilia & callosa vasa vitalia dispersa per cancrum. Sic vidi cancrum in corpore muliebri & senili in mammis, quod fere senio & macilentiâ erat consumptum, sed tamen protuberabat cancer à cartilaginibus costarum, eratque durus instar lapidis.

Vasis. Nam si vasis adhæreat, tum non scis qualibus vasis, nam sæpe magna vasa se in cancrum insinuant eodem modo ut vena cava in jecur, ut observatores notarunt, sic etiam notatum est antea hæc in cancrum & per cancrum percurrisse.

A causâ internâ, quid tum juvat? Nam si radicitus tolli non possit, tum nil juvat, hic verò radices per totum corpus disseminatæ sunt, quæ hic fistulam & caminum quasi fecerunt, & hinc si tum exstirpetur cancer, ilico alium locum occupant adhuc pejorem cancri.

Cacochymico. Ob eandem causam.

Ad cancrum composito. A macilento sene, à melancholico, morbis prægressis, ut Hæmorrhagiis uterinis, vel Hæmorrhoidibus hoc judicatur,

Aliis cancris. Hoc multi norunt, & sic quoque duos casus in nobilibus matronæ hujus reipublicæ vidi, uni cancer erat in mamma, hæc fæmina hic *Lugduni-Batavorum* venit ad exstirpationem sustinendam, sed re examinatâ etiam cancer deprehendebatur in alterâ mammâ; hinc exstirpatio ei fuit dissuasa, sed tamem eam fieri voluit; hinc hæc feliciter quidem facta & sanata est, sed altero anno iterum ad curandam exstirpationem alterius mammæ rediit, & tum quoque licet dissuasum fuerit, exstirpationem fieri voluit, sed tum dein cancrum ad axillas & uterum accepit, qui multo atrocior

erat,

erat, hoc verò fit, quia ille locus antea erat dispositus, jam clauditur, hinc ad alium locum pergens exacerbatur.

§ 604. *Radice. Radices voco vasa, quæ per involuera cranii pergunt*, quæ si jam varicosa vel scirrhosa facta sint, ut fieri solet, tum ab exstirpatione est abstinendum.

Semen voco diathesin cacochymicam intra humores latentem, quæ facit cancrum, si veniat ad loca glandulosa, tum verò ab eo est abstinendum; deinde semen est tristitia, humor acris, tenuis.

Ad interiora. Nam cancer est caminus, per quem materies cancrosa effluit, sed exstirpato & clauso dein vulnere retropellitur hæc materies cacochymica cancrosa, & vadit ad axillas, uterum aut alia loca.

Auget. Hoc vidi in fæmina, cui tota mamma erat cancrosa, simulque tuberculum in axillis instar ciceris quod excisa mamma paucis septimanis pugnum superabat, id semper fit, si bini sint cancri, ut simul in mammâ & axillis.

§ 505. *Causa.* Nam si cancer sit exstirpandus, tum radices & semina integrè una vice sunt tollenda.

Uteri. In his enim locis hæret talis extensio membranosa, quæ quoque vicem periostei fungitur, & hic vasa magna vicina adsunt: frequentissimè mulieribus accidit, desinentibus menstruis, quod magni dolores in utero oriantur, tum diu menstrua retinent, tantum profluvium fit ingens cùm dolore magno, quibus iteratis fit cancer vide *Mauriceau*, qui cancer non est attingendus; *Harvæus* narrat exemplum mulieris maligno scirrho laborantis & uterum

ita.

ita obſidentis, ut ore uteri aperto ſanies & fœtor exirent, tum ſuo conſilio ſolutione vitrioli injectâ cruor ſubſiſtit, ſed cancro internè maligno facto cum diris ſymptomatibus mortua eſt ægra, & cum aperiretur cadaver omnia internè cancroſa ſunt reperta.

Faucium. Glandulæ ibi poſitæ ſcirrhoſæ factæ ſæpe ita cancreſcunt, ut nares & fauces occludantur, hi cancri non ſunt attingendi propter arterias ibi poſitas & nervos vicinos, hinc nil aliud quam mors eſt optandum.

Palati. Hic cancri etiam inſanabiles ſunt ob arterias vicinas & perpetuum motum.

Labiorum. Hic cancer à levi cauſa oriri poteſt, dum nempe ſub dentibus particula labii comprimitur, in quo tale tuberculum ſeu glandula hæret, tum ibi fit ſcirrhus, & ſi tum ille inflammatus cancreſcat, & æger non permittat exſtirpationem vel ope cauſtici vel lapidis infernalis, vel ſpiritus ſalis marini vel cultri, quod optimum eſt, ſed ſi relinquatur, tum totum labium & vicina exeduntur, & exſtirpatio tum fieri nequit hinc æger eſt moriendus, ergo in hoc caſu exſtirpatio ilico eſt ſuadenda, nam ſi malum multum proſerpens occupaverit totam partem inferiorem maxillæ (ut vidi) tum vix curari poterit ob difficultatem exſtirpationis ſine vitæ diſpendio, & hoc eò magis quò in longum & latum ſe extenderit, ut vidi in ruſtico, qui habebat totum labium inferius ad mentum uſque & ad latera cancroſum.

§ 506 Nam derelinquendus eſt æger, vitam degit miſeram; hinc modo lenienda ſunt ſymptomata, in hoc caſu aqua eſt optima, ſed ſi inceperit exulcerari, tum ſolum Emplaſtrum Diapompholigos cum Saturninis.

§ 507.

§ 507. *Quies.* Nam non impropriè cancrum considerare possumus, quasi globum ferreum hamis & uncis horridum in parte molli profundè intrusum, ita ut exscindi non possit, nisi vulnus fiat nimis profundum, vasaque magna lædens, ita ut modò studere debeamus, ut impetus vitæ non nimis in hoc obstaculum irruat, uti etiam hic, nam cancer est corpus iners, nil agit, nisi impetus vitæ in eam irruat, nam antequam homo moritur vel vita succumbente cancri symptomata desinunt. Hic verò ad omnia animadvertendum, nam fæminæ corpus constringere solent per vestes strictas loricatas ex barbis balenæ, quod est pessimum, si cancer mammarum vel scirrhus adsit, sed tum corium alutaceum mollissimum ex pelle agnina, cervina vel vitulina laxè circa corpus gerere debent. Hic intelligo quietem in corpore ipsius cancri & in omnibus vasis vicinis.

1. *Locum.* Ab omni calefaciente, humectante, exsiccante & erodente præservetur, hoc fit per plumbeatum narcoticum more Veterum, nam Veteres in his fuerunt prudentes, hoc fit per Emplastrum § 490. N. 1. descriptum etiam cicuta hic divinum est remedium. Hæc tantummodo hic conveniunt, quæ compescunt & demulcent, hic verò eligere soleo corium alutaceum belgicè *seemleer* uti dixi sed tamen omne Emplastrum effundit vapores, hacque ratione cancrum emollit & irritat; optimum tamen emplastrum, si quid applicari debeat, fit ex plumbagine exceptâ solâ cerâ, ut sit Emplastrum defensivum Cæruleum, ceratum additur aliquid Opii aut croci, obducitur locus tegendus paucis siccis linteis.

2. Blandissima purgantia sunt sequentia, Agaricus

garicus hic maximè laudatur uti Manna, Caſſia, Rhabarbarum, Folia Sennæ, Aloës, Scammonium, Refina Jalalappæ, lenia ſubacida, Tamarindi, Pruna acido-dulcia, Damaſcena, ex his fiunt lenia purgantia per epicraſin, hæc omnia ſunt optima, ſed parvâ doſi ſunt adhibenda, nam magnâ movent & mala ſunt.

Mercurialia. Ita ut non perturbent corpus, ſed ut modo leniter liquefaciunt humores ut ſunt Mercurius dulcis Æthiops mineralis, ex his ſumitur parva doſis ſemel vel bis unâ ſeptimanâ ut leniter evacuetur materies atrabiliaria, hacque ratione obſecundamus naturæ.

3. Hæc in *Materia Medica* recenſui, quæ omnia tutò adhiberi poſſunt, nunc unum nunc alterum, ne æger ab uno abhorreat; hæc ſunt molliſſima. Optimum diluens eſt aqua, tunc decocta cum lactuca optima ſunt, vel Cichoreum, floris Papaveris Rhœados (ob famam vulgò belgicè *kankerbloemen*) Scorzonera, Tragopogon, Taraxicum, Endivia, Sonchus, Fumaria, Sambucus, hæc omnia ſunt optima inſtar Thèe ſingulo mane jejuno ventriculo adhibita. Nitrum Antimoniatum Diaphoreticum exploratiſſimum habeo, quod eſt blandiſſimum abſorbens, non verò promitto curationem quam nunquam vidi, vel adhibetur decoctum aliquod lenitivum & paulo exſiccans. v: g. tale

℞. Ligni Guajac.
——— Saſſafr.
Stipit. Dulcamar. ana ℥ij.
Rad. Polypod. querc.
——— Cichor.
——— Siſari ana ℥j.

Aga-

Agaric. levis ℥iij.
Herb. Borrag.
——— Nasturtii aquat. ana mj.
Liquirit. ræſæ ℥ij.

Conſciſſ. & contuſſ. infundantur in
Aq. Pluvia per noctem altera mane
Coq. per horæ demidium leniter colati
Decocti bibantur ſingulis diebus per intervalla unciæ quatuor.

4. Hinc cibus, victus, potus medicamenta adeo temperata eſſe debent, ut inde motus majores minime fiant, nequidem Theriacalia conveniunt, ſed vitentur, ut etiam cibi fumo & ſale conditi, pinguedo piſcis & porcorum, allium, piper, caveant denique ægri ab animi affectibus æſtu valido ſolis, foci, hypocauſti, motu rhedæ, equi, ambulatione, ſaltatione, animique affectibus. Vidimus ergo, quod Medicus ſuis conſiliis cancrum reddere poſſit tolerabilem, hoc verò ſic fieri debet, ut æger non peccet in aſſumptione cibi, potus, medicamenti, & ne ſe nimis moveat vel motum mechanicum applicat, vitat vigilias, & hoc modo ſe caveat quam maximè ab illis, qui majorem motum faciunt, ſed utatur in ſex rebus non naturalibus moderamine optimo, tum cancer ut corpus mortuum diu tolerari poteſt, ſi verò à motu irritetur, ilico recrudeſcit, inde vitanda ſunt omnia acida, ſalia alcalina, volatilia, aromatia, hic verò in magnum periculum incurrunt, ſi peccent in uno, nam fere ſemper ilico luere debent pænam ad mortem uſque, ſic vidi cancrum per multos annos geſtatum exacerbatum eſſe ab irâ, ſic quoque vidi occul-

occultum cancrum pancreatis ab ebrietate se manifestasse, & sic mortem intulisse.

§ 508. *Symptomata* maximè minuuntur, si jus carnium recentium sine sale assumatur, nempe jus carnis vitulinæ cum pauco succo citri, hoc mirè dolores lenit, oleum Amygdalarum Dulcium ter quaterve de die ad unciam unam conducit, potus aquæ est optimus, & si aliud addetur, ægro non prodest, sed obest, sic si v: g. hordeum adsit, tum nocet; optimum medicamentum est cicuta venenata, cui recens in pulpam contusæ addatur pauxillum aluminis, nitri aut spermatis ranarum (si adsit) fiat cataplasma, & apponatur loco tumenti, quod dolorem compescit Opiata non emendant, sed compescunt dolores, & sic tollunt motum à dolore aliter futurum, quare ergo denegarem hoc remedium, tamen non nocet, & facilè dari possunt vesperi, si non quiescant, nam si evigilent, tum febricitant, calescunt, & hac ratione exasperatur Cancer, si verò hæc omnia ita fiant, tum morbus levatur.

§ 509. Agitur hic de cancro verò, ichor verò hic tam acris est, ut ferè una decumbentes inficiat. Quid verò extrinsecus applicandum? Nam si pinguia applicentur, tum in loco affecto planè occludis poros, ut nil exhalare possit, si aliud Emplastrum, tum facit exhalationem & balneum in loco, si aquam applicem, tum emollio & moveo, hinc melius erit nil applicare; verum si ægri velint aliquid applicari, tum sumi potest lene Oxycraton cum foliis Hyoscyami, Papaveris Hortensis, Rhæados, & tale fomentum per paucum tempus modo applicetur, sed tamen ilico, si dolor ab-

 sit,

ſit, auferendum eſt. Verus cancer ubi jam exacerbavit, tum protuberat in magnum tumorem & apicem facit, & ſic primò penetrat per cutim, & tum per hanc aperturam inſtar ſpongiæ ſeu fungi excreſcit, ita ut collum faciat, & eminens pars extra foramen craſſeſcit inſtar ſpongiæ, quæ per parvum foramen uſque ad dimidium preſſa protuberat, & à parietibus foraminis comprimitur, hacque ratione facit collum, & tum fundit lacrymas, quæ lacrymæ ſunt ichor tenuiſſimus; Chirurgi hos ægros tractantes dicunt, ſi nil applicetur, fit eſchara, nam locus exſiccatur, & cito tum cancer progreditur, ſi ſola lintea applicentur, hæc quidem ichorem abſorbentia imbibunt, ſed poſtea concreſcunt cum cancro, & dilacerando avelli debent, & ſic ſæpe brevi imo intra triduum moriuntur, oleum verò hic quidem minime licet applicari, quod aliter à ſiccitate & aëre defendit, ut ſtatim dixi, qui perſpirationem impedit, ſi enim Emplaſtrum applicetur, tum fit tanto pejor, ſed quid tandem adhibendum eſt, cum tamen aliquid ſit applicandum? re bene examinatâ & expertâ inveni quoſdam liquores, qui forma fomenti applicari poſſunt, nam ſi penitus relinquatur, tum exſiccatur, hinc hoc fomentum hic in *Materia Medica* deſcriptum applicari poteſt, ſed nil olei eſt addendum, quia obſtipat, hinc deligatio hujus fomenti ſæpius repetenda vel renovanda omni bihorio ope plumaceoli in hoc fomento intincti. Cancer non deligetur in loco frigido nec nimis calido, quò ſæpius mundetur, eò melius eſt, id tantum fiat abſorbendo belgicè *met pluksel*, nam ichor eſt tam acris, ut rodat viva; hinc cautiſſimè mundandus eſt cancer ſine ad-

admiſſu multo aëris. Nullum Unguentum nec Emplaſtrum eſt applicandum niſi neceſſitas urgeat, ſed applicari poſſunt plumbata cum aceto, nam hæc ſi cum aqua concutiantur, faciunt ſaponem, hoc verò hic commendo, quia (ut dixi) omnia plumbata in ſcirrho non conveniunt, nam in plumbo multa acria miteſcunt, ſic aqua fortis redditur dulcis in plumbo, ſic & acetum dulce fit, hinc hic ſumo acetum Lythargyrii cum oleo roſaceo, hocque applicatum non cito exſiccatur, unguentum Nutritum ex Lythargyrio eſt hic omnium mitiſſimum, quod tali modo eſt præparandum ſcilicet coquitur acetum ſupra minium, ceruſſam vel lythargyrium, donec liquor ſit æquè dulcis ac ſaccharum Saturni, hoc conteratur in oleo roſarum tamdiu, donec fiat balſamus, tum imponatur ad partem, donec non amplius pars exſiccetur, addendum eſt ad dolorem ſopiendum ipſum Opium; denique non eſt detergendus. ſed leniter abſtergendus cancer.

§ 510. De exſtirpatione egi ſi cancer paulo major & ingens cicatrix requiratur, tum cancer eſt exſtirpandus, ſi verò requiratur exſtirpatio, tum primo antequam operatio fiat, victus debet eſſe tenuis, neque motum excitans, medicamenta debent eſſe omnia cauſæ contraria, & animi affectus ſunt vitandi quam maximè, detur ægro jus carnium oleum amygdalarum dulcium hæc dicta aliquot diebus ante exſtirpationem præcedere debent, non verò operatio eſt inſtituenda, antequam hæc dicta fuerunt prægreſſa; vires refocillantur vino rhenano cum ſucco citri & ſaccharo. Hic verò hæmorrhagia non eſt metuenda, nam ſi cautè exſtirpatio à Medico concluſa ſit, tum vaſa

magna non habet, ut ſunt v: g. mammæ, niſi cum cancer diutius hæſerit, & vaſa varicoſa fecerit; verum quia æger abſque ea nempe Hæmorrhagia deficit in operatione; hinc corpus prius bene replendum & nutriendum eſt, ut bonis ſuccis turgeat.

2. Hujus rationem dedi, ubi de ſcirrho egi Sed poſtquam cancer ablatus eſt, tum pus ſe per totum corpus diffundere poteſt; hinc operatione bene peracta Chirurgus quidem ſuum officium facit, ſed Medicus debet ſemen tollere, hinc omnia præcedentia in uſum ſunt vocanda, poſtea debemus cogitare ingentem ſuppurationem futuram, nam ſi ingens fiat cicatrix, tum magna ſuppuratio eſt exſpectanda, v: g. ſi mamma exſtirpetur, tum cavendum eſt, ne pus ſanguinem ingrediatur.

Attollendo & protrahendo, ita ut inter muſculum pectoralem mamma abſcindi poſſit, & id quidem in medio, ita ut panniculus adipoſus per medium ſcindatur, nam peſſimum eſt, ſi muſculus lædatur, hinc in macilentis operatio non eſt inſtituenda. Quamdiu cancer non adhæret, nec habet radices, tunc ambitur infernè à membranâ pinguedinosâ, hinc cum hæc non ſentiat, tum tractari poteſt ferè ſine dolore, modo caveantur muſculi ſubcutanei; fuit mulier, quæ volens ſancta videri, cum eſſet valde obeſa, panniculum adipoſum aciculis & ferramentis ſibi trajecit & hoc ferè ſine ullo dolore, quod quidem verè contigit.

3. *Rarâ.* Si enim nimis frequenter detegatur, raro curatur, ſi verò non ſatis depurgetur, tum pus per venas abſorptum ſanguinem ingreditur, & hinc videndum eſt, an multum vel parum puris fundit, & pro ratione hujus quantitatis tem-

tempus deligationis definitur. Decocta, Bardanæ, Cichorei &c. largiter sunt potanda, ut pus ex suppuratione factum, in sanguinem resorbtum & facturum Phtysin (ut vulgo accidit) è sanguine abluatur, cavendum etiam est, ne nimis luxuriet caro & nimium fiat pus; hinc adhibenda sunt tantum plumaceola cum pulveribus Olibani, Mastiches, &c. non tantum balsamus arcæi & similia, quæ facerent magnam suppurationem.

Cruore vicino. Nam melius est aliquantulum cruoris exire, quam ilico per antimoniata stiptica sisti.

§ 511. Hoc bene annotandum est, nam ex decem ægris, in quibus hæc operatio instituta est, quidem novem sunt, in quibus iterum propullulat; hinc omnia dicta adhuc continuanda sunt, purgationes lenes aliquando dandæ & stibiata adhibenda sunt, deinde æger se caveat à motu violento, nam forte semina adhuc sunt in corpore vel humore.

Victu. In sex rebus non naturalibus nullus error committendus idque per integrum annum, nam calamitosum esset ægro & Medico, quod cum æger tantam carnificinam sustinuerit, iterum malum de novo oriatur, vidi in hoc casu optimè conducere diætam lacteam, & si verò æger ob ventriculi debilitatem ferre non possit, tum sumat quandoque aliquid saponis veneti, & sic ventriculus roboratur. Hæc omnia bene sunt observanda & intelligenda, nam dum praxin exercemus, tum quotidianus ægrorum planctus est, dicentes se dolore intollerabili ventriculi laborare, & dicunt, si non edere cogerer, me melius haberem, sed à cibis ilico dolor exacerbatur, tum verò juniores Medici

ſtatim cogitant de dolore colico, de dolore flatulento ventriculi; hinc dant fortia roborantia, ut olea ſtillatitia Fœniculi, Aniſi, ſpiritus Carminativi, Sales volatiles & ſimilia, ſed vidi ægros inde intollerabiles accepiſſe dolores & tandem in vomitum atrabiliarium incidiſſe, vel in Dyſenteriam materiæ liquidiſſimæ, tum ordinariò cancer hæret in pancreate, vel ad inteſtina ſeu ad glandulas vagas, tum habuerunt antea diuturnos & fixos dolores & gravitatem à ſcirrho, ſi verò hi dolores exacerbentur, & ſcirrhus irritetur ſeu ſit à cibo, potu, medicamentis, ſemper dolores intollerabiles faciunt, fitque tandem Dyſenteria, & materia, quam æger deponit, eſt ſanguis ater, ſeu alius humor tam acris, ut inteſtina deglubita conſumat, hac ratione quando Icterici Dyſenteria laborare incipiunt, tum dies noctesque alvum deponunt, quia cancer in hepate exacerbatus hæret, ſic vidi juvenes, qui magnam famem habebant, ſed ubi per tres dies ita famelici fuerunt, tum quarto die ægrotarunt, & tum vomitu omnia aſſumpta deponebant (nam alvum non deponere poterant) poſtea iterum ſani erant & famelici, donec quarto die iterum ægrotantes vomerent, & ſic porro; dum verò dicebam cancrum hærere ad inteſtinum ileum, riſui fui Medicis me putare cancrum hærere in inteſtinis, ſed poſt mortem cadavere aperto inveni gyros cancri in hoc ileo, ſic vidi in Senatoris filio ileum tumuiſſe immaniter, ita ut magis amplum videretur quam cæcum, cum tamen alia inteſtina digito craſſa erant. Ex hac doctrina Morbi Hypochondriaci, Melancholici, Hepatici, Splenici, inteſtinorumque intelliguntur, & ſemper bene eſt annotandum,

quod

quod si in uno loco hæreat dolor fixus, ibi cancer adsit, imprimis si æger febris hecticâ laboret. Purgans nunquam est exhibendum nisi lene v: g. ex cremoris tartari, hac ratione duas mulieres juvenculas præcedenti ætate curavi.

De Morbis Ossium.

§ 512. Omnes species degenerationis, quæ in partibus mollibus contingere diximus, etiam in ossibus contingunt, nam ossa partibus mollibus quoque constant, ut periosteo interno & externo medulla & vasis, lamellisque osseis & vasis intermediis. Ossa adulti tantum differunt à partibus mollibus, vel ab ossibus embryonis in eo, quod præter vasa à liquidis repleta sunt etiam vasa simul coalita & callosa.

§ 513. Os enim est corpus per se subsistens, ut putatur, sed quovis momento deteritur. Si ex durissimo hominis sani juvenis cranio pars exscindatur, paucis diebus protuberant puncta rubra seu papillæ, & brevi renascitur lamella ossea, hinc ossa non sunt nisi lamellæ tenuissimæ, rigidissimæ, sed non immediatè continentes, sed in interstitiis habentes vascula, ut ad juncturas ubi spatia majora à secessu lamellarum ossarum relinquuntur, & ubi magna vasorum copia ponitur, hinc omne os est pars mollis circa juncturas, nisi in summo senio, ubi ossa crepitant & facilè rumpuntur maximè hyeme.

§ 514. Os non est ubique ejusdem substan-

tiæ, ſed ſemper triplex materia, prima eſt media, unde fit oſſificatio, in medio fætus oſſe eſt ſtellula oſſea, unde radiatim quaſi per conglutinationem fiunt ſtriæ oſſeæ. 2. Os verò verſus finem totidem lamellis eſt inſtructum ac in medio, ſed cum ibi ad fines ſit latius eo eſt fungoſius demonſtrantibus *Malpighio* & *Haverſio.* Os in medio ſemper primo eſt os factum, & lamellæ in fine paulo plus accedentes minus compactæ ſunt, intermedia loca vaſculis ſunt pleniſſima. 3. Os habet Epiphyſes quibus nectitur aliis oſſibus, ubi eſt molliſſimum, & habet ibi cartilaginem fimbriam, aliter enim motum pati non potuiſſet. *Clopton Hawers* demonſtravit quod os in denſiſſima parte non habeat plures lamellas quam in latiſſima, ſed tantum quod lamellæ ſint compactiores in parte denſiori, & quò proprius accedit os ad juncturas eò plura vaſa habet intermedia inter lamellas, hoc excipitur in diploe cranii. Omne os in parte molli maximè morbos pati poteſt, ut ſequenti paragrapho patebit.

§ 515. Hic quæritur, an os inflammari poſſit? quidam negant, quia talia vaſa non habet, quæ vaſa licet non videantur, oculo tamen armato in media oſſis parte & ad juncturas ſenſibus patent, hinc eadem inflammatio fieri poteſt, quia oſſa vaſis ſunt pleniſſima, quò verò os habet molliorem ſtructuram, eò plus morbos partium mollium pati poteſt, omnia verò oſſa plus partis mollis habent, quam vulgò putatur, nam ſi diu coquantur oſſa, tum modo $\frac{1}{3}$ pars ponderis remanet.

§ 516. Os circa juncturas fit craſſius, & lamellæ ab invicem ſecedunt, aliter tot lamellæ in medio oſſis ſunt, quot circa junc-

turas

turas, ſed in medio plus ſunt compactæ & complicatæ, & minora interſtitia relinquunt.

Minus vaſculoſa. Quia ibi ubique medulla membrana vaſculoſa ambitur, cum tamen medulla in tam parvas cellulas ſit diviſa, in medio verò oſſis unicâ lamellâ omnis medulla ambitur.

§ 517. Prima diſtinctio morborum ergo conſiſtit in læſione talis partis oſſeæ, quæ maximè accedit ad partes molles, ibi enim inflammatio ſuppuratio, ſcirrhus & ipſe ſphacelus ut *Hippocrates* teſtatur, fieri poteſt.

§ 518. Si ulla res Medico & Chirurgo accuratè obſervanda ſit, certe hæc eſt, quoad membrorum oſſium intellectum, ita verò res ſeſe habet, *Clopton Hawers* invenit, quod oſſa ubique in parte habeant lamellas numero inæquales, ſed quod hæ lamellæ modo in uno parte ſint compactæ; in altera dehiſcant, & ibi os fiat largius & mole quaſi majus, ſed intus maneant dehiſcentes, ponas v:g. omnes ex mille lamellis componi, hæ omnes ſibi invicem diſcedentes diſtantias apertas relinquunt, ſic ergo illæ lamellæ modo in medio manent unitæ & complicatæ, ſed in extremo lamellæ dehiſcentes ad invicem accedunt, plurimaſque cellulas formant, tali modo omnes lamellæ fiunt cellulæ, tum os longè craſſius apparet, ſed tamen in oſſis medio non plus oſſeæ ſubſtantiæ ineſt, quam ad finem & contra. Hæc omnia accuratè vidi & lubens curioſis avidis monſtrare poſſum: femur circa juncturas vix ultra digitum craſſum eſt in ſubſtantiâ oſſeâ; hinc natura ibi dedit trochanteres, ut defenſores & ſuſtentacula eſſent; in omnibus his cellulis à natura factis fit oleum, nam in his hæreat fol-

liculi, qui oleum pingue fundunt, quod oleum ſic per omnes lamellas oſſeas derivatur; hæc *Hawers*, dein *Ruyſcius* notavit articulationem duplicem habere uſum, 1. Ut fieret tanto major & fortior circulatio per os. 2. Ut oleum hic factum ſenſim ſenſimque inter lamellas derivetur. His intellectis videtis hic varios morbos poſſe oriri, nam oleum hoc ranceſcere, acre fieri, multaque alia patrare mala poteſt.

Plena. Os animalis per medium ſecundum longitudinem ſciſſum exhibet unum magnum cavum medulloſum, ſed ad latera lamellæ oſſeæ, in hac parte hæret medulla plurima paululum ſanguinolentior, quam in medio oſſe, nulla eſt pars delicatior corporis. Ubi os eſt denſiſſimum & tenuiſſimum æquè multas habet lamellas, quam ubi ſpinoſum & craſſius eſt, ſed cavernæ fiunt minores & vaſa arctiora, adeo ut hæc vaſa ultimò fundant inter hos lamellas & tranſudent oleum, quod facit, ne oſſa areſcant, aut facilè friabilia evadant. In ſenibus hæ veſiculæ ſunt repletæ, non oleo ſed muco, ut etiam in alis hominibus, qui morbis quibuſdam laborant.

§ 519. Hinc oritur ſecundum genus morborum oſſium vel in ſubſtantiâ densâ, vel celluloſâ, vel in medullâ, vel in celluloſà ſuperiori, ubi medulla formatur; ſi in parte denſiori morbus non tollitur, niſi deſquammando ſi in celluloſa abit in cariem, partem integram amittendo.

§ 520. *Perioſteum*. Nemo bene quod ſcio ante *Hawers* demonſtravit, quid perioſteum ſit, ille enim docuit, quod perioſtei origo ſit à Dura Matre, quæ cranio pro interno perioſ-

teo

teo inſervit, nam non eſt muſculus cerebri, ut Itali voluerunt, ſed modò perioſtei munere fungitur, hæc pergit per omnes juncturas craniique foramina, per quæ nervi emittuntur, & vaſa ſanguinea aliaque, & dein medullam oblongatam quoque inveſtit, quod ejus ſecundus uſus eſt, ſi verò per hæc foramina porrexerit, tum ad ſuperficiem oſſis applicatur, & perioſteum externum facit, & ſic vertebræ colli à medullâ ſpinali hoc perioſteum accipiunt, & inde vertebræ thoracis, inde lumborum, inde humeri, brachia, & uno verbo omnes partes perioſteum accipiunt, nam ſi ab omni parte ſeparari poſſet, tum appareret quaſi ſceleton Duræ Matris ſeu totus homo quoad oſſa perioſteo conſtans, hoc verò perioſteum ligamentis ſuſpendit & tendinibus muſculorum, ut *Columbus* ſolus obſervavit. Nam ligamenta apophyſibus connaſcuntur, hæc verò ſuperſcandit perioſteum, & ad inferiora articuli non pertingit, nam hæc ligamenta articulum perfectè includunt, ita ut nil ex articulo extrorſum ad perioſteum vel ad alias partes accedere poſſit, internè verò articuli oſſa undique cartilagine obducta ſunt, quæ vaſa nec *Ruyſchio* nec *Leewenhoekio* conſpicua non demonſtrata ſunt, hæ verò cartilagines per parvas eminentias oſſi annectuntur, uti videbitis in *Theſauro Ravii publico theatro Anatomico donato*, ubi totum habetur ſceleton, in quo epiphyſes ab oſſe ſeparatæ ſunt, quæ per dentes cartilagineos committuntur ſibi invicem, quæ poſtea ligamenta faciunt, hoc aliter vix relatum legimus niſi apud *Hawerſium*, perioſteum eſt membrana omnia oſſa amplectens, niſi dentes exceperis nam hi in ea parte, quæ aëre exponitur,

 pe-

periosteum non habent, sed ibi externè crustam quasi induunt, gallis dicitur emalie instar amausi seu vitri metallici, belgicè *vergloest*, si hoc cadat, tum dens fit cariosus, aliter verò in alveariis, & qua parte gingiva teguntur, periosteum habent. Ossa palati quoque periosteo carere dicuntur, sed minimè verum est, nam ibi est valde crassum & callosum in usus requisitos. Verum periosteum Epiphysi non accrescit, sed ligamentis superscandit; *Hawers* periosteum dixit esse simplex, unde in his locis periosteum de simplici dictum, compositum verò est, quod tendinibus superscandit, sed de priori hic est sermo. In parte, ubi os adest, ligamentum applicatur huic, & periosteum superscandit hoc ligamentum, verum ubi non est ligamentum, ibi semper applicatur periosteum immediatè ossi, quod facit unum continuatum progressum à Dura Matre oriundum cum autem musculus temporalis immediatè applicetur ossi; hinc pericranium ibi dictum hunc musculum superscandit, & præbet quasi vaginam, per quam tendo temporalis quasi transmittitur. *Periosteum verò est propriè ut Ruyschius* detexit, simul *contextus seu rete vasorum arteriosorum omnis generis, venosorum omnis generis, arteriarum pinguedinosarum, & venarum nervorumque, estque membrana hæc vasa ubique in omni ossis puncto per poros perpendiculariter in os mittens; nempe arterias & vasa eodem modo recipiens simul venas*, ergo non est membrana, sed rete innumerorum vasorum, quæ in poros ossium ramos mittunt, & hæc membrana vasa ex osse egredientia & in os ingredientia fulcit. Tendo quoque musculi, supra quos etiam periosteum transcendit,

se

fe offi affigit, & accrefcit, ut quoque *Hawers* demonftravit, fic tendo erectoris digiti offi increfcit, & ibi tum periofteum non manet, fed fecedit, & tum tendo annafcitur toti offi, fed ejus membrana fe expandit fub periofteo; hinc periofteum ibi eo craffius evadit, hinc *Hawers* dixit duplex effe periofteum, unum quod fuprafcandit tendines & ligamenta, alterum quod ipfi offi applicatur, prius compofitum, alterum fimplex audit; hinc folvitur illa quæftio tamdiu agitata inter Medicos, an nempe mufculus temporalis cum cranio cohæreat, vel an pericranium ibi cranium amplectatur, nam ubi temporalis mufculus concrefcit cum cranio, ibi non eft periofteum, fed tendo mufculi offi planè concretus & pro parte offeus factus huic fuperfcandit periofteum, & in loco vicino hæc membrana tendinis hujus cum periofteo jungitur, unde dixerunt Auctores pericranium, quia diverfum à periofteo effe putabant. *Hawers* obfervavit, quod periofteum dimittat dupliciter fua vafa ad inftar carotidum in capite nempe unum arteriofum genus quod ad fubftantiam offis pertinet, alterum etiam arteriofum genus rectè perforans offa ad conficiendam in medio medullam; quod periofteum fit textura vaforum, verum effe patet, fi recentis animalis fuffocati non jugulati os crudum fumatur, folo tantum periofteo tectum, elevetur periofteum, infpiciatur microfcopio, fibræ capillares apparent diftractione & ruptura difcedentes, hæc funt vafa, quæ os introeunt & ex offe exeunt, idque propriè eft periofteum. Ejus ufus eft vafa ordinata ferie nec facilè mutanda deducere pro adferendo humore nutrititio, fanguine, medulla & lympha; alter ufus eft va-

ſa egredientia perfuncto munere deſcribendi humores ſic recipere, ne fiat ulla contuſio.

§ 521. Hæc tertia morborum oſſium ſeries oritur à perioſteo externo læſo; ergo ſi ſolum hoc perioſteum contundatur, oritur morbus, cujus cauſa non hæret in oſſe, ſed quia vaſa os nutrientia id eſt adferentia læduntur, peribit pars oſſis deſtituta ſuo nutrimento, ſtagnabit humor redux, orietur putredo & fiet ſuffocatio.

§ 522. *Perioſteum internum vocatur illud periſtomium vaſculoſum & nervoſum, quod oritur à vaſis perioſtei externi perforantibus os ad medullam conficiendam demonſtrante Haverſio*, hoc perioſteum ab ullo Auctore non vidi deſcriptum, *Ruyſchius* quidem aliquid memorat. Cranium uti notum eſt, habet perioſteum internum, quod eſt Dura Mater, ſic etiam vertebræ habent pro perioſteo interno Duram Matrem protractam, nam hæc ad os ſacrum uſque facit vaginam, uti verò hic perioſteum internum invenitur, ſic etiam ubique, quod hac ratione detegitur, ſumatur os quodcunque recens in medio, ubi ſolidum tenerrimè & ſubtiliter limatur uſque dum ferè in cavum penetret, tum videbitis membranam concavam partem oſſis tegentem, ſed non eſt Dura Mater, quia nullus metus fuit, quod medulla læderetur, cum oſſa ſatis fortia ſint propugnacula, hinc perioſteum internum ſeu potius enoſtium adeo tenue, nam eſt membrana tenerrima conſtans textura vaſorum innumerorum emiſſariorum ex oſſe & perioſteum externum, ſic ergo quoque morbi ſæpe accidunt, ubi os modo læditur in externâ membranâ, nam in oſſe æquè ab interioribus caries fieri poteſt.

§ 523.

§ 523. Hæc est quarta morborum species.

§ 524. *Medullosa.* Vidistis procul dubio in anatomicis os medium solidum habere unum homogeneum cavum, sed circa juncturas perit cavitas, ut ex ipsis epulis patet, nam ibi vidistis, quod in homogeneo ossis cavo medulla contineatur, sed ad juncturas hæret in cellulis oleum cum sanguine mistum medulla verò magis oleosum. Hæc medulla sub periosteo interno ossis tanquam Dura Mater hæret, & quoque membrana tenuiori medulla ipsa investitur quasi esset Pia Mater, illa membrana medullam continet, ut Pia Mater cerebrum, verum de hac membranâ vix ullus bene scripsit, nisi solus *Duverney*, qui tamen noluit sua inventa hac de re orbi erudito communicare, sed ut reliqua inventa sua, sic etiam hæc sparsim ab aliis edita sunt. Ad ossa verò duplex arteriarum genus derivatur, 1. quæ per periosteum externum distribuuntur, ex eo ad os pergunt, quæ ossi nutrimento inserviunt, ut quoque cranium à Dura Matre in capite arterias pro nutritione cranii accipit, sic quoque periosteum externum cranii arterias ad cranium mittit pro nutrimento, 2. Ad os per truncum integrum, vasa penetrant intra os per magna cava in osse relicta, & hæc vasa per periosteum internum pergunt ad membranam medullæ, & sic tota medullosa membrana constat folliculis ab his arteriis factis. Sic quoque Dura Mater accipit carotidem externam pro ossis nutrimento carotidem internam pro pulpa cerebri, ut inde spiritus conficiantur; venæ verò sanguinem ab hoc opere reducentes non communicant cum venis è nutritione ossis reduces; vasa verò ferentes hoc oleum ad articulum pro nervis ha-

beri

beri possunt, & sic hic materia secreta non datur venis, sed per vas tertium in articulum defertur, ut quoque in cerebro fit, ubi cortex, quam hic medullæ assimulamus, facit nervos, hosque emittit ad omnes partes, ubi tandem suum liquorum, vel in venas deponunt vel exhalant, vel in usum requisitum aliis liquoribus miscent, sic ut hic magna sit convenientia. Nam sic quoque hic periosteum externum mittit arterias in substantia ossis, sic etiam internum periosteum vasa ad os mittit, sed sunt quædam vasa, quæ eunt directè in cavum ossis, quæ nec periosteo interno nec externo nec ossi prospiciunt, sed membranæ medullæ, & tum ex his folliculi medullæ corpus constituentes formantur. Arterias verò oleum hoc secernere inde patet, quia in hydrope, ubi sanguis est planè aquosus, modo aqua hic deponitur non oleum. Oleum verò hoc naturaliter lubricandis, inungendis, & defendendis articulis inservit, nam transudat per cartilagineas Epiphyses articuli, ibique usum dictum habet, & coërcetur in loco à ligamentis undique articulum ambientibus & claudentibus, hocque oleum ibi tenue redditum absorbetur. Sic hic quartum morborum genus occurrit, 1. si arteriæ hoc oleosum non adferant; 2. si venæ sanguinem ab hoc opere superstitem non reducant; 3. si in cellulis quoddam vitium hæreat, ut oleum non deferatur ad articulum; 4 si vasa oleum adferentia ad articulum obstruuntur eodem modo ac si nervi obstruerentur. Medulla non est unus liquor, sed congeries vesicularum innumerabilium plenarum liquido in sanis oleoso, in senibus aut defatigatis ichoroso. Ab influxu lunari nulla est distinctio quantitatis

tis medullæ, cum autem in fenibus & multum defatigatis hominibus pinguedo pereat, ita & medulla deficit, idem accidit longo morbo emaciatis, quod tale fiat in defatigatis, probant experimenta *Duverneyana Haverfiana* circa medullam expulfam ex offibus cervorum, ovium & boum, unde conftat medullam tranfudare & circulare. Ufus medullæ eft offa tenere flexibilia aliquantulum, ne fiant fragilia, fi verò aquofa fit materies medullofa, brevi putrefcunt, oleofa nimis concrefcunt & firmiffimè compinguntur, fanguis maximam refiftentiam paffus in offibus folum oleum fubtiliffimum tranfmittit, funtque ibi facculi cavi, ubi hæret exftillans fubtile oleum, quod in quiefcentibus aggregatur, ut quiefcentibus & torpidis accumulatur adeps, fed per motum tenue fit, & ab offe exit, arteriæ preffæ reddunt temporis brevitate oleum non adeo coctum, fed ichorofum.

§ 525. Hic eft quinta claffis morborum, quando materia medullaris vel membrana medullæ morbum accipit. Hic verò oritur quæftio, an offa habeant diploen? hoc omnes recentiores & antiqui noverunt, quod nempe ad cranium hæreant duæ lamellæ, & in harum medio hæret cellulofa fubftantia, fi ergo hæc interior lamella inficiatur, tum quia in medio hæ cellulæ hærent, hinc fic poteft fieri feparatio tabulæ vitreæ; has cellulas quidem diploën vocare poffumus, & hæ ubique quodammodo inveniuntur. *Ruyfchius* enim demonftravit in firmiffimis offibus morbos poffe oriri, ut fiftulæ externæ, internæ, & fic internum ab externo feparatur, idem in medio offis femoris eodem notante oritur quandoque morbus ad hanc

hanc cellulosam substantiam, tum ossa ab invicem secedunt, & tum sæpe curiosum frustum educitur, sic vidi ab osse tibiæ magnam thecam osseam longitudinalem esse eductam, perfectè ossis figuram referentem non ab exterioribus sed interioribus. Nam ibi caries facta erat, & spina prominens extracta fuit. Qui tamen puer Haerlemensis fuit sanatus per decoctum ligni Guajaci, hoc quoque in *Ravianis* videre licet, ubi videbitis os ad semi-ulnæ longitudinem in altero excrevisse ut in theca, & in ea vacillare; hinc videtur periosteum internum & externum vasa ad os mittere pro nutritione ossis, hæcque vasa sibi occurere in medio, & sic quandam diploën formare, hinc etiam ibi caries oriri potest, ut ex dictis exemplis patet, jam videamus effectus morborum soli ossi propriorum.

§ 526. Jam videamus signa, quæ docent in hoc oleo in magnis cavitatibus osseis hærente morbos latere & ejus dein curationem. Pinguedo medullaris, quæ in osse hæret, videtur separari à sanguine arterioso, in tenerrimas medullæ vesiculas disponi & aggregari, & ex his iterum exire seu per vas venosum seu per folliculum, & inde deferri ad ossium articulationes & ad interstitia ossearum lamellarum ad glutinositatem & tenacitatem ossi conciliandam, & partim quoque redire in sanguinem ut eo acria demulceat. Si bene sani per totum diem ambuletis plusquam commodè ferre potestis, tum novistis quod sentiatis circa coxas & lumbos dolorem siccum cum rigiditate sicca, hocque fieri videtur ab hoc oleo nimis consumpto, nam si cervi inter venandum sine multa agitatione subitò

trans-

transsixi cadant, tum offa funt plena medullâ, fi verò per integrum diem à canibus agitantur, tum nil medullæ in offibus invenitur, fed modo oleofus quafi fanguis, fic etiam equus quietus in ftabulis occifus multum medullæ in offibus habet, fed equus curforius nil medullæ habet; fic quoque in bobus, qui licet pingues fi ferantur ad loca remota per longum iter, tum vix medullam habent fed fi in pafcuis vel ftabulis imprimis bene faginati occidantur, tum multum medullæ habent; hinc ergo patet medullam circulatione abire, generari, regenerari & confumi, & fic per vafa adferentia fecernitur, in veficulis retinetur, & iterum reducitur, fi opus fit, hinc hic quatuor in locis poffunt fieri morbi; 1. ad offa, 2. ad offis articulationem, 3. in veficulis medullæ, in vafis adferentibus & deferentibus; fic ergo fi medulla liberè colligatur, in veficulis deponatur, & exire poffit, tum ejus fanitas eft, & ejus actio feu ufus illæfus manet, fi verò fecreta maneat, & nil novæ pinguedinis accedat, fed fecretum ftagnat, tum ultimo illud oleum à ftagnatione & calore incipit rancefcere, fic etiam oleum Amygdalarum dulcium in tepore per paucas feptimanas rancefcit, idem de lardo & butyro infulfo verum eft; nulla verò res plus rancefcit quam medulla, *ranciditas verò eft, ubi oleum blandum meracum, ex hac blanda diathefi acquirit diathefin acrem rodentem & putridam*, uti eft oleum putrefactum femel deftillatum. Includite medullam (ut de induftriâ feci) phialæ chemicæ, ftet in digeftione teporis humani quatuor diebus, tum fi jejuni olfeceris, fere cades in animi deliquium præ fætore.

Secre-

Secretionem impediet. Arteriæ adferunt assiduò sanguinem, hinc ibi fit assidua secretio, secretio ponit semper excretionem, ergo si oleum stagnet, novum separari nequit.

Vasa obthurabit: adferentia vasa sunt arteriæ, ossium secernentia sunt laterales plexus ad folliculos, vesicula medullosa verò in inflammatione corrumpetur.

Inflammabit. Nam inflammatio est impedimentum transfluxus, & tamen vis urgens ad transfluendum, si ergo oleum exire nequeat, & tamen eo pergat & effluat, hoc inflammatio vocari licet.

Suppurabit. Fateor quidem hic suppurationem propriè fieri non posse, sed à similitudine tamen suppuratio dici potest, nam ut sanguis stagnans à vi cordis conteritur in pus, sic etiam hic ab influxu olei oleum conteritur in vesiculis, si ergo sic medulla & vascula seu vesiculæ computruerint, tum etiam necessariò membrana communis medullæ affici debet; hinc periosteum internum afficitur, sed internum hoc periosteum erat (uti vidimus) basis vasorum, quæ os nutriebant, hinc tum etiam os ea parte debet fieri *gangrænosum vel cariosum*, quod est ossis collapsus, *quia non nutriuntur novâ materiâ.* Hæc verò caries est pessima, quæ contingit vitio medullæ prius computrescentis, ergo in hoc casu medulla transire debet vel in ichorem vel in virus, vel in cancrosam materiem; & præterea hic morbus pessimus, quoque est circa juncturas, quia ibi plura vasa, & lamellæ osseæ sejunctæ; hinc intelligitur morbus ossium, qui in Rachitide accidit, qui non est in medio ossis, sed ad juncturas.

Vasa

Vafi orba. Hoc in Odontalgia patet, ubi modo dens à crufta externa vitrea denudatur, & tum ibi hæc particula offea nudo aëri exponitur, hinc tum ab inhalitu aëris frigidi vehementer dolet, & fimul putredo oritur, & caries dolorque permanent, & interpolatis vicibus redit, donec dens cadat.

Apophyfium. Hæc caries fit à putredine interna, offa apparent dura fed humido ablato fiunt friabilia, ut etiam cum alcalinis diu cocta fiunt fragiliffima, in fpiritu nitri flexibilia evadunt ut corium. Nunquam periofteum internum vel medulla inficitur, quin etiam incumbentia inflammentur, fungefcant quafi, & os cariofum fiat. Omne os quod oleo caret, cariefcit; hinc præfertim fiunt caries offium, vel fpinæ ventofæ ad loca ubi funt plures cellulæ, ut fit in Rachitide infantum, Lue Venerea, Contufione magna, aliifve majoribus vitiis periofteo inductis.

Spina ventofa eft caries offis à medulla vel periofteo interno ortum ducens, fpina verò dicitur, quia per fpinas os fecedit. *Ventofa* verò quia partes impofitæ raræ, inflatæ & fungofæ apparent, nam fi ibi fupra locum affectum incifio fiat ad os ufque, tum labia partis incifæ inftar fpongiæ apparent. Spina ventofa eft cariofa corruptio offis à causâ internâ ortâ, idque à medulla prius corrupta, tunc primò in offe, dein in periofteo, tum in omnibus integumentis, hinc humor oritur primò in offe, dein in periofteo, tum in omnibus integumentis, & omnia fimul tum perfectè inflantur. Quando fit fpina ventofa, non tantum accidit in uno loco, fed in pluribus, nifi caveatur,

&

& ſtatim ac deprehenditur, ſecetur pars, nam ſi unum membrum hoc malo affecto auferatur, poſt aliquot tempus, redit ſtatim ad aliud, ut accidit cuidam verbi Divini Miniſtro Eccleſiæ Reformatæ Gallicæ; cui duo brachia ſucceſſivè ſecuit *Clariſſimus Ravius*: phænomena hujus morbi ſunt primò ſequentia, oritur ad locum in meditullio oſſium dolor obtuſus profundus, pertinax, erodens, ad tactum non augens, ſed per motum, calorem & teporem lecti exacerbans. Medicus accedens primo nil vidit, ſed ubi diu duravit, oritur tumor in parte, nil autem apparet inflammationis, ſuppurationis vel ſcirrhoſi, ſed tantum ſpongioſus, vel ventoſus, lentus & tenax tumor, poſtea tumor accreſcit magis, nulla cum fractura vaſorum, ſed quaſi partes inflarentur, & quaſi omnia ſpongioſa fierent, ſed ubi eo devenerit, ſæpe ſponte rumpitur, vel ſi Medicus aperiat, nullum adeſt pus, at omnia ſunt inflata; ſi ultimo detegatur, os fætet intolerabiliter, ut lardum putrefactum, tunc pus prodit cinereâ materiâ repletum, ichoroſum & purulentum, trahens ſecum lamellas oſſeas; aperto oſſe medulla tota putrefacta apparet pluribus in locis, novus eſt morbus, conſtituens cum Lue Venerea & Rachitide triadem morborum novorum difficillimorum & graviſſimorum. Spinæ ventoſæ habemus quotidie exempla in carie dentium, primò enim dolent, tum tument, dein inflantur maxillæ, dolor acutiſſimus & intolerandus fit, putrefacti cadunt & ceſſat malum.

§ 527, *Signa.* Si corpus ad hunc morbum ſit diſpoſitum, nempe ſi Rachitis, Lues Venerea, vel Scorbutum vel horum morborum diatheſis adſit, vel omnes quatuor morbi ſimul

ad

adsint, tum adest dolor, ad attactum non augetur, sed ad calorem lecti, solis, medicamenti & alimenti, hinc ergo si Medicus tale quid suspicetur, tum attrectare debet locum affectum & rogare, an inde doleat, & tum si inde nullus dolor oriatur, rogare, ubinam doleant, si dicant profundè, & quod sit, quasi os interne disploderetur, & si tum dein dicant, quoties vinum vel zingiber vel piper sumpsi, tum dolor exacerbatur, uti & à calore lecti, hinc è lecto ad aërem frigidum hauriendum surgunt, & paulo inde levantur, dein si à tempestatis mutatione de majori dolore conqueruntur nempe si ver ipsis magis incommodum sit, nam *Virgilius* canit

Vere calor redit ossibus.

si tum simul ille dolor fixus maneat, & levis febris hectica adsit, tum scimus morbum hærere in cavo ossis internè; verum caries quæ hic obtinet, male confunditur cum carie exterioris ossis. *Caries verò est solutio continui facta in substantiâ osseâ una cum calcinatione ossis à causa ossi propria*, hic verò à causa in inferiori ossis cavo latente. Sed unde fit, quod cum medulla & ejus membrana atque periosteum afficiuntur, etiam os afficiatur usque ad diploën? quia ibi vasa à periosteo interno & externo concurrunt, & sic cum periosteum internum male afficitur, tum etiam diploën male se habet, & inde quoque hoc malum periosteo externo communicatur, sed hoc periosteum decies plus dolet, quam periosteum internum, quia hoc quam fortissimè ossi adhæret, & hinc si quam minima distensio vel dilaceratio oriatur,

tur, tum dolor fit acutiſſimus, dum verò hoc perioſteum ſic afficitur, tum etiam muſculi inficiuntur; hinc abſceſſus;

§ 528. Prognoſis hic eſt difficillima, nam ſi inter lamellam primam & ſecundam malum tantum hæreret, tum facilè fieret exfoliatio, ſed hic totum os eſt conſumptum & vix ſeparatio fieri poteſt, nec mundatio, hinc difficillima curatio. Hæc videntur eſſe ſymptomata ſpinæ ventoſæ, nempe corruptio oſſis, quæ contingit à causâ internâ imprimis à corruptione medullæ. Hic morbus videtur veteribus fuiſſe ignotus, ſed poſt Rachitidem & Luem Veneream invaluit, nam hic habemus cariem à cauſa interna, quæ cognoſcitur à dolore hinc inde quaſi vagante; ſed caries veterum eſt morbus topicus, & non ſemper febrim hecticam habet, quæ cum priori carie ſemper eſt juncta. Hic morbus dicitur παιδαρθροκακὴ vide *Aurelium Severinum de Abſceſſuum natura* à παίς *puer* & ἄρθρον *articulus*, putavi verò olim hunc morbum curari non poſſe, ſed jam quædam exempla vidi, ubi ægri integrè ſanati ſunt. Nulla eſt abſterſio niſi ab ipſa vita, nam etiamſi putridum linteis eluatur, brevi poſt renaſcitur cruſta, nulla enim eſt mundatio & abſterſio ſine vi circulantium humorum eluentium hoc putridum.

§ 529. Nonnulli Medici hic ad Antiſcorbutica confugiunt, quæ hic quoque proſunt, ſed ubi morbus jam invaluit, tum non ſatis penetrant. Hac methodo plures à ſpina ventoſa ſine magno malo ſubſecuto perfectè curavi; vidi hic præparata Mercurii nil prodeſſe, imo Mercurium dulce plus nocere quam prodeſſe. Decocta ex ligno Guajaco affuſa noſtris humoribus

bus balſamicâ vi ea imbuunt, ne unquam putreſcant, adde paululum cremoris tartari ad reſinam ſolvendam. Illud lignum eſt tam reſinoſum & penetrans, ut imbibere poſſit omnes humores; ſed tantâ copiâ hoc decoctum eſt aſſumendum, ut omnis fere ſanguis ſit hoc decoctum, ſed tum ſimul tecto pallio ſudare debent ægri ſub inſtrumento id eſt ſub ciſtella, ex qua modo caput prominet, vel ſub craticula in lecto, nam ſine ſudore nil efficimus, ſic vidi ſudorem virideſcentem perfectè ligni guajaci odoris erumpentem; curavi puerum, qui variis locis hoc malo in oſſibus afficiebatur, & inciſiones ad os uſque à Chirurgo in variis locis factæ ſunt, nam illi ſemper ſectionem faciunt ad os uſque, tum os cadit, ut quoque in illo puero articulus digiti ceciderat, hunc tamen hac methodo curavi, ut etiam domicellam, ubi jam exſtirpatio digiti indicis concluſa erat, imo digitus immaniter intumeſcebat ab oſſe intumeſcente, ſed tamen ſic curavi niſi quod ille digitus adhuc $\frac{1}{3}$ pars craſſior eſſet, & quoque fere $\frac{1}{3}$ pars longior, quam alterius manus.

Fomentum cum panno ex lana in decocto guajaci intincto & expreſſo; fictilia calefacta ante commendata vel ſtannea hac methodo diu continuata ſæpe multum fit boni, leviuſculum acidum eſt optimum, ut lignum Buxi, Quercus, Saſſafras, in omnibus his oleum eſt copioſum acido miſtum.

§. 530. Determinetur verò ad locum affectum in hoc inſtrumento ab accenſu ſpiritus vini & pannis hoc decocto madidis loca applicatis. Diæta ſit tenuis, utatur æger pane biſcocto ſolo & uvis paſſis tantum, tum mirificè

fit promotio ad curationem, sed nil adhibendum pingue vel oleosum internè nec externè, statim enim esset gangræna ad locum, possunt enim adhiberi antiseptica id est condire partem. Ex lue venerea affectis, quando ossa ita intumuerunt, in quibus nil potui proficere mercurialibus, intellexi medullam hærere extra circulationem, verum mercurius nil agit in vasis extra circulationem positis, hinc diu cogitans inveni lignum guajaci; verum cum hic oleosa putrefacta materia hæreat, quæ non facile abstergetur, hinc omne oleum omnino vitandum; sic hac methodo domicellam perfectè curavi, si Medicus vel æger superfugiat, sola superest exstirpatio.

§. 531. Hic aliquid dico de parte externa, quando nempe vasa in interstitia ossium hærentia afficiuntur, tum similem curam instituere debemus, & quo magis accedit ad curam §. 529 præscriptam eo facilius & felicius cura procedit; hæc res verò magni est momenti, imprimis cum Medici omnes semper dicant exstirpationem debere fieri, ut factum hic est in reverendo viro, cui ambo brachia amputata sunt. Dicunt verò multi cariem ossium non posse oriri à periosteo externo, sed quid tum de *Paronychia dicendum est? Paronychia est, ubi papillæ nerveæ in ultimo articulo digiti periosteo fixissimè. incumbentes afficiuntur*, unde dolor intolerabilis oritur, quasi ferro ignito nervi terebrarentur, & si tum Chirurgus non ilico incisionem faciat ad os usque, & inflammationi & putredini contraria adhibeat, tum intra aliquot dies articulus corrumpitur & cadit, tum verò incisis integumentis ad os usque tinctura Mastiches cum spiritu vini applicanda est

offi,

ossi, & tum simul Missio Sanguinis instituenda, & internè diluentia danda, decoctum Chinæ Salzaparillæ, tota verò pars est involvenda medicamentis anodynis emollientibus v. g. fiat Cataplasma ex lacte dulci cum farina lini vel avenæ decocto addendo oleum lini, & hoc cataplasmate pars involvatur, est optimum cataplasma quod novi; Hæc verò omnia sic externè & internè adhibita malum sæpe tollunt sine incisione, sic ut hæc prius tentanda sunt, si verò his non cedit intra quatuor vel sex horas, tum caries metuenda, & tum nil superest, nisi ut incidatur ad os fere usque & eadem tamen continuanda, sed si malum ad os femoris hæreat, tum hoc fieri nequit, & nil superest, nisi magna venæ sectio & dicta simul adhibenda. Credo hanc rem nemo posse in dubium vocari, quin si in medullâ malum hæreat, sit pessimum, si in membrana medullæ quoque pessimum, sed prius pejus, si in interno periosteo, tum quoque, sed adhuc curabile est & quò altius malum hæret, eò levius & contra. Si in reliquo osse vel periosteo externa pars sit affecta, ut non sit liber itus & reditus, sive id accidat inter lamellas sive in cellulis vel in periosteo omnia fiant, quæ in spina ventosa, sed tantum mutato ordine dicta sunt. 1. quia humor vitalis non advertitur, 2. putrescit, quia stagnat in lamellis, cellulis, periosteo interno, habeturque idem perfectè mutato ordine. In spina ventosa primò laborat tantum medulla, sed in his primò exteriora. At mala in medullâ pessima sunt & difficillima, sed ad exteriora multo faciliora. Duræ Matris inflammationis effectus est primo dolor Piæ Matris, dein furor in primo gradu,

 postea

postea incipit homo totus fieri soporosus, & hoc notat jam corrumpi cerebrum. In Variolis visum est, tale quid accidisse ut in spina ventosa & inflammatione membranarum ossium.

§. 532. Curatio est eadem, implebo sanguinem iis liquidis, dein ad summos sudores determinabo.

§. 533. Morbi ossium sunt sequentes, α membrana medullæ affecta, β à medulla affecta, γ à periosteo interno male affecto, δ à lamellis osseis & vasis inter eas hærentibus morbosis, ε ab externo periosteo læso. Hic verò quò magis morbus ad interiora vergit, eò cura difficilior, nam morbus ab externo periosteo non ita difficillimè curatur, sed à medulla omnium difficillimè; hinc prognosis patet; ad juncturas fit difficillimè separatio, serpit malum ex cellula in cellulam, in medio denso ossis est quidem tardior progressus, sed facilior exfoliatio, hæc est regula universalis.

§. 534. 1. *Inflammatio est diapneusis sive transpiratio impedita in illa parte.* In periosteo est membrana, ut in aliis locis, hinc etiam inflammari potest, ut membrana omnium partium; hinc puto, quod in ossibus non levior morbus occurrat, quam qui à periosteo externo oritur, nam tum interiora adhuc bona sunt, & accessus datur; hinc ille morbus difficilior. Quænam verò inde mala oriuntur? Hæc recensui in doctrina de vulneribus capitis, ubi constitit, quod periosteum sustineat vasa os vivificantia & nutrientia, cum verò illa pars, quæ inde vivificatur, mori debet; hinc periosteum ubicunque læditur, tum munus suum non facit, & tum os non nutritur nec vivificatur,

hinc

hinc periostei morbi faciunt ossis morbos. Causæ videntur esse triplices vel vitio vasis, vel vitio humidi, vel vitio utriusque: vasis obthuratio fit à rigiditate vel laxitate, vel enata propria substantia, aut à liquidis crassis acrioribus, aut ab utrisque simul, de his causis satis actum est.

2. Signa sunt dolor punctorius, calor ingens, pulsationis geminatio, nullus dolor, febricula, hæc sunt signa inflammationis, verum si nullus dolor ab attactu oriatur, nisi musculi profundè moveantur, tum hæc sunt signa inflammationis periostei. Pauci vestrum sunt, qui non experuerunt Odontalgiam, sed quid est Odontalgia? Hæc est duplex, prima est in osse integro, tum morbus hæret in peridonteo id est periosteo dentium, quod est perfectum periosteum, vasculis tenuissimis constans, tum dolor atrocissimus oritur, licet cœterum corpus benè valeat, tum tandem fit dentis caries, dens vacillat & per frustula exidit. Secunda species Odontalgiæ fit uno momento, tum ossis caries nervum nudum afficit, & hæc species incrudescit, si æger aliquid dulce, vel nimis frigidum, vel calidum in ore sumat, sic quoque idem in reliquis ossibus obtinet; hinc ergo cum audiamus ægrum conquerentem v. g. de dolore fixo profundoque ad humeros, & simul febricula adsit, tum semper cogitare debemus de periosteo vel osse affecto. In hominibus Lue Venerea, Rachitide & Scorbuto laborantibus hoc obtinet, nempe paulo postquam in lecto sunt, maximè dolent, dein surgunt, sed si iterum lectum petant, hoc malum lecti tepore recrudescit. Si externè oriatur dolor ingens, fixus, obtusus, profundus ad tactum

 auctus,

auctus, vel acutus signum est periosteum esse affectum, in summa Podagra facile cognoscitur, quia corpora prius per Podagram emaciata sunt.

3. Exitus hujus mali solus bonus est resolutio, nam hic nec suppuratio nec gangræna fieri potest, & si resolutio non fiat, tum tandem totum os consumitur, nam repit à periosteo externo ad diploën, à diploë ad periosteum internum.

4. *Curatur ut inflammatio.* Nam si in intercostalibus musculis inflammatio sit, quantum Medici non faciunt ad avertendam suppurationem & gangrænam, sed hoc rarò hic observatur, sic etiam hic eadem remedia conveniunt, eademque ac in inflammatione sunt indicationes, nempe 1. ut materia inflammans solvatur, 2. ut impetus urgens minuatur, 3. ut vas laxetur. Primæ indicationi satisfacimus, α. Venæ Sectione, β. diluendo per nitrum, sal aquam & saponaceos succos, γ. ad locum applicando fomenta, ut pars mollis & laxa servetur, δ per Diætam tenuem; sic quoque in Odontalgiâ Venæ Sectio instituatur, dentur diluentia fomentis ori applicatis, tenuisque præscribatur victus, sic sæpe conservatur, si id fiat in initio Odontalgiæ.

Avertatur. Vetus Medicina incubuit, ut inveniret remedia, quæ à loco ad locum materiam & motum derivent, sic si quis dolore ad brachium v. g. ad animi deliquium usque laboret, tum Venæ Sectione locus est debilitandus, externè laxandus & macerandus, ut impetus ad loca exteriora derivetur, si verò obstinata sit inflammatio & non cedat, tum Chirurgus debet incisionem facere, sed hic labor, hic opus est, Chirurgus quidem potest per membranam

cellu-

cellulosam facile secare, sed ulterius vix audet, nam hic requirit primo cognitio decursus magnorum vasorum & nervorum, secundo decursus musculorum & insertionis, quod ultimum in vivo facile invenitur, si modo ægro jubeatur, ut edat actionem illi musculo propriam, tum ibi, ubi musculus desinit, oritur eminentia, & in toto decursu tensio, tum hic locus est vitandus, verum decursus vasorum & nervorum ex *Vesalio* & imprimis *Eustachio* intelligitur, plures hic vobis commendare non possum, sed cum sæpe natura ludat incursum nervorum & arteriarum, hinc primo per cutim una cum membrana adiposa sectio fiat, & tum abluatur, & hac ratione ulcus apertum relinquatur per unum diem, nam ab incisione integumentorum nullus metus hæmorrhagiæ est, nec à scissione nervi, tum verò secundo die videri potest, an etiam nervi vel vasa magna ibi locentur, & si non inveniantur, tum sectio fiat ad os usque & sic periosteum abstergeri potest. Si simplex sit inflammatio, Missio Sanguinis est optima, sed in Rachitide, lue Venerea, & Scorbuto non convenit; tum commendatissima sunt decocta dictorum lignorum, ut Guajaci, trium Santalorum, Sassafras, Bardanæ pro pauperibus, pro ditioribus Chinæ & Salzaparillæ; si simul applicentur fomenta, sed si simul Lues Venerea adsit, tum salivatio per mercurium est anceps remedium, nam aliquando curatur, aliquando non & relinquitur tumor; melius conducunt superius dicta, nam à mercurio glandulæ quidem purgantur, sed vix inde interiora ossium.

§. 535. Si suppurationem arcere non possimus, curabo ut causa suppurationem faciens,

& hanc extrorſum determinabo, aliter abradet plus perioſtei fibras ab oſſe ſubjecto, ſic oritur major caries; hinc optimi Chirurgi unica inciſione penetrant ad ipſum os, etiam dum violenta eſt inflammatio, ſcopus eſt ut materia ſuppurari incipiens extravertatur. Notum eſt in digito ſæpe oriri dolorem intolerabilem in uno puncto, pars tumet, calet, dolet, & ardet, Chirurgus advertens ſine causâ manifeſtâ ſubitam videt inflammationem, licet externè nullam inflammationem appareat, Chirurgus ſcit ibi os nudum eſſe, pulpam multam non carnem vel muſculos, hinc adeo intumeſcit, Chirurgus hæc videns putabit eſſe Paronychiam, applicabit emollientiſſima Emplaſtra, ſi per dimidiam horam vel totam ad ſummum non tollatur dolor, inciſionem faciet uſque ad os, ubi dolor eſt, addit ſpiritus vini cum Maſtiche, Olibano, & ſic nervi puncturam tollitur. Si id non fiat, totum os carioſum excidit, niſi prius æger moriatur præ ſummo dolore.

1. Dolor violentus, calidus, profundus, ad levem tactum acutus oritur.

2. Ingens pulſatio, febris, quæ facillimè noſcuntur, ſed quid eſt *horripulatio*? Si cui inflammata vaſa rumpantur, tum ſemper fit horripulatio (belgicè *huivering* gallicè *friſons*) hoc fit, quia ſi una pars rumpatur, tum vaſa laxantur, hæc quoque fit, ſi aditus ex arteriâ in venam laxetur, à quacunque causâ ſit, ſicque homines utcunque ſani accipiunt hunc motum, nam hac ratione fit frigus & concuſſio per artus, unde horremus, ſi ergo jam hæc omnia adſint, & horripulatio ſequatur, tum ſcimus ſuppurationem fieri.

3. *Ab-*

3. *Absentia* id est si dolor bonis signis absit, si gravitas in parte & tumor.

§. 536 Tum pars suppuratur, hinc tum exeditur periosteum & oritur ossis macula, & hæc ossis pars peribit & gangræna fiet, id est quando pars non recipit nec humores dimittit, si tum periosteum consumptum sit, tum ulcera & fistulæ postea fiunt, & tamen suppuratio fieri nequit, quia exitus non datur, suppuratione facta scitur, si gravitas & pondus in loco sentiatur locus parum distendatur, & dolor ferè cesset, tum suppuratio periostei facta est, id est consumptio vasorum in os pergentium & ex osse egredientium, hinc os nudatur id est suis vasis privatur. Fluctuatio in loco externo docet abscessum, at in profundo periosteo difficillimè hoc cognosci potest, nisi signa inflammationis antea adfuerunt; hinc optimi Chirurgi sæpe non advertunt signa abscessus, nisi ubi materia maxime corrodens vicina erumpere tentat, unde scimus diuturna interna mala maximè orta esse ab inflammatione periostei.

§. 537. Hic morbus dependet à Lue Venerea, Scorbuto pessimo, vel horum miscela Rachitide.

Corrumpet. Quia pus attinget ossis lamellas.

§. 538. *Ilico.* Novi enim homines inde mortuos.

Aperiendus. Nam profundè ut ad os & periosteum accessus detur, si verò os videamus cariosum, tum instrumento ferreo instar cunei quo ad formam perfodiatur, & inspergatur gummi Sarcocolla Therebinthina cocta vel Mastiche, Olibanum, vel Elemi ad ignem inspissati, tum parva fiet exfoliatio, & periosteum citissimè à natura recrescit. Quando pus juxta

N 5 has

lias decurrens perioſteum ſecedit ad articulos, tum ibi horrendæ fiunt inflammationes, ſed ſi bonâ fortunâ pus decurrat inter muſculos, & in quadam parte faciat abſceſſum, tum hoc depurato æger curari poteſt, ſed tamen in abſceſſu apertura facta non tam facile curari poterit abſceſſus, nam illud pus hæret in gyris & ſinibus celluloſæ membranæ ſuper perioſteum, hinc Chirurgus aperit in uno loco, non tamen per hunc aditum pus extrahere poteſt, qui hinc inde in gyris latitat. Contingit aliquando puellam pulcherrimam ludendo in plateâ ad os femoris ad acetabulum ſenſiſſe dolorem maximum perſtantem, puella miſerrimè claudicans à Medicis, Chirurgis optimis & me ipſo examinatur, os bonum fuit inventum, ſed tumor triplo major erat, quam naturalis, omnes concludunt eſſe ingentem puris collectionem ſeu abſceſſum, ſed undulationis vel fluctuationis ſigna aderant; Chirurgus lanceola incidit ad os uſque, nil invenit, nec exiit niſi humor paucus, ſed hac apertione tunc aliquid facilioris greſſus conciliatus fuit illi loco; hinc abſceſſus eſt aperiendus, licet quid dubii ſubſit, cavendo nervos, venas, ac arterias, hinc aliqua prudentia opus eſt, dum ſcalpellum adigitur, quia omnes venæ & arteriæ non ejuſdem loci ſunt; ergo prudentes Chirurgi nunquam ſibi ſoli hoc ſumant. Dein os purum redditur plumaceolo ad fundum craſſo & ſicco, quod ſequenti die affluxu humorum ita extenditur, ut vulnus dilatet, tum oſſi nudato inſpergitur pulvis Euphorbii, qui carni non nocet & os optime curat, dein pulvis aliquis Catagmaticus ex Mirrha, Benzoë, Thure, Maſtiche &c. ſic

os

os optime concrescit, postquam denudatum & depuratum est.

§. 539. 1. Si tumor, ardor, magnus, rubedo ingens, dolor summus, febris magna adsint, signa sunt inflammationis violentæ, quo hæc symptomata majora sunt, eò pejor morbus.

2. Id est si pars frigida & livida sit, vel omnis dolor ab illa parte paulo evanescat sine ullo bono signo.

3. Supra periosteum incumbunt tendines, vagina musculi, adeps, cutis, jam si caries sit profunda, omnia supposita tument, quia à gangrænoso & carioso osse omnia teterrima exhalantia inflammationem faciunt, & vicina corrompunt. Per gangrænam hic intelligitur, si periosteum & ejus vasa sic sint destructa, ut nullam habeant communicationem cum succo vitali influente & redeunte.

§. 540. Tum fit ferè sphacelus.

§. 541. Nil in os à nervis adfertur, tum marcescit, & quod in osse quiescit, fiet acre, putridum & corrosivum, tunc cadit os instar cinerum vel quasi esset in cineratione combustum aut putrefactum; omnis humor nostri corporis stagnans vi caloris fit acerrimus & corrosivus, ut patet in durissimis ossibus dentium, ubi periosteum, quod maxillam in alviis obvelat, inflammatur, unde Odontalgia oritur. Os cariosum fit friabile, si humore acri stagnante factum sit, tunc contagio crescit, confirmant id Malpighiana & Haversiana observata, lamellæ formant cava, intermediæ sunt series vasculorum, si gangræna vel caries consumpserit unam lamellam, tum hæret in lamella secunda à periosteo, hac ratione caries serpit

N 6 quo

quo ad profunditatem, si serpat insinuatione ad longitudinem, fit exfoliatio, prior dicitur desquammatio.

§. 542. Hic verò ægro est proponendum, an malit mori præ doloribus cruciatibusque acerrimis, an verò malit partem incidi, si concedat, tum superiora viva incidantur, & 1. nudatio fiat, 2. mundatio, 3. applicetur Emplastrum, & fiat injectum ex decocto Camphoræ, Mirrhæ, Aloës, Alliariæ, Croci cum Sale Ammoniaco, hacque ratione intra viginti quatuor horas fiat separatio marginis. Tum verò humida non ita magis requiruntur, sed tum inspergatur pulvis ex Olibano cum Aloë & Succino, tum plumbum siccum imponatur; quomodo verò fit ossis separatio? Veterum Methodus erat per caustica vel per causticum actuale id est ferrum candens, verum hoc in osse fieri non potest; hinc separatio fiat Methodo *Belloste* perforando hinc inde non admodum profundè per ferrum, & tum vasa viva protuberant, si verò nulla vasa viva sint, tum os sphacelo est affectum. Si periosteum gangrænosum sit, locus ad os usque est incidendus, nullum enim aliud remedium datur, ut gangrænosus ichor putrefactus acer exire possit, tunc addenda sunt mundificantia ut ex Aloë, Myrrha, Galbano, Sarcocolla, similibus cum Vitello ovi, Therebinthina, ac parum mellis admisto optimum fit mundificans & detersivum. Si parum colorem mutaverit, inspergatur parum succum Euphorbii, si multum, pulvis Catagmaticus ex Mastiche & Similibus, donec ex osse emergeant apices vel papillæ rubræ. Si periosteum internum inflammetur, habet causas & effectus eosdem, quo ad os internum vel abibit

bit in resolutionem, vel suppurationem, vel gangrænam vel sphacelum æque ac in osse exteriori; unum tantum est discrimen, quod materia non exhalare possit, hinc prius corrumpitur, antequam quid externè appareat; talia exempla sunt apud *Hildanum* & *Ruyschium*. An verò hoc ad *Paronychiam* Veterum, vel *panaricium* referri non potest? Difficillimè est dictu, nam nemo scripsit quid sit paronychia, sed hic morbus imprimis oritur ad primum articulum digiti vel pollicis, ad manus imprimis & pedes quoque, quandoque oritur circa radicem unguis vel ad latera vel ad anteriora, in digiti pulpa paulo supra insertionem tendinis flexoris. Dicitur græcis νοσῦ ὑπαρὰ ὀνιχὸς id est *morbus circa ungues*, ubi ille morbus primo fit, oritur ilico intolerabilis dolor, qui nullo dolori est comparandus, ita ut ipsum cerebrum afficiat, si per duas horas sic duret, tum purpureæ maculæ oriuntur, totumque os carie afficitur, si in pollice, tum se usque ad dimidiam partem radii extendit, si in uno ex digitis, tum ad humerum usque, inde patet malum hærere in expansione membranæ musculosæ, nam musculi digitorum usque ad Olecranon pergunt; & dein musculus Biceps & Deltoidis dant membranam se expandentem supra omnes musculos, hinc tum malum huc usque proserpit; sed pollicis musculi ad dimidium radii inseruntur, & hi quoque non in armillam hærent ad Metacarpum, sed propriam habent, hoc *Duverney* invenit, *est ergo Paronychia inflammatio acutissima hærens in expansione membranaceâ musculorum, quæ supra tenditur musculis, & tandem ad digiti finem pergit supra insertionem tendinum.* Inflammatio, ubi supra tendinem

oritur, ibi manet, & hæc membrana videtur multo tensior, hinc dolor acutissimus oritur, quæ inflammatio intra paucum tempus fit, uti ad dentes, qui morbus non est periostei, sed hujus membranæ. Sed cur hic tantummodo observatur? quia hæc membrana ibi loci est tensissima, hinc si paulo major sit tensio, vel tumor adsit, tum ille dolor diu perdurans hujus membranæ inflammationem facit, hic præterea nullus musculus nulla pinguedo ponitur, sed modo periosteum, & quia hæc membrana est tenuissima, si ibi extensio oriatur, tum periosteum comprimitur. Cur hic dolor in toto corpore similis non invenitur? Quia nervi in magnâ copiâ colliguntur. Cur hic non fit bona suppuratio sed semper gangræna? Hoc fieri videtur, quia vasa nimis subtilia tumescunt in seipsum, hinc substantia non extrorsum vertitur. Hic morbus æquè facilè ac alius ossis morbus vel inflammatio curatur, si modo illa tensissima membrana laxa reddatur, hinc tum Venæ Sectione instituta Emollientia applicentur ex farinosis avena secali coctis, in lacte cum oleo olivarum, si verò hæc intra quatuor horas nil juvent, tum incidatur uno momento in medio, non ad periosteum usque, sed tamen eo usque, ut pars extendi possit, & tum postea eadem emollientia applicentur, si hoc non fiat, caries oritur intra paucum tempus, quia nullibi sunt plures nervi quam in hac parte, & periosteum hic est tensissimum, hinc si ibi oriatur inflammatio, tum os nimis compressum cariosum redditur.

§. 542. Nunc huc usque vidimus, quid ossi accidere possit à periosteo externo læso, & quomodo os inde afficiatur, rarò enim os videtur

affici

affici ex proprio malo, fed fere femper à periofteo externo vel internò vel medullâ ejufque membranâ; quomodo verò os afficiatur à periofteo externo vidimus, fimulque fieri dixi de morbo extremos articulos digitorum occupante panaricio feu paronychia dicta & rationem dedi, cur hic tam mira fequantur fymptomata.

§. 543. *Periofteum internum* id eft illa membrana, quæ offis concavam partem tegit, quæ pars hæret inter membranam medullæ & concavam offis fuperficiem; cur verò rariffimè hic inflammatio contingat? 1. quia hic vafa & humores funt tenerrimi, 2. quia hic motus adeft parvus, 3. quia frigus externum non accedit, aliter quoque ac alia corporis pars inflammari poffet, hinc ibi rarò fit inflammatio nifi in Lue Venerea, Rachitide, & Scorbuto peffimo.

Quo ad os internum. Ubicunque fanguis ftagnat in arteriâ motus & propulfio continuatur, & ibi quoque fit idem effectus nempe inflammatio, in quocunque demum fit loco.

Exitus. Inflammationis exitus eft refolutio, fuppuratio, gangræna, fphacelus, & fcirrhus, hi funt effectus inflammationem fequentes. Scirrhus verò hic fieri nequit, quia non eft locus glandulofus. Sphacelus fieri non poteft, quia interiora lædit, nec quoque fuppuratio, quia pinguedo non mutatur in pus fed in rancidum liquorem; cæterum hic morbus cum inflammatione convenit, imo fuppuratio fieri nequit nifi in vafis liberis, nec quoque in loco claufo, tum enim non fit pus fed ichor.

Ob denegatam. Materies hic mutata fit putrida & acris, quia exhalatio impeditur, finus feu

seu fistula, in qua se explicat, aperiri nequit: & quia hic hæret in loco calido, inde hac ratione degenerat, cum verò liquor sic degeneratus exire nequeat, non-aliter fieri potest, quin simul medulla afficiatur, nam hæc ossis membrana vix attrectatur, quin statim diffluat, nisi arte præparetur, hinc tum totus effectus cadit in medullam subjectam.

Unde Medulla facillime putredine afficitur, uti sæpe videmus in boum medullâ in mensâ, illa enim medulla semel putrefacta non redit in naturam suam blandam, nam difficillimè oleum quodvis rancidum iterum corrigi potest, imo nil horridius est quam oleum putrefactum, unde Auctores de Peste dixerunt, nil magis hunc morbum propagari, quam olea pinguia, nos enim carnem ferre possumus, non verò oleum, nam qui oleum putridæ medullæ comedit, ille vix toto die sibi saporem ex ore detergebit, hinc patet, quanta mala inde oriri possint.

Totum inde os. Os habet vasa periostei interni & externi, si omnia vasa ab osse ablata vel putrefacta sint, quod idem est, tum ossis gluten perit, nam os aliter materia constantissime, & vix calcinabile constat, illa verò constans materia est gluten, quod est oleum, quod nulla ignis vi sine apertâ flammâ diuturnâ ab osse separari non potest, si ergo illud oleum deficiat, tum fit caries, & totum os in cariosa fragmenta resolvitur.

§ 544. Ponatur os fæmoris lædi primo medulla intacta, sed periosteum internum inflammari & suppurari, pus autem non potest transire per os, nec quiescit, sed calet, movetur, corrodit vicina, tum totum os coërcebit humorem

morem pessimum corrosivum. Si medulla prius sit corrupta, tum primò os non læditur, quin prius periosteum internum læsum sit, sed periosteum internum inde afficitur, hinc idem erit effectus, cum nulla sit differentia nisi temporis mora.

Vix. Si morbus eo usque perveniat, ut tota medulla conversa sit in ichorem rancidum, tum nulla spes curæ, nam inde fit ossis caries, quæ est quasi gangræna ossis, nam gangræna est vasorum advehentium & revehentium ineptitudo ad munus exercendum id est ut nil advehant nec revehant, hinc ad hunc morbum curandum, tum nova vasa essent creanda, ergo cura est impossibilis, licet multi Chemici jactent se hoc præstare posse, cum *Paracelsus in sua Chirurgia majori* dicat, nullum medicamentum posse vasa perdita integrè facere recrescere, cum verò ille sic loquitur, qui aliter sat magnus jactator fuit, multo minus hodierni Medici id præstare posse puto. Lues Venerea non mihi videtur hærere in solo pingui, non ergo in sanguine nec in sero.

§ 545. *Signa.* Si Auctores consulamus, vix aliquid invenimus, sed ex his phænomenis diagnosin formare possumus, curabile verò cognoscitur id malum, si adhuc consistat in inflammatione, tum enim adhuc vasa sunt integra, & humores non valde corrupti, sed jam quæro, unde cognoscatur, quod inflammatio periostei interni adsit? 1. Si febris continuata semperque eadem ratione perdurans adsit, nec interim sit intermittens, nec quotidiana, nec tertiana, nec quartana geminata, nec febris hectica, tum Medicus concludit in hoc ægro adesse diathesin inflammatoriam. 2. Si ergo

go talis febris adſit, nec tamen inflammatio externè appareat, tum Medicus dicit, hæc eſt ſignum inflammationis, externè enim non video, hinc internè eſſe debet. 3. Si æger dicat, os mihi profundè dolet, quaſi diſſiliret, ſi tum ruditer tractando dolor augeatur, tum os internè eſſe affectum noſcitur, & ſi talis febris accedat, tum notio eſt eo certior.

Nulli remedio nec Embrocho nec fomentis cedens, ſi verò Podagra vel Rheumatiſmus eſſet, tum parum remitteret.

4. Si verò æger tum ſimul dicat, in lecto vel à motu muſculari dolor augetur, tum hoc eſt ſignum, quod pars profundius agitetur, & quod ibi inflammatio adſit, ſi tum ſimul nec Emplaſtris nec Unguentis aliquid proficiamus, tum certi ſumus (cum nulli in oſſa adſint nervi) inflammationem adeſſe, ſi verò illa pars non reſolvi poſſit, tum omnia mala carioſi oſſis & corruptæ medullæ fiunt.

§. 546. Hic autem nil plus facere poſſumus, quam natura vel ars admittit, cum Medicus ſit tantum naturæ miniſter, hinc nil facere poteſt, quam impedimenta curationis tollere. Ergo generalia ſuperſunt agenda, ſi talis oritur dolor deſcriptus in oſſium cavis, tum curamus ut Pleuritidem, ſi dicas id ſolum non ſufficere, non nego, ſed forte ſufficeret, ſi juxta generalia inflammationis curæ facio id quod poſſum. Medico tamen ad hunc morbum maximè eſt attendendum, cum inflammatio hic potius ſit chronica quam acuta, ut homini hydrope laboranti accidit (quamvis hydrops prorſus ab inflammatione abſit) tunc non audemus mittere ſanguinem, id enim eſſet occidere ægrum, quia illud pauxillum boni ſanguinis, quod ad vitam

vitam superest, tolleretur. Si à magno cursu dolor ad tibias summus & febris oriantur, & æger ad pressionem de doloris augmento conqueratur, nullo apparente tumore, sed si moveatur, sentit dolorem augeri, concludo morbum in interioribus ossium hærere, tum diluo sanguinem, instituo Venæ Sectionem, tum acria irritantia demulcenda sunt per medicamenta anodyna, oportet locum affectum in suis vicinis maximè laxare per fomenta aquosa farinosa, & sane cura in Odontalgia quam optimè hisce modis succedit, postea antiphlogisticis adhibitis dolor & febris minuuntur, sed non integrè tolluntur, tum non amplius metuitur inflammatio, tum dabo decocta Chinæ Salzaparillæ, Bardanæ, Scorsoneræ, Radicum Graminis, Tragopogonis quinque aperientium, & tum sudorem provocabo sub craticulâ ope spiritu vini, diæta sit tenuis ex pane biscocto vide § 529. Spina ventosa quæ his signis observatur, si adhuc sit in statu inflammationis hac methodo tolli posse videtur, hæc cura appareat crudelis, sed alia methodo nil præstare possumus; hæc cura inservit ad suppurationem præcavendam.

§. 547. Si nempe periosteum internum labefactatum sit & medulla in ichorem conversa, tum quæso quid remedii genus, forsan putes os perterebrari posse & sic materiam educi, id quidem fieri potest, sed tunc tamen os perioteo nudatur, hinc eadem mala regenerabuntur, & tamen ossis caries quoque manet, tum nil agendum nisi exstirpatio, si operatio institui possit vide Caput de Sphacelo; si verò nobis adhuc aliquid promittere possimus, id erit à Decocto Guajaci, Buxi, Sassafras, Santali rubri,

bri, citrini vel albi cum ſudatione in ciſtella cum ſpiritu vini vel ſub craticula, ut hac ratione quaſi febris oriatur, & omnia ſudando moveantur. Mercurius ſæpe adhibetur, qui in glandulis quidem morbos curat, at difficillimè in oſſibus, quò enim plus ſalivæ educitur, eò craſſiora ad partem remanent, & vidi ſemper quando malum in interioribus oſſis erat, mercurium magis obfuiſſe quam profuiſſe, non verò in externo perioſteo.

§. 548. Hic miſeram tragædiam propono, cujus cataſtrophe eſt exſtirpatio vel mors ægri.

A tumore. Hinc dolor fit acerbiſſimus, talis dolor ſæpe oritur in hominibus Lue Venereâ laborantibus, ſic ut adfuerim hominibus bene menti compotibus, qui præcabantur, ut modo caput pertunderetur ad mortem accelerandam, & ſic à doloribus liberarentur, hic enim dolor eſt ſtrictè permanens & dilacerans.

Ab Acri. Si exhalationes putridæ accedant ad perioſteum externum, tum eroſio fit, & dicta ſymptomata geminantur.

Incumbentia. Tum omnes muſculi omniaque integumenta fiunt fungoſa & replentur materiâ non exhalante turpi & fætida.

Lento contagio. Quia vaſa ſunt parva & motus lentus.

Membrum perit. Nam acris ichor hic colligitur, qui ſe non manifeſtat, niſi ipſi via paretur, vel ſibi viam paret, & ſi ipſe ichor hoc faciat, tum omnia jam ſunt corrupta, quia perioſteum externum jam corroſum & corruptum eſt, hocque inficit panniculum adipoſum incumbentem, ergo muſculi modo in medio hærent non affecti, hinc ſphacelus dici nequit, tum exſtirpatio fieri non poſſit, ægri moriuntur,

tur, hoc verò malum jam defcriptum oritur à medulla vel periofteo interno malè affecto. Hæc putredo vocatur rancefcentia, quæ nulla loca plus infeftat quam offa. Si os à putrefactione extendatur, tum fibræ periostei interni diftenduntur, unde fit dolor horrendus, quafi fenfim dilaceretur fibra poft fibram, tum pars maximè eft fpongiofa ichorofa, femis rigida & flaccida, donec cadat; hæc etiam ab odontalgia accidunt.

§. 549. *Lues Venerea.* Quantum videre potui, videtur mihi venenum venereum fe nulli rei magis permifceri quam pinguedini feu in cellulofa membrana *Ruyfchii* feu adipofa Veterum feu mufculofa, feu in pinguedine offium, & puto femper radicari in pinguedine, hinc huic quæfito refpondetur, ubi quæritur, quare offa tam fæda afficiantur in Lue Venerea? Notum enim eft, hunc morbum in pinguedine radicari, & glandulas quatenus pingues & panniculum adipofum affici, hinc per pinguedinem palati & narium diffeminatur, offaque afficit, quia plena funt pinguedine, unde non mirum eft, quod offa hac ratione afficiantur, hoc verò probatur, quia ægri, qui curantur à Lue Venerea fic debeant macilefcere, ut nil pinguedinis fuperfit, aliter recrudefcit malum, hinc hæc cura per falivationem vel decoctum lignorum exficcans peragitur. An non in Podagra fimile quid obtineat, nam ibi vidi offa etiam cariofa decidiffe? Nam ibi à ligamentis & periosteo externo affecto caries fit. Quoties Lues Venerea occupat offa à parte periostei externi, tum curari poteft per mercurium, fed quando hæc affecit medullam, tum tota offis moles deftruitur, & curari non poteft per mercurium,

nam

nam per mercurium nil proficitur, per ſudorem tantum agi poteſt, quando materies eſt mutabilis, ſed hic non eſt mutabilis.

Scorbutica. Plures ſumunt hanc Diatheſin, tanquam à Lue Venerea veniret, verum cum ſcorbutum poteſt peſſima mala facere ad dentes, quidni ad alia oſſa, in hoc morbo gingivæ gangræneſcunt, denteſque fiunt carioſi, legatis quæſo hóc *journal* de his tribus hominibus, qui in Groenlandia in *Spitzbergen* hibernare voluerunt, ubi ultimus ſcripſit, quomodo ſint mortui cum dolore ad omnia oſſa, ergo ſcorbuto, & ille ſcribit, ego jam ſentio me quoque mox moriturum, & quoque mortuus eſt, ille vocabatur *Joris van Spitzbergen*, hinc ſcorbutum non impropriè nonnullis Belgarum dicitur *Scheurbot.*

Rachitica. In vera Rachitide omnia oſſa tumeſcunt, & omnes dentes nigreſcunt, & male afficiuntur; in hoc morbo oſſa in cariem abeunt, ſi diu duret, ſed tamen ſæpe ſanantur, ſi verò oſſa in Lue Venerea carioſa fiant, peſſimus eſt morbus, in ſcorbuto verò caries non eſt tam frequens niſi ad dentes & os femoris, à Rachitide omnia oſſa afficiuntur, hinc cum hi morbi veteribus vix noti fuerint, hinc caries tum non videtur adeo frequens fuiſſe, nam *Hippocrates* quidem dicit πὲρι κεφαλισμȣ̃ tantum quaſi ſideratio foret ab extremis cauſis, ſic etiam *Celſus* de ſubitanea ſideratione ſcribit, ſed à contagio in his ſuſcepto hoc malum producente apud Veteres nulla fit mentio.

Gumma. Hæc vox in Noſocomiis Italis primo eſt inventa, *eſt tumor ortus circa os vel perioſteum, tenax, non planè durus, ſed tanquam gummi, digito cedens, figuram impreſſam recipiens,*

piens, *fixus hærens ad os*, qui oritur, si membranæ periostei in suis stratis, & vasis incipiant infarciri humore lento, qui ire tamen & redire nequit; *hinc est tumor præternaturalis à lamellis osseis ab invicem discedentibus ob inflammationem vasorum inter lamellas positorum, qui tumor in osse extrorsum delatus cum dolore satis magno & tenacitate adhuc facile cedente.* Tunc lamellæ adscenderunt & hac ratione hunc tumorem fecerunt.

Tophus. Itidem vox Nosocomiorum, vocatur *tumor circa ossa mollis quidem, sed sic ut cornua vituli vel rostra avium primo emergentia referat*, oritur, si lamellæ ossis & periostei referat externi infarctæ duriores fiant, est ulterior quam gumma.

Nodus est major gradus quam Tophus ejusdem naturæ sed durior.

Exostoses sunt duplices vel lamellarum ipsarum ossearum vel aliquando omnes lamellæ exesæ sunt, & solæ lamellæ tenues factæ sunt extrorsum elevatæ. Exostosis est, si tumor durus in substantiâ os deformet, & tam durus sit, ut quasi ipsum esset os, in thesauro Raviano videbitis Exostosin à lamella ossea elevata cum succo duro quasi osseo insperso.

Abscessus est, si partes ossis cellulosæ vel membranacea vasa suppurari incipiant, cellulæ rumpuntur, & os abscedit; hoc est, quod vocat *Hippocrates* ἀποςασιν; hic abscessus dicitur fieri circa molles ossis partes ad juncturas, abscessus in osse triplici modo fieri potest, 1. quatenus Epiphisis adnato ossi ab osse recedit, ut si trochanteres femoris ab osse femoris recedant. 1. In lamellas, ubi latiores discessus substantiæ osseæ ad articulum. 3. In ossea substantia

ſtantia vel inter lamellas vel maximè diploë, nam abſceſſus nil aliud eſt, quam quid vaſa obſtructa & inflammata faciant ſeparationem, ergo abſceſſus in oſſe eſt exfoliatio.

Caries. Si os careat nutrimento & glutine id eſt ſi perioſteum internum & externum conſumptum ſit.

Spina ventoſa eſt caries à labefactato oſſe ab interno perioſteo vel medulla corrupta.

§. 550. Naturalis color oſſis eſt ſubcæruleus, candidus, eodem modo, ut ſanguis ruber per venam & cutim albam externe non rubrum colorem dat, vel ſubcæruleum, ſic etiam oſſa per ſe alba à ſtratis vaſorum pellucentibus fiunt ſubcæruleæ; hoc quoque videmus in ſceleto ad demonſtrationes anatomicas præparato, cujus oſſa à pinguedine non ſat orbata, ſic iidem colores uſque ad nigram percurrunt, hinc naturalis color eſt ſubcæruleus, ut apparet in tunica adnata oculi, qui oritur à multitudine vaſorum perioſtei oſſis, color albus deſignat inflammationem & vaſorum compreſſionem, flavus putredinem, cinereus, gangrænam, lividus & niger ſphacelum.

In album pinguem. Ac ſi eſſet lardum, tum vaſa contuſa & perdita ſunt, ſicque porro malum augetur, pro ut colores ponuntur. Color naturalis dentium non eſt candidus, ſed ſubcæruleſcens, ſi verò dens malè ſe habeat, tum 1. fiet albus, dein flavus, tum cineriteus, nigreſcens, & tum cadet, ſi enim quis velit reddere dentes candidos, tum vulgo ſumit vitriolum & ſpiritum nitri, & ita deſtruens omnia vaſcula reddit dentes albos ſed facilè caducos.

§. 551. Sic ſi quis acida acerba edat, tum dentes dicuntur longiores fieri & re verâ fiunt,

nam

nam sic partes osseæ levissimè ab invicem secedunt, hacque ratione dentes obstupescunt, ut dicere solemus, nam acida ossibus inimica sunt, sic videntur horum ossa instar ceræ mollia esse facta à simili causa, ut *Parisiis*, *Lugduni in Galliis*, & *Amstelodami* exemplum habuimus.

Inæquale. Quia vasa attolluntur, & hinc lamellæ non æqualiter elevantur.

Spongiosum? Quia vasculis caret humoribus replentibus & lamellæ secedunt.

Friabile. Omne os violentissimum ignem sustinet, antequam redigitur in pulverem seu terram, sed si nulla aqua nec oleum magis adhæreat, tum ilico cadit, si attingatur: verum si tum iterum in aquam vel oleum immittatur, tum os denuo durescit, hinc os privatum oleo & aqua cariosum fit.

§. 552. Nam ut *Hippocrates* jubet sapores uti & odores sunt distinguendi: si peritis Chirurgis rogetur, an ulcus sit cum mala diathesi, tum subolfaciunt Emplastrum vel Plumaceolum, si tum fætorem percipiant instar lardi rancidi, tum dicunt os esse affectum quia medulla & lardum eadem ranciditate afficiuntur; ille fætor est similis ac in cavo dente, caries ibi hærens putrescit; quò plus est olei in parte, eò fætor major, hinc in medulla est tantus fætor, quia minus est salis & plurimum olei.

§. 553. Simulac os primæ phalangæ digitorum carie afficitur, tum omnes membranæ tumescunt, non inflammantur, si incidantur, tum non sanguinem fundunt nec pus sed ichorem, hoc fit, quia tendo ossi annectitur, & cellulosa membrana expanditur, si ergo hæc

materia maligna eo pertingat, tum materia in cellulis hærens quoque denegari cogitur.

Labia inversa non plana nec mollia nec subsidentia sed retorrida, quia omne infernè hærens facit, ut externa magis protuberent, & sic eructata labia cutis deprimit, hæcque labia à pinguedine fiunt, ut quoque de Cancro notavi, hac quoque ratione gingivæ in dentium carie reflectuntur, simulac ruptura facta est.

Sanies clara. Quia materia tantum exit per illa parva vasa non verò per magna ulcera, talia sine causâ recrudescentia semper habent sedem in pinguedine, cum verò pinguedo sola sit sedes ulcerum, hinc ibi facile fieri possunt.

Parvis Squammulis. Quæ sunt parva ossis secedentis stigmata, quæ vasis sunt orbata.

Recrudescentia sit v. g. caries dentis, illa etiam propagatur ad alios dentes, hoc verò impeditur dentis cariosi evulsione; vel reddendo dentem mortuum, ut fit per plumaceolum intrudendum spiritu vini Camphorati, vel spiritu vini cum Euphorbio vel oleis destillatis aromatis imbutum, quæ ossa & vasa exurunt, Chirurgi sæpe vulnera per annos curant cum lapide infernali vel simili caustico, tum crusta inducitur loco affecto. & sic quasi clauditur, verum citò recrudescit, hoc enim natura sic facit, ut si materia maligna hæreat vel appellat ad locum, claudi non possit.

Rebellio. Chirurgi sæpe conqueruntur se optima detergentia adhibuisse ex Aloë, Croco, & Mirrha, & optima abstergentia de balsamis ut de Copaiva, de Peru, sed dicunt se tamen nil efficere potuisse. sed hoc fit quia ulcus non potest deduci ad cicatricem, antequam vulnus

sit factum, & vulnus quoque est, donec heterogeneum absit.

§. 554. *Cur caries?* Os nutritur à duplici vasorum genere nempe â periosteo interno & externo, hinc ossa diploën habent, ubi hæc vasa conveniunt, ut antea dixi *Ruyschium* demonstrasse, hinc si periosteum externum sit affectum, tum sæpe diploë est bona, & si tum bona separatio fiat, tum recrescit periosteum & sic curatur.

A lue Venerea. Hoc malum hæret in oleo, hinc si quis posset ex hoc sulphure elicere illum spiritum incolam, tum morbus sanatus esset, sed hoc nemo potest, nisi omnem pinguedinem solvat & educat, tum iterum bonis succis ægrum repleat, si verò parum pinguedinis relinquatur, recrudescit malum, hinc hæc caries difficillimè curatur, licet *Fernelius* per rastrum os tibiæ excusserit, quod in aliis ossibus fieri nequit, cum ergo lues ferè semper occupet oleum & oleum tenaciter adhæreat, & difficulter abluatur, si ossa afficiantur, tum hæc inflammatio, quatenus pinguia vasa afficit, est pessima, & dein quoque ad interiora & medullam pergit; Lues Venerea non agit multum in sanguinem, sed malum semper in illa pinguedine nidulat, videmus enim hos homines æquè bene bibere & edere, sed tamen totam pinguedinem consumi, sed ubi hæc putredo devenit (ut in spina ventosa) ad medullam ossium, tum ipsa salivatio non prodest, neque sudor solus nisi Methodo proposita, quando autem per mercurium funditur tota pinguedo & sub specie salivæ educitur, tum virus venereum una cum pinguedine eliminatur.

A spinâ ventosâ. Hic morbus semper secum

habet magnam diathesin, nam rarissimè oritur, nisi totum corpus prius labefactatum & affectum sit, medulla enim hic prius afficitur, hacque ratione malum sensim proserpit. De hoc morbo scripsit Italus quidam Vir *Josophus Pandolphus de Spinositate Spinæ Ventosæ morbo gravissimo.*

§. 555. *Cur in parte solidiori?* Quia ibi vasis paucissimis & tenerrimis lamellæ compactissimæ sunt; hinc minimum vitium tenerrima vasa facilè destruit, & solida relinquit, hinc ibi exfoliatio à vasis succumbentibus producenda est. Nec tamen putetis ibi nullam vitam nullaque vasa naturaliter hærere, hoc enim minime verum est, nam si os tibiæ fractum bene apponatur, & appositum retineatur, tum intra decem dies unitum & concretum est, non verò firmum, sed adhuc flexile, post quadraginta dies Chirurgus audet dicere insiste & ambula, licet os sit adhuc quodammodo flexile; hinc clarum est os in vita habere vasa, sed Anatomici dicunt hæc injectione non patere, hoc verum est, sed injectio non procedere potest ultra secundum vasorum genus nec ad vasa lymphatica provenire, nam tum in venam abiret.

In spongiosa? Quia ibi plura vasa pluresque humores & lamellæ osseæ sunt cellulosæ, ita ut integras cameras faciant, hinc si os in spongiosa quadam parte lædatur, vix sanari potest. quia hic lamellæ ab invicem secedunt, & hinc si ibi semel fiat fistula, tum liquores semper affunduntur, & vix ad coalitum perduci potest, ut fit prope juncturas.

In juncturis? Quia hic non hæret periosteum nec ligamenta, sed cartilago longe plicabilior ac in reliquo corpore & vasis constat plurimis,

sed

fed ad hujus ultimam cognitionem nondum perventum eft, nam *Ruyfchius* ibi vafa implevit, ita ut tota cartilago externè rubra à materiâ ceraceâ pellucente appareret, fed tamen membranam invenire non potuit. Hæc cartilago cum vicinis partibus non habet communicationem, nec habet, unde recrefcat, & præterea hic lamellæ ab invicem fecefferunt; hinc hic morbus eft peffimus. Os femoris in medio eft circiter digitum craffum; fed ad juncturas ibi vix unguis craffitiem habet, & hinc ibi morbus ortus vix fanari poteft, licet omnia optimè applicentur; ergo videmus Chirurgos non indigere medicamentis externis, nam nil facere poffunt nifi reponere & unire, hacque ratione retinere, tum natura fanat; fummus anatomicus *Realdus Columbus Vefalii difcipulus* docuit offa conftare ad juncturas alio fragmento concreto vocato Epiphyfi, hoc præbere exitum fibris offeis, unde ligamenta formantur, ergo fi ad juncturas oriatur caries, ubi duo offa fibi apponuntur, dum internodia corrumpuntur, duo offa inficiuntur.

Prima. Quia ibi vafa tenerrima & motus in parte folidiori lentiffimus, imo per viginti annos durari poteft in lue venereâ.

Altera. Quia ibi vafa humorefque funt copiofi.

Ultima. Quia ibi eft mira trajectio, nam puto (ut dixi) medullam aucto calore liquefcere, & fic ad medullam pergere, atque inter eas circulare, hacque ratione pervenire ad hanc cruftam cartilagineam, perque eam tranfudare, & quod fic illa medulla cum fmegmate Haverfiano faciat humorem articuli, puto verò, quod

si hic morbus oriatur, quod tum medullæ profluxus impediatur, hinc difficillima cura.

Cur in Pueris? Quia in his omnia ossa spongiosa humida & mucilaginosa sunt, hinc facilius corrumpenda & vix restituenda.

Cur in Spinâ ventosâ? Quia hic morbus non est topicè in osse, quin simul fuerint corrupti prius humores ad hoc os pergentes, hoc verò rarò in his humoribus solum obtinere potest; hinc rarò unum os à spina ventosa afficitur; sic quoque rarò unus dens cariosus, si ab interna causa caries orta sit; & vidimus sæpe unum membrum exstirpatum malum in alio membro propullulasse.

§. 556. *Qui his.* Dubito, an plures dentur ossium morbi, hinc puto me de his satis egisse, de qua re vix apud Auctores mentio fit, hinc Medici sic hærent in curanda Rachitide, Odontalgia, & imprimis Spina Ventosa, inde ab his morbis rari morbi oriri possunt, sic Phtysica tabes fit ab osse putrido. Omnes ossium morbi oriuntur vel à violenta causa externa vel interna, si ab interna erit vel Spina Ventosa vel caries, vel tophus, vel gumma, vel condyloma, vel exostosis, vel abscessus.

Ἀγκύλωσις tantummodo restat, quæ duplici sensu intelligitur, 1. apud Veteres & *Hippocratem Anchylosis* dicebatur *immobilitas articuli mobilis nunc præternaturalis facta à causa hærente in ipso articulo cum tumore*; Recentiores sumunt *pro omni immobilitate* articuli à quacunque etiam causa oriatur, hic verò sumamus laxo sensu pro omni immobilitate nata in articulo. Hujus causæ sunt calli, si frangatur os humeri quam proximè ad processum Omoplatæ maximum, tum os per sexaginta dies

reti-

retineri debet immotum, tum ibi accrefcit callus, hinc fit immobilitas, fic quoque callus in offis femoris, fi ad articulum ruptum fit, tum à callo ibi nato articuli immobilitas fit, quia pars non moveri poteft, nifi in callum, ut obftaculum incurrat; ergo quando fractura accidit offi proximè ad juncturam, tum poftea callus illius offis fracti concrefcit cum altero offe, hæc eft Anchylofis fpecies vide *Thefaurum Raviauum in theatro Anatomico.*

Infpiffato linimento Haverfiano. Liquidum mucilaginofum circa juncturas exiftens & oleofum in cellulis oleofis mifcentia fe fimul debent ambo ita attenuari, ut exhalari poffint, & ita reforberi à venis in articulo patulis, tum fi motus ibi adeo deficiat, ut mucilaginofus hic humor exhalari aut reforberi nequeat, tunc infpiffatur & fit anchylofis, hoc accidit illis, qui fregerunt crura aut brachia, & diutius dein immotis his partibus manferunt, tum enim Anchylofis fit; hinc Chirurgi tantum has partes quotidie movent fenfim & magnâ vi, & fanant additis fimul balneis & fomentis. Glandulæ ad juncturas pofitæ ab *Haverfio* fuerunt inventæ, quas *Ruyfchius* folliculos vocavit; hi femper humidum fundentes articulum ab inflammatione & tritu defendunt, fi verò adfit nullus motus, tum humor fecretus concrefcit, & facit gluten, hinc immobilitas, fi hoc non per fales alcalinos volatiles, frictiones & balnea in motum deducatur & diffipetur, ut fæpe fit, fi recens fit malum, maximè per veficantia, hoc imprimis in articulo genu obfervatur.

Ligamentis rigefcentibus. Omnia enim ligamenta vafis fanguineis ambiuntur & colliguntur per membranam cellulofam, fi ergo hæc

ſuppuratione conſumatur, tum fit rigiditas & articuli immobilitas. Hoc plerumque accidit ſenibus & animalibus quibuſcunque ſenio confectis.

Exoſtoſis ſeu excreſcentia oſſea. Hic exemplum habetur de defectu liquidi Haverſiani, ſic inter octo officula carpi & ſeptem tarſi hærent burſæ, quæ ambiunt quodlibet officulum, ſi hæ ſint conſumptæ, tum fit immobilitas, & ſi hoc malum inde oriatur, tum licet manus fortiter trahatur, ut in luxatione fieri convenit, vel alia Methodus adhibeatur, tamen curari non poteſt, exoſtoſis eſt peſſimum ſignum in lue venerea, ſi ægri dicant ſe brachium movevere non poſſe, hoc fit, ſi caput Epiphiſeos diſtendi, figuramque mutare & Exoſtoſin generare incipiat; hinc ob figuram mutatam in ſuo cavo retineri non poteſt, & ſic quoque moveri in hoc cavo nequit, tum belgæ dicunt ille eſt rigidus à Variolis (*ſteif van de pocken*). Dein adhuc eſt alia Anchyloſis coxarum, ubi oſſa innominata concurrentia faciunt cotulam id eſt magnam illam acetabuli cavitatem & hæc cavitas ita eſt excavata, ut ad $\frac{1}{3}$ partem adſcendat, & in hac parte folliculus ſic conſtitutus ſit, ut à motu & tritu hic non afficiatur, ex hoc ſuccus continuò exprimitur, qui partem obliniens ita lubricat, ut tanta molimina ſine læſione ſuſtinere poſſit: verum os ichii pubis & Ilei hic ſuppeditant medullam, nam hæc oſſa multum pinguedinis habent. Si ergo hic in hoc caſu oriatur inflammatio, tum morbus coxarum dicitur, *Hippocrates* primus detexit, & dixit hunc balneo, frictionibus & abſtinentia poſſe curari, ergo ſanguinis miſſione, frictionibus & ſimilibus in initio curatur, ſi verò duret uſque ad tertium diem, tum pars eſt inurenda,

renda, & sic sæpe sanatur, ut quoque tale exemplum vidi, & si hac ratione non curetur, tum suppuratur, & ægri per totam vitam claudicant; similis saccus est circa flexuram genu.

Difficillima curatio. Nullum certum remedium hic novimus, possumus quidem partem oblinire, frictiones & balnea adhibere, sed si callus semel factus sit, & ligamenta obriguerint, vel utrumque, tum est morbus incurabilis, & sæpe magnis cum doloribus cruciatibusque lethalis; si linimentum sit induratum, tum debemus 1. partes emollire balneis unguentis &c. & quotidie partes hinc inde magna vi movere, 2. victus sit tenuis præsertim ex medulla animalium & omni mane sumant ægri jejuno ventriculo medullam bubulam sine ullo sale, dein petant balneum, ut sudor oriatur; verum si illa materies coaluerit cum ossis cavitate non sanabitur. Si hoc oriatur à ligamentorum rigiditate, tum prosunt balnea ex alto gallis *la Douche*, embrocationes, nisi hæc rigiditas oriatur à senio, quò locus est altior, eò melior. Si Anchylosis fiat ab exostosi, inutile erit ægrum torquere, nec curatio fiet.

§. 557. Vidistis ergo nunc morbos elementales solidorum & fluidorum, & ex his compositorum, sed tamen simplicissimos; hinc consideravimus ea, quæ sensibus externis maximè patent. Ex his constitit Medicum vel Chirurgum nil efficere posse nisi ope naturæ, nam Chirurgus quidem os fractum reponere potest, sed facere non potest, ut extrema concrescant, id enim natura facit, & in mortuo minimè succedit, sic in aliis, sed ars modo aufert naturæ impedimenta, hinc *Hippocrates dixit natura sibi sola ad omnia sufficit, natura repugnan-*

te omnia frustra fiunt. Sic etiam scalpellum Chirurgicum non agit nisi ope naturæ, nam si homo sit in animi deliquio, tum nulla sanguinis gutta secta vena scalpello elici potest, si ergo impedita sit natura, tum impedimentis sublatis natura redit. Non invidiosè dico in aliorum Virorum merita, quod qui non à Chirurgia Medicinam tractare incipit, ille malè Medicinam tractet. Id in exemplo videamus, inflammatio in oculo externo microscopio inspicere, externa medicamenta applicare & videre possum, numne resolutio vel suppuratio fiat, tum oculus in periculo versatur, & videre possum, an morbus oculum sit destructurus id est an fiat gangræna. Si ergo Medico dicam ecce externam oculi inflammationem, si mihi tum dicere possit, quid sit, tum inflammationis cognitionem habet, & quomodo curetur Ophthalmia nempe Venæ Sectione seu balneis & vili potu, si verò hac ratione nil proficiatur, tum suppuratio fit, si verò dicere possit, quomodo curetur, tum suppurationem ejusque curam intelligit, si autem hoc in oculo cognoscat, tum rogabo, quid sit Pleuritis, sed dixit, oritur à tali causa, in tali corpore, prægressis talibus symptomatibus, tali dolore, tali febre, & quarto die talis morbus mutatur, fiunt sputa, si tale sit sputum, tum fit tale Empyema, talis gangræna, nunquam verò dixit esse inflammationem arteriarum intercostalium, semel modo dixit, latus sideratum est. An ergo putatis ullum Medicum intelligere quid sit pleuritis nisi sciat, quid sit inflammatio, hinc optimum est Medicos mansisse χειρουργοὶ ἰατροὶ, ut *Helmontius*, & *Paracelsus* optime dixerunt, nam Chirurgi morbos Chirurgicos

cos curare quoque non possunt, nisi sciant vitia solidorum & fluidorum; sic v. g. si Chirurgus ulcus scorbuticum curet, tum corrodentia applicat, nunc Alumen, nunc Vitriolum, nunc detergentia, ut Mirrham, Aloën, hacque ratione pars detergens fit pura, ut antea erat, sed non correxit causam erodentem, ergo malum iterum redit, hinc etiam humorum vitium prius est corrigendum, sic enim quoque *Jacobus Carpus* per mercurium luem veneream & ulcera venerea curavit, & modo folia brassicæ ulceribus imposuit, & sic salivatione ægros sanavit, an ille ergo non fuit major Chirurgus, quam qui tantum per externa agit, sic si luxatio ossis humeri cum inflammatione & febre facta sit, medicus advocatus nil scit de luxatione, ille Venæ Sectione instituta, antifebrilia dat, sed nil proficit, Chirurgus verò dislocatam partem restituit, hacque ratione vasis compressis restitutis febris tollitur, ergo patet esse optimum Medicinam internam adhuc Chirurgiæ & Chirurgiam Medicinæ internæ esse junctam. Hoc patet ex Chirurgorum scriptis imprimis si legatis *Hildanum cum Aurelio Severino de efficacia Medicinæ editio Francofurtensis & præ cæteris Aurelii Severini tractatum de mira Abscessuum natura*, ex his clare vobis patebit; neminem Medicinam internam intelligere posse, nisi Chirurgiam intelligat, sic vobis antea exemplum ex *Harveo* dedi, qui in quodam homine pedem immobilem & rigidum invenit à tumore comprimente arteriam iliacam medicamentis irritè adhibitis. Similem quoque casum notat, ubi Ædema ad femur externè apparebat, sed dissecto cadavere inventum fuit ab Atheromate

 ma-

magnam venam Iliacam compressam fuisse; sic etiam crus immobile fieri potest, vel quædam alia pars imprimis à nervo compresso, sic quoque tendinum vagina suppurari potest, tum hæc pars fit paralitica à nervo compresso, hoc verò, si curabile sit, tollitur per Venæ Sectionem, frictiones & balnea, quid enim Medici Chirurgiam non callentes cogitarent de tali morbo, quid enim egissent, si non scivissent. Si inflammatio adsit in dorso, & panniculo manus adiposo, idem erit effectus ac in membranâ thoracis internâ, nempe video externè majorem rubedinem in manu, sed docuerunt Pleuritide subitò mortuorum corpora pleuræ membranam multo fuisse lividiorem ac rubicundiorem, in utrisque oritur talis dolor, quasi aciculæ plurimæ pungerentur, & ut hinc magis quasi per convulsionem pars contraheretur, sic etiam pleuriticus in respiratione respirare metuit ob dolorem inde factum, costas immobiles tenendo, ut Pleuritici omnes ferè faciunt; jam in manu fit calor & tumor, idem in pleuriticis apertis anatome docuit; pulsus utrisque fit durus & celer, jactatur manus, malum non bene fertur, idem pleuriticus facit. Si morbus in manu non per resolutionem tollatur, tum fit suppuratio, si non per aciculam discindatur, facto foramine humor exit, sic in pleuritide cadit in cavum thoracis, vel fit gangræna, ut in manù, sic pleuritidis causa, effectus & Phænomena sunt eadem. Nunc videamus curam externè, applicantur fomenta, utatur æger Venæ Sectione instituta diluentibus & resolventibus, hacque ratione humoribus fluidis redditis vasa laxentur, idem fit internè in

pleu-

pleuritide. Si verò Chirurgus non videat in manu tertio die hæc juvari, tum applicabit maturantia, facientia pus & motum in loco, ut in pleuritide hic subsistimus, nam est magnum opus ad materiam per respirationem extrorsum educendam, & si in pectoris cavitatem cederit, tum non amplius est pleuritis, sed Empyema, & curatur per incisionem ad costas factam, hacque ratione puro educto locus mundatur, adeoque omnia eadem sunt, ergo causa, sedes, mutationes, effectus, curæ semper sunt eædem. Adeoque postquam hæc didici per historiam Chirurgicam nunquam plus profeci quam attendendo omnes externos morbos similes esse internis; Cum verò hoc nostrum assertum sit universaliter verum, commendo utilissima illa volumina, imprimis legendum est *Sepulchretum Anatomicum Theophili Boneti* hominis nati ad similia operosa opera, cum sint collectiones observationum ex optimis veterum & recentiorum, quos ipse legit; tandem pergo ad morbos internos.

Compendium Lectionum publicarum in Nosocomio.

Tumor in Hypochondrio Sinistro.

Vir 45. annos natus olim in castris stipendia meruit, ubi sæpius in variis expeditionibus cogebatur noctes atque dies sub armis manere, itinera facere sine alimento, unde ortæ siccitates imprimis à solis calore, incidit ex hisce in

Asthma à quo ex arte liberatus, postea corpore satis robusto fruebatur.

Circiter initium Septembri elapsi sanus adhuc nisi quod Asthma aliquando erat molestum, incidit in febrem tertianam, quæ cito in quotidianam transivit, hæcque tandem in continuam violentam, ex quo nonnisi vitæ periculo evasit, languorem tamen retinuit, mansit febricula levis, adhuc dolor in latere sinistro abdominis ad finem cartilaginum costarum spuriarum inortus tumor separatus, à quo languebat, dolorem retinebat, cum hoc tumore & levi febricula ad Nosocomium hoc delatus est ante octo dies, quando præscripsi leve medicamentum ad refocillandas vires, & aliud leniter resolvens. Ad ægros accedens semper soleo inspicere oculos, horumque gingivas, quia ibi vasa sanguinea nuda fere apparent.

In hoc itaque ægro hodie oculorum color satis naturalis, horum acies pro sene vegeto, gingivarum color bonus, signa tamen scorbuti ad dentes apparent. Respiratio sedata, æquabilis, sine motu fere pectoris.

Pulsus lentus, sedatus, æquabilis, & moderatus.

Appetitus optimus, digestio proba, alvus respondet ingestis ut & lotium. Vires quæ ante octo dies projectæ erant, nunc increscere incipiunt. Somnus optimus, Rita perspiratio. Unicum adest præternaturale, scilicet tumor in hypochondrio sinistro, qui ex eo ortus videtur, quod in hac ætate senili, accesserat febris, unde liquidissima perdita, & crassissima retenta, deponi videntur in vasis hypochondriacis,

eis, nam à primo febris initio conqueftus eft de oppreffione hic loci.

Quæritur quænam morbi materies?

Prægreffus eft morbus acutus, in quo male forte tractatus erat pauper, hic uti fieri folet; unde tempore criseos, materies quæ maturari & expelli deberet, manfiffe videtur, unde tumor, fed qualis? Non eft Aneurifma, nam non pulfat, non Varix, quia non cedit; nec fchirrhus non afper. Non inflammatorius, nulla febris. Non fuppuratorius, nam durus eft. Qualis ergo? Videtur oriri ab expanfis vafis materia lenta oppletis, ergo non magna malignitas. An ergo Meliceridés? tumor fcilicèt mellis fubftantiæ? non; nam non fatis mobilis. An fteatoma, ortum fcilicet in vafis adipofis? non; Ergo videtur effe Atheroma.

Quis locus affectus? Hoc ex Anatome petendum. Non in peritonæo vel omento quia mobilis: fub his fplen, ventriculus, pancreas, & inteftinum colon hærent. Quum probabile ergo videtur hærere vel in fplene, vel flexura Coli, quia mobilis antrorfum, unde potius puto Colon affectum effe. Sed multum non refert, nam five fplen feu colon fit locus affectus, medicamenta erunt eadem, folis prognofis diverfa.

Prognofis, fi in fplene, difficilis, nam accedit probabilius alius morbus, fcilicet fcirrhus, unde miferrima poftea vita Hydrope tandem finienda.

Sed credo quod tumor in Colo hæreat, & facile ufu Medicaminum folvetur. Si jam adeffet tempus Vernum, haberemus herbas recentes, refolventiffimas, unde facile abfolveretur cura. Hyems verò inftat adeoque difficilior,

cilior inde prognosis, si homo hic in re esset lauta, hac ratione instituerem Medendi Methodum.

1. Immittere curarem omni mane & vesperi Clysma tale v. g.

℞ Mel. Mercurial. ℥ij.
Sapon. Venet. ℥j.
Aquæ simplic. ℥viij.
M. F. Clyster.

postquam alvum deposuerat, ut clysma retineat, quamdiu potuerit, eo enim spes esset resolutionis, sive in splene sive in Colo.

2. Post clysma depositum, juberem ut iret in balneum aquæ communis manè & vesperi, ex quo egressus fricaretur Unguento Althææ composito vel nervino cum oleo admisto per horam unam vel duas ut eo promoveretur resolutio.

3. Darem Medicamenta Saponacea, Aromatica, Antiscorbutica.

4. Juberem exercitium quotidie in rheda.

5. Diætam præscriberem ex iis unde minima excrementa, scilicet jure carnis, & hac ratione certus ferè sum ægrum restitutum fore. Sed hic loci victus talis non datur, quamvis non omnino incongruus, cum sit ex hordeaciis, & similibus, itaque talis erit victus.

1. Dabo Medicamentum Antiscorbuticum, balsamicum.

2. Unguentum resolventissimum.

3. Emplastrum loco affecto superimponendum, ut instar fomenti sit.

Em-

℞ Emplastr: de Cumino
—— Meliloto ana ʒj.
M.

ad alutam extendatur.

℞ Ung: Althæ: comp:
—— Martiat:
Ol: infus: Chamomel:
—— Croci ana ℥j.
M. F. linimentum.

℞ Aq: stillat: fœnicul.
—— Menthæ ana ℥viij.
Elix: proprietat: ʒiv.
Spirit: cochlear: stomachic. ana ℥j.
Sal: Card: Benedict. ʒj.
Syrup: Menth. ℥j.
M.

sumat cochleare unum omni bihorio interdiu.

Aquæ hæ sunt balsamicæ, oleosæ, Antiscorbuticæ, Elixir proprietatis digestivus, sal tartari, sit Antiscorbuticus spiritus stomachi à Deckero concinnatus ex Aromaticis Antiscorbuticis constat. Mallem assumpsisse Syrupum ex radicibus aperientibus loco Syrupi Menthæ, sed apud pharmacopolum Nosocomii non prostat, Salem Cardui Benedicti addidi quia maximè resolvit. Melius duxi externa tumori applicanda quam clysmata.

In primo Concilio inquiritur de Idea Morbi, 2. de causa materiali efficiente, 3 parte affecta, 4. de illis, quæ ex prædictis cognitis à sanitate de-

degenerant, nam non ſufficit unum vel alterum ſignum, ſed omnia quæ detegi poſſunt. Et hinc eruitur morbi diagnoſis, ſive diſtincta cognitio. Deinde agitur de prognoſi, ſcilicet an æger quidem evadet, an morietur, an integra erit reſtitutio, & qualis erit mutatio ſive Criſis. Tandem definiri debent ea, quæ agenda ſunt, ut morbus in ſanitatem mutetur id eſt proponendæ ſunt indicationes, quæ petuntur.

1. Ex morbi natura. 2. Cauſa. 3. Materia. 4. Loco affecto.

Materia ipſa agens habetur ex victu, Chirurgia & Medicamentis ſtrictè dictis. Eſtque hic primi Conſilii finis.

In ſecundo Concilio primus Medicus, cui præcipuè æger committitur, ſolet 1. recitare omnia, quæ in primo Concilio acta erant. 2. Ex ægro inquirere, an ex præſentibus ſymptomatibus aliquid mutandum in Diagnoſi, Prognoſi aut methodo medendi.

Hoc fit inquirendo in omnes functiones Animales, Vitales, Naturales. Dein in locum ipſum affectum, & ſi in hiſce nil mutatum ſit, perſiſtendum in concluſione primi Concilii, ſi verò novum aliquid appareat, tum pro re nata confirmabitur vel mutabitur prædicta concluſio. Eſtque hic finis Concilii ſecundi.

In ægro hoc noſtro functiones omnes nullo modo pejores quam antea imo meliores apparent & vegetiores; ergo nil monent mutandum in primo concilio. Locus affectus ſcilicet tumor in hypochondrio ſiniſtro eſt jam minor, mollior, parum dolens quamvis ruditer ſatis tractetur. Sed in hypochondrio dextro novus ortus eſt tumor dolens, exquiſitè ubi ſitum eſt hepar, ad tactum vel inſpirationem augetur, ap-

apparuit post adhibita Medicamenta primi Concilii: Alvus præterea manet obstinata, ita ut non nisi semel dura dejecit.

Hic est præsens ægri status, an itaque aliquid de priore consilio mutandum? Certè idea morbi manet eadem, sed unum est ἐπιγινομένον scilicet dolens tumor in latere dextro. Locus ubi hæret est sub diaphragmate, ubi ponuntur portio Coli, Pylorus & Hepar. Credo itaque quod tumor sit in hepate, quoniam ab inspiratione augetur, si accessisset color flavus, tum certum haberet signum. Unde verò ortus est tumor ille? Non apparuit nisi post assumpta Medicamenta, & adhibitam frictionem lateri sinistro, hinc videtur quod materies obstruens in splene vel Colo liquefacta, moveatur per vasa venosa quibus in hepar defertur, ibi paululum sistitur, nondum satis cocta, unde in Diagnose nihil mutatur.

An verò Epiginomenon hoc mali aliquid portendit? Credo quod non, si modo cura adhibeatur, ut materiæ mobili reddita, magis expediatur. Observavit enim olim *Hippocrates* quod tumor Hepatis obsesso splene, vel tumor splenis obsesso hepati superveniens, bonum sit signum. Unde Prognosis nondum sit pejor. An aliquid in indicationibus mutandum? Certè cum materia jam solvi incipiat, priora Medicamenta continuanda erunt, scilicet frictiones, Unguenta, Emplastra sed quoniam alvus adstricta permanet, quamvis ab hujusmodi Emplastris solet utcunque moveri, & materia non satis cocta in hepate sistitur loco prioris miscelæ dabo laxans quoddam Medicamentum una cum decocto hepatico aperiente, pergat in usu frictionis, Unguenti & Emplastri.

℞ Gum.

℞ gum. galb.
—— Opopanac.
Mirrh. el. ana ℥j.
Aloës depurat. gr. x.
M. F. Pilulæ

gr: v. ſumat unam omni quadrihorio interdiu ſuperbibendo ℥iv decocti ſequentis calidi.

℞ ligni Santal. Rubr. Raſ. ℥ij.
Rad. Apii.
—— Bardan.
—— Cichorei.
—— Petroſelin. ana ℥iij.

Conſciſſ. & confract. Coq. in aquâ purâ ſpatio ¼ horæ Colatur. ℔ v.

Sumpſi Galbanum, Myrrham, Apopanacem tanquam optima ad ſolvenda lenta, addidi Aloën, ſed pauca copia pro ſtimulo. Santalum & radices ſunt aperientia egregia, omnia ſimul faciunt ℥xiv ita ut ſint colaturæ circiter ⅓ ut in hiſce fieri ſolet.

Duo imprimis ſymptomata adhuc manent, materies nempe hærens, licet non multo in hypochondrio ſiniſtro, & dein dolor fixus in hypochondrio dextro, qui imprimis oriri concludebatur, quod materies hypochondrii ſiniſtri per vim vitæ, frictionem & medicamenta mota & propulſa; huc uſque in hepate jam ſiſtitur, verum nec videtur inflammatoria nec ſcirrhoſa. Quæritur itaque an aliquid in diagnoſe mutandum ſit? Certe eadem manet ac in ultimo Concilio, uti & morbi idea, nam omnes ſanitatis functiones redierunt. Dolor ad hypochon-

chondrium ſiniſtrum vix ſentitur, tumor vix invenitur.

Prognoſis. Certè omnia adhuc pulchre procedunt, ſed metus eſt, ne materies in hypochondrio dextro ſtagnet nimis diu, ſi enim hoc fiat, augebitur malum, & fiet inſuperabile. An itaque erit aliquid mutandum? Certè propria medicamenta optimè adhuc convenirent, tamen concedi poteſt vinum medicamentum loco decocti ad vaſa roboranda, quod itaque imprimis fiet ex herbis amaris hac ratione.

℞ Rad. Angel.... ℥j.
ſumit Centaur. Min.
—— Abſynthii ana Mβ.
Cort. Winter. ℥ij.

Conſciff. & confract. in vin. infundantur, bibat uncias duas quater de die vacuo ventriculo.

****

Icterus.

Mulier 40 annorum ante triennium inciderat in febrem primo ſatis mitem, poſtea violentam valdè! Ex qua evaſit quidem, ſed anno ſequenti morbo quodam laborans huc erat delata, & ut ipſa refert à me ſanata, ſed tamen remanebat Diatheſis ad Cacochymiam bilioſam, cum qua nuper huc rediit. Oculi albi quidem apparent, ſed flavedine pellucida tincti, faciei color flavus, lingua, gingivæ, labia colorem ſanguineum ſatis referunt.

Pulſus paululum celer, non debilis, ſed mulieres ſanæ pulſum viris celeriorem habent.

Reſ-

Reſpiratio bona. Calor temperatus. Vires nondum deficientes. Urina crocea. Alvus obſtinata, quamvis alias celeriter reſpondere ſolet.

Adeſt Diatheſis cacochymia bilioſa uti vel ex colore patet. Cacochymia dicitur degeneratio quæcunque humorum. Cacochymia ergo bilioſa fit, quando bilis in inteſtinum duodenum fluere nequit, ſed in ſanguinem regurgitat.

Diagnoſis. Malum videtur in humoribus imprimis hærere, ſed quiſnam horum peccat? Reſpondetur bilis ſanguini reaffuſa, nam credo quod in ſanitate bilis vix in ſanguinem refluat, ubi verò via conſueta exire non valeat, ſed ſanguini reaffunditur, tum flaveſcit cutis. Bilis verò eſt ſapo reſolventiſſimus, ergo ſi ſanguini admiſceatur, hunc reſolvet, contra ac dicunt omnes ferè Practici: ſed quænam cauſa bilis liberum effluxum in inteſtina impedit? Videtur quod materies obſtruens in ductibus bilioſis hæreat, unde bilis impedita per venam cavam in ſanguinem refluit, adeoque ſolvitur ſanguis & turbatur tota Chylopoïeſis ob bilis defectum.

Prognoſis ex dictis patet, quod ſi affectus hic durat ſanguis à bile ſolutus hydropem inducet. Indicatio duplex imprimis erit. 1. Sanguinem à Diatheſi bilioſa liberare. 2. Glutinoſum obſtruens reſolvere. Utrumque promovere unica conabor pro hac vice formula.

℞ Rad. Apii.
—— Bardan.
—— Cichorei.
—— Gramin.
—— Taraxaci ana ℥ij.

De-

Decoctum cum aq. ſpatio ¼ horæ ℔ iv admiſce
Oxymel: ſcillit: ʒij.
Tart: vitriolat: ʒj.
Bibat ℥iij fervidas omni bihorio interdiu.

Mel eſt ſapo naturalis adeoque reſolvit, ſi ei addatur acetum, penetrabit magis, ſi verò in hac miſcela infundantur ſquillæ, fit medicamentum reſolvens celeberrimum, uti eſt tartarus Vitriolatus. Hiſce medicamentis aſſumptis, ſtatus ægri hodiernus talis eſt. Acies oculorum flaveſcens apparet, cutis tota flavet, gingivæ & labia rubeſcentia utcunque ſubpellucidè flaveſcunt. Hæc externa. Appetitus parvus admodum, ſitis naturalis major, tamen non magna, alvus à duodecim diebus ne ſemel ſoluta, uti in hoc morbo familiare eſt, vires languent ſine febre. Adeſt ſomnolentia potius quam ſomnus, morbus hic quinque annos duravit, haud multum levatus, nunc pejor eſt. Incidit in morbum acutum, qui languorem reliquit, uti ſæpe fit, materies enim lenta poſt acutos relicta plerumque ad hypochondria, unde ſæpiſſime oriuntur morbi Chronici. Diagnoſis Ultima erat, quod morbus ſit Cacochymia bilioſa, quæ nunc confirmata videtur, hinc erunt effectus ibi dicti.

Locus affectus eſt totum corpus, uti docet color, ſed locus primarius & mali ſedes videtur hepar, quod bilem facit, ſed non excernit, uti docet alvus per duodecim dies non ſoluta: dein urina flava idem confirmat hinc puto lapillos ductus biliarios occupare & quidem auſim fere dicere hoc verum eſſe.

Prognoſis. Si eſſet in re lauta multum foret ſpei, quod hæc omnia emendari poſſunt, hic

verò

verò parum. Quid itaque expectandum? Ex nimis diluto sanguine,& viribus debilibus,tandem sanguis derivabitur in loca ultima, unde tumor externè, internè, macilentia id est hydrops.

Indicatio itaque prima erit diathesin biliosam tollere. 2. Sanguinem solutum compingere. 3. Causam obstruentem solvere. Si dives esset, deberet nihil pro victu præter jus carnium sumere recens decoctum cum Endivia, Cichoreo Uvis Corianthiacis, Radicibus Scorzoneræ, Apii, Petroselini, Asparagi nec alia ulla exhiberi quæ fæces crassas relinquunt.

Balneo quotidie sunt adhibenda cum frictione, ut materia liquefacta propellatur.

Dein omni hora diei deglutiendus est succus recens crudus Graminis. Beccabungæ, Nasturtii Taraxaci, Cichorei ex quibus incideret in diarrhæam, sed abiret color flavus, nec timenda est talis diarrhæa, quamvis multum debilitet, sic enim desperatos evasisse vidi. Boves tali fere morbo in stabulis tempore hyberno laborant, & vesiculas felleas sæpe lapillis, plenas habent, in prata verò demissi verè, primo incidunt ilico in Diarrhæam, statimque post solutam materiem sanantur. Verum ingruit jam tempus hybernum adeoque hac Methodo non licet uti. Hinc potius recurrendum est ad ea, quæ saponacea vi solvunt, uti sapo Venetus Mel quæ melius cum aceto, optime simul cum Scillâ operantur &c.

℞ Sapon. Venet.
Gum. Galban. ana ℥ij.
M. F. Pilulæ.

gr: iv. sumat unam omni bihorio diei superbibendo ℥ß sequentis misturæ.

℞ Oxy-

℞ Oxymel: ſcillit. ℥ij
Tart: Vitriolat. ʒj
Elixir: propriet. ʒiij
Aquæ ſtillat: menth. ℥iv
M.

Poſt hæc medicamenta ægra melius ſe habuit.

Color tamen oculorum manet flavus, & hic notandum, nullum eſſe ſeveriorem indicem ſtatus corporis, quam tunica adnata oculi, quæ nunquam fallit, ſi enim ut hic Icterus ſemper flaveſcit, ſi hydrope palleſcit, ſi inflammatio interna rubet, ſi gangræna liveſcit; Hæc ſanè dedici ab iis, qui morbos pecorum curant.

Color totius corporis eſt pallidus, in ore melior, pulſus exilis, reſpiratio ferè impedita. Alvus licet uſa ſit medicamentis moventibus nondum ſolvitur. Sitis nulla, vires ut ante. At ſymptoma nunc impravium ſupervenit, ſcilicet menſtruorum eruptio, quæ primo die vehemens erat, ſecundo mitior, & jam coerceri incipit unde hoc? A medicamentis, uti videtur, ſolventibus aſſumptis. An boni vel mali quid promittit? Eſt certe bonum ut ſignum, ſed malum ut cauſa. Nam indicat corpus medicamentorum viribus obſequi, quod tamen nimia ſanguinis jactura debilitabitur, ſi hæc permaneat. An itaque, cogit ut mutentur remedia? Videtur ſe æque benè habere, ut antea, nam vires inde non dureſcunt, & incipit natura has vias claudere iterum ergo in iiſdem permanere debet nam præſtantiora non novi.

Ægra hæc à multis annis Cacochymia cum ſignis viſcerum laxorum, & materie inerti ob-

 ſeſſorum,

fessorum, ante triennium circiter ab Ictero liberabatur. Hinc semper cogitare persto, quod morbi idea sit viscera Chylopoiëtica laxata, tumefacta pituita obsessa, cum materie gypsea in ductibus biliosis hærente. Nam historia prægressa & circulatio modo lenta hæc confirmare videntur, si esset in re lauta, deberet præcipua curatio in sequentem æstatem deferri, & tum largissimus usus Cichorei, Scorzoneræ, Taraxaci Radicis graminis &c: mense Majo usurpari. Dein mense Junio adhiberi debent aquæ acidulæ ferratæ cum motu & totius corporis perfrictione & tunc credo quidem ægram restitutam iri, si viscera non nimis sint scirrhosa. Præcipua verò hoc tempore indicationes sunt, ut conemur sanguini addere paululum vigoris lentorem humorum viscera obsidentium dissolvere, & Cacochymiam Scorbuticam emendare. Hæc imprimis præstabuntur iis, quæ saponacea vi sanguinem reddunt mobiliorem & simul Cacochymiam corrigunt.

℞ Elix: pptis cum oleo tart: præpar. ʒij
Spirit: carm: sylv. ℥ij
Syrup: papav: Alb. ℥j
Oxymel: scillit. ℥β
Aquæ stillat: Menth. ℥x
M.

ut capiat ℥β omni quadrihorio diei.

NB. incipit laborare fluore uterino, qui corpori debili familiaris est; syrupus papaveris Albi, ad dolores compescendos exhibetur.

Symptomata eadem manent, sed accidit Rheumatismus Uterinus, nunc sanguinolentus, nunc albus cum dolore circa locum, ubi sunt

tubæ

tubæ Fallopianæ, & vomitus ſanguinolentus, ubi deſinit excretio per uterum, ut familiare eſt in tali caſu.

Dolor ille nec eſt inflammatorius, nec ſuppuratorius, ſed à vaſis uterinis conſtrictis, ſi ad hunc tollendum mittatur ſanguis, mitificabitur quidem dolor, ſed miſſio ſanguinis in chronicis eſt peſſima, præcipuè cum corpus tam debile ſit neque juvabunt veſicatoria à Clariſſimo Collega præſcripta, unde imprimis lenientia conducerent, ſed tunc princeps malum augebitur, quod fortia moventia requirit, cumque dolor non tantum urgeat, licebit moventia lenientibus miſcere.

Concluſio itaque hodierna eſt, quod morbus idem manet, & vel ipſum hepar vel ejus emiſſaria, quod imprimis ſuſpicor, obſtructa ſint, quod metuendum ſit, ne ſi morbus pergat uti hactenus, ſequatur hydrops à ſanguine ſoluto, & ex arteriis magnis in lateralia vaſa ſuccedente, unde hæc ſola implebuntur, deplebuntur illæ. Denique quod prioribus indicationibus ſatisfiet ſequentibus.

℞ gum. Ammon.
—— galban.
—— Opopanac.
Sapon. Venet. ana ℥j
M. F. Pilulæ.

ſing. gr. iv. de quibus capiat 1. omni bihorio diei ſuperbibendo ſemper cochlear. 1 ſequentis Miſturæ.

℞ Aquæ ſtillat. Menth. ℥xij
—— Cephalic.
—— Stomach.

 Syrup.

Syrup. pap. albi ana ʒij.
M.

℞. Aq. cephal. ſtomach. ſyr. papav. albi
ana ʒij
Aq. ſtillat. Menthæ. ℥xij
M.

℞ Ung. Althææ comp.
—— Popul.
—— Roſac.
Ol. lini ana ℥j.
M.

Pro liminento ad partem dolentem inungendam.

Incidit hodie ſymptoma præter conſuetudinem morbi, vocatur anxietas. Hæc plerumque vel ab inflammatione vel convulſione, vel viſcida & inerti materia. Quæ quando pulmones occupat, uti hic efficiunt reſpirationem impeditam, ſuffocationem, tuſſim, raucedinem ſummam, & anxietatem, ſi cauſa ſit inflammatoria, ilico mitti deberet ſanguis, ſed nulla hic adſunt ſigna inflammationis aut diatheſis inflammatoria, nam nulla eſt febris. An ergo eſt convulſiva ut in paſſione hyſterica? Certè uſa eſt remediis, quæ convulſionem ilico compeſcerent, gummi enim quæ aſſumpſit ultimo paroxyſmum hyſtericum cito ſiſterent. Ergo mihi videtur, quod materies viſcida à viſceribus abdominis delata in pulmones, liberum jam ſanguinis iter per eas impedit ſine inflammatione. Malum hoc adjuvatur eo quod à duodecim diebus non deponit alvum, quamvis aſſumpta remedia eo determinent, adeoque inteſtinorum materia fæcali ſuffocationem augere videtur.

Pro-

Prognosis hujus symptomatis prædicit, quod si non subitò levetur, cito erit lethale, nam vires non sunt magnæ, unde summus suffocationis metus, si non promptè resolvi possit materies. Resolutio verò tentari non potest. Venæ Sectione ob debilitatem, unde ad diluentia & resolventia fugiendum est.

Concludimus ergo quod symptomatis idea sit anxietas à respiratione impedita, ob materiem lentam pulmones occupantem & fæcalem, intestina crassa distendentem sine inflammatione, summa verò cum debilitate, uti docent genæ, & labia rubra & lacrymæ involuntariæ ob impeditam jugularium evacuationem. Hinc maximè convenire videtur Decoctum Emolliens, Resolvens, Clysma & Emplastra à pectore ad umbilicum.

℞ Rad: quinq. aperient: ana ℥ij
—— Glycyrrh: ʒiß.
Flor: Althæ: Rhæados ana ʒß
Sem: contus: papav. albi ʒj.

Cum aqua communi decoct. & depur. ℔ iv admisce Syr. Diacodii ℥j hauriat omni ½ ℥j donec levetur anxietas.

℞ Mell. Mercurial.
Syr. Althææ Fernel. ana ℥j
Sal gem. ʒvj
Aquæ communis. ℥vj
Misce pro Clysmate injiciendo.

℞ Emplastr. de Melilot.
—— de Labdano ana ℥j
M.
extendatur pro Emplastro stomachico.

Ultima vice concludebatur symptoma urgens esse anxietatem, corpus debile & languidum ferè suffocantem; Quæ anxietas in acutis contingens citam sanguinis missionem, si vires ferre possint, requirit. Quærebatur verò an in hac ægra tunc vena secanda fuit. Certe quamvis venæ, labia & lacrymæ, angustias summas indicabant, non tamen audebamus venam secare, nam hic sæpe turpiter falluntur Medici, quoniam æger uno momento levatur summopere, postea prostratis viribus vel languent vel moriuntur. Hinc collegis meis sæpe in hac re soleo utcunque resistere.

Si fuisset anxietas à spasmo tum carminantia egregii fuissent usus. Sed hoc non deprehendebamus, unde concludebatur malum oriri à materie inerti pulmonem infarciente & alvo adstricta, & levatum iri Clysmate & decocto molli aperiente uti re verâ accidit, nam post viginti quatuor horas reversus deprehendi, quod circa horam tertiam post meridiem levata fuerat, unde suasi continuationem eorundem, & morbus jam in pristino videtur statu. Conclusio itaque hodierna erit, quod diagnosis & prognosis morbi principis eædem manent, sed metus ne illud periculosum symptomata redeat, & hoc anni tempore non possumus multum resolvere, adeoque continuabimus usum decocti prioris, ut præcaveatur anxietas, ut resolvatur vel ad resolutionem disponatur materies; Clysma quoque accipiat, unum addemus scilicet cardiacum quoddam ad languorem, qui nunc occupat.

℞ Ol. stillat. fæniculi
—— —— Menthæ
—— —— Caryoph. ana gtt. iv.

cum

cum facch. eund. fucc. ℥ij F. S. A. Eleofaccharum in mortario vitreo diu terendo cui admifce

Pulv. Cort. Magell. ℥j
——— Zingib. ℥ij
M.

fumat de hoc pulvere ℈i quater quotidie ex Cochlear. vini Albi gallici.

Tales pulveres mirificè in languore profunt, & meliores funt potibus, quia diutius in Ventriculo manent. Reiteretur decoctum ultimum in eundem ufum. Applicetur idem Clyfma cras.

Hodie omnia ferè eadem manent ac prius pulfus femper debilis. Solum quod modo urget eft dolor ille antiquus ad os Ilium dextrum, ubi inteftinum cæcum, ovarium, & tuba Fallopiana hærent, qui manfit femper ab illo tempore cum fluxu vel fanguineo lento, vel albo five virulento. An itaque in languente hac muliere eft Diathefis ad uterum naturæ fcirrhofæ, vel atheromatis? Quando fluxus illi coërcentur ut alii Medici conati funt, augetur dolor. Si maneant, profternuntur vires. Hinc fufpicor præter aliorum vifcerum labem diathæfin hærere vel ad ovarium vel tubam Fallopianam ad Ulcus vel Schirrum. Indicationes ferè eædem ac in ultimo concilio, fi enim tempeftate hac frigida moveamus debile hoc corpus, multum fanè noceret medicamentum Ergo potius continuabimus emollientia illa, quibus nuper à lethali anxietate liberata fuit, ad languorem verò vix melius exhiberi poteft

quam pulvisculi illi Aromatici, imprimis si addatur mixtura aliqua, quæ non tam emollit ac decoctum, sed frigus temperet & dolorem sedat utcunque

℞ Aquæ Stillit. Fæn. ℥xij
Spirit. Carmin. Sylv. ℥ij
—— Antiscorbut. ℥j
Syrup. papav. Albi ℥j
M.

ut sumat cochleare unum omni bihorio interdiu

Reiterentur pulveres ultimo præscripti in eosdem usus.

Pergat in usu Decocti.

Ægra hodie magis flavescit, quod morbi radicem non sublatam, vires verò constantiores notat. Symptomata verò pessima anxietatis nuperrima jam disparent, puto verò nondum alia quam priora præscribenda præcipuè balsamica, unde decoctum ultimum heri reiterari jubebam.

Symptomata in dies in melius tendunt, sed flavedo potius augetur, de qua uti priore concilio sentiendum. Pedes paululum tument: sed frigus hybernum vetat multum adhuc movere. Incipit se manifestare scorbutum ad gingivas, & linguam inferiorem parvis ulcusculis, qui morbus modo frequentissimus est cum ingenti ptyalismo. Huic symptomata vix melius novi medicamentum, quam Spiritus Salis, imprimis si melle rosaceo temperetur, & aqua aliqua diluatur. Optandum foret, ut hisce uterentur in Classibus, ubi hic morbus ei vitæ ge-

nere

nere adeo frequens eſt, loco Spiritu vini vel Spiritu Theriacali iterentur decoctum & pilulæ in eoſdem uſus. Porro

℞ Aquæ ſtillat. roſar.
——— ——— Sambuci ana ℥iij
Spiritus ſalis ʒij
Mell. roſac. ℥ij
Sal. Ammoniac. ℈i
M.

pro lavando ore quater de die.

In hac ægra bilis fluxus in inteſtina videtur impediri, unde illa per venam cavam in ſanguinem refluit, & ibi perſtat, quod in inteſtinis perſtare debuiſſet, reſolutionem ſua vi ſaponacea. Quid itaque in hoc caſu prævidendum erit.

1. Digeſtio Chyli turbata cruditas ſanguinis inferret, 2. ſanguis diſſolutus ex vaſis maximis in minima extra ferè vim cordis ſecedet, unde totum corpus turgidum fit, ut in hac muliere, unde metus eſt ſupervenientis hydropis.

Præcipuum itaque quod agendum eſt, ut reſolvatur obſtructio & compingatur ſanguis, quod tamdiu ſaponaceis moventibus conati ſumus facere, donec anxietas periculoſa curam ſingularem requirebat, nunc verò audebimus reſolventia, aperientia adhibere, quæ optimè ex ſuccis fiunt, hi tamen nondum comparari poſſunt. Itaque decoctum ſequens vicem ſupplebit.

℞. Rad. Apii
— Cichor.
— Petrof.
— Eryng. } ana ℥ij.

Coq. in S. q. aquæ colat. adde ſal Polychreſt. ʒij. in decoctum ℥xij. contunde & emulge Rhabarb. ʒijß. Hujus capiat ¼ mane alternis diebus.

Nihil momenti occurrit niſi hæmorrhagia uterina aucta à viribus auctis. Concludebamus ultima vice quid tempeſtas jam mollior permittat uſum medicamentorum materiem plus moventium, jam verò ab eo tempore fideliter accepit præſcripta & fluxus uterinus ſanguinolentus inde auctus eſt. Quæritur undenam veniat ille ſanguis? an à renibus? cum dolor latus dextrum occupet juxta ſitum renis? reſpondetur, ſi ſanguis à renibus proflueret, appareret tantum quando urinam redderet: ægra verò ſanguinem hunc omni momento excernit, ergo non fluit à rene per veſicam, ſed ab utero per vaginam: an itaque circa agenda aliquid mutandum? credo ſymptoma hoc non tanti eſſe momenti, ut contraindicet aliquid, unde nolim quidpiam mutare hodie; capiat itaque decoctum ultimum: conqueritur ægra hæc de dolore lumbi dextri exacerbato, & fluxu uterino ſanguinolento cum purulenta materie excreta. Cætera ut prius. Incipit aër nunc mutari in mitiorem, & anni tempeſtas promittere brevi herbas quarum ſucci ſalubres, ſpem dabunt deobſtruendi impacta, & detergendi ul-

cus,

cus, quod jam videtur formari ad dextrum uteri latus, hisce verò herbis jam destituimur, unde sufficit modò decoctum detergens, ut inde etiam disponatur corpus ut prudenter solvatur materies ope succorum post ferias, addamus misturam aliquam resolventem, & anodynam ad sedandos dolores.

℞. Tartar. Vitriolat. ʒjß.
Spirit. Antiscorb. ℥ij.
Laudan. puri. gr. v.
Aq. Stillat. Menth. ℥xv.
M.

sumat ℥ß omni quadrihorio diei, si non dormiat.

℞. Lignum trium santall. ana ℥j.
Rad. Cichor.
—— Taraxaci. ana ℥iv.

Cum ▽ decoct. spatio ½ hor. tum ℔ vj. decoct. admisce Rob. Sambuci ℥iv. bibat omni trihorio ℥iij. calidas.

Hujus ægræ historia satis fuse jam habetur, nil novi supervenit, itaque pergemus uti ante ferias dicebatur, & innixus imprimis experimento boum, succos illos solventes addito stimulo movente dabo.

℞. Rad. recent. Cichor. ℥vj.
Tarax. recent. cum toto ℥viij.

Minutim scissa & contusa ebulliant cum S. Q. aquæ spatio ¼ hor. Exprimantur fortissimè per

pannum, tumque hujus decocti ℔ v. adde sal Polychrest. ʒβ. Syr. Cichor. cum Rheo ℥iv sumat mane hora 7. 8. 9. 10. 11. hujus decocti ℥ij. cum pil. duabus sequentis præscriptionis.

℞. Gum Sagap.
Sap. Venet. } ana ℥ij.
M.

F. pil. sing. gr. v. Ex herbis his sic contusis & pressis omnia fere exeunt. Sagapenum omnia gummi acrimoniâ superat, unde melius movet.

Ægra post usum ultimi præscripti remedii hæmorrhagiam uterinam passa est, non stillatitiam, ut naturaliter fit, sed quasi pleno rivo erumpentem, an itaque habenda est pro evacuatione critica naturali, an debilitante? An eorundem usus permittendus, an vitandus? Corpus Cacochyma biliosa Chronica laborat, à materie infarcta in visceribus abdominalibus, huic accedit ulcerosum vel scirrhosum quid ad ovarium forte vel uteri fundum dextrum hærens, indicatio erat vasa laxare, vires augere, materiem resolvere, ut hoc expediatur. Hinc cum tempus pro tali evacuatione fere instat vernum tempus sit medicamenta moventia imprimis pilulæ ex gummi exhibitæ: hæc omnia inquam concurrentia evacuationem illam accelerant & augent.

Passa est similem sæpius, attamen vires inde non vacillant, ergo non pro debilitante multum habenda est. Hinc videtur quod eadem medicamenta continuari, possunt si addetur mis-

tura

tura aliqua, quæ fluxum & dolorem compe cat.

Concludimus ergo hodie quod ſymptoma hoc bonum ſit, ut ſignum, nam indicat priora medicamenta ritè ſucceſſiſſe, ſed malum ut cauſa. Si enim non cito compeſcitur, paululum debilitabit nimis corpus; Itaque reiterentur ultima præſcripta in eoſdem uſus.

℞. Aq. Still. Cinnam. ℥iß.
—— Menthæ ℥iv.
Spirit. vitæ Math. ℥ij.
Syrup. Papav. alb. ℥j.
Laudan. puri gr. iij.
M.

Capiat ℥ß. omni trihorio diei.

Propoſitum fuit in hac ægra, medicamentis reſolventibus materiem in hypochondriis hærentem expedire, ſi ferre poſſit & ſperabamus hoc obtinere, ſi vires non deficerent. Ex horum uſu excretio per alvum, & ſanguinis per uterum aucta eſt, quæ ultima copioſa manet, non diſtillando,ut naturaliter fit, ſed quaſi uno rivo fluendo, dolor ad hypochondrium manet, alvi fluxum exſpectabamus imo ſperabamus ſummopere; unum quæritur an cum prudentia remedium aliquod contra fluxum ſauguinis adhiberi poſſit? nam non venit à plethora, videtur pendere à vaſis varicoſis ob tumorem fortè ſcirrhoſum vel cancroſum, unde meliora non ſunt ſperanda, ſi ſiſteretur. An itaque à remediis moventibus & reſolventibus deſiſtendum? non, nam color devenit melior, ſed tamen abſtinebimus parum, ab acerrimis iſtis gummi

& continuabimus usum decocti, cum mistura Aromatica, Anodyna. Fateor quidem quod reliqua sine gummi minus præstabunt, sed tamen aliquid. Iterentur itaque Decoctum & mistura ultimo præscripta in eosdem usus.

Omnia tam bene procedunt, ut suadeant potius continuatum usum remediorum quam mutationem. Nam à tam copioso usu succorum viridium, nec superatur appetitus, nec magna nimis urget Diarrhæa, cumque ultima vice omittebantur acres pilulæ, fluxus uteri compescitur. Color tunicæ adnatæ antea flavus nunc nitidus apparet, si in re esset lauta, credo quod integrè restitui fere possit ab antiquo Ictero, imprimis ope balneorum post succorum usum. Conqueritur jam de dolore ad Ileum dextrum, aucto postquam sistebatur sanguinis fluxus. Tentavi ope solventium & deobstruentium expedire abdominalia viscera, & per corroborantia nimium fluxum impedire, jam vix video quid ulterius fieri potest præter palliationem, & si sic poterit pergere, credo quod multum levabitur. Addemus nunc Anodynum quoddam ad dolorem mitigandum; hilaris enim animus curam multum promovebit. Pergat in usu decocti.

℞. Massæ pil. de Cynoglosso ℥ß.

F. pil. xv. quarum sumat unum mane hora septima, alteram vesperi eadem hora.

Morbus hic uti novistis est Chronicus duplicatus scilicet Cacochymia biliosa, & diathesis ægrota circa ovarium dextrum, si uteretur remediis prædictis, nec alium haberet morbum

præter

præter illam Cacochymiam, credo ſane quod feliciter ſanaretur, ſed fluxus ille uterinus eo magis augetur, quo plus liquefacta eſt obſtruens materies, unde ſubducitur bonus ſanguis & nova inducitur cacochymia. Hoc ſane multum obeſt, nam inde cogebamur omittere ſtimulantes illas pillulas, aliter adeo neceſſarias, unde ſiſtitur quidem fluxus ſanguineus, ſed manet albus, mihi videtur, quod deberet pergere in uſu eorundem ſuccorum, qui valide detergunt, & ſimul opiatorum, ad nimium fluxum cohibendum, ſed tunc dicetis pars uteri affecta plus putreſcit, certe ſucci ille putredini reſiſtunt multum.

Iterentur itaque pillulæ ultimæ ad duplum, & pergat in uſu decocti.

Ex tota ex hiſtoria habetis ſpeciem curæ ſplanchinæ vobis forte olim non inutilem futuram.

Tumor Ædematoſus in latere dextro,

Unde

Hydrops Anaſarca.

Ruſticus 28. annorum ſemper optime ſe habens, nullum morbum unquam paſſus, ad laborem aptus temperei ut videtur, ſanguine divitis, ante quatuor ſeptimanas cum ſarcinam ferret, perterrefactus, lapſu inopinato antiquæ domus, ſubito contremuit, & dolore lateris circa lumbos dextros corripiebatur, domum rever-

reverſus dolorem cum tumore deſcendentem per femur & crus dextrum ſentiebat, ita ut intra quatuor dies tumor infimum abdomen, penem, ſcrotum, femur & crus dextrum occupaverat, cæterum exinde in diæta non peccavit multum bibendo nec magnum primo apparuit malum. Habitus corporis ſic ſe habet: Oculi, labia, gingivæ, lingua pallida docent debilitatem adeſſe, lingua præterea apparet ſicca cutis nil exhibet præter pallorem non magnum, functiones vitales cognoſcuntur imprimis reſpiratione, quæ hic libera apparet, quando enim inſpirat fortiter, nullum ſentit malum, unde nulla in pulmone adeſt labes, deinde pulſus qui hic exilis eſt debilis.

Quoad functiones naturales, appetitus non eſt magnus, nec ſitis, alvus quæ ante duos dies ingeſtis reſpondebat, nunc ſiſtitur.

Ex hac hiſtoria videtur homo laborare confuſione humorum à perturbatione animi orta. Qui enim ſubito terrorem concipiunt, frigeſcunt, horrent, & ſæpe languent, ſed princeps hic morbus eſt tumor topicus præternaturalis ingens ſine febre, in loco ſupra carnem infra cutim poſito ab infimo abdomine ad calcem extenſus, eſt ergo verum Anaſarca hydrops ſive humor Ædematoſus: Hic verò ſolet fieri cum frigore & pallore, cum hic adſit rubedo: indicium eſt materiem adhuc ſatis mobilem, & tumorem eſſe ædema Eryſipelatodes. Scrotum quadruplo majus eſt naturali, & nuper majus fuit: eſt itaque Anaſarca ſcroti, non hydrocele, quæ teſtes occupat. Diagnoſis itaque morbi videtur, quod homo laboret tumore partium deſcriptarum à materie aquoſa, leviſſimè inflammatoria, partes inter cutem & muſculos

culos scilicet membranam adiposam occupante, quæ ex humorum perturbatione secederat in loca aliena.

Prognosis. Credo quidem quod sanari possit, cum multum adsit signum visceris læsi vel humoris adeo corrupti ut restitui non possit. An verò sanabitur facile? credo saltem non cito, quoniam debuit fuisse causa, quæ tantam producere valuit mutationem in corpore sano.

Quod curam spectat, videtur, quod victus debeat esse levis, siccus ex pane biscocto, carne assata, & piscibus. Adeo ut si in re lauta esset, talis victus intra mensem unum vel alterum mira præstaret: debent condimenta ex acribus antiscorbuticis fieri, ut Raphano, Sinapi, Alliis Cæpis &c. motus quantum hunc exercere possit, multum conduceret.

Primaria hic itaque indicatio videtur, ut aqua extra vasa fere hærens interim in circulum reducatur vel expellatur. Unde cura absolvitur vel resorbendo materiem vel cutis apertione excernendo.

Posterius præstabant antiqui inurendo crustas hinc inde. Prius verò fit per magnas evacuationes ut diuresin, sudorem vel purgationem validam, vel per medicamenta acria, calefacientia & inde exsiccantia dicta, quæ imprimis agunt humorum circulum augendo, quo turbantur viscera, & debilitatur magis corpus jam nimis debile. Ergo Proposito nostro optimè convenire videntur pilulæ acres utcunque quæ in primis viis manent, & vinum medicatum, si urgeret maximè tumor, apponerem Vesicatoria, ut fiant bullulæ, vel fonticulos in urerem, sed nihil tantum urget; Frictiones magnas non suadeo, ne rumpatur Epidermis, amoto

moto non verò expreſſo liquido. Ergo concluſio hodierna erit, quod perturbatio maxima animi ſecedere fecit à ſanguinis maſſa humorem aquoſum inertem ad loco definita accumulatum ſine Cacochymia, cui malo ſequentia conducere videntur.

℞. Gumm. Amm. Myrrh. El.
Aſ. fœtid. ana ℥j.
Borac.
Balſam. copaiv. ana ʒß.

ſing. gr. v. ut copiat omni trichorio M. F. S. A. pilulæ omni trihorio diei ſuperbibendo ℥j ſequentis vini Medicati.

℞. Rad. Angel.
—— Helenii.
—— Imperat. } ana ℥j.
—— Zedoar.
—— Zingib,
Cort. Winter.
—— Sambuci
Fol. Abſynth. } ana ℥ß.
—— Centauri minor.
—— Rutæ.
—— Sabinæ ana ℥j.

Conſciſſ. & confract. F. cum vino albo gallico pint. v. S. A. Vinum Medicatum.

Pilulæ nullo modo diatheſin inflammatoriam inducunt, & bonæ ſunt in perturbatione ſpirituum. Propoſitum nempe eſt, ut Ventriculus tali materie ſoluta, officio bilis fungente perpetuo madeſcat, uti & inteſtina, ſed non facile

facile in sanguinem transeunt, inde additum est vinum medicatum, abstineat à potu quantum potest.

In secundo Concilio Medicus ægrum examinare debet, ut ex responsis videat, an Diagnosis, pragnosis indicata cum prioribus conferta mutcn aliquid, an verò confirment; æger usus est fideliter præscriptis, & inde se melius utcunque habet, sed oculi adhuc pallent, lingua paululum scabra, color sine febre moderatus, respiratio expedita, ut in hydropicis sæpe fit, appetitus bonus & moderatus, pulsus satis moderatus, sed paulo debilis, tumor abdominis plus quam nuperrime cum duritie Ileum dextrum occupans, quasi materies mollis locum occuparet, penis & scrotum æquè tumida ac ante, femur & crus paululum detumescere, urina potum excedit. An itaque mutatur Diagnosis? certe nil novi apparet, nisi tumor ille abdominis, qui cum non valde durus sit; videtur fieri ab eadem causa ac reliqua scilicet Leucophlegmatici. Prognosis eadem manet, an itaque curari potest morbus methodo incepta? Respondetur omnis hydrops vel evacuatione vel dissipatione tollitur; Evacutio est vel interna per purgantia, sudorifera, vomitoria &c. vel externa & topica, quæ ut plurimum fit urgente necessitate: unde videtur dissipatio tutissima, quia corpus roborat, cum evacuationes debilitant, sed quoniam natura indicat vias urinæ prioribus addemus, quæ ad renes determinant.

Conclusio itaque hodierna erit quod confirmatur Diagnosis & Prognosis, Indicationes verò novæ accedunt, ut adjuvetur natura in expellenda materie per renes, & tumor ille

ope

ope frictionis cum unguento aromatico & Emplastro tali quæ partes subtilissimas inspirent, discutiatur.

℞. Ol. still. Caryophill. gutt. iij.
—— Juniper. gutt. x.
F. cum Sacchar. albiss. ʒij.

Eleosaccharum, cui sensim admisce spirit. still. juniper ℥iij. Sal. dulcis ℥iv.
Sal Polychrest. ℥j.
Rob. Sambuci ℥ij.
Aq. still. fænic. ℥xij.

Ut sumat cochleare unum omni trihorio interdiu.

℞. Ung. Mart.
—— Nervin. } ana ℥iß.
Olea puriss. Thereb. ℥ß.
M.

Pro linimento.

℞. Emplastri de Cum.
—— Melilot } ana ℥jß.
M.

Extensum supra linteum exhibe pro Emplastro abdominis.

Pergat in usu pilularum & vini medicati.

Re omni examinata sic se habet æger. Appetitus major, digestio facilis sine tumore ventriculi, quod plurimum ad prognosin in hisce morbis facit, nam inde sæpe anguntur, sitis inci-

incipit f... major, hæc in hydropicis sæpissime à victu sicco & medicamentis calidis, raro ab ipso morbo oritur, accedit quod homo hic antea pro victu utebatur lacte ebutyrato &c. quod hydropicis nocet, & hæc subito mutantur pro generosis aromaticis. Lingua non adeo scabra, respiratio adeo expedita est ac hominis sani, quod hic optimum est, nam tussis & respiratio impedita indicant sales multum exalteri. Pulsus debilis, lentus valde temperatus, alvus non obstricta. Urina redditur ad duplum potus, qui paucus est ergo urinæ excessus est ab aquosa lympha partes antea occupante, nullus adest abdominis tumor; sensit levamen ab Emplastro, cujus partes subtiles se intra vasa, venosa insinuando totam corporis temperiem emendant, & perspirationem ab interioribus ad exteriora promovent. Femoris tumor non major est, & paulo calidior, notare hic debetis, qnod si femur hoc à stagnante lympha hoc momento liberum esset, erit tam macilentum ac brachium, ergo excessus hic vastus tantum fit à panniculo adiposo infarcto, unde dicitur hydrops Anasarca vel hydrops interius. Calor hic præsens, ut in omni hydrope bonus est, præsertim cum hisce diebus membra fere sponte frigescunt. Scrotum æque fere magnum ut ante. N. B. est hujus hic duplex morbus scilicet hydrops tunicæ vaginalis, qui hydrocele propriè dicitur, & tum intra tumorem sentitur corpus durum scilicet testis, sed est & alius scilicet hydrops membranæ cellulosæ scroti, quæ nunquam in Eunuchis pinguedinosa est, hæc facile à lympha distenditur, uti hic videtis, & ab hydrocele multum differt, cum sit extra tunicam vaginalem, præputium contrahitur retrorsum, quia

quia nempe cellulosa ejus membrana valde dilatabilis infarcitur. Simile quid aliquando in lue venerea fit, quando caries eroserit membranam præputii, quæ tunc tota tumet, adeo ut inde viderim penem brachio crassiorem. Nulla hic adsunt signa læsi visceris. Hæc verò sunt febris hectica, quæ omnibus communis est, si pulmo affectus sit tussis vel respiratio impedita, si hepar Icterus, si splen color lividus totius corporis, si pancreas, dolor cancrosus circa ea loca, sed nulla talia hic sunt,

Concludendum itaque hac vice, quod diagnosis, prognosis & indicationes eædem manent, nam omnia ex voto succedunt. Dicit *Hippocrates* quod si exquisita præscripta sint medicamenta & effectus inde ex voto non succedant, in iisdem tamen persistendum esse multo certe magis, si omnia uti hic in meliora mutentur.

Iterentur itaque pilulæ, vinum medicatum, mistura diuretica, linimentum & Emplastrum in eosdem usus.

Conqueritur æger hodie de languore & appetitu prostrato & Diarrhæa.

Reliqua sunt ut prius. In hisce morbis quando materies stagnans in venis resorbetur solet viscera obruere & debilitare, hinc imprimis deficí ulcus & intestina.

Prognosis. Acre frigus retardat vim medicamentorum, nam jam adsunt omnia signa frigida temperiei, hinc quamdiu durat glacies, non ita cito curabitur.

Indicatio eadem mane scilicet movere materiem & per vias urinæ educere, aut etiam per alvum monstrante natura ope hydragogi, sed ultimum hoc vetat frigus, nam deberet

sæpe

ſæpe d...udare corpus magno cum incommodo.

Concluſio itaque erit ut priora continuentur ſed loco miſturæ proponatur alia appetitum magis excitans, & primas vias confortans.

℞. Aq. Still. cortic. Aurant. }
—— Meliſſæ } ana ℥iij.
—— Cinnamomi }
Spirit. Vitriol. Matthiol. ℥ij.
—— Stomach. ℥jß.
—— Salis ℥j.
Syr. rad. 5. aperient. ℥jß.
M.

Sumat cochleare unum omni hora vel bihorio in languore.

Pergat in uſu pilularum, Vini medicati, Linimenti & Emplaſtri.

Diarrhæa biduum ante ultimum concilium ſuperveniens adhuc manet ſine teneſmo, prius ad quinque vices ſpatio Nuckthemeræ urgebatur, nunc paululum minuitur.

Remediis ultimo præſcriptis ad confortanda, & roboranda viſcera, diſſipandam aquam, & roborandum corpus non uſus eſt, unde natura ab illo tempore vacillat.

Appetitus penitus proſtratus eſt à repercuſſa aqua ad viſcera abdominalia, accedit quod parum hic inſtructi ſint, gratis medicamentis ſine febre, ſenſus conſtant, ſomnus copioſus eſt refocillans, durities tumoris femoris major, ſcrotum minus, abdomen flaccidum lingua adhuc ſcabra. Videtur homo hic inquietus deveniſſe metu ne moriatur, hinc renuit omnia medi-

medicamenta, quamvis confitetur, quod inde se multo melius habuit, nunc verò suspicatur omnia, & cogitat de transmigratione. Diagnosis. Morbus idem manet, sed pejor, oriebatur enim ab animi perturbatione, nunc iterum suæ causæ committitur, nec medicamentis juvatur, unde debilitantur magis sanguis & viscera, & magis obruitur corpus humore aquoso. Prognosis. Nulla adhuc apparet signa visceris læsi, nulla enim adest febris hectica, nullus color flavus à corrupto hepate, nullus color lividus vel plumbeus splenem obsessum indicans, aut difficilis respiratio à læso pulmone nulla? Ergo non videtur, subita secutura mutatio, sed tempestas frigida, viscera debilia, sanguis iners, prognosin pejorem reddunt.

Accedit, quod metu mortis & cadaveris sectione inquietus fit, augetur prima morbi causa, dein medicamenta refocillantia renuit, adeoque si sic pergat, sensim deficiet, imprimis si durante frigore hinc discedat, & medicamentis destituatur, manebit enim macilentia, obruentur magis magisque viscera, donec intra se quasi sepultus ob lympham serosam à rubro sanguine secedentem, & interim ad finem morbi excitantem deficiet: nam

Crescit indulgens sibi dirus hydrops
Nec sitim pellit nisi causa morbi
Fugerit Venis & aquosus albo.
Corpore languor.

Si verò redeat tepor acris, animus tranquillus, & bono utatur victu & medicamentis melius se habebit, imo promittere fere possum quod integre restituetur. Indicationes eædem manent, sed occasio applicandis remediis de-

est,

eſt, nam omnia renuit ob nauſeam uti ait, cum tamen medicamentum gratius excogitare nequeo, quam eſt miſtura ultima, incaſſum alia præſcriberentur, commendandus eſt illi ſimplicis vini uſus loco medicamentorum.

N. B. In felix ille homo bihorio poſt deceſſit ex Noſocomio, ad domum ſuam & paupertatem priſtinam, ubi manente frigore in dies plus languebat, morbi eventus deficit.

Rheumatiſmus.

Puella conquiritur de doloribus vagis nunc artus, nunc dorſum & ſcapulas occupantibus imprimis carpos.

Eſt hæc Niſocomii ancilla, quæ noctu ſæpe cogitur è lecto ſurgere ad opem ægris ferendam. Interdiu verò nunc ſupra vaporem carbonis igniti, ſed & nunc acri frigore exponitur; viſſitudines hæ caloris & frigoris efficiunt, ut hæreat lentus humor circa vaginas tendinum imprimis, ſed non inflammatorius, nulla enim adeſt febris, hinc nec Venæ ſectione tollendus, lentor enim hic ab inerti & mucoſo ſanguine & ſtrictis vaſis oritur, & hiſce temporibus eſt morbus frequentiſſimus, qui feliciſſime ſemper curatur, decocto penetrante & ſimul laxante blando, ſic enim expeditur materies & relaxantur vaſa.

℞. Lig. 3. Santall. ana ℥j.
Stipit. Dulcamar. ℥ij. Coque
cum aqua ſimplici vaſe clauſo, ſpatio i horæ adde

Ligni. Saffafr. ℥iv.
—— Glycyrrh. ℥jß.

Ebulliant iterum. Decoct. ℔ vj. exhibe. Bibat ℥ij. calidas omni bihorio interdiu.

Mulier Phtysica facta ex Utero exculcerato.

Honesta Mater familias annos 65. nata, liberos duodecim peperit & aliquoties abortivit, per multos annos vegeta satis, nec gravi unquam morbo corrupta, sibi suæque familiæ victum honestâ industriâ quæsivit. Juxta tempus mulieribus consuetum scilicet intra quadragesimum & quinquagesimum annum à Catameniis erat libera. Ante novem menses cum pondus magnum elevare conaretur uno impetu, uteri prolapsum violentem passa est, extra pudenda delapsi, non vaginæ inversionem ut quandoque accidit. Perterrita, & rei ignara remedium penitus contrarium adhibuit, nam ut pendulum uterum à sordibus coagulati sanguinis abstergeret frigida aqua partes lavit, unde dolor multum exacerbatus fuit, dein vulgato inter mulierculas consilio uterus panno violaceo colore tincto prehensus in situm naturalem reponebatur. Successit hæmorrhagia satis notabilis, remissionibus interpolata, non ritè sanata, hanc incipiabat stillicidium ingens seri mucosi, ut fieri solet post novam hæmorrhagiam recrudescens. Accessit tandem febris continua quotidie exacerbata; ab eo tempore huc usque fere permanens quibus cum inopia

&

& defectu boni medicamenti concurrentibus, totum fere corpus marasmo contabuit.

Appetitus fere deletus, sitis ingens, alvus satis respondet, urina sponte effluit, nec retineri potest. Febris fere manet perpetua. Facies Hectica-Hippocratica cum rubore splendente genarum: Pulmones oppressi materia subpurulenta, ut heri quando aderam, videbatur brevi sane defectura, unde tunc temporis conatus sum sequentem præscribere emulsionem.

℞. Amygd. dulc. N°. xx cum aq. hordeat.
fiat emulsio cujus ℥xvi adde
Syri Althæ. Fernel. ℥iss.
Aquæ stillat. Cinnam. ℥j.

Videtur morbus nec à temperie nec malo aliquo prægresso perperam tractato oriri, sed per causam externam accidisse, ut multis contingit, quæ sæpe pepererunt, hisce enim ligamenta uteri laxata, non tam firmiter vi illatæ resistunt, quando nempe aër copia magna in pulmonibus retentus, rarefactus, diaphragma & viscera abdominalia deorsum contra uterum urget, facile exprimitur, si verò perita manu repositus fuisset, nil inde secutum fuisset mali, corpus enim adhuc quoad fabricam forte apparet, debile verò quoad vires.

Repositio Uteri fit partem ilico fovendo ope decocti laxantis cum pauco salis admisto. Dein mulier resupina ponitur cruribus deductis, lumbis elevatis, scapulis depressis, in expiratione leviter introtruditur. Uteri situ ritè observato. Postea crura adducta retinentur ope ligaturæ, et si ægra quatuordecim dies quiescat in lecto, nunquam assurgat, victu suo facile digestibili

utatur & parum bibat, feliciter plerumque sanatur.

Post diuturnum verò Rheumatismum Uterinum vix sanatur hic morbus nisi gerendo discum intra vaginam horizontaliter positum, qui uterum sustineat, prolapsum verò, pro prima vice à causa externa methodo dicta sæpe curatum vidi.

Ægra hæc uterum extra situm per sex septimanas gessit, hinc vasa laxata, circulatio perversa & stagnatio inducta in vasa, quæ tandem rupta hæmorrhagiam produxere violentam succedente quasi lotura carnis, dein sero mucoso; Interim visceribus debilibus & inopia boni consilii cruditates ortæ sunt, unde totum corpus exhaustum. Febris non videtur Epidemica, quia hæc hoc tempore ex intermittentium natura est. Est ergo symptomatica ab inflammatione & suppuratione harum partium orta, hectica tandem facta à cruditatibus sanguinem occupantibus, quæ tandem ut fieri solet, pulmonem nunc occupat, rejecta scilicet in minutias arteriæ pulmonalis, quas transire nequit, unde ibi accumulata pulmonem opplet.

Diagnosis morbi videtur itaque esse marasmus ortus ex contabescente sanguine per copiam maligni humoris & puris per venas absorpti. Nam vasa ad uterum & vaginam inversa, inflammata & suppurata tandem hæc producunt. Hinc etiam sphincter turbatus & officii sui oblitus urinam retinere non valet.

Prognosis. Quando heri hac hora accedebam, ægram deprehendi debilem oculis lacrymosis sordescentibus, oppressam, anhelosam tusse vexatam, uti vix vitæ sustinendæ par videbatur, multæ itaque rationes concludunt ægram tabe

&

& marasmo confectam, brevi obituram, paucæ vitam longam promittunt. Corpus quidem se habet, ut spes esset sanitatis, nisi fomes mali hæreret ad uterum, adeoque si omnia ritè succedant alia, manet hic fixus.

Hinc metuendum est, ne sanguis magis magisque pure infectus pulmones obruat, unde suffocatio lethalis.

Ergo causa, ætas, morbi gradus, tempus hybernum spem vetant, sed cum nulla sint putredinis ad viscera signa tentandum, ut vita saltem lenior reddatur.

Cura. Indicatio præcipua erit per victum & medicamenta corpus hoc exhaustum, aridum, ferè tabefactum succis laxantibus replere, qui sunt vera in hoc casu cardiaca. Nec vulgata hoc nomine stimulantia cardiaca conveniunt, quæ vitam fortiorem per paucas horas efficiunt postea debiliorem multo relinquunt. Si succi hi ritè degerantur, postea aliis medicamentis erit locus.

An aggrediendus est mali fomes? Scilicet uterum detergendo an sistendo febris hectica? Sanè hæc omnia plus movendo corpus hoc debile magis debilitant.

Hinc Axioma Medicum conditur, scilicet quando indicatio vitalis cum aliis urget, priori supra omnia prospiciendum.

An symptoma pulmonis levandum? Hoc fit expectorantibus, hæc sunt vel blanda lenientia, vel tussim moventia hæc vetat debilitas. Illa cum prima indicatione conincidunt.

An dolor ad lumbos per fomenta levandus: hæc in debili corpore citissimè frigescunt, unde plus nocent.

An hoc Opiatis tentandum? Sane ob eandem.

dem debilitatem non audeo. Ergo laxantibus ut in indicatione prima, solis hoc tentandum.

Sit itaque potus ex aqua cum avena cocta & æquali lactis copia admista, cum pauco cinnamomo & saccharo. Victu utatur ex jure carnium recente cum Oryza, miliove &c. admista præcipue verò Oryza, quæ tam cito non acescit in debili hoc corpore. Debet sumi frequenter & paucâ copiâ simul. Hæc omnia non sunt merè aquosa, sed vi plastica & nutriente prædita, ut & puri opposita.

Putabam apozema leniter detergens præscribere, sed non audeo, itaque emulsio præcedens per tres dies vicem supplebit. Ut verò tussi magis prospiciatur oleum lene exhibebo.

℞ Ol. amygd. dulc. ℥iij
Capiat ʒj omni bihorio.

Ægra præscripta citissima vomitu vel anxietate rejecit, appetitus vix ullus sed naturaliter in acida inclinans, hinc jura carnium repudiavit, & lac ebutyratum maluit, sitis satis magna à tabida siccitate potius quam malignitate, ut videtur orta, alvus ab ultimo concilio bis figuratas fæces deposuit, quod in hoc malo maximè laudatur, nihil enim plus metuendum est quam diarrhœa, quæ superveniens citò ægram auferret, urinam jam retinere potest, sed præ debilitate vix movere corpus valet, unde ægrè demittit.

Pulsus idem ac antea scilicet debilis, adeo ut vix sentiatur, tamen non nunc debilior.

Reliqua symptomata potius meliora quam pejora. Diagnosis itaque manet eadem, uti & causa morbi prius detecta.

Præ-

Prognoſis an mutanda? Nihil ex præſcriptis malè ceſſit, ſi quid mutandum ſit, in melius mutatur, tamen hæc adeo parum apparet, ut nondum ſperare licet, ſed metuere nè corpus in dies plus conſumatur, pulmo plus oppleatur, & humores magis corrumpantur pure, unde tandem ſuperveniat diarrhæa certiſſimè lethalis.

Indicationes. An tanta adhuc manet debilitas & humorum penuria ut adhuc replendum ſit corpus, nec adhuc detergere? Certe detergentia ſunt magnâ copiâ aſſumenda, cumque ſit maſſa iners à vi vitæ tantum movenda, corpus ea adhuc ferre poteſt, ſed in hydropem laberetur. Ergo quamdiu nauſea non repugnat in iiſdem erit pergendum. An ſtimulans aliquid cardiacum addendum? De hiſce in Inſtitutionibus agens docui, quod alia ſint cardiaca, quæ in noſtram ſubſtantiam convertuntur, alia quæ grato ſtimulo agunt, priora jam præſcripſi, nec aliquid ex poſterioribus adhibere audeo, niſi fortè vinoſum aliquid, ut tuſſis magis expediatur, quæ debili laterum concuſſu fieri modo nequit. Ergo concluſio hodierna eſt, ut primæ indicationi prioris concilii ſatisfiat, & pectus levetur leniſſimo ſpirituoſo cardiaco.

Iteretur ultima emulſio & oleum amygdalarum in eoſdem uſus.

℞ Aq. ſtill. cort. Aurant.
——— Meliſſæ ana ℥iv
Spirit. Vit. Matthioli ℥iſs
——— pector. ℥ij
Syr. papav. albi ℥iſs.
M.

ut ſumat ℥ß omni trihorio diei ſuperbibendo ℥j vel alteram lactis calefacti. Nil plus nutrit

quam oleum preſſum amygdalarum dulcium, & emuſio ex iiſdem: levi ſtimulante Cardiaco liberabitur paululum pectus, ſyrupus paraveris tuſſim titillantem lenit, & lentum expedit.

Ægra hæc videtur ſe pejus habere, deficiunt enim vires, & corpus quotidie exſiccatur nec medicamentis quicquam proficimus. Videtis nunc genas collapſas penitus liveſcere, ut in moribundis accidere ſolet, & lacrymas ex oculis ſponte fluere, quod peſſimum eſt, quando enim hæ ſine aliqua prægreſſa evacuatione, aut motu magno, aut animi affectu, aut denique morbo evacuationem venarum impediente fluunt, ex ſola debilitate proveniunt, & indicant ægram cito à defectu virium morituram, auditis ſtrepitum magnum & tuſſim ſine levamine ab expectaratione, quæ non à motu materiei, ſed mole inhærente in bronchiis oriuntur. Hoc autem malum etiam eſt ſignum, cum enim tuſſire cogatur ſine expectoratione, levamine muſculis abdominis & reſpiratione defeſſis, & viribus conſumptis inde fit ægra. Alvus antea ſtricta pro prima vice heri inſcia ægra ſolvebatur cum multa aqua; ergo metuendum eſt, ne putridâ ſuperveniente diarrhæâ è medio cito tollatur. Materies ex Ictero fluida ſolita biduum abhinc ſiſtitur, hoc verò accedente Medicus conſiderare debet, an ex defectu virium, an verò ex iiſdem inſtauratis, & materie in alium locum pulſa, cum levamine oriatur. Omnia ſane hinc docent ſymptoma hoc à virium defectu provenire; & malum admodum eſt ſignum. Dicebat enim *Hippocrates* ſi ulcera antiqua ſine ullo percepto levamine fluere deſinant, actum eſt, notat enim circulationem fere extinctam.

Dia-

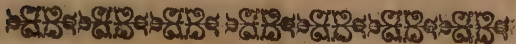
Diagnoſis itaque eadem manet. Prognoſis: Quoniam defectus virium quotidie ingraveſcit, cum cæteris pravis ſymptomatibus, certe nulla ſpes relinquitur. Quidnam itaque indicatur? Certè fere neſcio. Jam enim omnia contra maraſmum tentavi ſine ſucceſſu. Dicit *Hippocrates* mala ſuis oppoſitis eſſe tractanda, ergo diſſiccatio humectantibus dedi itaque cibos potus, medicamenta, quæ vaſis adhærerent, nec tam cito abluerentur tamen incaſſum. Quid magis humectat, nutrit, vaſa replet quam lac, emulſiones, decocta farinoſa & ipſum oleum. Hæc omnia copia ſatis magna & ſine nauſea accepit, tamen corpus manet aridum, nec iis aliquo modo repletum, ergo tentavi omnia niſi balnea, quæ adhiberi nequeunt. Quid itaque agendum, an Cardiaca refocillantia? Certe non; hæc enim quantum novi nequaquam in corpus noſtrum convertuntur, ſed ſolummodo vi aromatica ſtimulante agunt, unde Phtiſi nocent corpus aridius reddendo, ergo in ſolis emollientibus & humectantibus remediis perſeverandum, ut ſi quidem poſſibile ſit vaſa depleta repleantur. Iterentur itaque omnia ultimo præſcripta. Hæc forte vitam aliquatenus prolongabunt, ſed mihi videtur præ defectu virium vitam cito defecturam, & nunc quod alvus laxior evadit, metuo ne Diarrhæa ſuperveniens eam occidat, præcipue ſi medicamenta laxantia propinentur, dein metuendum eſt ne materies per ulcus excerni ſolita, nunc remanens in pulmones delata eos cito oppleat in vaſis minimis ſtagnet, & tantam faciat reſiſtentiam, ut viribus eam propellere non valentibus peripneumoniam lethalem inducat, vel ſi materies in bronchiis ſecernatur, & viribus

deficientibus excerni nequeat, omnem viam aëri intercipiat, ficque defінat circulatio, nam videtis jam quanta cum moleftia aërem ducit.

Mifera ægra cujus exhauftum cadaver ibi jacet, poft ultimum veftrum deceffum incepit pulmones habere fenfim magis magifque repletos, refpirationem continuò magis impeditam, ftrepitum in gutture auctum, donec tandem fuffocato pulmone extingueretur fine ulla evacuatione vel fymptomate novo. Itaque via in mortem prædicta fuit vel ab oppreffo pulmone, vel diarrhæa putrida, quæ ultima tamen non evenit, ægra à priore fuffocata. Hinc videtur quod nil amplius præftari potuit, fi enim primo quando huc delata erat, tentaffem detergentia, inde accelerata fuiffet mors, fed replentia & humectantia; optima fane quæ novi in caffum adhibebantur. Hinc eventus morbi teftimonium eft, rei infeliciter fed ritè geftæ. Speraveram in cadavere hoc quo magis exfuccum vix videbitis, vobis montraffe tres ventres pleniffimos fuis propriis vifceribus. Credo præterea quod vifuri fuiffetis exulcerationem ingentem ad uterum, nam poft delapfum ejus per vaginam, os internum in fitu fuo manet, & pars uteri interior aëri exponitur, ligamenta lata & rotunda trahuntur deorfum, quorum vafa in uterum patent, cum itaque à fitu deturbatur uterus, fit ftagnatio ad loca intorta, & compreffio unde poft rupturum hæmorrhagia, inflammatio & fuppuratio, ut teftantur dolor & ardor ad loca illa & materies purulenta per vaginam in lectum defluens ufque ad triduum ante mortem.

Hinc quatenus conjicere poffum Diagnofis, Prognofis, & indicationes inde deductæ hujus morbi

morbi veræ erant, unum tamen deficit, ut certe vidiffemus, an re verâ in cadavere talis locus fic fuerat affectus, uti dictum eft; Circa hanc rem notare debetis, quod ulcera omnia ante mortem exficcata, ut hic fuit, in cadavere longe aliam præbent fpeciem ac in corpore vivo, fiunt enim incredibiliter minora à vafis contractis & exficcatis ante mortem. Hujus rei infigne exemplum mihi videre contigit, ante viginti annos, cum tractaveram hominem fpina ventofa laborantem, cujus manus affecta ad minimum fextuplo major erat altera fana, cum verò nullis levaretur remediis, incidit tandem in atrophiam, octiduo ante mortem incepit fubfidere manus donec tandem alteram non excedebat magnitudine, excepto fole offe, quod non tantum detumuit, Ergo in cadavere non debemus expectare ulcera adeo magna ac in vivis aliquod tempus ante mortem videntur. Hæc præcipua funt, quæ in cadavere oftendere cogitabam, fed honefti mulieris amici hic fe interponunt precibus itaque fine fumma fere injuria hoc aggredi non poffum.

Febris Rheumatica.

Homo accepit febrem ante aliquot dies, quæ omnibus fymptomatibus videtur interpolata fuiffe magis à frigore, quam quod ex genere intermittentium fit. Pulfus refpiratio, facies docent febrem non effe magnam, & ex eo genere, quæ febres Rheumaticæ dicuntur.

Curatur hæc febris facillimè ope medica-

menti penetrantis non nimis Aromatici v. g.

℞ Santall. trium. ℥j
Glycyrrh. ℥ij

ebulliant cum aqua ½ horæ ad finem. Adde
Rasur. lign. Sassafr. ℥iv

ebulliant iterum parum vase clauso.
Exhibe decoctum ℔ vi. ut bibat ℥ij calidè omni bihorio.

Febris ultimi decocti usus profligata fuit, manet jam tussis sine alio malo.

℞ Succi Glycyrrh. inspissat. ʒij
Solvat in aqua stillat. fænic. ℥x
Capiat cochleare unum quater de die.

Quartana Exquisita.

Homo ante 30 septimanas accepit quartanam, adhuc persistentem, quæ toto tempore non vacillavit, sed eadem semper rediit hora. Nulla adsunt malignitatis symptomata, nec abdominis, nec crurum tumor, in hoc enim semper inquirendum est in hisce morbis, an nullum adsit læsi visceris signum, & corpus bene morbum fert.

Diagnosis patet esse quartanam exquisitam benignam. Prognosis. Superabitur facile. Cura non est nimis cito sistenda, regula enim est in praxi quod quando quartana accuratè observat suum.

ſuum typum, ſine malis ſymptomatibus comitantibus, vitam firmet, ſi itaque ferri poſſit uſque in vernum tempus ad longævitatem diſponet, hinc Veteres in hoc caſu leviſſimum purgans exhibebant, ut ſenſim ſubduceretur, materies ſaburroſa ex paroxiſmo relicta, cum aromaticis lenibus ad roboranda viſcera, unde ſenſim imminuta materia diſpareat tandem febris ſine noxia corpori illata. Itaque

℞ Aq. ſtill. Menthæ ℥xiv
Elixir. pptis. ʒvj
Spirit. Antiſcorb. ℥ij.
Syr. Alth. ℥ij
Sal. volat. oleoſ. ʒij
M.

ut bibat ℥β omni bihorio diei. Hæc molliter ſolvent, & leniter alvum ſubducent.

Homini huic de diuturna quartana conquerenti exhibitum fuit remedium non ad ſiſtendam febrem, ſed coquendam materiem, ut ſcilicet talis medicamenti uſu diſponeretur corpus ad curam perfectam. Jam verò à duobus ultîmis paroxyſmis liber evaſit, quod imprimis attribuendum eſt calori aëris & vi moventis non ſiſtendi medicamenti. Hinc antiquum obſervatum confirmatur quod tales morbi optimè à calore curantur.

Dolor Ventriculi.

Puella inter viginti & triginta annos conqueritur de dolore Ventriculi poſt paſtum ſemper aucto, ſine alio prævio ſymptomate.

Huic malo obnoxiæ sunt plurimæ fœminæ, quæ imprimis multos potus aquoſos bibunt. Ei verò occurrere ſolent ſemen Santonici Abſynthii vel ferrum.

℞ Sem. Abſynth. ℥j
Limat. Martis ʒß.
M. F. pulv.

Cujus ſumat omni bihorio interdiu digitabulum plexum.

Puella hæc ab uſu pulverum præſcriptorum dicit ſe bene habere, & re verâ talis dolor Ventriculi, ſi non à ſcirrho oriatur ſic ſolet ſanari. Jam verò conqueritur de ſudore nocturno à duabus prægreſſis noctibus, qui poſt uſum martis à ſanguinis motu aucto provenire ſolet. Ergo iterentur pulveres ultimo præſcripti.

℞ Diaſc. Syl. ʒß.

Sic vaſa nimis dilatata conſtringuntur, & motus ſanguinis vi Opii minuitur.

Hæmoptoæ.

Mulier 42 circiter annorum, cui menſes nondum deſiere, ſex abhinc ſeptimanis in ſputum ſanguinis incidit cum tuſſi, ſine ulla evidenti cauſa, ſicque ut videtis ſanguinem floridum cum tuſſe ſemper rejicit per intervalla, quem itaque puto provenire ab arteriâ quadam

minutâ ruptâ, ex quo ſanguis magnâ ſatis copiâ ſecretus tuſſim excitat, & per eam rejicitur. In hoc caſu inquirendum eſt à Medico ſummopere, an ſputum poſt violentum corporis motum accidit, tunc enim à vaſis pulmonis dilaceratis vi motus, ſi verò à nulla manifeſta cauſa oriatur, tum fit plerumque ab eroſione per ſanguinem nimis acrem, & eſt hæc hæmoptoe ſemper peſſima, tunc enim eroſis vaſis æger ſæpe ab hæmorrhagia moritur, vel poſtea à tabe, ex ulcere vulneris inflammationi ſupervenienti orta, quid ergo eſt hic metuendum. Quid itaque agendum? Cavendum ſummopere ab omni eo, quod ſanguinis motum auget, ne augeatur hæmoptoe, itaque ex largo vulnere fiat Miſſio Sanguinis ad ℥xij, ſic enim compeſcetur ſanguinis motus & labiorum vulneris inflammatio præcavebitur. 2. Dentur emollientia & opiata, quibus acrimonia ſanguinis obtundatur & ſenſus irritationis tuſſim excitantis tollatur. 3. Adſtringentia vulgo dicta, quamvis hæc parum tanquam adſtringentia proſunt.

℞. Sem. papav. albi. Amygd. dulc. ana ℥ij
Contundantur ſimul, ſenſim affundendo
aq. ℔ß.
ut fiat Emulſio, cui admiſce ſyr. papav.
Albi ℥iiß.

accipiat Cochlear. ij omni hora leniter tepida: ſi enim calida ſumantur, nimis motum augerentur, ſi frigida tuſſim.

℞ Lap. Hæmatit. Contritiſſ. ʒß
Syr. Myrtini. ℥ß

Aq.

Aq. papav. Rhæad. ℥viij.
M.
ut capiat ℥ß omni trihorio.

Alterum est apud veteres remedium ad sistendum motum sanguinis à recentioribus prætervisum, scilicet ligatura artubus injecta, his enim sanguis omnis, qui in extremis magna semper copia est, ibi retinetur, nec ad cor cito pervenit, unde vasa rupta non tantum dilatantur. Ubi verò imminuta est hæmorrhagia tunc ligaturas paululum solvunt, nec membrum suffocaretur, non verò omnes ligaturas simul, sed sensim unde optimè præcavetur hæmorrhagia.

Hic verò jam non opus est, si tamen ingravescat, multum applicabuntur. Abstineat ab omni victu calido, salso, vel stimulo quocunque motu, frigore aut calore.

Vidistis mulierem hanc tussi acerrima vexatam & cum suffocationis metu antequam tussiebat, tempore à tusse libero redibat oppressa cum strepitu in pectore, & post singulam fere tussim rejiciebat sanguinem floridissimum spumosum non grumosum non penitus floridum, vidistis quod si per breve tempus non tussiebat, fiebat anxia, & minitabatur animi deliquium.

Dictum fuit ægram hanc vitam semper sanam degisse, sed ante quatuordecim dies incidit in tussim satis lenem postea in sputum sanguinis, quod sedatum primo recrudescebat, ut ante quatuor dies violentissima fuerit. Nulla causa externa inter sex res non naturales deprehensa fuit, unde concludebatur grave hoc symptoma ab interna causa scilicet sanguinis acrimonia.

Hæ-

Hæmoptoe ſive Hæmoptoſis dicitur propriæ ſanguinis per tuſſim rejectio, ſi enim ab ore tantum proveniat ſanguis, cauſam agnoſcit ſcorbutum, & eo refertur; ſi vomitu rejiciatur, eſt morbus longè alius: ſi verò à larynge aſpera arteria bronchiis vel pulmone proveniat, eſt verâ hæmoptoe.

Quæritur ſummopere & meritò quidem quomodo cognoſcatur Hæmoptoës ſedes.

Reſpondetur 1. ſi ſanguis a larynge proveniat, tum ſentitur titillatio ad illum locum, ſcilicet Tracheæ ſuperiora, inde oritur tuſſis & paucæ ſanguinis guttulæ rejiciuntur. Eſt hic morbus ſine periculo.

2. Si ipſa Trachea ſit locus affectus, cognoſcitur titillatione magis profunda quam prior, tuſſim excitante, quæ ſanguinem paucum floridum rejicit, ſed abeſt ſenſus oppreſſionis in thorace. Hæc ſpecies etiam facilè curatur, nam pulmo non afficitur. Hinc multi jactantur adeo de cura Hæmoptoes, quam adeo metuunt periti Medici.

3. Si ſanguis ex membrana bronchia ſuccingente proveniat, tum rejicitur cum muco admiſto. Auſus fui & in hac ſpecie bona prædicere, nam morbus in arteria bronchiali non verò pulmonali hæret, & certe ſputum tale cum ſtrigmentis ſanguineis ſæpiſſime in diuturna gravedine videtur ſine periculo. In hiſce minuendus eſt impetus ſanguinis, nec nimia ejus vi vaſa plus dilatentur.

4. Ultima denique ſpecies eſt quando per ruptum arteriæ pulmonalis ramum ſanguis immediatè ex Ventriculo cordis dextro in veſiculas deponitur. In hoc caſu rejicitur cum profunda titillante tuſſe ſanguis floridus ſpumoſus;

ſus; magna copia per brevia intervalla ut ſupra dicitur.

De hac hæmoptoe caveant Jactatores, ne nimis promittant, (ſi nempe à cauſa externa non proveniat, tunc enim non tam lethalis eſt.) nam ex mille decumbentibus vix unus emerget. Fit hæc ultima ſpecies quandoque à vulnere pulmoni illato, & tum periculoſa quidem eſt, ſed ſæpe tamen curabilis, talem caſum olim curavi in ſtrenuo duce bellico.

Si itaque à cauſa aliqua externa fiat hæc hæmoptoe, major manet ſpes, quoniam humores adhuc boni & blandi dimanent.

Si verò Hæmoptoe ab arteria bronchiali eroſa, non vi externa rupta, ſed à ſanguine acri ſalſo exeſa proveniat, caveat Medicus, ne multa promittat, eſt enim morbus fere lethalis, in inſulis Britannicis adeo frequens, & in Phthiſim ſuppuratoriam fere deſinens, talis eſt miſeræ hujus ægræ caſus. Si eroſio talis fiat in membrana inter veſiculas ſive in Areolis Malpighii opprimitur ſenſim pulmo vomica tecta in hoc caſu non advertitur hæmoptoe, ſed infeſtat fere tuſſis ſicca, dyſpnæa febris ſupervenit hectica.

Vomica latens in dies augetur cum prioribus ſymptomatibus auctis, donec rupta tandem puris magnam copiam cum ſanguine uno ferè impetu reddat, manente Phthiſi pulmonali verò ad mortem uſque, ſi verò non rumpatur vomica, augetur tamen in dies, donec totus fere pulmo in ſaccum purulentum converſus, aëris ingreſſum præcludens ægram ſuffocat. Quæritur jam ex qua parte pulmonis proveniat hic ſanguis? Videtur ex profundiſſima, ſed prius collectus, non prodit facile,

ſed

fed magno cum tuffis conamine. Caufa videtur fola pendere à fanguine & debili pulmone.

Quid in fanguine accufandum? Videtur peccare acrimonia non atrabilis. Quo ufque provectus eft morbus? Videtur adhuc in ftatu vulneris non vero ulceris manere. Prognofis quid promittit? Crediderim vix ita fanari poffe ægram, quin malum returgeretur, fuppuretur tandem pulmo, & Phtifis denique fuppuratoria fequatur, nam memini me vidiffe Phtifim ficcam poft hæmoptoen infecutam. An itaque nil apparet fpei? Certe Hæmoptoe facilius fanatur in ætate tenera quam provecta, illa enim facilius fert fanguinis fubductionem quam provecta. Dixerat *Hippocrates* Phtifim raro poft 36 annum oriri, & verum eft, nam poft eam ætatem pulmo multo fortior fit & fanguis blandior, adeoque quando poftea fit hæmoptoe, debuit morbi caufa tanto fuiffe fortior.

Quid itaque agendum eft: 1. Juberem Miffionem Sanguinis fingulis 14 diebus per duas menfes, nam magnum malum, magnum requirit remedium, metus enim eft fuppurationis vel novæ hæmoptoes & debilia vafa, accedit quod non tantum metuendum fit à V. S. in corpore muliebri, ubi omni menfe naturaliter excernitur fanguis ob plethoram. Adeoque hac ratione tentavimus plethoram præcavere. 2. Debet perfectè quiefcere fine ullo motu mufculari quantum poffibile eft, ne impetus fanguinis augeatur, imprimis cavere debet à loquela, rifu, clamore &c. 3. Vitanda moventia & ftimulantia, hinc omnia acria falfa &c. prohibenda. 4. Impedienda quantum fieri poteft tuffis per opiata. 5. Sit potus ex lacte recentium triplo aquæ, victus ex partibus æqualibus lactis

&c.

& aquæ. Hæc eſt exquiſita diæta lactea, lac enim purum dari non debet, ne coaguletur, nec ultra ℥j vel ij ne gravetur pulmo 6. Medicamenta fere nulla danda ſunt, niſi quæ eandem habent vim, uti Decoct. flor. Althæ. glycyrrh. vix habemus ultra hæc. Itaque in ægri gratiam hæc variari debent, dum Medicus manet in eadem indicatione. An itaque nihil de aſtringentibus addendum? Certum Hæmoptoe adſtringit ſe ipſum, ſi motus ſedetur. Dein adſtringentia ſi pulmonem pervenirent, totum viſcus ſimul adſtringerent, unde fieret ſuffocatio. Dabimus tamen lapidem Hæmatit. &c. non ad adſtringendum ſed ad abſorbendum: An danda balſamica ad præcavendam ſuppurationem? Eſt hic certe error vulgaris nam bene norunt Chirurgi, quod balſamica egregie promovent ſuppurationem. Ergo ab hoc titulo inepto proponuntur, cum tamen blanda ſint plerumque ut oleum Amygdalarum dulcium Balſamus Arcæi &c. conducunt egregie ad leniendum & temperandum ſanguinem. Dixi antea adhiberi debere opiata ad tuſſim ſedandam, & certe ſine horum ingenti vi nunquam aggredi debet hic morbus. Nervi enim in pulmonis membranam ſunt irritabiliſſimi, cum vas hic ſit ruptum, perpetua fit titillatio, inde tuſſis, & inde nova dilatatio & forte diſruptio, ergo opiata tanta debent copia dari, ut impediatur inanis tuſſis, quò verò minori copia hoc effici poteſt eò melius.

Sanguis die ultimi concilii mittebatur, & inde ſenſim ſiſtebatur hæmoptoe, paucus ille qui adhuc ejicitur, fluidus eſt, quod bonum ſemper indicat. Ab illo die vires ſunt potius conſtantiores. Phlegmata rejecta non ſunt purulenta.

rulenta, nec ſanguinolenta, ſed ad minimum adhuc motum tuſſe ſicca fere ſuffocatur.

Concludimus itaque hodie quod omni ratione cavendum ſit, ne motu vel acrimonia ſanguinis recrudeſcat, Hæmoptoe, quod prioribus monitis & ſequentibus medicamentis efficere conabimur.

℞ Flor. Althææ.
—— Papav. Rhead. ana ℥j
Fol. Menthæ. M. I.
Semin. contuſ. papav. alb. ℥ij
Rad. Althææ. ℥ſs
—— Glycyrrh. ℥iij

F. cum Aq. decoct. ſpatio ½ horæ ut exhibeantur ℔ iv.

℞ Laudan. puri. gr. iij
Lap. Hæmatit. ℈j
Syr. papav. alb. ℥j
Aq. Flor. Rheados ℥viij.
M.

ut bibat cochl. 1. omni bihorio interdiu ſuperbibendo ℥ij tepidas de decocto. Sumpſi hic ferè gr. iv. opii, nam ℥j ſyrupi papaveris albi ferè æquat gr. j. laudani.

Sunt verò miſturæ doſ. xviii unde ſi ſex ſumat quotidie habebit gr. i opii & ⅓ ℥. Syrupi Papaveris Albi.

Decoctum fit ex emollientiſſimis herbis non adſtringentibus: Medici ſolent addere aquam cinnamomi, & acetum quæ bona ſunt reſpectu Morbi, ſed malo reſpectu tuſſis, quæ maximè obſervanda eſt, ideoque hæc omiſi.

Con

Conclusio nuperrima erat, quod diagnosis, quod erat Hæmoptoe ex ramo arteriæ pulmonalis soluto, tali solutioni rarò superveniat ulcus ante 14 dies post Hæmoptoen præcedente semper inflammatione. Hanc adesse docent imprimis febris & sitis inanis, sed nulla talia signa adhuc videbantur, nec hodie apparent. Sitis quidem manet, sed non magna, nulla urgebat quamdiu remediis utebatur, hæc verò heri fuerunt consumpta, & tunc rediit tussis, sentit anxietatis parum juxta decursum sterni, tussis notat cruditatem ad vulnus, quæ si adesset inflammatio non appareret, accedit quod dum pulsum tango & jubeo ægram expandere pulmonem, pulsus non vacillat, quamvis multum capiat aëris, quæ certè bona sunt signa.

Diagnosis. Itaque eadem manet, nempe quod vulnus pulmonis crudum fit sine notabili inflammatione, sine suppuratione.

Prognosis. Ergo metuendum est ne fiat recidiva Hæmoptoes, quoniam post Venæ Sectionem vasa vix detumuere, corpus fæmininum & titillatio tussim excitans remanet. Ergo hodie agendum, ut imprimis sedata tusse impediatur nova solutio. Clari Viri hic cogitant de adstringentibus, sed dixi quid de his sentiam. Alii volunt detergere, ut impediatur nova suppuratio. Si hoc fiat, excitabitur vulnus crudum ad novum sanguinem dimittendum.

Ergo primis 14 diebus agendum imprimis est, ut impediatur nova solutio & inflammatio, sine qua nequaquam fiet suppuratio. Concludimus ergo circa agenda, quod omni decimo quarto die Venæ Sectio sit instituenda. Et intermedio tempore in iisdem persistendum, nam

nam nondum respuit decoctum & præstantius non novi. Lapidis hæmatitides usus non videtur amplius necessarius, est enim vena ferri & si nimis adhibeatur, agit ut ferrum, unde potest novam efficere hæmorrhagiam.

Pergat in usu decocti & misturæ ultimo præscriptæ omisso lapide hæmatitide.

Præcepta fuit Missio Sanguinis singulis decimis quartis diebus, eo proposito ut debilitetur corpus, & minuetur impetus & copia sanguinis, quò quies pulmoni utcunque concilietur, sed tempore feriarum uno saltem die antequam mitti deberet sanguis, erupit ex pulmone hora sexta matutina sanguis coccineus floridus.

Erat hoc sanè infortunium satis notabile; sed Missio Sanguinis ilico celebrata sistebat statim hæmoptoen. Præscripsi tunc temporis eadem iterum medicamenta, sed post duodecim dies rediit intempestiva Hæmoptoe, tamen minori copia sanguis excretus erat, ut ante coccineus, floridus spumosus. Anxietatem tunc passa est imprimis à terrore & alvum obstrictam. Iterabantur eadem medicamenta, & Venæ Sectio unde sistebatur sanguis, alvus clysmate laxata anxietatem solvit. Heri cum deberet conatum exhibere ad onerandam alvum prodiit iterum parum sanguinis ex pulmone, sed ilico eruperunt menses simul. Et hoc certe satis commodum, quoad curam sed malum respectu Prognosis, nam cum sanguis jam ad aliquot libras evacuatus sit, tamen plethora propulsit menses, unde vix sperare licet pulmonis consolidationem. Phlegma & respiratio docent vix ulcus in pulmone nisi ad labia vulneris. Qui enim laboravere hæmoptoe, si cito post ejus causam demittant phlegmata purulenta, inodora,

inodora, uti hic non habent vomicam, adeoque talia ſputa bona ſunt, nam vulnus quod hic ſatis magnum fuit, non poteſt conſolidari ſine pure facto; hinc falluntur ſæpe Medici, qui aiunt hominem non reſurgere cui pus verum prodit, ſi enim à ſimplici natura vulneris fiat, eſt ſignum optimum, alias ac ſi à vomica tecta prius non rupta.

Prognoſis. Jam ſpes eſt ſanitatis recuperandæ poſt omnia prægreſſa, nam nulla ſecuta eſt febris hectica, ergo ulcus à vulnere ſecutum non poteſt eſſe magnum & quamdiu gaudebit fluxu menſtruo, tuta erit ab Hæmoptoe nova, ſi verò hic ſiſtat citiſſimè iterum ſanguinem ſpuet, unde novæ tragediæ.

Circa agenda itaque debemus imprimis uti beneficio naturæ, ut per vaſa uteri jam aperta fluat ſanguis & hæmoptoen præcaveat. Sed quomodo hoc præſtabitur? An Emmenagogis vulgo dictis? Certè hæc prius in pulmone quam utero agerent. Reſtat itaque ut tantum vaſa uteri debilitemus, & labefactemus, dein ut in prioribus pergamus vel ſimilibus.

Ergo 1. ponat pedes in balneo aquæ tepidæ dulcis, ſed ita ut non caleſcat reliquum corpus, ſic derivabitur ſanguis deorſum à pulmone ad uterum. Caveat ne frigus pedes, crura, vel femora, aut ventrem inferiorem attingat, ne fiat repulſus ſanguinis. 2. Poſt duodecim dies reiteretur Venæ Sectio ad præcavendam hæmorrhagiam. 3. Quoniam pulmo reliquus adhuc bonus eſt, & reſpiratio uti debet medicamentis molliſſimis, glutinoſis. 4. Ea imprimis neceſſaria ſunt, quæ tuſſim ſopiant.

℞ Rad. Symphit. Mag. ℥j
Fol. parietar. ℥ij
Flor. papav. Rhæad. ℥j
Sem. cort. papav. alb. ℥ij
M.

Ebulliant cum aqua ſpatio ¼ horæ tum decoct. ℔ iij admiſce ſyrupum papaveris albi ℥iij bibat ℥ij tepidas omni bihorio à mane ad veſperam. Continuetur diæta lactea farinacea.

Diagnoſis ultima erat arteriam pulmonalem ruptam ita conſolidari, ut non dimittat ſanguinem, ſed à cicatrice proveniat materiem purulentam, cicatrix verò adeo tenera eſt, ut facile iterum ſolvi poſſit. Materies jam rejecta in vaſe ſervata apparet craſſa, alba & verum certe pus, adeoque vera adeſt ſuppuratio non eſt mali moris, Rheumatici enim ſæpe tale pus ſine noxa rejiciunt.

Omnis enim ſuppuratio in externa ſuperficie veſicularum vel bronchiorum periculo caret. Si verò eroſa arteria pulmonali formetur vomica, quæ tecta primo tandem rupta pus deponit, eſt tunc ſane gravis momenti res, materia tamen hic rejecta prioris videtur eſſe generis, nam videtur natam fuiſſe cicatricem ut rupta fuit arteria, cujus externa ſuperficies pus dat. An itaque præſcripta boni quid præſtabunt? Propoſitum erat, ut demulcendo, & tenacitate lenta temperando ſanguinem à nimia ſalſedine & fluiditate præcaverent. 2. Ut tuſſim quatenus irritatione fit, compeſcant, non quatenus à materia, nam non omnis tuſſis, ſed inanis tantum compeſcenda eſt. Hinc *Hippocrates*

crates in curandis Phtisicis, quandoque tussim excitantia defendit, quandoque verò inanis est penitus contraria præscribit. 3. Ut sanguis ad vasa uterina disponatur sine excitato motu. Quis itaque successus? Continuata est sanguinis excretio, sed minori copia, in omnibus melius se habuit, inspiratio aut expiratio sine sibulo aut tusse, dum inspirat æquabilis manet arteriarum motus, tussis nulla fere ante hesternam vesperam, nam tunc consumpta erant Medicamenta, & ab eo tempore molesta urget tussis; Hæc post Hæmoptoen fit vel ab asperitate & irritationis partis læsæ, vel à materie suppurata & aggregata in quodem loco, prior periculosa, quoad effectum non causam. Posterior tum verò prioris generis esse videtur. Diagnosis eadem manet. Prognosis non diversa, scilicet quod si caveri poterit ulterior ruptura arteriæ, prægressa sanari potest. Quid agendum? Certe nihil præstantius præscribi potest quam omnia ultima præscripta, vitanda quæ tussim movent, ut Acida, Alcalina, Motus &c. Effectus ultimi concilii sunt, quod ægra in omnibus morbum spectantibus benè se habet sine ulla labe, capit multum aëris, cito dimittit sine tusse, quod sane miror, & gaudeo nam antea non potuit hoc sine tusse facere, nulla amplius hæmorrhagia, tussis sedata, nulla febris hectica, nisi quod anxietatis parum patitur vesperi quando pedes aquæ immittit, menses per tres dies rediere, unde levatur pectus, hinc ritè scripsit *Bennetus* (à quo fateor me multa didicisse, & doleo quod horrido illo stylo lectores deterreat) quod magnus sit error in sputo sanguineo refrigerare pedes, spe impediendi sputi, nam è contra sæpe illud

excitat

excitat. Ægra à novem diebus non depoſuit alvum, ſed opiata & inviſcantia medicamenta hoc faciunt, eſtque hoc ſymptoma bonum in tali morbo, tamen hoc habet incommodi, quod materies fæculenta die ageſta magnum conatum facit, ut exprimatur, ſed an licet purgans, an ſolvens aliquid hic dare? Non nam certe uno tali errore perderentur forte omnia, ergo adhibebimus tantum Clyſma molle.

℞ Syr. Althæ. ℥iij
Citri puri ʒij
Aq. communis ℥vij.
M.

pro clyſmate ilico applicando pergat in reliquis ut ante.

Concluſio ultima erat, quod morbus præſens ſit ea diatheſis pulmonum, quæ ponit cicatricem nondum penitus levigatam, ſine Phthiſe pulmonali vel ſuppuratione alia quam ab externa ſuperficie vulneris. Nulla hodie ſigna contrarium aliquid docent. Ut perficiatur cura, debet evitare omnia, quæ impetum faciendo vas iterum rumpant, ſi enim fortè rumpatur vas intra ſubſtantiam pulmonis nec expuatur ſanguis, & poſtea pus, fiet vomica tecta, & ejus effectus. Itaque vitando omnia, quæ acrimonia, copia, vel motu excitato vaſa lædant.

Dicitur apud Medicos peritos, quod diæta lactea hic ſit optima, & verum eſt ſi ad ℥j vel ij ſimul ſumatur, ſi enim nimia exhibeatur copia ſola mole opprimit pulmonem. Dein debet ſopiri tuſſis, quod fit oleis blandis, preſſis,

ſuccis imprimis glycyrrhicæ & omnium optimè opiatis. Tandem debent venæ inferiores aſſuefieri ad dilatationem, ut eos plus accipiant, nec tamen cito ad cor remittant. Hoc imprimis obtinetur balneis pedum, quorum ope jam pro tertia vice rediere menſtrua, unde videtis quantum in Medicina valet derivatio. Ad temperandum ſanguinem & conſolidandum vulnus non novi præſtantius quam decoctum ultimum, quod itaque reiteretur, tuſſis compeſcitur ſequentibus pilulis.

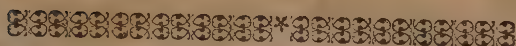
℞ Succ. Glyc. inſpiſſ. ʒj
Opii puri. gr. x.
M.

accuratè ut F. pilul. gr. iij circiter ſumat unam quater de die ſenſim deglutiendo.

Ægra tempore hæmoptoës tuſſi valida vexabatur ex levi cauſa exaſperata, nunc verò ducere poteſt aërem magnâ copiâ, aliquamdiu retinere & dimittere ſine tuſſe excitata, faciei rubore & pulſus vacillatione, quæ omnia docent facilem per pulmones dari tranſitum. Ex centum caſibus vix unum ſanè inveni, qui tam pulchrè procedit, fuit enim hæmoptoe ex arteria pulmonali profunda à cauſa interna, nunc conſolidatur ſine Vomica aut Phthiſi, nec reſtat aliud, quam ut præcaveatur nova ruptura in quem finem priora ſunt optima, iterentur itaque Decoctum pectorale & pilulæ in eoſdem uſus.

Dimittat prius pedes in aquam tepidam.

Adſtric-

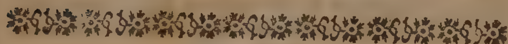

Adstricta alvus cum mente turbata.

Puella mente non adeo constans, & ideo hic manens, dicit se laborare febre, sed certe habitus corporis, & reliqua signa post interrogationem docent nullam adesse febrim. Alvus est adstricta, itaque præscribam aliquid ad hanc laxandam & simul animum sedandum, ne ægra credat se nimis negligi.

℞ Elix. pptis. cum sal. tart. parat. ʒv
Syr. Althæ. ℥iß
Aq. Stillat. Fænicul. ℥x
M.

ut capiat Cochl. 1. omni trihorio.

Contractura.

Vetula ante aliquot annos semper optimè se habens ex solo animi affectu incidit in contracturam sub osse sacro, qualem certè in Medicinæ praxi nunquam mihi contigit videre. Nam videtis quod ipsæ pedum plantæ contortæ sursum penitus spectent, nec aliquid veteris formæ infra os sacrum manet. Hic morbus in initio neglectus, nunc certe non capit medelam. Jam verò incepit labefactari cerebrum utcunque unde Medicamentum quoddam re-

 solvens,

ſolvens & excitans adhibebimus, ut juvetur cerebrum.

℞ Elix. pptis. ʒiv
Sal. volat. oleoſ. ʒiij
Aq. ſtill. Menthæ ℥xv
Spirit. Vit. Matthiol. ℥ij
Syr. Alth. Fernell. ℥ijß
Aq. Stillat. Cinnam. ℥ß
M.
Capiat ℥ß omni trihorio.

****

Hemiplegia.

Mulier ut apparet ſaniſſima & optimè valens ante initium hujus morbi; jacet nunc hemiplectica, nam totum latus dextrum, à capite per linguam, brachium, crus, pedem, motu deſtituitur manente ſenſu aliquo. Hiſtoriam mali ignoro, nec adeſt aliquis qui aliquid diſtinctè narrare poteſt. Dicitur ab animi pertubatione poſt puerperium proveniſſe, tamen mens conſtat, unde non videtur cerebrum multum affectum, ſed fortè cauſa hæret ad initium ſpinalis medullæ. Hinc dabimus Medicamentum aliquod vires corporis, & ſpiritum excitans donec ſequenti vice diſtinctius aliquid de morbi cauſa narretur.

℞ Spirit. Sal. Ammoniac. ʒiv
Tinct. Caſtor. ʒvj
Mel. Anthoſ. ℥iij
Aq. Stillat. Roſmar. ℥xij
M.

ut

ut bibat cochlear. j omni bihorio diei ſuperbibendo ℥ij de herbis ſequentibus inſtar Thee præparatis.

℞ Folia recent. Rut.
——— ——— Roriſmar.
——— ——— Scordii ana M J.

conſciſſa, miſta & in quatuor partes diviſa, exhibe. Infundatur quotidie pars una cum aqua fervida ℥xiv in uſum præſcriptum.

Ægræ cuſtos poſtquam inquiſiverat in morbi hiſtoriam à vicinis refert, quod hæc ſit juvencula viginti & ſex circiter annorum ante paucos annos nupta, & haud ita pridem puerpera, quod in puerperio paſſa ſit ſummum paupertatis onus, & à marito fere deſerta, qui poſt multas calamitates, & injurias illi illatas, ſtragulo tandem lecti, quibus tecta jacebat miſera hæc ægra ſuſtulit & vendidit, quod hinc animo percuſſo, paralyſe erat correpta, ſine facultate loquendi, ita ut totum latus dextrum immobile nec modo hoc verum; excrementa illi inſciæ exibant. Talis erat ultimo die mercurii, quando primo eam vidimus, ubi quoniam non intellexi malum prægreſſum, tentavi remedia, quæ ſubito in nervos agerent, quæ optima ſanè fuiſſent, ſi morbus à ſolo ſpirituum lentore ortum duxiſſet.

Quando prius loqui volebat non formavit tonum articulatum, nunc verò incipit utcunque vocem unam vel alteram edere; ſi rogem ut linguam exerat, hanc rectam emittit, cum ultima vice ad lævam deflecteret. Hemiplectici enim quando linguam exerere conantur, tra-

hunt ſemper in latus ſanum, nunc verò poteſt non modo recta exerere ſed vibrare paululum; ſi verò rogem ut tollat brachium dextrum non poteſt niſi ope alterius manus, incepit à biduo monere cuſtodem quando dimittere vult excrementa.

Diagnoſis. Ad quod itaque morbi genus pertinet? Ad morbos motus muſcularis ſcilicet paralyſim; cumque non totum corpus, ſed dimidia ejus pars afficiatur, eſt hemiplegia, nam mente conſtat, ergo non eſt parapoplexia. Hemiplegia vel habet cauſam in ipſo cerebro, vel ad originem nervorum ſub ipſo cerebro. Prior ſpecies habet læſum cerebrum comes, hic verò cerebrum liberum eſſe videtur, imprimis quia mente conſtat, linguam poteſt rectam exerere, & os non deducitur in unum latus. Quænam eſt phyſica morbi idea? Infra caput ad calcem uſque hemiplegia ſolvitur, & nuperrimè fæces inſcia dimiſit. Ergo debet cauſa in altiſſima fere parte medullæ ſpinalis hærere, ubi bifurcatur, ſi enim ejus ſedes ad vertebras thoracis hæreret, tunc potuiſſet movere brachium.

Vidi Argentifabrum, cui contuſa erât vertebra lumborum, unde involuntariè prodibant fæces, & totum femur factum fuit paraliticum, ſed ſuperiora facile potuit movere. Vidi in nobili puero vertebram thoracis ultimam à rachitide eroſam, unde inferiores partes paralyſi afficiebantur ſuperioribus ſanis, quando apoſtema fuerat apertum, rediit parum motus per aliquod tempus, ſed poſtea aucto malo extinguebatur æger. Ergo cauſa morbi videtur hærere immediatè ſupra originem nervorum brachii, ſub nervis colli, nam hoc poteſt moveri.

veri. Sed quid ibi hæret? Aut quid patitur locus? Non destructus est ab ictu vel lapsu; nam nihil tale præcesserat, si post ingentem phrenitidem sic correpta fuisset, tunc oriretur malum à materiei metastasi, sed neque talequid erat: an itaque à tumore inflammatorio, periostei interni crassi, aut membranarum medullæ spinalis, uti sæpe contingit? Nulla adsunt caloris aut febris signa. An sanguis à perturbatione animi ex vase rupto effusus locum comprimit? Talis effusio sæpe fit ad nasum aut uterum imo aliquando à summo animi affectu rumpitur vas intra cerebrum, & homines inde cadunt apoplectici. Sed neque hæc videtur mali causa, nam jam duobus fere mensibus sic laboravit adeoque sanguis effusus jam fuisset putrefactus, inde non tam cito levamen cepisset à remediis adhibitis.

Puto itaque spirituum transitum non verò secretionem impediri, unde impeditur motus. Sed quid est quod hunc transitum impedit? Certè difficillimum est dictu, nam levis causa mollissimum illud corpus sic potest disponere, ut obstruatur meatus spirituum, & videtur à solo animi affectu provenire.

Prognosis. Puto quod integrè potest convalescere ægra & quidem brevi, si bona sint Medicamenta, quia imprimis constat cerebrum esse bonum, sed non loquitur nisi nervi linguæ à solo cerebro proveniant. Non videtur lingua multum impediri ad formandas litteras. Sed facit sonum, quod à spina omnes accipit nervos.

Quid agendum erit? Morbus ex dictis videtur esse fere sine materia, & species Catalepsios ad dimidiam corporis partem. Hinc Missio

Sanguinis non videtur multum profutura, sed ea imprimis, quæ in genus nervorum agunt. Ergo conducunt Epispastica ex Cantharidibus, quorum subtiles partes nervos vellicabunt. Dein purgans hydragogum sed quorsum hoc? Definitus erat morbus fere sine materia quod est verum, sed intentio talis purgantis est imprimis ad resolvendum, & violentum motum excitandum. Dein adhiberi debent frictiones magnæ cum fortissimis spiritibus, & tandem Medicamenta ultimo præscripta. Itaque

℞ Resin. Jalap.
—— Scammon ana gr. iv
Trochis. Alhand. gr. ij
Mercurii dulc.
Sacchari puriss. ana gr. viij.

Diu terendo in Mortario Vitrio F. pulvi tenuissimus crastina manè sumendus cum pauca cerevisia dulci.

Iterentur mistura & herbæ ultimæ præscriptæ in eosdem usus.

Applicetur vesicatorium cervici. Jalappa, Scammoniam, Colycynthis, possunt sanguinem in aquam resolvere, ergo sunt re vera Venena. Sed arcanum summum in cura. Paralyseos est quod saccharum facit resinosa purgantia facilius operari.

NB. Necesse admodum est monere, ut talis pulvis teratur in mortario vitreo, aliter ægra mortem aliquando inferre potest, si fiat in Mortario Cupreo, nam cuprum facilius solvitur spiritu illo acido mercurio dulci adhærente, quam ipse mercurius, unde fit vitriolum summopere Emeticum. Utatur cibis & potibus acrioribus, qui in genus nervosum agunt.

In-

Inquirendum eſt in ſymptomata, ut ex his videamus, quid in Diagnoſe vel Prognoſe mutandum, vel denique in agendis. Functiones naturales ſic ſe habent: appetitus ſatis bonus, digeſtio ſine moleſtia, diſtributio Chyli optima, ſitis naturali paululum major, alvum a biduo non depoſuit poſt ſcilicet purgationem, ut ſemper fere accidit, monet cuſtodem de excernendis excrementis, calor naturali nec major nec minor. Ergo in functionibus naturalibus nihil in Diagnoſe, Prognoſe vel agendis mutatur. Reſpiratio æquabilis loquela ſatis bona, motus pulſus ſatis moderatus. Sed violenta acria exhibita ſunt Medicamenta, & tamen nullus excitatus motus febrilis, ergo videntur humores deficere. Morbus verò imprimis in functionibus animalium hæret, in hiſce præcipuè inquirendum. In primo Concilio ante octo dies mens tam parum conſtabat, ut in mediis hæreret excrementis ſine percepta moleſtia, quod magnum certe ſignum eſt perceptionis imminutæ, adeoque & cerebri tunc temporis impediti, ſed poſt uſum acerrimorum Medicaminum rediit functio cerebri, ut perciperet conatus ad deponendam alvum & urinam. Nunc verò abſolutè mente valet, memoria ſatis bona eſt, nam narrat ſatis diſtinctè, quæ acta ſunt ab ultimo Concilio. Ergo functiones animales huc uſque demonſtrant omnia ritè procedere, nec in mille caſibus fortè unus reperietur, qui per duos menſes radicatus tam cito ſanationem adeo facilem admittat, ſed motus animalis in muſculis artuum deficit, incipit tamen conatum edere elevandi brachii, unde meatus ad hæc loca expediri incipiunt.

Diagnosis. Itaque hodierna est, quod nervi superiores expediri incipiunt, & reliqui non pejus imo melius se habent.

Prognosis. Sanari potest, & fere licet asserere, quod citò & certò sanabitur cura, si in re lauta fuisset, daretur cibus ex salsis carnibus, iisque assatis potius quam elixis, cum Aromatibus Thymo Majorana &c. conditis pane biscocto cum Aromaticis parato. Potus nullus nisi vinum Medicatum, cum Floribus Rorismarini, Stœchados Lavendulæ, foliis Salviæ Betonicæ &c. Hæc enim suavi odore faciunt ad curam mali. Bis vel ter de die debet tepidarium ingredi ubi aër siccus & calidus est, nam hoc tempus pluviosum curam multum impedit, uti in balbutientibus, & omnibus paralyticis patet, qui tali tempestate pessimè se habent. Motus debet exerceri plus quasi quàm potest, imprimis partis effectæ, somnus & Vigiliæ moderatæ, animi affectus magni excitandi imprimis ira, sic Medicus quidam Principem fæminam, Califæ uxorem ab Hemiplegia liberavit, impetrata à Califa venia, ut quædam tentaret ad iram excitandam: Cumque solus apud fæminam fuisset, voluit subducta manu fæmora attractare, unde ægra ira & vindicta contra temerarium hominem æstuans à morbo liberabatur. Medicamenta talia debent esse, quæ corpori ingesta faciant subitam, & magnam mutationem motus, imprimis volatilia fætida, ut Ruta Sabina, Spiritum Castorii vel Urinæ &c. Dein balnea & frictiones siccæ cum pannis asperis supra fumum Tabaci, Myrrhæ, Olibani & imprimis Succini. Sumemus itaque pilulas fœtidas cum Emplastro nuchæ, &

& ſpinæ dorſi applicando, quoniam frictiones non tam benè hic inſtitui poſſunt.

℞ Aſ. Fætid.
Gum. Galban.
—— Sagapen.
Caſtor.
Balſam. Copaiv. ana ℨj.
M.

F. pil. gr. iv. ſumat unam omni bihorio diei ſuperbibendo ℥β miſturæ ultimæ repetitæ, quæ itaque in hunc finem reiteretur.

Porro.

℞ Fol. recent. arbor. Vitæ
—— Rutæ
—— Sabinæ ana M ij.

conſciſſa exhibe ut his utatur loco priorum herbarum.

℞ Emplaſtr. de Cumin. galb. puriſſ. ana ℥j
M.

F. Emplaſtrum ad alutam applicandum cervici, & dorſo ſuperiori.

Balſamus Copaivæ optimus eſt inter olea nativa ad nervos irritandos.

Tres illæ herbæ nunc recentes ſunt fortiſſimæ.

Supereſt ferè tantum paralyſis ad humerum, nam femur, crus, & tibia ſunt utcunque reſtituta cum heri innixa ſit, ſed non adeo ritè procedit ad humerum via tamen incipit expedi-

ri, cum movere paululum poteſt digitos. Mirum forte hoc vobis videbitur quod cum obſtructio vel tranſitus impeditus ad ſuperiora manebat, tamen partes inferiores prius ſint reſtitutæ. Brachium totum calet ſatis, ergo immobilitas videtur à defectu ſpirituum, non verò ſanguinis pendere, ſed cur via ſpirituum verſus inferiora prius reſtituitur? Videmus ſæpe quod vaſa depleta collabantur vi contractili aucta, hinc cum origo medullæ comprimebatur, nervi inde orti collaberentur, ſed nervi ad brachium tendentes majores habent gangliones, & fortiores membranas obvolventes, quam inferiores, unde difficilius expedientur iterum, accedit quod brachium nudum frigori ſemper exponebatur, nam crus & femur ſtragulis fovebantur.

Prognoſis. Confirmatur quod cito ſatis ſanabitur, nec alia agenda indicantur quam prius, cum tam pulchrè huc uſque procedant, itaque omnia prioris Concilii, reiterentur.

Exhibebimus præterea cras hydragogum paulo fortius, cum jam vires plus conſtant.

℞ Reſin. Jalapp. gr. vij
—— Scamm. gr. vj
Sacchar. puriſſ. gr. viij
Mercur. dulc. gr. xv.
Trochiſ. Alhand. gr. iij.
M.

F. pulv. in Mortario Vitreo tenuiſſ.

Purgans nuper deſcriptum hydragogum aliquoties alvum ſolvit, illius verò præcipua intentio erat ſanguinem ſolvere, quod certe valet efficere in ſanguine denſo fortiſſimi homi-

nis,

nis, si enim Scammonium ad ʒj vel Jalappæ ad ʒiv vel Mercurius dulcis magnâ copiâ exhibeantur sic attenuabitur sanguis à globis rubris factis in serosos; ut in aquam putridam conversus per os aut alvum exibit. Huc referuntur corrosiva sive alcalina sive acida, sive composita, ut lapis infernalis &c.

Hinc oritur dogma practicum, quod ubi opus est excutere materiam lentam ex sanguine ut in Gonorrhæa, vel aliquid vaginas nervorum obstruens, tale purgans convenit. Sed valdè debilitat, & corpus paralyticum nimis debile est, ergo interpolari debent medicamentis sanguinem compingentibus, & suo stimulo in nervos agentibus, si verò his aut illis solis utamur, vix tam benè procedit cura ac si utrisque.

Post ultima exhibita Medicamenta sermo alacrior est tamen nondum perfectè expedita nam prima verba distinctè promit, ultima sæpe deficiunt, quod in hoc morbo familiare est, cum à longo tempore inassueta fuit loqui, haud tam rite jam procedit, quamvis organa expedita videntur, sed Musicus solertissimus, si à fidibus suis per longum tempus abstineat non adeo rite eos percutiet postea, donec paululum sese assuescat. Motus humeri supinatus, & pronatus brachii hodie meliores sunt quam antea, pedibus potest se sustinere & ambulare paululum, unde patet vias in musculis illas incipere expedire, & satis quidem longè, nam tremulos motus edere potest digitis, unde liber est meatus usque in musculos fidicinales.

Concludimus ergo causam mali jam non ad nervorum originem hærere, sed probabiliter in horum vaginis ubi sæpe hæret paralysis, cum cere-

cerebrum bonum eſt, nec probabile ipſos nervos obſtructos eſſe, ſi enim hoc fiat, quomodo deobſtruentur iterum; ſanè ignoro.

Prognoſis omnia bona promittit imprimis, ſi maneat calor & pergat in uſu Medicamentorum, unde celeris & melior effectus præſtatur quam expectare fere potuimus, nam vigor animalis redit, nec ingraveſcit ullum ſymptoma. Indicatio erat ut conaremur materiem infarcitam expedire ex vaginis nervorum, unde imprimis commendabantur frictiones calidæ, ſed hiſce deſtituimur. Unde Emplaſtrum Aromaticum vicem ſupplevit, addemus jam acre linimentum, quo fricetur pars. Miſturam primò potentiorem & purgans exhibebimus & hiſce certè ferè poſſim dicere, quod ſatis cito ſanabitur, nec temere hæc methodus mutanda eſt. Iteretur pulvis purgans ultimò præſcriptus hodie hora 12. dandus porro.

℞ Unguent. Nervin.
——— Martiat.
Olei caſtorei ana ℥j.
M.

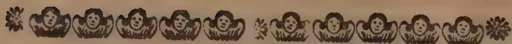
F. linimentum ut eo perfricentur humeri, & brachium manè & veſperi.

℞ Sal. vol. oleoſ. ʒvj.
Spirit. Antiſcorb. ℥iv
Tinct. Caſtor. ℥ſs
——— Succin. ana ℥β
Aq. Still. Roriſmar. ℥xv
Syr. Rad. 5. aper. ℥iij.
M.

ſumat cochleare unum omni ſeſquihora diei.

Iterentur herbæ virides ultimæ in eundem uſum.

Herpes.

Herpes.

Puella 12 circiter annorum à prima pueritia aſſueta efflorefcentiæ cutis, haud ita pridem herpete ſubleproſa capitis laboraverat, morbo pueris & puellis ſatis familiari, huic applicatum erat vulgatum remedium ex cereviſia recenti & butyro inſulſo, quod ſæpe ſatis bonum eſt, poſtea verò morbus relicto ferè capite palpebras invaſit, dein uti nunc videtis faciem ſub oculis.

Vocatur Herpes ex eo quod repat, diſtinguitur in ſiccam & humidam. Sicca quando ſtigmata minima apparent cùm ſquammis ſiccis. Humida quando adſunt ulcuſcula, quæ ſaniem non pus fundunt. Vocatur leproſa quando non modo adſunt ſquammæ ſed ulcera profunda. Diagnoſis itaque eſt, quod ſit ulceroſa herpetica Diatheſis cutis. Prognoſis ſi ſubitò ſiſtatur, peſſimè poſtea laborabit æger, & morbus forte in cæcitatem deſinet, cum oculis jam adeo vicinus ſit, licet hi adhuc intacti maneant, nam tunica adnata nitidiſſima apparet, tamen ſanari poteſt.

Cura perficietur purgante hydragogo, aliquoties repetita donec ſquammæ decidant, dein ſuccis Antiſcorbuticis diarrhæam levem inferentibus. Videmus enim equos in ſtabulis hyberno tempore ſcabioſos factos, ubi in lata dimittuntur prata oborta diarrhæa ſanantur perfectiſſimè.

Nihil videtur extrinſecus applicandum, niſi Unguen-

Unguentum quoddam blandum vel oleoſum, quodcunque ad arcendam cruſtam ab aëre exſiccante productam, ſed dum hæc præſcribuntur, conſiderandum eſt, an aliquid maligni Veneris adſit.

Mater, Sorores & Fratres, apparent ſaniſſimi, ergo nihil tale hic eſt, nec eſt vera ſcabies, quia reliquos cum quibus venſatur puella non inficit.

℞ Reſin. Jalap. gr. xij
Scamm. puri gr. xxiv
Mercur. dul. ʒſs
Trochiſc. Alhand. gr. iv
Sacchar. puriſſ. ʒj.
M.

F. pulv. diu terendo in Mortario Vitreo, in quinque doſes dividendus, quorum ſumat unam alternis diebus.

Tale purgans ſolet hunc Morbum mirificè tollere liquefaciendo ſanguinem, unde materies redditur perſpirabilis, & ſimul per alvum ſubducitur. Poſt ùltimam purgationem utatur ſequentibus per decem dies.

℞ Tarax. recentiſſ. cum toto M. I.
Becabung. M β
Rad. Recent. Oxylap. ℥j.

Minutim ſciſſa coque in pinta ½ ſerilactis per ¼ horæ tunc exprime ſuccum pro una doſe Matutino tempore.

De

De Gangræna.

Mulier 42 annorum nullo antea morbo laborans ſemper ſaniſſima fuit, maritata ſex procreavit liberos; corripitur ante bimeſtrem acerrimo dolore in hypochondris extendente ſe ad lumbos, dolor porrexit & fatigavit maximè corpus; poſtquam perduravit ille dolor, nec ceſſerat Remediis, quæ ob paupertatem non, ut oportebat, data fuerunt, tum incepit paralyſis occupare pedes, crura & femora ad truncum uſque, quâ ſubinde auctâ omnis motus fuit abolitus ſub trunco corporis, acceſſit inſenſilitas integra partium; dum hoc contigit hæc mulier ſemper jacuit ſupina, qui effectus eſt paralyſios; hinc orta eſt gangræna occupans pedes crura nates & vicina, cum tandem cogeretur ſemper ſupina decumbere illæ partes putrefactæ ſunt, inde emiſſio involuntaria fæcum & urinæ, tum acceſcit febris, & periere ferè omnes functiones. Vocatus cum illa mente conſtans mihi omnia narraret, & explorarem pulſum, & reſpirationem, prædixi non multum poſſe ſperari à curatione, hinc tum conſideravi quod oporteret ſitum corporis mutare, verum impoſſibile erat, nam ad quemlibet alium ſitum deficiebat viribus ſubinde ergo cogitavi, quid oporteret, ut benè depurarentur aſſiduè loca, & emollientiſſimis repurgarentur, ut ſeparari poſſet exſpectari partium. Dein danda decocta quibus ſpes foret, ſanguinem liberatum iri à miaſmate gangrænoſo reſorpto in ſanguinem, uti & demulcentia.

For-

Formula Decocti.

℞ Rad. Bard. ℥vj
—— Scorſ. ℥iv

Cum Aq. Decoct ſpatio ¼ horæ ℔ 2. admiſce

Syr. papav. albi ℥j

bibat unam unciam omni hora cui miſceat ſpiritum Cochlear. gtt. x.

℞ Spirit. Cochlear. ʒj.

Poſtero Die deficientibus viribus exhibui.

℞ Amygd. D. elect. N. 20.
F. Emulſio. ℥xvj
Admiſce nitri puri ʒj
Syr. papav. albi ℥j.
M.

ſubſequenti nocte ſpaſmo oris correpta fuit, ut os nequaquam movere poſſit, hinc remedia ſumere non potuit, niſi tantum quantum effluere potuit intra dentes, tandem convulſionibus muſculorum oris & temporum correpta fuit ægra, & ſat placidè cæteroquin nobis præſentibus mortua eſt. Si tamen in initio paralyſeos data fuiſſent Remedia idonea, credo, quod potuiſſet evadere. Talem etiam Paralyſin anno elapſo habui ad crura & femora, ita tota moles muſculorum gaſtrocnemiorum ferè fuit abolita.

Finis partis ſecundæ.

IN-

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

A.

B.

C.

Cancer

F.

G.

I.

M.

N. *Nodus*

N.

O.

P.

R.

T.

V.

Finis Partis II.

INDEX CAPITUM.